

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2022

**ΕΘΝΙΚΟΣ
ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ
ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ
ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ
ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΑΣ
(Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.)**

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

**Εθνικός Μηχανισμός
Διερεύνησης Περιστατικών
Αυθαιρεσίας
(Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.)**

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2022

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

Η παρούσα Ειδική Έκθεση αποτελεί προϊόν επεξεργασίας υλικού, το οποίο προέκυψε από την εργασία της ομάδας του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας του Συνηγόρου του Πολίτη, υπό την εποπτεία του Συνηγόρου Ανδρέα Ι. Ποττάκη.

Ομάδα Εθνικού
Μηχανισμού:

Βίκυ Βασιλαντωνοπούλου
Νίκος Δουλαδέρης
Σέργιος Δρόσος
Μαρία Λιαδή
Άννα Λύτρα
Μαρία Μαυρογένη
Στέργιος Πρεβέντης
Χρύσα Χατζή

Σύνταξη &
Επιμέλεια έκθεσης:

Βίκυ Βασιλαντωνοπούλου
Μαρία Μαυρογένη

Συντονισμός έκδοσης:

Ελένη Αδαμαντίδου
Βασιλική Δελέγκου

Γλωσσική επιμέλεια:

Χρυσάνθη Γαλάτη chrysanthigalati@yahoo.com

Σχεδιασμός, σελιδοποίηση:

Δάφνη Μπέν, bei.daphne@gmail.com

Επιτρέπεται η δωρεάν αναπαραγωγή του κειμένου αυτής της έκδοσης σε οποιαδήποτε μορφή ή μέσο, υπό την προϋπόθεση ότι αναπαράγεται με τρόπο ακριβή και μη παραπλανητικό.

Είναι απαραίτητη η αναφορά στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του Συνηγόρου του Πολίτη και στον τίτλο έκδοσης. Σε περίπτωση που περιλαμβάνεται υλικό τρίτων, πρέπει να ζητηθεί η άδεια από τον αντίστοιχο κάτοχο των πνευματικών δικαιωμάτων.

Για ερωτήματα σχετικά με την έκθεση παρακαλώ επικοινωνήστε στο press@synigoros.gr

Η Ειδικά Έκθεση τυπώθηκε, το 2023, σε 500 ελληνικά και 100 αγγλικά αντίτυπα και διατίθεται στην πλήρη της μορφή στην ιστοσελίδα της Αρχής: <https://www.synigoros.gr>

ISSN 2654-0320 | Διαστάσεις: 17x24εκ. Σελίδες: 160

Χαλκοκονδύλη 17
104 32 - Αθήνα

(+30) 213 1306 600

www.synigoros.gr

ΣΥΝΗΓΩΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ –
THE GREEK OMBUDSMAN

@Synigoros

ISSN 2654-0320

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Η αρμοδιότητα της Ανεξάρτητης Αρχής ως εθνικού μηχανισμού διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας	11
2. Στατιστική Αποτίμηση	15
3. Εκτιμήσεις και Συμπεράσματα κατά το 2022.....	23
4. Ο παρεμβατικός ρόλος του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.....	31
4.1. Διερεύνηση καταγγελιών και υποθέσεων παράνομης επαναπροώθησης.....	31
4.2. Παραπομπή στον Υπουργό της μη αιτιολογημένης απόκλισης από πόρισμα του Εθνικού Μηχανισμού.....	36
4.2.1. Υποθέσεις που παραπέμφθηκαν κατά το 2022	37
4.2.2. Υποθέσεις που είχαν παραπεμφθεί κατά το 2021	61
4.2.3. Υποθέσεις που είχαν παραπεμφθεί κατά το 2020	62
5. Συνήθη διαδικαστικά ζητήματα κατά τη πειθαρχική διερεύνηση	67
5.1. Ως προς τη συλλογή και αξιολόγηση αποδεικτικού υλικού	67
5.1.1. Μάρτυρες και μαρτυρικές καταθέσεις	67
5.1.2. Οπτικοακουστικό και Φωτογραφικό Υλικό	80
5.1.3. Ιατρικές Γνωματεύσεις και Ιατροδικαστικές Εκθέσεις	87
5.2. Ως προς τη διαδικασία της έρευνας	
5.2.1. Αυτοτέλεια πειθαρχικής δίκης από την ποινική.....	91
5.2.2. Διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου.....	100
5.2.3. Διασφάλιση της αμεροληψίας.....	113
5.2.4. Παραβίαση της υποχρέωσης αναστολής απόφασης έως το πόρισμα του Συνηγόρου.....	116
6. Εκτέλεση αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α.....	121
7. Συνεργασία Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. με διεθνείς φορείς.....	145
8. Νομοθετικές Προτάσεις – Εξελίξεις	149
Συντομογραφίες	157

Εισαγωγή

Η ανάθεση στον Συνήγορο του Πολίτη της ειδικής αρμοδιότητας διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας στα σώματα ασφαλείας και τους υπαλλήλους των καταστημάτων κράτησης καταδεικνύει τη κρίσιμότητα της ενίσχυσης μηχανισμών λογοδοσίας και διαφάνειας στον διενεργούμενο έλεγχο κάθε περιστατικού. Καθώς σε ένα κράτος δικαίου, σε μία φιλελεύθερη πολιτεία και κοινωνία, αναγνωρίζεται στα σώματα ασφαλείας το προνόμιο της εξουσίας λήψης δεσμευτικών μέτρων και άσκησης βίας, είναι κρίσιμο η εξουσία αυτή να ασκείται στο απολύτως αναγκαίο και αναλογικό μέτρο, και να υπόκειται σε ενδελεχή, ουσιαστικό και διαρκή έλεγχο, με κυρώσεις, ποινικές και πειθαρχικές, ανάλογες της βαρύτητας της αυθαιρέτης ή καταχρηστικής άσκησης της. Διαφορετικά, διαρρηγνύεται η σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ των σωμάτων και της κοινωνίας και, αντί για την ενίσχυση του αισθήματος ασφαλείας, η δράση τους επιτείνει την ανασφάλεια των πολιτών.

Η συμβολή του Συνηγόρου, μέσω του ανεξάρτητου, εξωτερικού, αμερόληπτου ελεγκτικού ρόλου του Μηχανισμού, εμπεδώνεται σταθερά ως αντισταθμιστικός παράγοντας ενδεχόμενης έλλειψης εμπιστοσύνης ή και ασφάλειας του φερόμενου ως θύματος για ουσιαστικούς και αποτελεσματικούς, ποινικούς και πειθαρχικούς, ελέγχους.

Η πλήρης εμπέδωση των διαδικαστικών και ουσιαστικών εγγυήσεων αποτελεσματικής, διαφανούς, αμερόληπτης και σύμφωνης προς τα προτάγματα του κράτους δικαίου και τις νομολογιακά διαμορφωμένες αρχές πειθαρχικής διερεύνησης, δεν αναμένεται να επιτευχθεί από τη μία στιγμή στην άλλη. Και δεν αρκεί η αλλαγή και μόνο του θεσμικού πλαισίου, απαιτείται και αλλαγή κουλτούρας στον διενεργούντα την έρευνα και στο ίδιο το σώμα εν συνόλω. Απαιτείται επίμονη προσπάθεια, χωρίς παρεκκλίσεις και εκπώσεις. Κοινός στόχος, τόσο της κοινωνίας στο σύνολό της, όσο και των ίδιων των σωμάτων ασφαλείας, δεν μπορεί παρά να είναι η διαρκής αναβάθμιση των ερευνών, η κατοχύρωση διαφανών, ουσιαστικών και αμερόληπτων διαδικασιών, η πιστή τήρηση των ουσιαστικών και δικονομικών εγγυήσεων, ώστε να ενισχύεται η εμπιστοσύνη των πολιτών στην αξιοπιστία των πειθαρχικών ερευνών.

Και η παρούσα έκθεση για το έτος 2022, ακολουθεί τη διάρθρωση των αντίστοιχων εκθέσεων των προηγούμενων ετών, προκειμένου να διευκολύνει στη συγκριτική και συστηματική επισκόπηση του βαθμού συμμόρφωσης των εσωτερικών πειθαρχικών οργάνων προς τις συστάσεις και επισημάνσεις του Μηχανισμού του Συνηγόρου. Παράλληλα, αποσκοπώντας στην ενίσχυση της διαφάνειας, η έκθεση εστιάζει, και για το 2022, σε ομάδες υποθέσεων ή και αυτοτελή περιστατικά που απασχόλησαν τη κοινή γνώμη.

Κατά το 2022 έπαψε η ισχύς των περιοριστικών μέτρων που είχαν ληφθεί για τη διαχείριση της εξάπλωσης της πανδημίας COVID – 19. Η άρση των περιοριστικών μέτρων αποτυπώνεται ευθέως στον όγκο της ύλης που κλήθηκε ο Μηχανισμός να διερευνήσει κατά την προηγούμενη χρονιά. Πράγματι, μετά την αποκλιμάκωση της πανδημίας του COVID – 19 και τη σταδιακή άρση των σχετικών περιοριστικών μέτρων, τα περιστατικά αυθαιρεσίας στα σώματα ασφαλείας που εισήχθησαν προς έρευνα στον Μηχανισμό επέτρεψαν στα προ πανδημίας επίπεδα, εκείνα του έτους 2019, δεδομένου ότι η ανάθεση του ελέγχου τήρησής τους στα σώματα ασφαλείας είχε ως αποτέλεσμα σωρεία καταγγελιών για άσκηση βίας και άλλα περιστατικά αστυνομικής αυθαιρεσίας κατά τα δύο προηγούμενα έτη. Αξιοσημείωτο είναι ότι, σε σχέση με τα προ πανδημίας δεδομένα, οι αναφορές πολιτών στον Ε.ΜΗ. ΔΙ.Π.Α. παρουσίασαν αύξηση κατά σχεδόν 50%, αποδεικνύοντας έμπρακτα την εδραίωση της εμπιστοσύνης της κοινής γνώμης στον Εθνικό Μηχανισμό και στην εγγυητική λειτουργία του, καθώς και τη διαρκώς αυξανόμενη αναγνωρισιμότητά του από το ευρύ κοινό.

Μεταξύ αυτών, οι καταγγελίες για φερόμενες επαναπροωθήσεις αλλοδαπών, τόσο μέσω των χερσαίων, όσο και των θαλασσίων συνόρων της χώρας. Οι σχετικές καταγγελίες φερόμενων περιστατικών επαναπροώθησης αλλοδαπών, απευθείας στον Συνήγορο, παρουσίασαν αυξητική τάση. Είναι, δε, χαρακτηριστικό το γεγονός ότι κατά το 2022, ο Υπεύθυνος Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του FRONTEX κοινοποίησε, σύμφωνα με τον σχετικό ευρωπαϊκό Κανονισμό (άρ. 111 παρ. 4 Κανονισμού ΕΕ 2019/1896), πέντε (5) νέες καταγγελίες, επιπλέον των δύο (2) που είχε αποστείλει το 2021. Η ανάγκη ουσιαστικά ανεξάρτητων μηχανισμών ελέγχου στα σύνορα καθίσταται ολοένα και πιο επίκαιρη, όσο η Ευρωπαϊκή Ένωση προχωρεί στη συζήτηση προς υιοθέτηση της δέσμης κανονιστικών μέτρων του Νέου Συμφώνου για τη Μετανάστευση και το Άσυλο. Τόσο ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA), όσο και η Επιτροπή Ατομικών Ελευθεριών (LIBE) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, συνιστούν προς τούτο την πλήρη αξιοποίηση της υφιστάμενης αρμοδιότητας και

τεχνογνωσίας εθνικών μηχανισμών με τα μέγιστα εκέγγυα ανεξαρτησίας, όπως είναι, στην περίπτωση της Ελλάδας, ο Συνήγορος.

Η ποιοτική αναβάθμιση του πειθαρχικού ελέγχου του ένστολου προσωπικού των σωμάτων ασφαλείας και των υπαλλήλων των καταστημάτων κράτησης μπορεί να συμβάλει καταλυτικά στον περιορισμό περιστατικών αυθαιρεσίας και στην ανάκτηση ή επαναβεβαίωση της εμπιστοσύνης των πολιτών. Σε αυτή την αποστολή παραμένει προσηλωμένος ο Μηχανισμός του Συνηγόρου του Πολίτη, χωρίς εκπτώσεις στη διαφανή, αμερόληπτη και ανεξάρτητη διερεύνηση κάθε αναφερόμενου περιστατικού.

Από την ανάλυση των περιστατικών για τα οποία ο Μηχανισμός του Συνηγόρου εξέδωσε πόρισμα εντός του 2022, προκύπτει ότι σχεδόν οι μισές από τις εσωτερικές διοικητικές έρευνες των πειθαρχικών οργάνων αναπέμπονται από τον Μηχανισμό προς συμπλήρωση, λόγω ουσιωδών πλημμελειών ως προς την αρτιότητα της έρευνας ή την τεκμηρίωση της κρίσης των πειθαρχικών οργάνων, ενώ μόλις η μία (1) στις δέκα (10) εσωτερικές διοικητικές έρευνες κρίθηκαν πλήρεις και εμπειριστατωμένες. Επίσης, τείνει να παγιωθεί ένας αριθμός υποθέσεων, οι οποίες αρχειοθετούνται από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., παρά το γεγονός ότι ο πειθαρχικός έλεγχος κρίθηκε πλημμελής λόγω πρακτικών – πλέον - αδυναμιών για περαιτέρω συμπλήρωσή του.

Επιπρόσθετα, ασκώντας την αρμοδιότητά του για ίδια διερεύνηση καταγγελιών, ο Συνήγορος του Πολίτη αποφάσισε το 2022 τη διενέργεια αυτοτελούς έρευνας, παράλληλης προς εκείνη της ΕΛ.ΑΣ., σε τρεις (3) υποθέσεις, οι οποίες αφορούν σε περιστατικά αστυνομικής αυθαιρεσίας σε βάρος μελών των Δικηγορικών Συλλόγων Αθηνών και Πειραιώς, καθώς και φερόμενη επαναπροώθηση Αφγανού διερμηνέα του FRONTEX, υπόθεση που διαβιβάστηκε στον Συνήγορο από τον Υπεύθυνο Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του ανωτέρω Οργανισμού.

Το 2022, ο Συνήγορος έκανε χρήση της ρύθμισης περί αναπομπής στον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη των υποθέσεων, για τις οποίες έκρινε ότι η απόκλιση από το πόρισμα του Μηχανισμού ήταν ανατιολόγητη ή ανεπαρκώς αιτιολογημένη. Έτσι, τα τέσσερα (4) νέα περιστατικά καταγγελλθείσας αυθαίρετης συμπεριφοράς ενστόλων που αναπέμφθηκαν εντός του 2022 στον αρμόδιο Υπουργό, προστέθηκαν στα έξι (6) που είχαν αναπεμφθεί τα προηγούμενα έτη. Το σύνολο των πειθαρχικών οργάνων, της πολιτικής και της φυσικής ιεραρχίας, των σωμάτων που υπόκεινται στον έλεγχο του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., καλούνται να επιβεβαιώσουν emphaticά τη βούλησή τους για διενέργεια ελέγχων με

πληρότητα και αμεροληψία. Αποτελεί σταθερή θέση της Αρχής, ότι η εξέλιξη των υποθέσεων αυτών, οι πρωτοβουλίες και αποφάσεις της πολιτικής ηγεσίας θα καταδείξουν τον βαθμό στον οποίο η Διοίκηση αναγνωρίζει τον *de facto* δεσμευτικό χαρακτήρα των πορισμάτων της Αρχής, δίνοντας παράλληλα σαφές μήνυμα ειλικρινούς διάθεσης ουσιαστικής αναβάθμισης των εσωτερικών ερευνών για περιστατικά αυθαιρεσίας. Ο Συνήγορος του Πολίτη θα επιμένει στην αξιοποίηση του εργαλείου της αναπομπής υποθέσεων στον αρμόδιο Υπουργό, σε περιπτώσεις ανατιολόγητης απόκλισης από σχετικό πόρισμά του, αποτελώντας την *«ουσιαστική δικλείδα ασφαλείας για τις εσωτερικές έρευνες της Διοίκησης»*, όπως χαρακτηρίζει τη σχετική ρύθμιση η αιτιολογική έκθεση που τη συνόδευε.

Ο διαρκώς αυξανόμενος όγκος υποθέσεων καθιστά επιτακτική την ενίσχυση του Μηχανισμού με το αναγκαίο επιστημονικό προσωπικό. Τον Δεκέμβριο 2020, προβλέφθηκε η σύσταση πέντε (5) νέων θέσεων ειδικού επιστημονικού προσωπικού, η πλήρωση των οποίων εξαρτάται από τον προγραμματισμό του δημοσίου τομέα και τις σχετικές πιστώσεις που θα διατεθούν στην Ανεξάρτητη Αρχή. Όπως είχε ήδη επισημανθεί στην έκθεση του Μηχανισμού για το έτος 2021, και με δεδομένη την ακολουθητέα διαδικασία επιλογής και τον ευρύτερο προγραμματισμό στον δημόσιο τομέα, η πλήρωση των θέσεων που προβλέφθηκαν με νόμο το 2020 δεν αναμένεται να έχει ολοκληρωθεί, ούτε εντός του 2023.

Ήδη, από το έτος 2018, η Ανεξάρτητη Αρχή είχε επισημάνει ότι η περαιτέρω ενίσχυση της αποτελεσματικής λειτουργίας του Μηχανισμού, αλλά και του Συνηγόρου συνολικά, με ταυτόχρονη θωράκιση της ανεξαρτησίας και αμερόληπτης κρίσης, προϋποθέτει τη θέσπιση σειράς ρυθμίσεων, οργανωτικού και λειτουργικού χαρακτήρα, σε εναρμόνιση με τις «αρχές της Βενετίας», το κείμενο με τις 25 ελάχιστες εγγυήσεις για τον θεσμό του Συνηγόρου του Πολίτη που επεξεργάστηκε η Επιτροπή της Βενετίας, απεδέχθη ομόφωνα η Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης και, πλέον, ενέκρινε και ο Ο.Η.Ε. με σχετικό ψήφισμά του. Μεταξύ των αναγκαίων ρυθμίσεων, περιλαμβάνεται η θέσπιση διαδικασίας επιλογής, από την ίδια την Αρχή, του προσωπικού της, ρύθμιση ούτε καινοτόμος ούτε καινοφανής, καθώς ουσιαστικά πρόκειται για διαδικασία που ο ιδρυτικός νομοθέτης του Συνηγόρου είχε προβλέψει.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, ανυποχώρητα και αδιαπραγμάτευτα, θα εξακολουθήσει με την ίδια θεσμική υπευθυνότητα, με διαρκώς μεγαλύτερη εμπειρία και τεχνογνωσία, να εκπληρώνει τη συνταγματική του αποστολή.

Ανδρέας Ι. Ποττάκης
Συνήγορος του Πολίτη

1. Η αρμοδιότητα της Ανεξάρτητης Αρχής ως εθνικού μηχανισμού διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας

Η λειτουργία του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.) προβλέπεται στο άρθρο 1 του Ν. 3938/2011 (Α' 61), όπως αντικαταστάθηκε αρχικά με το άρθρο 56 του Ν. 4443/2016 και στη συνέχεια με το άρθρο 188 του Ν. 4662/2020 (Α' 27)¹.

Στο πλαίσιο της ειδικής αυτής αρμοδιότητας, η Ανεξάρτητη Αρχή συλλέγει, καταγράφει, αξιολογεί, διερευνά ή προωθεί περαιτέρω στις αρμόδιες υπηρεσίες, προς άσκηση πειθαρχικού ελέγχου, καταγγελίες που αφορούν σε πράξεις του ένστολου προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής, του Πυροσβεστικού Σώματος, καθώς και των υπαλλήλων των καταστημάτων κράτησης, οι οποίες εκδηλώθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ή κατά κατάχρηση της ιδιότητάς τους και αφορούν:

- α) βασανιστήρια ή/και άλλες προσβολές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, κατά την έννοια του άρθρου 137^Α του Ποινικού Κώδικα,
- β) παράνομες εκ προθέσεως προσβολές κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ή υγείας ή της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας,
- γ) παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου και τέλος,
- δ) παράνομη συμπεριφορά για την οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή ενέχει άλλου είδους διακριτική μεταχείριση λόγω

1. Με το άρθρο 56 του Ν. 4443/2016, η προβλεπόμενη στο άρθρο 1 του Ν. 3938/2011 αρμοδιότητα ανατέθηκε στον Συνήγορο του Πολίτη, ενώ με το άρθρο 188 του Ν. 4662/2020 υπήρξε περαιτέρω ενίσχυση των αρμοδιοτήτων του Εθνικού Μηχανισμού.

χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου.

Ο Εθνικός Μηχανισμός επιλαμβάνεται υποθέσεων μετά από γραπτή επώνυμη καταγγελία, αυτεπάγγελτα ή κατόπιν παραπομπής από τον καθ' ύλην αρμόδιο Υπουργό ή Γενικό Γραμματέα. Κατά την άσκηση της αρμοδιότητας του Ε.ΜΗ. ΔΙ.Π.Α., ο Συνήγορος του Πολίτη, αφού προβεί σε αξιολόγηση των ανωτέρω καταγγελιών, αποφασίζει είτε να τις διερευνήσει ο ίδιος είτε να τις προωθήσει προς διερεύνηση στις αρμόδιες Υπηρεσίες, επιφυλασσόμενος της αρμοδιότητάς του για ίδια έρευνα, παρακολουθώντας στη συνέχεια την πειθαρχική διαδικασία. Στη δεύτερη περίπτωση, όταν αυτή ολοκληρωθεί, οι υπηρεσίες είναι υποχρεωμένες να αποστείλουν το πόρισμα και τον πλήρη φάκελο της διοικητικής έρευνας στην Ανεξάρτητη Αρχή, προκειμένου να αξιολογήσει εάν αυτή χρειάζεται συμπλήρωση. Μέχρι την αποστολή πορίσματος από τον Συνήγορο, τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα αναστέλλουν την έκδοση απόφασης. Στη συνέχεια, αφού λάβουν υπόψη τους το πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη, οφείλουν να συνταχθούν με τις συστάσεις του, ενώ η δυνατότητα απόκλισης από το διατακτικό αυτού απαιτεί ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία.

Το 2020 με τον Ν. 4662/2020, ο νομοθέτης, ανταποκρινόμενος στις σχετικές προτάσεις του Συνηγόρου, έδωσε στον Μηχανισμό ουσιαστικές εξουσίες προανακριτικού οργάνου, όμοιες με αυτές που διαθέτουν οι εσωτερικοί πειθαρχικοί μηχανισμοί των ελεγχόμενων σωμάτων, αλλά και εργαλεία για την περαιτέρω διασφάλιση της καθοριστικής επίδρασης των παρατηρήσεων, ερευνών και πορισμάτων του στους πειθαρχικούς ελέγχους. Στο πλαίσιο αυτό, μεταξύ άλλων, ο Συνήγορος ενημερώνει τον αρμόδιο Υπουργό σε κάθε στάδιο της πειθαρχικής διαδικασίας σχετικά με υποθέσεις, για τις οποίες διαπιστώνει απόκλιση με ανεπαρκή αιτιολογία από το πόρισμά του για τις τυχόν ενέργειες του Υπουργού, υπό την ιδιότητά του ως πειθαρχικού προϊσταμένου. Ο Ε.ΜΗ. ΔΙ.Π.Α. δεν υποκαθιστά τον δικαστικό και πειθαρχικό έλεγχο περιστατικών της αρμοδιότητάς του, αλλά λειτουργεί παράλληλα και συμπληρωματικά, χωρίς να αποστερεί τον ελεγχόμενο από τον φυσικό δικαστή (ποινικό ή πειθαρχικό²).

Επιπλέον, ο Μηχανισμός καλείται να επανεξετάσει τις υποθέσεις εκείνες επί των οποίων έχει εκδοθεί καταδικαστική απόφαση από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο

2. Άρθρο 1 παρ. 9 Ν. 3938/2011, όπως ισχύει.

Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε βάρος της Ελλάδας για παράβαση των διατάξεων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, λόγω ελλείψεων της πειθαρχικής διαδικασίας ή ύπαρξης νέων στοιχείων που δεν αξιολογήθηκαν στην πειθαρχική έρευνα ή στην εκδίκαση της υπόθεσης. Στη συνέχεια, και αφού λάβει υπόψη του ιδίως όσα έκανε δεκτά το Ε.Δ.Δ.Α., καθώς και τυχόν επέλευση παραγραφής, αποφασίζει, κατά περίπτωση, την εκ νέου διερεύνηση της υπόθεσης.

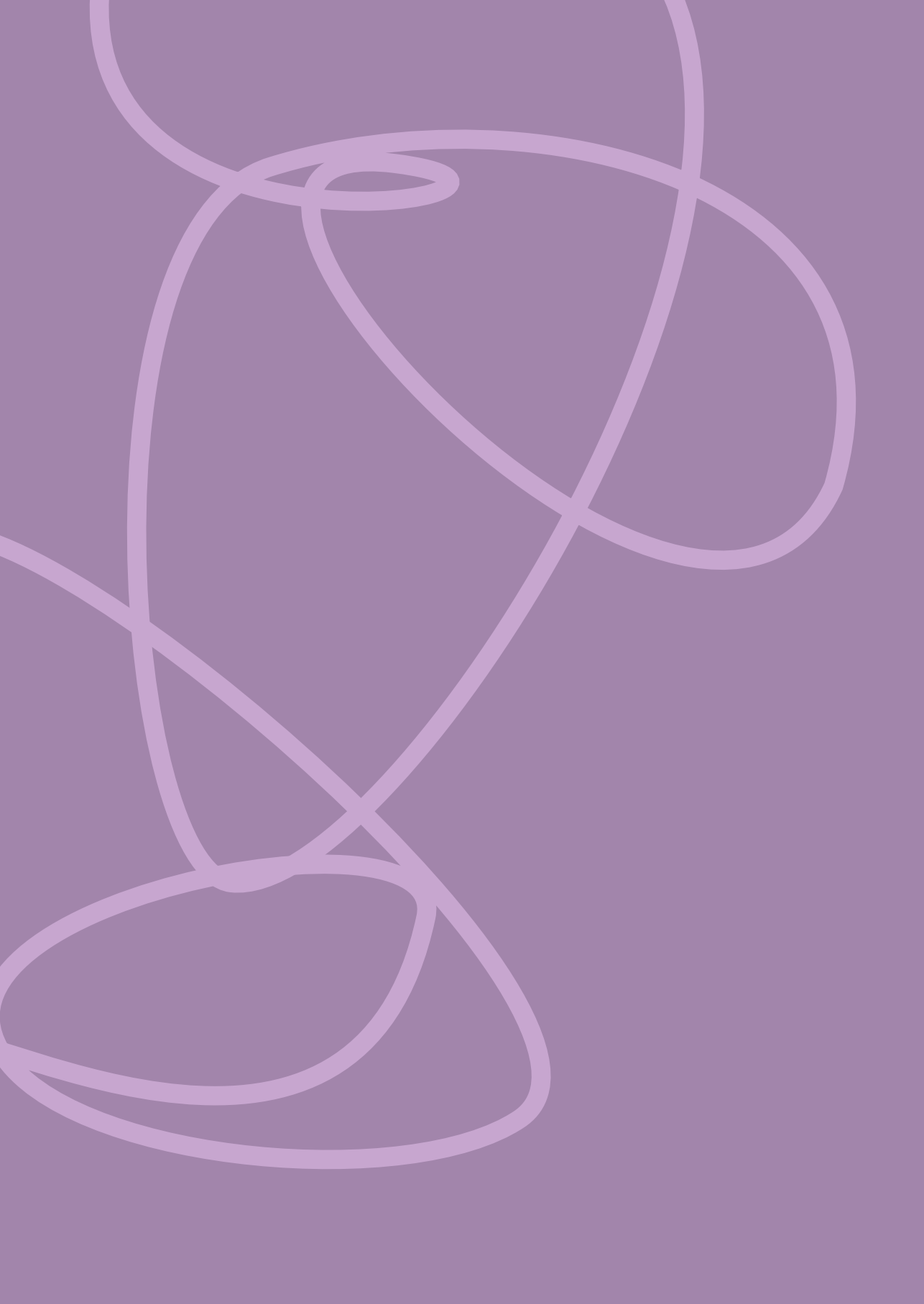
Η δράση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. εποπτεύεται και συντονίζεται από τον ίδιο τον Συνήγορο του Πολίτη, ενώ η διαδικασία λειτουργίας του προβλέπεται στον νέο Κανονισμό Λειτουργίας του Μηχανισμού³.

Σημαντική πτυχή της δραστηριότητας του Μηχανισμού αποτελεί η συνεργασία του με όμοιους φορείς σε ευρωπαϊκό, καταρχήν, επίπεδο. Για τη δραστηριοποίησή του αυτή παραπέμπουμε στο κεφάλαιο επτά (7) της παρούσας Έκθεσης.

---

3. Φ.Ε.Κ. 10/23145/2020, Β' 2359.

2. Στατιστική Αποτίμηση

Κατά τη διάρκεια του 2022 υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη διακόσιες δέκα (210) υποθέσεις που αφορούσαν στην ειδική αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.)⁴, σημειώνοντας μείωση κατά περίπου 30%, σε σύγκριση με το 2021 και επιστρέφοντας στα προ πανδημίας επίπεδα του έτους 2019 (208 υποθέσεις). Η παρατηρούμενη μείωση οφείλεται στην αποκλιμάκωση της πανδημίας του COVID – 19 και στη σταδιακή άρση των σχετικών περιοριστικών μέτρων, δεδομένου ότι η ανάθεση του ελέγχου τήρησής τους στα σώματα ασφαλείας, είχε ως αποτέλεσμα σωρεία καταγγελιών για άσκηση βίας και άλλα περιστατικά αστυνομικής αυθαιρεσίας κατά τα δύο προηγούμενα έτη. Σε κάθε περίπτωση, όμως, η στατιστική αποτίμηση που επιχειρείται με το παρόν κεφάλαιο αντανακλά, όπως κάθε χρόνο, ένα μέρος μόνο των περιστατικών αυθαιρεσίας, ενδεικτικό του «σκοτεινού αριθμού» υποθέσεων, για τις οποίες δεν υπήρξε άσκηση του δικαιώματος του αναφέρεσθαι από τα θιγόμενα πρόσωπα. Ο δισταγμός απέναντι στην εμπλοκή σε επίσημες και χρονοβόρες διαδικασίες, καθώς και ο φόβος περαιτέρω στοχοποίησής τους από τις αρχές λειτουργεί αποτρεπτικά για ορισμένα από τα θύματα, με αποτέλεσμα οι σχετικές υποθέσεις να μην οδηγούνται ποτέ ενώπιον των αρμοδίων πειθαρχικών οργάνων.

Η συντριπτική πλειονότητα των υποθέσεων που περιήλθαν στον Εθνικό Μηχανισμό το έτος 2022, και πιο συγκεκριμένα οι εκατόν εξήντα (160) από αυτές, διαβιβάσθηκαν από την ΕΛ.ΑΣ, η οποία, αν και εξακολουθεί να αποτελεί τον κύριο φορέα προέλευσης των υποθέσεων αρμοδιότητας του Εθνικού Μηχανισμού, το έτος 2022 διαβίβασε στην Ανεξάρτητη Αρχή κατά 30% λιγότερες υποθέσεις, σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Πέραν των όσων προαναφέρθηκαν για την

4. Άρθρο 1 παρ. 1 του Ν. 3938/2011, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 56 του Ν. 4443/2016 και στη συνέχεια από το άρθρο 188 του Ν. 4662/2020: «...α. βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας κατά την έννοια του άρθρου 137Α του Ποινικού Κώδικα, β. παράνομες εκ προθέσεως προσβολές κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ή της υγείας ή της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας γ. παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου, δ. παράνομη συμπεριφορά για την οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή η οποία ενέχει άλλου είδους διακριτική μεταχείριση λόγω χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου».

ελάττωση των εισερχόμενων υποθέσεων το έτος 2022, μένει να αποδειχθεί εάν η μειωμένη εισροή υποθέσεων από την ΕΛ.ΑΣ. σχετίζεται επιπλέον με μια διαφαινόμενη τάση παράκαμψης του Εθνικού Μηχανισμού στην πράξη, η οποία συχνά εκδηλώνεται με την καθυστερημένη, μετά την ολοκλήρωση της σχετικής διοικητικής έρευνας, προώθηση υποθέσεων στον Συνήγορο ή με την παράβαση της υποχρέωσης αναστολής λήψης απόφασης από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα έως την έκδοση του πορίσματος του Εθνικού Μηχανισμού.

Από την άλλη πλευρά, μόλις δύο (2) υποθέσεις προήλθαν από το Λιμενικό Σώμα – Ελληνική Ακτοφυλακή (Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ.) έναντι τεσσάρων (4) το 2021, ενώ, για ακόμη μία χρονιά, η Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής απέιχε από τη διαβίβαση υποθέσεων σχετικά με πράξεις ή παραλείψεις των υπαλλήλων των Καταστημάτων Κράτησης, παρά τη ρητή επιταγή του νόμου⁵ για αμελλητή διαβίβαση των σχετικών διαταγών διενέργειας διοικητικών εξετάσεων στον Συνήγορο του Πολίτη.

Μείωση παρουσίασε και ο αριθμός των πολιτών που απευθύνθηκαν στην Ανεξάρτητη Αρχή, προκειμένου να καταγγείλουν αυθαίρετη συμπεριφορά των οργάνων των σωμάτων ασφαλείας, με τις σχετικές αναφορές να ανέρχονται σε σαράντα τέσσερις (44), καταγράφοντας πτώση της τάξης του 40%, σε σχέση με το περασμένο έτος. Η μείωση των καταγγελιών αποδίδεται και εδώ στην άρση των μέτρων κατά της περαιτέρω διασποράς του κορωνοϊού και στη συνακόλουθη κατάργηση των ειδικών αρμοδιοτήτων της ΕΛ.ΑΣ. για τον έλεγχο της τήρησής τους, αρμοδιότητες που λειτούργησαν σε μεγάλο βαθμό ως όχημα για την εντατικοποίηση της αστυνομικής καταστολής. Αξιοσημείωτο είναι ότι, σε σχέση με τα προ πανδημίας δεδομένα, οι αναφορές πολιτών στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. παρουσίασαν αύξηση κατά 47% (30 υποθέσεις το έτος 2019), αποδεικνύοντας έμπρακτα την εδραίωση της εμπιστοσύνης της κοινής γνώμης στον Εθνικό Μηχανισμό και στην εγγυητική λειτουργία του, καθώς και τη διαρκώς αυξανόμενη αναγνωρισιμότητά του από το ευρύ κοινό.

Τέλος, τρεις (3) αναφορές προωθήθηκαν από τον Μηχανισμό Αναφορών του

5. Άρθρο 1 παρ. 3 του Ν. 3938/2011, όπως τροποποιήθηκε κατά τα ανωτέρω: «Οι διαταγές διενέργειας διοικητικών εξετάσεων για περιστατικά που εμπíπτουν στην αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας σύμφωνα με την παράγραφο 1 του παρόντος, διαβιβάζονται αμελλητί στον Συνήγορο του Πολίτη, προκειμένου να αποφασίσει, κατά το προηγούμενο εδάφιο, τη διερεύνηση από την Ανεξάρτητη Αρχή με ιδία έρευνα ή την παρακολούθηση της εσωτερικής έρευνας, επιφυλασσόμενος της αρμοδιότητάς του για ιδία έρευνα, και ενημερώνοντας σχετικά την οικεία υπηρεσία».

FRONTEX⁶, ενώ από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους γνωστοποιήθηκε στον Συνήγορο του Πολίτη η έκδοση μίας (1) καταδικαστικής απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α. σε βάρος της Ελλάδας⁷, η οποία, μετά από αίτημα της Αρχής για την, κατά τον νόμο, διαβίβαση του φακέλου της διοικητικής έρευνας από την αρμόδια Διεύθυνση του Αρχηγείου της ΕΛ.ΑΣ, τέθηκε υπόψη του Εθνικού Μηχανισμού στις 28.02.2023, προκειμένου να αποφανθεί για την επανάληψη ή μη της πειθαρχικής διαδικασίας, σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 5 του άρθρου 1 του Ν. 3938/2011.

Από τις εισερχόμενες υποθέσεις, οι διακόσιες τέσσερις (204) υπάγονταν στην αρμοδιότητα του Μηχανισμού, ενώ μόλις έξι (6) αρχειοθετήθηκαν, λόγω έλλειψης αυτής. Από τις εντός αρμοδιότητας υποθέσεις, οι τέσσερις (4) αφορούσαν σε πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ., εκ των οποίων δύο (2) προωθήθηκαν, όπως ήδη αναφέρθηκε, από το ίδιο το Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ., μία (1) αφορούσε σε πράξεις ή παραλείψεις υπαλλήλων Καταστήματος Κράτησης και προήλθε από καταγγελία κρατουμένου και οι υπόλοιπες σχετιζόνταν με πράξεις ή παραλείψεις του ένστολου προσωπικού της ΕΛ.ΑΣ., γεγονός που οφείλεται, βέβαια, και στη συστηματική κατά κανόνα διαβίβαση των διαταγών διενέργειας διοικητικών εξετάσεων από το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ.

Το κύριο αντικείμενο των εντός αρμοδιότητας υποθέσεων που εξέτασε ο Ε.ΜΗ. ΔΙ.Π.Α. κατά το έτος 2022 αφορούσε:

Προσβολή σωματικής ακεραιότητας ή υγείας: 76 υποθέσεις	Ποσοστό 35%
Προσβολή προσωπικής ελευθερίας: 47 υποθέσεις	Ποσοστό 23%
Ρατσιστικό κίνητρο ή διάκριση: 28 υποθέσεις	Ποσοστό 13%
Παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου: 25 υποθέσεις	Ποσοστό 12%
Βασανιστήρια και προσβολές του άρθρου 137Α Π.Κ.: 22 υποθέσεις	Ποσοστό 11%
Προσβολή γενετήσιας ελευθερίας: 6 υποθέσεις	Ποσοστό 3%
Προσβολή κατά της ζωής: 6 υποθέσεις	Ποσοστό 3%

6. Ο FRONTEX, σύμφωνα με το άρ. 111 (4) του Κανονισμού ΕΕ 2019/1896, διαβίβασε στον Συνήγορο το 2022 πέντε (5) συνολικά αναφορές για παράνομη επαναπροώθηση αλλοδαπών από τις ελληνικές αρχές, οι δύο (2) από τις οποίες ήδη διερευνούνταν βάσει αναφοράς των φερόμενων θυμάτων απευθείας στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. (βλ. κεφάλαιο 4.1 της παρούσας σχετικά με τη διερεύνηση υποθέσεων παράνομης επαναπροώθησης).

7. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Totosian κατά Ελλάδας της 07.07.2022 (αριθμ. προσφ. 48195/17).

Από τη στατιστική αξιολόγηση των παραπάνω υποθέσεων, προκύπτει ότι οι έξι (6) στις δέκα (10) αφορούν σε προσβολή σωματικής ακεραιότητας ή προσωπικής ελευθερίας, ενώ το ρατσιστικό κίνητρο ενυπάρχει σε αρκετές (12%) των υποθέσεων προσβολής σωματικής ακεραιότητας ή προσωπικής ελευθερίας.

Σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, παρατηρείται ότι οι θεματικές κατηγορίες των περιστατικών αυθαιρεσίας κινούνται στα ίδια περίπου ποσοστά, με την εξαίρεση των καταγγελιών για βασανιστήρια ή άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατά την έννοια του άρθρου 137^Α του Π.Κ., οι οποίες πλέον καταλαμβάνουν το 11% του συνόλου των υποθέσεων, σημειώνοντας αύξηση κατά τέσσερις (4) ποσοστιαίες μονάδες.

Κατά τη διάρκεια του 2022, ο Συνήγορος του Πολίτη προχώρησε στην έκδοση πορισμάτων σε εκατό δεκατρείς (113) υποθέσεις. Από αυτές, σαράντα τέσσερις (44) αναπέμφθηκαν στη Διοίκηση για συμπλήρωση της έρευνας ως προς την πληρότητα της εξέτασης ή/και την αιτιολογία της έκθεσης πορίσματος, σε τριάντα οκτώ (38) υποθέσεις η παρέμβαση του Εθνικού Μηχανισμού ολοκληρώθηκε με την επιφύλαξη παρατηρήσεων για μικρότερης σημασίας διορθώσεις ή γενικών συστάσεων προς αποφυγή αντίστοιχων πλημμελειών στο μέλλον, σε δεκατρείς (13) υποθέσεις εκτιμήθηκε ότι η έρευνα υπήρξε πλήρης και εμπεριστατωμένη, δώδεκα (12) υποθέσεις αρχειοθετήθηκαν, παρόλο που ο πειθαρχικός έλεγχος κρίθηκε ανεπαρκής, λόγω πρακτικών, πλέον, αδυναμιών για την περαιτέρω συμπλήρωσή του, ενώ σε δύο (2) περιπτώσεις κρίθηκε ότι τα καταγγελλόμενα περιστατικά δεν ενέπιπταν στην αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. Παράλληλα, αξιοποιώντας το νομοθετικό εργαλείο της δυνατότητας παραπομπής υποθέσεων στον αρμόδιο Υπουργό, ο Συνήγορος ενημέρωσε τον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη για τέσσερις (4) υποθέσεις, στις οποίες διαπίστωσε απόκλιση από το διατακτικό του πορίσματος του, χωρίς ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία, αναμένοντας με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τις κατά νόμο τυχόν ενέργειες του τελευταίου, ως πειθαρχικού προϊστάμενου των αρμοδίων υπηρεσιών. Επιπρόσθετα, ασκώντας την αρμοδιότητά του για ίδια διερεύνηση καταγγελιών, ο Συνήγορος του Πολίτη αποφάσισε το 2022 τη διενέργεια αυτοτελούς έρευνας, παράλληλης προς εκείνη της ΕΛ.ΑΣ., σε τρεις (3) υποθέσεις περιστατικών αστυνομικής αυθαιρεσίας σε βάρος μελών των Δικηγορικών Συλλόγων Αθηνών και Πειραιώς, καθώς και παράνομη επαναπροώθηση Αφγανού διερμνέα του FRONTEX, υπόθεση που διαβιβάστηκε στον Συνήγορο από τον Υπεύθυνο Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του ανωτέρω Οργανισμού⁸.

8. Άρ. 111 παρ. 4 του Κανονισμού ΕΕ/2019/1896.

Όπως προκύπτει από τη στατιστική αποτίμηση των παραπάνω δεδομένων, το ποσοστό των διοικητικών εξετάσεων που αναπέμφθηκαν για ουσιώδεις πλημμέλειες ως προς την αρτιότητα της έρευνας ή/και την τεκμηρίωση της κρίσης των πειθαρχικών οργάνων παραμένει υψηλό (40% των υποθέσεων που εξετάστηκαν επί της ουσίας), ενώ οι υποθέσεις, στις οποίες η έρευνα κρίθηκε ανεπιφύλακτα ως πλήρης και εμπεριστατωμένη, συνιστούν μόλις το 12% του συνόλου. Η διαπίστωση αυτή θα πρέπει να προβληματίσει τη Διοίκηση, αφού, παρά τη συμβολή του Εθνικού Μηχανισμού και τις πάγιες επισημάνσεις του ως προς τις συνήθειες πλημμέλειες των διοικητικών ερευνών, αυτές εξακολουθούν να παρατηρούνται σε πληθώρα υποθέσεων, υποβαθμίζοντας την ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου.

Όσον αφορά στη θεματολογία των υποθέσεων που αναπέμφθηκαν από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. προς συμπλήρωση της διενεργηθείσας έρευνας, πάνω από το ήμισυ εξ αυτών (23 από τις 44) αφορούν σε καταγγελίες για προσβολές κατά της σωματικής ακεραιότητας ή υγείας, ενώ δεύτερη επικρατέστερη θεματική κατηγορία είναι εκείνη των προσβολών κατά της προσωπικής ελευθερίας (10 σε σύνολο 44). Η εν λόγω κατανομή σχετίζεται με την επικράτηση των αντίστοιχων αντικειμένων στο σύνολο των υποθέσεων που φθάνουν ενώπιον της Αρχής, απηχεί όμως και τη συχνά πλημμελή συγκέντρωση και αξιολόγηση των ιατρικών ευρημάτων, σε σχέση με τα καταγγελλόμενα, σε συνδυασμό με τη μη εμπέδωση της αρχής της αναστροφής του βάρους απόδειξης, το οποίο, σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., επιρρίπτεται στις αρχές, όταν πρόκειται για άτομα που συλλαμβάνονται, κρατούνται ή εν γένει βρίσκονται υπό τον έλεγχό τους⁹.

Ως προς τις πειθαρχικές κυρώσεις που προτάθηκαν από τους διενεργούντες/ούσες τις διοικητικές εξετάσεις, σε τέσσερις (4) υποθέσεις προτάθηκε η επιβολή της ποινής της αργίας με απόλυση, σε έντεκα (11) υποθέσεις η τιμώρηση με την ποινή του προστίμου και σε μία (1) η ποινή της επίπληξης. Από τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτό ότι, στη συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων, η διοικητική διερεύνηση καταλήγει σε πρόταση για αρχαιοθέτηση της υπόθεσης, εγείροντας εύλογα το ερώτημα εάν οι πειθαρχικά ελεγχόμενοι αντιμετωπίζονται με την προσήκουσα αυστηρότητα, όπως αξιώνει η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., για

9. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α., μεταξύ άλλων Ζελίλοφ κατά Ελλάδας, 24.05.2007, Μπέκος Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας, 13.12.2005, Ακsoy κατά Τουρκίας, 18.12.1996: «Όταν κάποιος που βρισκόταν σε καλή κατάσταση υγείας, τίθεται υπό κράτηση ή υπό τον έλεγχο της αστυνομίας και στη συνέχεια διαπιστώνεται ότι φέρει σωματικές βλάβες, το κράτος είναι υποχρεωμένο να παράσχει λογική εξήγηση για τις αιτίες τραυματισμού, ελλείψει της οποίας σαφώς ανακύπτει θέμα του άρθρου 3 της Ε.Σ.Δ.Α.».

την αποτροπή επανάληψης παρόμοιων συμπεριφορών στο μέλλον¹⁰.

Προσηλωμένος στον στόχο της ποιοτικής αναβάθμισης των διοικητικών ερευνών και της αποκατάστασης της εμπιστοσύνης των πολιτών στις πειθαρχικές διαδικασίες, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. διάνυσε τον πέμπτο, και πλέον, χρόνο λειτουργίας του ως ανεξάρτητος και εξωτερικός μηχανισμός ελέγχου των ερευνών για περιστατικά αυθαιρεσίας. Στις ενότητες που ακολουθούν, αναλύονται, μεταξύ άλλων, οι κυριότερες παρεμβάσεις του Μηχανισμού κατά τη χρονιά που πέρασε, οι συνηθέστερες δυσλειτουργίες και πλημμέλειες που παρατηρήθηκαν στις εσωτερικές διοικητικές εξετάσεις, καθώς και τα συμπεράσματα της Αρχής από τη δράση της εντός του 2022.

---

10. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Σιδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδας, 25.04.2018.

3. Εκτιμήσεις και Συμπεράσματα κατά το 2022

Η φετινή ειδική έκθεση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., η πέμπτη κατά σειρά, ακολουθεί την περίπου αντίστοιχη ηλικιακή πορεία του θεσμού, ο οποίος, ύστερα από διάφορες νομοθετικές απόπειρες που διαδέχτηκαν μια, όχι και τόσο κολακευτική για τη χώρα, έκθεση του Επιτρόπου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, εγκαινιάστηκε τελικά στις αρχές του Ιουνίου 2017, οπότε και τέθηκαν σε ισχύ οι διατάξεις του Ν. 4443/2016. Με την ανάθεση της λειτουργίας του στον Συνήγορο του Πολίτη, ο νομοθέτης θέλησε να θωρακίσει τον εγγυητικό του ρόλο διττά, τόσο σε πρακτικό, όσο και σε συμβολικό επίπεδο, ενδύοντας τον νεοπαγή Μηχανισμό με τα εκέγγυα της Ανεξάρτητης Αρχής. Υπ' αυτό το πρίσμα, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. συνιστά μια σημαντική νομοθετική τομή, με την οποία επιδιώκεται η ενίσχυση του κράτους δικαίου και παράλληλα η καλλιέργεια μιας άλλης κουλτούρας, απομακρυσμένης από τις μελανές ιστορικές καταβολές και διαμορφούμενης επί τη βάση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της υποχρέωσης λογοδοσίας και της κοινωνικής εμπιστοσύνης.

Για τους ίδιους λόγους, η τεκμηρίωση των πορισμάτων του γίνεται με συχνή επίκληση, τόσο στο περιεχόμενο των άρθρων της Ε.Σ.Δ.Α., όσο και στην ερμηνεία τους από το Ε.Δ.Δ.Α. Η κατοχύρωση των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε διεθνές επίπεδο και η υπερεθνική δέσμευση που παράγει η νομολογιακή επεξεργασία τους¹¹, αποτελεί και την ουσία μιας τέτοιας επιλογής, με την οποία, αφενός ενισχύεται το βάρος των συστάσεων στις οποίες προβαίνει η Αρχή και αφετέρου καταδεικνύεται η έκταση που συνεπάγεται η αναιτιολόγητη απόκλιση από αυτές. Δομική συνισταμένη της τελευταίας συνιστά το γεγονός ότι ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ανυψώνεται σε βασικό κριτήριο αξιολόγησης της κρατικής πολιτικής και τελικά νομιμοποίησης των ίδιων των κρατών σε διεθνές

11. Χρυσόγονος Κ., 2001, «Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην Εθνική Έννομη Τάξη. Οι ελληνικές δυσχέρειες προσαρμογής στην ευρωπαϊκή δημόσια τάξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 401 επ. και Ζολώτας Τ., 2010, «Η δέσμευση του εθνικού δικαστή από το νομολογιακό προηγούμενο και δεδικασμένο των αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α.», στην, ΕφημΔΔ, τ. 1.

επίπεδο¹². Εξάλλου ο Νομοθέτης, προς υπεράσπιση αυτού, αναγνώρισε στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. την παράλληλη λειτουργία να δρα και ως εθνικός μηχανισμός εκτέλεσης των αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α. Όπως εύστοχα συμπληρώνει η θεωρία, η αναφορά στα ανθρώπινα δικαιώματα επιτελεί διττή λειτουργία: συνδέει το τοπικό με το οικουμενικό, εισάγοντας ένα νεότερο διαπολιτισμικό κριτήριο αξιολόγησης του τρόπου με το οποίο διάφορα εθνικά νομικά συστήματα αντιμετωπίζουν σημαντικά κοινωνικά ζητήματα¹³.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η συστηματικότητα, με την οποία καταγράφονται σε κάθε σχεδόν ετήσια έκθεση του Μηχανισμού οι ίδιες πλημμέλειες και ελλείψεις ως προς την εσωτερική διαδικασία διερεύνησης πειθαρχικών παραπτωμάτων και, ως εκ τούτου, η ανθεκτικότητά τους στο χρόνο, παρά τις επίμονες συστάσεις και επανειλημμένες παρεμβάσεις της Αρχής, την οδήγησε πέρυσι να επισημάνει τον κίνδυνο μεταξύ χάρτινης και πραγματικής νομοθεσίας¹⁴. Οι φετινές διαπιστώσεις, όπως αναλυτικά αναπτύσσονται στα επιμέρους κεφάλαια της παρούσας, δεν έρχονται απλά να επιβεβαιώσουν την ίδια τάση, αλλά να καταγράψουν έναν νέο κίνδυνο που αναδύεται από την όξυνση των ήδη καταγεγραμμένων πλημμελειών.

Η εμπειρική βάση της ανάποδης αυτής τροχιάς, αν, συμπληρωματικά με τα ανωτέρω, ληφθούν υπόψη και οι πρόσφατες νομοθετικές βελτιώσεις που επήλθαν κατόπιν σχετικών εισηγήσεων του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., τόσο ως προς το περιεχόμενο του αστυνομικού πειθαρχικού δικαίου (άρ. 1 Π.Δ. 111/2019), όσο και ως προς τις λειτουργίες του ίδιου του Μηχανισμού (άρ. 188 Ν. 4662/2020), συγκροτείται πρωτίστως επί των πορισμάτων της Αρχής. Έτσι, κατά το 2022, ο Συνήγορος, σε μια σειρά πειθαρχικών υποθέσεων, εξέδωσε διπλά αναπεμπτικά πορίσματα, υπογραμμίζοντας εκ νέου τη μη συμμόρφωση των πειθαρχικών οργάνων προς τις ήδη διατυπωμένες συστάσεις του (Φ. 250375, Φ. 253320, Φ. 250692, Φ. 259978, Φ. 261397, Φ. 247702, Φ. 307705, Φ. 254610, Φ. 267188, Φ. 272705, Φ. 297117, Φ. 297117) και σε τέσσερις (4) πειθαρχικές υποθέσεις εξέδωσε πόρισμα – επιστολή προς τον αρμόδιο Υπουργό, ενημερώνοντάς τον

12. Χουλιάρας Α. 2015, «Δικαιώματα του Ανθρώπου, Κριτική Εγκληματολογία και Διεθνής Ποινική Δικαιοσύνη» στο επιμ. Β. Καρύδης και Α. Χουλιάρας, *Ηθικοί Πανικοί, Εξουσία και Δικαιώματα – Σύγχρονες Προσεγγίσεις Συνήγορος του Πολίτη*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσ/νίκη, σελ. 181 – 207.

13. Cohen S., "Human Rights and Crimes of the State: The Culture of Denial", ανατύπωση στο D. Friedrichs "State Crime Vol. 1. Defining, Delineating and Exploring State Crime", Dartmouth, Ashgate, σελ. 71 – 73.

14. Ετήσια Ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 27 επ.

για την ανατιολόγητη άρνηση των πειθαρχικών οργάνων να ακολουθήσουν τις συστάσεις του (Φ. 282183, Φ. 267199, Φ. 259616, Φ. 273254). Η ίδια άρνηση εμφανίζεται διαχρονικά σε τρεις (3) πειθαρχικές υποθέσεις, για τις οποίες τα σχετικά πορίσματα – επιστολές προς τον αρμόδιο Υπουργό έχουν αποσταλεί από το 2020 και 2021 χωρίς περαιτέρω ανταπόκριση (Φ. 230990, Φ. 241354, Φ. 237463). Σε αρκετές υποθέσεις, ο Συνήγορος σχολίασε την υπολειπόμενη ποιότητα των πειθαρχικών εκθέσεων, σε αντίθεση με τις επιταγές της με αριθμ. 6004/1/22-κγ'/14.10.2008 Διαταγής – Εγκυκλίου του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ. (Φ. 283199, Φ. 250375, Φ. 282183, Φ. 287630, Φ. 259269, Φ. 266790, Φ. 274521, Φ. 238822, Φ. 241904, Φ. 254610, Φ. 268772, Φ. 299498), ενώ σε αρκετές υποθέσεις η αρχειοθέτησή τους βασίστηκε στην πρακτική αδυναμία περαιτέρω συμπλήρωσης της πειθαρχικής έρευνας, με τον Συνήγορο να εμμένει, ωστόσο, στον ελλειμματικό χαρακτήρα της (Φ. 253320, Φ. 244866, Φ. 250692, Φ. 278647, Φ. 266790, Φ. 266795, Φ. 274743, Φ. 247702, Φ. 268772, Φ. 254610, Φ. 268772, Φ. 276291).

Η εμπειρική θεμελίωση ενισχύεται ακόμη περισσότερο αν, αντί των πορισμάτων της Αρχής, τεθούν ως βάση οι πειθαρχικές πορισματικές εκθέσεις της ΕΛ.ΑΣ., στις οποίες η πρόταση αρχειοθέτησης προβάλλεται ως μόνιμη, σχεδόν, επωδός για τη συντριπτική πλειοψηφία των διεξαχθέντων πειθαρχικών ελέγχων. Αρκεί να επαναλάβουμε ότι, σε μόλις δεκαέξι (16) εκ του συνόλου των εκατό δεκατριών (113) υποθέσεων που επεξεργάστηκε ο Μηχανισμός κατά το 2022, αναγνωρίστηκε πειθαρχική ευθύνη. Το ίδιο υποστηρίζεται και από τις δύο (2) καταδικαστικές αποφάσεις που εξέδωσε το Ε.Δ.Δ.Α. σε βάρος της Ελλάδας στα μέσα του 2022¹⁵ και αρχές του 2023¹⁶ αντιστοίχως, για παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., με κοινό συμπέρασμα ότι οι προσφεύγοντες δεν επωφελήθηκαν από μια αποτελεσματική έρευνα, τόσο σε ποινικό όσο και σε πειθαρχικό επίπεδο, εμπλουτίζοντας έναν ήδη εκτενή κατάλογο με αντίστοιχες αποφάσεις.

Οι σχέσεις εξάρτησης μεταξύ πειθαρχικής και ποινικής δίκης και η συχνή θεσμική εργαλειοποίηση που συνεπάγονται, η έντονη προτίμηση υπέρ της διεξαγωγής προκαταρκτικών πειθαρχικών ερευνών έναντι της άσκησης πειθαρχικών διώξεων, ακόμη και σε περιπτώσεις βαρύτατων καταγγελιών, η ανέξοδη κι άλλοτε επιλεκτική ή/και ελλειπτική αναφορά στην ισχύουσα νομοθεσία, έναντι της υποχρέωσης ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας, η αδράνεια ως προς

15. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Torosian κατά της Ελλάδας*, 07.07.2022.

16. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *B.Y. κατά της Ελλάδας*, 26.01.2023.

τη συλλογή ή την έγκαιρη συλλογή κρίσιμου αποδεικτικού υλικού, καθώς και η αποφυγή αξιολόγησης και αξιοποίησής του, η αδρανοποίηση της ενισχυμένης θεσμικής εγγύησης που παρέχει η ενημέρωση του Υπουργού και πειθαρχικού προϊσταμένου, η θεσμική παράκαμψη του Συνηγόρου με την έκδοση πειθαρχικών αποφάσεων χωρίς πρότερο πόρισμά του, με τη δίχως τεκμηρίωση παράβλεψη των συστάσεών του κι άλλοτε με διάθεση αντιπαλότητας προς αυτές και τέλος η αμεριμνησία ως προς τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., παρά την υπερνομοθετική δεσμευτικότητά της, η οποία εντείνεται ακόμη περισσότερο για τα κράτη που βαραίνουν οι καταδίκες, συμπυκνώνουν την ποιοτική διάσταση των πειθαρχικών ελλειμμάτων, αποτυπώνοντας παράλληλα το περιεχόμενο της άρνησης ως προς την νομοθετική υποχρέωση διεξοδικής και αποτελεσματικής έρευνας.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, αποτελεί αξιοσημείωτο παράδειγμα η διαπίστωση ότι, από το σύνολο των υποθέσεων που αποτέλεσαν ύλη της Αρχής για το 2022 και αφορούσαν σε αιτιάσεις για ρατσιστική συμπεριφορά ή διακριτική μεταχείριση εκ μέρους αστυνομικών, ουσιαστική διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου πραγματοποιήθηκε μόλις σε τέσσερις (4) υποθέσεις (**Φ. 307706, Φ. 266792, Φ. 273572, Φ. 265531**). Το ποσοστό αυτό γίνεται ακόμη πιο ενδιαφέρον από το γεγονός ότι η χώρα μας, στο πλαίσιο συμμόρφωσης σε σχετική καταδικαστική απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α.¹⁷, μεταξύ άλλων, προχώρησε μέσω του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ. στην έκδοση μιας σειράς Διαταγών – Εγκυκλίων¹⁸, οι οποίες εμμένουν στην υποχρέωση διερεύνησης ρατσιστικού κινήτρου, τόσο στις ποινικές όσο και στις πειθαρχικές υποθέσεις που αφορούν σε αντιδεοντολογική συμπεριφορά αστυνομικών εις βάρος ατόμων που ανήκουν σε ευάλωτες, εθνοτικές, θρησκευτικές ή κοινωνικές ομάδες ή είναι αλλοδαποί. Υπογραμμίζεται ότι οι διενεργούντες τον πειθαρχικό έλεγχο οφείλουν να προβαίνουν σε κάθε εύλογη ενέργεια για να ελέγξουν και να αποκαλύψουν την ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου, είτε ως αυτοτελές κίνητρο, είτε ως επιμέρους, σε περίπτωση πολλαπλών κινήτρων. Η σχετική, μάλιστα, υποχρέωση επισημαίνεται ανελλιπώς σε κάθε διαταγή πειθαρχικού ελέγχου, όπου το φερόμενο θύμα ανήκει σε μια από τις προαναφερόμενες ομάδες.

Πέραν της έντασης ως προς το έλλειμμα συμμόρφωσης στις εσωτερικές και διεθνείς δεσμεύσεις και, ως εκ τούτου, ως προς το έλλειμμα αποτελεσματικότητας

17. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Μπέκος & Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας, 13.12.2005.

18. Βλ. την υπ' αριθμ. πρωτ. 7100/4/3/24.05.2006, την υπ' αριθμ. πρωτ. 4803/22/210-κ'/26.06.2006 και την υπ' αριθμ. 6004/12/35/27.12.2007, 7100/25/14-δ'/08.11.2014.

των σχετικών διεξαχθέντων ελέγχων, η ανωτέρω διαπίστωση προϊδεάζει και ως προς τα πρόσωπα που συνιστούν τα συνήθη θύματα της αυθαιρεσίας των σωματίων ασφαλείας. Για άλλη μια χρονιά, ένας σημαντικός αριθμός υποθέσεων που, είτε διαβιβάστηκαν είτε υποβλήθηκαν ως καταγγελίες πολιτών ευθέως στον Συνήγορο, έχουν ως κύριο αντικείμενο αστυνομικής αυθαιρεσίας τέσσερις βασικές κατηγορίες πολιτών και συγκεκριμένα: α) άτομα νεαρής ηλικίας, ενίοτε και ανήλικα ή ακόμη και παιδιά, β) αλλοδαπούς, ανεξαρτήτως του καθεστώτος δυνάμει του οποίου βρίσκονται στη χώρα, γ) Ρομά και δ) γυναίκες. Οι καταγγελίες, δε, στην πλειονότητα τους αφορούν σε παραβιάσεις κατά της σωματικής ακεραιότητας, της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, της προσωπικής ελευθερίας και κατά της γενετήσιας ελευθερίας, χωρίς να απουσιάζουν και εκείνες κατά της ίδιας της ανθρωπίνης ζωής. Συχνός επίσης είναι και ο συνδυασμός των εν λόγω παραβιάσεων, μεγεθύνοντας το εύρος των προσβολών, ενώ η συνδρομή περισσότερων του ενός εκ των ανωτέρω χαρακτηριστικών στο πρόσωπο του καταγγέλλοντος, λειτουργεί μεγεθυντικά σε σχέση με τις πιθανότητες θυματοποίησής του¹⁹ (Φ. 315425, Φ. 315929, Φ. 316964, Φ. 320709, Φ. 316621, Φ. 322317, Φ. 323120, Φ. 324108, Φ. 327194, Φ. 329372, Φ. 327637, Φ. 326329, Φ. 325231, Φ. 322583, Φ. 321173, Φ. 320725, Φ. 318220, Φ. 315972, Φ. 311654, Φ. 320170, Φ. 312863, Φ. 313296, Φ. 329294, Φ. 329282, Φ. 328837, Φ. 328837, Φ. 323359, Φ. 321177, Φ. 311343, Φ. 311343, Φ. 310520, Φ. 310811, Φ. 310900, Φ. 311338, Φ. 313453, Φ. 315428, Φ. 313763, Φ. 305775, Φ. 314881, Φ. 317197, Φ. 318154, Φ. 318253, Φ. 319253, Φ. 319757, Φ. 320176, Φ. 321258, Φ. 322777, Φ. 322584, Φ. 322579, Φ. 323123, Φ. 325628, Φ. 326678, Φ. 327127, Φ. 327762, Φ. 327831, Φ. 327898, Φ. 328221, Φ. 329287, Φ. 329664, Φ. 310513, Φ. 313985, Φ. 311344, Φ. 312481, Φ. 314891, Φ. 315430, Φ. 328855, Φ. 328853, Φ. 328065, Φ. 327801, Φ. 327737, Φ. 327443, Φ. 326059, Φ. 325238, Φ. 324831, Φ. 323743, Φ. 322584, Φ. 322579, Φ. 321174, Φ. 312049, Φ. 323946, Φ. 323738, Φ. 314952, Φ. 320707, Φ. 322582, Φ. 323121, Φ. 324105, Φ. 324512, Φ. 325625, Φ. 325866, Φ. 329284, Φ. 310899, Φ. 313638, Φ. 314158, Φ. 316963, Φ. 325230, Φ. 330502).

Η επαναλαμβανόμενη στοχοποίηση των ομάδων αυτών και η μοιραία αναγωγή τους σε ένα είδος «βολικών εχθρών»²⁰, τόσο εσωτερικών όσο και εξωτερικών,

19. Young J., 1986, "The failure of criminology: The need for radical realism", στο Young J. & Matthews R. *Confronting Crime*, Sage Publications.

20. Cristie N., 1986, "Suitable Enemies" στο H. Bianchi & R. Van Swaaningen (eds) *Abolitionism – Towards a non – repressive approach to crime* Amsterdam, Free University Press, σελ.

έχει σαν αποτέλεσμα όχι μόνο την ανακύκλωση κοινωνικών στερεοτύπων, αλλά και κοινωνικών αυτοματισμών. Στη βάση της λανθάνουν αντιλήψεις περί μιας «απειλητικής ετερότητας»²¹, η οποία αφενός αναστέλλει τον κριτικό έλεγχο της αστυνομικής παρέμβασης, προσδίδοντάς της αντίστροφα ηθική υπεροχή και αξιωματική νομιμότητα²² και αφετέρου επιμελείται της διάχυσης ενός γενικευμένου φόβου διπλής κατεύθυνσης. Η πρώτη συνδέεται με ρευστούς και αδιόρατους όρους, όπως εκείνοι της επικινδυνότητας ή και μιας γενικευμένης εγκληματικότητας χωρίς προσπάθειες τεκμηρίωσης, συντείνοντας στην υπερβολή, ακόμη και επί υπαρκτών κοινωνικών ζητημάτων. Η δεύτερη δρομολογείται κυρίως από χειροπιαστά περιστατικά φυσικής βίας και καταστολής, που με τη σειρά της λειτουργεί αποθαρρυντικά ως προς την άσκηση του δικαιώματος του αναφέρεσθαι, τροφοδοτώντας γκρίζες ζώνες και σκοτεινούς αριθμούς, σε σχέση με την αστυνομική αυθαιρεσία. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η αναγεννημένη έννοια της κοινωνικής άμυνας παρέχει ορθολογικά επιχειρήματα σε αμφίσημες, ενίοτε και σε ακραίες, συμπεριφορές²³.

Το παράδειγμα αντιμετώπισης της πανδημίας αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση. Όπως είχε ήδη υποστηριχθεί στην ειδική έκθεση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. για το 2021, ο αστυνομικός έλεγχος διοικητικών μέτρων στο πλαίσιο της πανδημίας, προσέδωσε στα μέτρα αυτά τον χαρακτήρα στόχων αντεγκληματικής πολιτικής, καθιστώντας τα παράλληλα μέσο εντατικοποίησης της καταστολής, εις βάρος κυρίως των προαναφερόμενων κοινωνικών ομάδων. Η μείωση του αριθμού των καταγγελιών στην Αρχή κατά το 2022, επαναφέροντας τον περίπου στα όρια προ της πανδημίας, και η παράλληλη άρση των εν λόγω μέτρων, επιβεβαιώνει τόσο τον ανωτέρω ισχυρισμό, όσο και τον αδόκιμο χαρακτήρα της ελεγκτικής πρακτικής που εφαρμόστηκε. Παράλληλα, η παράμετρος της κοινωνικής στοχοποίησης, που κατά το 2022 συνδέθηκε αρκετές φορές με τη μαζική παρουσία συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων σε δημόσιο χώρο, όπως συναυλίες, διαμαρτυρίες, καταλήψεις, καθώς επίσης και με παράνομες επαναπροωθήσεις, σε συνδυασμό με την διαπιστωθείσα όξυνση των πλημμελειών ως προς τη

---

42 – 54.

21. Καρύδης Β. 2015, «*Νέα Μετανάστευση και Κοινωνικοί Πανικοί: Η Ελληνική Εμπειρία*» στο επιμ. Β. Καρύδης & Α. Χουλιάρης, *Ηθικοί Πανικοί, Εξουσία και Δικαιώματα – Σύγχρονες Προσεγγίσεις Συνήγορος του Πολίτη*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσ/νίκη, σελ. 89 – 105.
22. Young J. 2009, "MORAL PANIC: Its origins in Resistance, Ressentiment and the Translation of Fantasy into Reality" στο *British Journal of Criminology* τ. 49, σελ. 4 – 16.
23. Ansel M., 1995, *Η Νέα Κοινωνική Άμυνα*, (μτφ.) Η. Σαγκουνίδου – Δασκαλάκη, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.

διεξαγωγή των πειθαρχικών ελέγχων, συνομολογούν υπέρ της διεύρυνσης του σκοτεινού αριθμού των εν λόγω περιστατικών.

Με αυτά τα δεδομένα, ο Μηχανισμός επανέρχεται ακόμη μία φορά στη ρητορική περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως αυτή αποδίδεται καταστατικά και νομολογιακά, υπενθυμίζοντας ότι σε κάθε κράτος δικαίου η νομιμότητα της κατασταλτικής δράσης της αστυνομίας είθισται να δομείται στον αντίποδα και να βρίσκει το δικαιοπολιτικό της όριο στην εγγυητική λειτουργία της. Η ανατροπή ή η ακύρωση μιας τέτοιας ισορροπίας, μετατρέπει τους, πλέον αρμόδιους για τη διασφάλιση του νόμου φορείς, σε συνήθεις παραβάτες νομικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων, στρώνοντας το έδαφος σε θεσμικές παρεκτροπές και πολιτειακά πισωγυρίσματα. Η αποτροπή, επομένως, καθώς και η αποκατάσταση ενός τέτοιου ενδεχόμενου, απαιτεί θεσμικά αντίβαρα και δομικές διευθετήσεις. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, ασκώντας αυξημένη επιτήρηση στη χώρα λόγω της ελλειμματικής προσαρμογής της, εξακολουθεί να αναμένει επικαιροποιημένα στοιχεία εμπειρικών και ποιοτικών στοιχείων, σε σχέση με την πειθαρχική διερεύνηση καταγγελιών περί αστυνομικής κακομεταχείρισης ώστε να αποτυπωθεί η ουσιαστική απήχηση των σχετικών μέτρων συνολικά, είτε αφορούν σε νομοθετικές ρυθμίσεις είτε σε συστάσεις του Συνηγόρου. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, ομοίως, το αίτημα της υλικής ενίσχυσης και περαιτέρω στελέχωσης του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. εξακολουθεί να παραμένει ανοικτό.

4. Ο παρεμβατικός ρόλος του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.

4.1. Διερεύνηση καταγγελιών και υποθέσεων παράνομης επαναπροώθησης

Σε συνέχεια πολλών καταγγελιών για παράνομες επαναπροωθήσεις στα σύνορα της χώρας, ήδη από το 2017, για τις οποίες η Ανεξάρτητη Αρχή ξεκίνησε και αυτεπάγγελτη έρευνα²⁴ με τη γενική της αρμοδιότητα για τη διαφύλαξη της νομιμότητας και τη προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, το ζητούμενο ήταν – και εξακολουθεί να είναι – η, εκ μέρους της διοίκησης, επίσημη ανταπόκριση και αποτελεσματική έρευνα των φερόμενων παράνομων συμπεριφορών των στελεχών της ΕΛ.ΑΣ. ή και του Λιμενικού Σώματος. Η κρισιμότητα του αιτήματος άπτεται αφενός των πρακτικών δυσκολιών διερεύνησης τέτοιων περιστατικών, οι οποίες συνδέονται πρωτίστως με την ιδιαίτερως ευάλωτη θέση των φερόμενων θυμάτων και την αδυναμία αυτοπροστασίας τους, και αφετέρου πρακτικών άρνησης των ίδιων των γεγονότων, οι οποίες υπονομεύουν τόσο το θεσμικό κύρος των εμπλεκόμενων αρχών, όσο και τη λειτουργική υπόσταση του κράτους δικαίου.

Ο προσδιορισμός ως περιστατικών «αυθαιρεσίας» των προσβολών της προσωπικής ελευθερίας και σωματικής ακεραιότητας²⁵ και η ειδική αρμοδιότητα διερεύνησής τους από τον Συνήγορο ως Εθνικό Μηχανισμό Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, συνέβαλε στην αλλαγή στάσης της διοίκησης στα τέλη του 2019, που αρχίζουν να διατάσσονται οι πρώτες διοικητικές έρευνες της ΕΛ.ΑΣ. για περιστατικά φερόμενης επαναπροώθησης μεταναστών μέσω Έβρου, τα οποία απασχόλησαν τον Τύπο, ενώ μέχρι τότε ήταν σε πλήρη άρνηση των συμβάντων, άνευ οιασδήποτε έρευνας²⁶. Το 2021 αρχίζουν να υποβάλλονται

24. Η αυτεπάγγελτη έρευνα ξεκίνησε τον Ιούνιο 2017, με αντικείμενο φερόμενες επαναπροωθήσεις στη περιοχή του Έβρου, που αφορούν εκατοντάδες επαναπροωθούμενους/ες (βλ. Interim ετήσια Ειδική Έκθεση ΣτΠ Απριλίου 2021 <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.files.791636>).

25. Ήδη από το άρ. 56 του Ν. 4443/2016.

26. Interim ετήσια Ειδική Έκθεση ΣτΠ Απριλίου 2021, op.cit.

στον Εθνικό Μηχανισμό και αναφορές για περιστατικά που αφορούν σε επαναπροωθήσεις από νησιά του Αιγαίου, στις οποίες εμπλέκεται όχι μόνον η ΕΛ.ΑΣ., αλλά και το Λιμενικό Σώμα. Και οι δύο φορείς «άνοιξαν» επίσημες διοικητικές έρευνες (Ε.Δ.Ε. το Λιμενικό Σώμα, Π.Δ.Ε. η ΕΛ.ΑΣ.), όταν τους προώθησε ο Εθνικός Μηχανισμός τις σχετικές καταγγελίες, όπως προβλέπει ο νόμος. Οι έρευνες αυτές παρακολουθούνται από τον Συνήγορο ως Εθνικό Μηχανισμό που ελέγχει την πληρότητά τους και μπορεί να τις αναπέμψει προς συμπλήρωση²⁷.

Στις είκοσι μία (21) αναφορές για παράνομες επαναπροωθήσεις που είχαν υποβληθεί στον Εθνικό Μηχανισμό το διάστημα 2019 – 2021²⁸, προστέθηκαν άλλες δεκαέξι (16) εντός του έτους 2022. Η αυξητική αυτή τάση το 2022, βαίνει παράλληλα με την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης για τις καταγγελλόμενες, σε Μ.Μ.Ε. και διαδικτυακές αναρτήσεις, συστηματικές επαναπροωθήσεις μεγάλου αριθμού ατόμων από τα χερσαία ή τα θαλάσσια σύνορα της χώρας, και τις σχετικές επίσημες καταγραφές από δημόσιους²⁹ και διεθνείς φορείς³⁰. Τα περιστατικά που καταγγέλλθηκαν στον Εθνικό Μηχανισμό εμφανίζονται να είναι η κορυφή του παγόβουνου, λόγω της απόστασης που εξ ορισμού χωρίζει τέτοιες πρακτικές από τα δημόσια βλέμματα και, κατ' επέκταση, λόγω της δημόσιας σιωπής που εν πολλοίς τα περιβάλλει. Δεδομένου ότι πρόκειται για επώνυμες καταγγελίες αφενός και αφετέρου ότι οδηγούν σε επίσημη έρευνα από τον Εθνικό Μηχανισμό, είναι προφανής η προστιθέμενη αξία των υποθέσεων αυτών της Ανεξάρτητης Αρχής για το συνταγματικό δικαίωμα αναφοράς και την αντίστοιχη υποχρέωση λογοδοσίας των κρατικών οργάνων.

Είναι χαρακτηριστικό ότι τη χρονιά αυτή αυξήθηκαν και οι υποθέσεις που έλαβε ο Συνήγορος από τον Υπεύθυνο Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της FRONTEX, σύμφωνα με το άρ. 111 παρ. 4 του Κανονισμού ΕΕ/2019/1896. Βάσει του ευρωπαϊκού αυτού Κανονισμού για την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή, ο Μηχανισμός Αναφορών της FRONTEX είχε κοινοποιήσει το 2021

27. Για την αναπομπή από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. μιας σχετικής Π.Δ.Ε. του 2019 προς συμπλήρωση, βλ. Ετήσια Ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019, σελ. 46 – 47: <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.files.699386>.

28. Πέραν των δεκαπέντε (15) καταγγελιών που εξετάζονται με τη γενική αρμοδιότητα της Αρχής στο πλαίσιο της αυτεπάγγελτης έρευνας, ορ.cit

29. Μηχανισμός Καταγραφής της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου <https://nchr.gr/ektheseis.html>.

30. Υπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, 21.02.2022 <https://www.unhcr.org/gr/24995-news-comment-unhcr-warns-increasing-violence-human-rights-violations-european.html>.

στον Συνήγορο του Πολίτη, ως εθνικό μηχανισμό προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, δύο (2) καταγγελίες αλλοδαπών για επαναπροώθηση από τον Έβρο. Στην πρώτη από αυτές, ο Συνήγορος το 2022 ανέπεμψε για δεύτερη φορά το πόρισμα της ΕΛ.ΑΣ. με συγκεκριμένες παρατηρήσεις, ως προς την ανάγκη να εξαντληθούν τα περιθώρια αναζήτησης του ίδιου του καταγγέλλοντος και ως προς τη διαπίστωση της μη καταγραφής της σύλληψης του καταγγέλλοντος, η οποία δεν μπορεί να θεωρηθεί απόδειξη ότι δεν υπήρξε επαναπροώθηση από τις ελληνικές αρχές, καθώς εάν είχαν ακολουθηθεί οι νόμιμες διοικητικές διαδικασίες, δεν θα υπήρχε περιθώριο παράνομης επαναπροώθησης (Φ. 297117).

Στη δεύτερη υπόθεση, η οποία αφορά σε Αφγανό διερμηνέα της FRONTEX και είχε δημοσιοποιηθεί από την Αρχή³¹, ο Συνήγορος αποφάσισε να προβεί σε δική του παράλληλη έρευνα, λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία και την αργή πρόοδο της διοικητικής έρευνας (Φ. 308485). Επιπρόσθετα, το έτος 2022 ο Συνήγορος έλαβε άλλες πέντε (5) αναφορές από τον Μηχανισμό Αναφορών της FRONTEX για επαναπροωθήσεις στον Έβρο, δύο (2) εκ των οποίων είχαν ήδη υποβληθεί παράλληλα στη FRONTEX και στον Συνήγορο από τα φερόμενα θύματα. Πέραν αυτών, σε άλλη υπόθεση του 2022 που παρακολουθεί ο Μηχανισμός, το Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ. ξεκίνησε Ε.Δ.Ε., κατόπιν διαβίβασης από την FRONTEX Αναφοράς Σοβαρού Συμβάντος (SIR)³² για φερόμενη επαναπροώθηση από τη Χίο. Οι υποθέσεις αυτές καθιστούν ακόμη περισσότερο προφανή την ανάγκη διαφάνειας και λογοδοσίας σε καταγγελίες φερόμενων παραβιάσεων θεμελιωδών δικαιωμάτων στα σύνορα της Ελλάδας, που αποτελούν και σύνορα Σένγκεν, και η εποπτεία των ερευνών από την Ανεξάρτητη Αρχή αποτελεί θεσμική εγγύηση για το σκοπό αυτό.

Ο Συνήγορος, ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης για όλες τις υποθέσεις φερόμενης επαναπροώθησης, ανεξαρτήτως του τρόπου τέλεσής τους, καθώς και της εκάστοτε εμπλεκόμενης διοικητικής αρχής, έχει ζητήσει την ενδελεχή έρευνα των περιστατικών. Προς τούτο έχει προωθήσει τις σχετικές αναφορές στη Διοίκηση για διεξαγωγή εσωτερικής έρευνας, την οποία παρακολουθεί, επιφυλασσόμενος της αρμοδιότητάς του για ίδια έρευνα, σύμφωνα με το άρθρ. 1 παρ. 1 Ν. 3938/2011, όπως ισχύει. Έχει, δε, επισημάνει στη διοίκηση ότι οι σχετικές αναφορές θέτουν προς διερεύνηση: α) ζητήματα παράνομης επαναπροώθησης,

31. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.892069>.

32. Και ακολούθησαν το 2023 και άλλες διαταγές έρευνας του Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ. για περιστατικά του 2022 και του 2020, κατόπιν διαβίβασης από την FRONTEX Αναφορών Σοβαρού Συμβάντος (SIR).

που συνιστά προσβολή της προσωπικής ελευθερίας και μη τήρηση της διαδικασίας σύλληψης και διοικητικής μεταχείρισης για κάθε τυχόν παράτυπο αλλοδαπό, πολλώ δε μάλλον για αιτούντα άσυλο, β) ζητήματα παραβίασης των κανόνων διεθνούς προστασίας, δεδομένου ότι τυχόν επαναπροώθηση αιτούντος άσυλο αποτελεί όχι μόνον παραβίαση της προσωπικής ελευθερίας, αλλά και διακινδύνευση της ζωής και της προστασίας από βασανιστήρια, κατά παραβίαση της αρχής του non-refoulement, γ) ζητήματα κακοποίησης από αστυνομικά όργανα που ενδέχεται να συνιστούν βασανιστήρια, προσβολή της σωματικής ακεραιότητας ή άλλη εξευτελιστική μεταχείριση, ενδεχομένως και με ρατσιστικό κίνητρο. Πολύ περισσότερο, στις περιπτώσεις που κάποιος αφήνεται αβοήθητος στη θάλασσα, συντρέχει και διακινδύνευση της ζωής του. Παράλληλα, με την υπαγωγή των παραπάνω πράξεων ή παραλείψεων στο νόμο 3938/2011 ως περιστατικών «αυθαιρέσις» που εμπíπτουν στην ειδική αρμοδιότητα του Συνηγόρου ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης, τα περιστατικά βίαιων επαναπροωθήσεων θίγουν συχνά και άλλα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως η οικογενειακή συνοχή, η προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού κ.ά.³³.

Στις σχετικές έρευνες της διοίκησης που εκκρεμούν, ο Εθνικός Μηχανισμός εντοπίζει συχνά πλημμέλειες, όπως είναι η παράλειψη εξέτασης του φερόμενου θύματος και ουσιαστών μαρτύρων, οι αξιολογικές κρίσεις σχετικά με τον ρόλο των κρατικών αρχών ή με τις αναφορές των αλλοδαπών, που θίγουν την αρχή των ίσων αποστάσεων, η προαναφερθείσα μη καταγραφή σύλληψης των θυμάτων, που παρουσιάζεται ως απόδειξη μη επαναπροώθησης, κ.ά.³⁴. Η παρακολούθηση των υποθέσεων αυτών από τον Εθνικό Μηχανισμό αποσκοπεί στο να διαδώσει και να παγιώσει τις νομολογιακές αρχές της αποτελεσματικής έρευνας, που σύμφωνα με τη πάγια θέση του Ε.Δ.Δ.Α. κρίνεται όχι από το συγκεκριμένο αποτέλεσμα, αλλά από την ικανότητα να αποφέρει αποτελέσματα, δηλ. την εξακρίβωση των περιστάσεων, τον εντοπισμό των δραστών και την απόδοση ευθυνών³⁵. Ο Συνήγορος επισημαίνει ότι, σε πρόσφατη καταδικαστική απόφαση της Ελλάδας από το Ε.Δ.Δ.Α. σε υπόθεση επαναπροώθησης στην Τουρκία για παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. (απαγόρευση βασανιστηρίων, απάνθρωπος κι εξευτελιστικής μεταχείρισης), το

33. Στις αναφορές που διαβιβάζονται από το Μηχανισμό Αναφορών της FRONTEX γίνεται συχνά μνεία των παραβιάσεων του Χάρτη θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού, τα δικαιώματα στο άσυλο, στην οικογενειακή συνοχή, στην ιδιοκτησία, στην αποτελεσματική προσφυγή, κ.ά.

34. Ετήσια Ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έτους 2021, σελ. 85 – 89.

35. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. *Κωνσταντινόπουλος κατά Ελλάδας*, 22.11.2018, Μακαρατζής κατά Ελλάδας, 20.12.2004.

Δικαστήριο τόνισε ότι η έλλειψη στοιχείων για την επί της ουσίας παραβίαση του άρ. 3 «οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη μη πραγματοποίηση από τις εθνικές αρχές μιας αποτελεσματικής και εις βάθος έρευνας³⁶». Ομοίως, το Ε.Δ.Δ.Α. αποφάινεται ότι η «έλλειψη μιας εμπειριστατωμένης και αποτελεσματικής διερεύνησης» οφείλεται «σε μεγάλο βαθμό» και στην αδυναμία απόδειξης της απόπειρας επαναπροώθησης προς τα τουρκικά παράλια του σκάφους με μετανάστες που ναυάγησε στο Φαρμακονήσι το 2014³⁷.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι, κατά τις διαπιστώσεις του Συνηγόρου σε πλείστες όσες περιπτώσεις (λ.χ. το 2022 σε 7 από τις 16 αναφορές του έτους αυτού), η καταγγελλόμενη επαναπροώθηση δεν αφορά σε νεοεισελθόντες στα σύνορα, αλλά σε συλληφθέντες αλλοδαπούς στη χώρα και δη σε ελέγχους εγγράφων στο κέντρο της πόλης (Θεσσαλονίκη, Αλεξανδρούπολη, κ.ά.), οι οποίοι είτε δεν διαθέτουν νομιμοποιητικά της διαμονής τους έγγραφα, είτε αυτά παρακρατώνται από τις αστυνομικές αρχές (λ.χ. αποδεικτικά αιτούντος άσυλο ή και αναγνωρισμένου πρόσφυγα (Φ. 302076, Φ. 313698, Φ. 314881)). Σε μία, δε, περίπτωση, η πρακτική αυτή αφορούσε σε ειδική άδεια διαμονής Ουκρανού πολίτη (Φ. 329287). Η συνέχεια περιλαμβάνει τη, χωρίς διατυπώσεις, κράτησή τους και την επαναπροώθησή τους αδιακρίτως μέσω Έβρου, ακόμη και όταν πρόκειται για ασυνόδευτους ανηλίκους (Φ. 318253, Φ. 319253), με αποτέλεσμα να κινδυνεύουν να χαθούν τα ίχνη τους.

Σε περιστατικά επαναπροώθησης εν γένει, και ιδίως στις περιπτώσεις αυτές, προκύπτει εύλογος προβληματισμός για την κατ' εξοχήν εφαρμογή της Διεθνούς Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για την αναγκαστική εξαφάνιση προσώπων³⁸ με ενέργειες κρατικών οργάνων³⁹, η οποία προβλέπει κυρώσεις σε βαθμό κακουργήματος, επιβαρυντική περίσταση όταν η πράξη αφορά ανηλίκους, σοβαρό πλημμέλημα

36. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Β.Υ. κατά Ελλάδα, 26.01.2023, προσφυγή αρ. 60990/14, παρ. 89.

37. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Safi κ.ά. κατά Ελλάδα*, 07.07.2022, αρ. προσφ. 5418/15, παρ. 155. Το Δικαστήριο απεφάνθη ωστόσο ότι υπήρξε παραβίαση όχι μόνο επί της διαδικασίας, αλλά και επί της ουσίας του άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α. ως προς τη θετική υποχρέωση του κράτους για την προστασία του δικαιώματος στη ζωή.

38. Ο ισχύων όρος είναι «βίαιη εξαφάνιση» στο άρ. 322 Π.Κ., παρ. 2 – 6. Η αναγκαστική εξαφάνιση προσώπου ήταν διατύπωση του προϊσχύσαντος 322^Α Π.Κ. που είχε εισαχθεί με το άρθρο δεύτερο του κυρωτικού της διεθνούς σύμβασης νόμου 4268/2014.

39. Κατάσταση στέρησης της ελευθερίας «από υπάλληλο ή από πρόσωπα ή ομάδες προσώπων που ενεργούν με την άδεια, υποστήριξη ή συναίνεση κρατικής αρχής, εφόσον ακολουθείται από άρνηση παραδοχής της στέρησης της ελευθερίας ή από απόκρυψη της τύχης ή του τόπου όπου βρίσκεται το θύμα (βίαιη εξαφάνιση)», άρ. 322 παρ. 2 Π.Κ.

συγκάλυψης⁴⁰, κ.ά. Ο Συνήγορος επισημαίνει ότι, λόγω της ιδιαίτερης ποινικής απαξίας των σχετικών αδικημάτων, τυχόν ιεραρχική εντολή δεν αίρει τον χαρακτήρα του αδίκου και ο κανόνας αυτός⁴¹ υπερισχύει πάσης αντιθέτου διατάξεως νόμου (άρ. 28 παρ. 1 Συντάγματος), λόγω της αυξημένης τυπικής ισχύος της διεθνούς σύμβασης που έχει κυρώσει η Ελλάδα. Η κλιμάκωση των καταγγελλόμενων παραβιάσεων θεμελιωδών δικαιωμάτων που παρατηρείται και καταγράφεται μέσα στο 2022, η οποία συνεπιφέρει και αντίστοιχη κλιμάκωση των επαπειλούμενων κυρώσεων της έννομης τάξης, καθιστά την υποχρέωση αποτελεσματικής έρευνας των παράνομων επαναπροωθήσεων ένα πολύ σημαντικό διακύβευμα για το κράτος δικαίου. Αντιστρέφοντας τους όρους, η άρνηση ή η αποτυχία διεξαγωγής αξιόπιστων ελέγχων, ανοίγει το δρόμο σε πρακτικές κρατικής παρέκκλισης και σε θεσμικές μεταλλάξεις που η τελευταία δομικά συνεπάγεται.

4.2. Παραπομπή στον Υπουργό της μη αιτιολογημένης απόκλισης από πόρισμα του Εθνικού Μηχανισμού

Η προ διετίας τροποποίηση του άρθρου 1 του Ν. 3938/2011 με το άρθρο 188 του Ν. 4662/2020, εξόπλισε, μεταξύ άλλων, τον Εθνικό Μηχανισμό με ένα πρόσθετο εργαλείο για τη διασφάλιση της επιδραστικότητας των πορισμάτων και των παρατηρήσεών του στην πειθαρχική διαδικασία, εργαλείο προορισμένο να λειτουργεί, σύμφωνα με τη σχετική αιτιολογική έκθεση, ως *«ουσιαστική δικλείδα ασφαλείας για τις εσωτερικές έρευνες της Διοίκησης»*. Έτσι, σε περίπτωση διαπίστωσης απόκλισης από το πόρισμα της Αρχής με ανεπαρκή αιτιολογία, ο Συνήγορος του Πολίτη διαθέτει πλέον τη δυνατότητα να ενημερώνει σχετικά τον αρμόδιο Υπουργό, σε οποιοδήποτε στάδιο της πειθαρχικής διαδικασίας, για τις τυχόν εκ μέρους του ενέργειες ως πειθαρχικού προϊσταμένου του ευστόλου προσωπικού του αντίστοιχου Σώματος.

Η εν λόγω ρύθμιση παρέχει στον Εθνικό Μηχανισμό έναν πρόσθετο δίαυλο επικοινωνίας με τη Διοίκηση, αλλά κυρίως θωρακίζει αποτελεσματικότερα τη θεσμική εγγύηση της μη απόκλισης από το διατακτικό των πορισμάτων της Αρχής

40. Πλημμέλημα τιμωρούμενο με φυλάκιση τουλάχιστον τριών ετών, εάν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα κατά τις διατάξεις περί συμμετοχής, άρ. 322 παρ. 4 Π.Κ.

41. Άρ. 322 παρ. 5 Π.Κ.

χωρίς ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ενισχύεται η διαφάνεια των πειθαρχικών διαδικασιών και η λογοδοσία των αρμοδίων οργάνων, ενώ συγχρόνως κατοχυρώνεται ο ελεγκτικός ρόλος του Συνηγόρου του Πολίτη ως ανεξάρτητου, εξωτερικού και αμερόληπτου μηχανισμού, καθώς και ο de facto δεσμευτικός χαρακτήρας των πορισμάτων του.

4.2.1. Υποθέσεις που παραπέμφθηκαν κατά το 2022

Κατά το 2022, ο Συνήγορος ανέπεμψε τέσσερις (4) υποθέσεις στον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη, διαπιστώνοντας απόκλιση της Διοίκησης από τα πορίσματά του χωρίς την απαιτούμενη εκ του νόμου ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία. Συγκεκριμένα:

4.2.1.α. Παράνομη κράτηση και σωματική βία σε βάρος δικηγόρων στο Δικαστικό Μέγαρο Θεσσαλονίκης (Φ. 259616)

Η υπόθεση αφορά σε επεισόδιο που έλαβε χώρα το 2018 στο Δικαστικό Μέγαρο Θεσσαλονίκης μεταξύ δικηγόρων και αστυνομικών, οι οποίοι βρίσκονταν σε διατεταγμένη υπηρεσία μέτρων τάξης στον χώρο του Δικαστηρίου. Οι καταγγέλλοντες κάνουν λόγο για φραστική επίθεση των αστυνομικών σε βάρος τους, παράνομη κράτηση, αλλά και άσκηση σωματικής βίας σε βάρος της μίας εξ αυτών, την οποία αστυνομικός φέρεται να έσυρε προς το γραφείο του Διοικητή της αστυνομικής δύναμης, αρπάζοντάς την βίαια από το μπράτσο. Σε ένδειξη διαμαρτυρίας για το συμβάν, το Δ.Σ. του Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης αποφάσισε την αποχή για μία ημέρα των μελών του από όλα τα Δικαστήρια της χώρας.

Κατόπιν αναπομπής της υπόθεσης στη Διοίκηση από τον Συνήγορο του Πολίτη λόγω πλημμελειών της αρχικής έρευνας, η συμπληρωματική διοικητική εξέταση επικεντρώθηκε στην κλήση ιατρού – πραγματογνώμονα, με σκοπό την εκφορά επιστημονικής κρίσης ως προς την ύπαρξη ή μη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της καταγγελλόμενης άσκησης βίας και των ιατρικών ευρημάτων που προκύπτουν από τις γνωματεύσεις και τη συνταγογράφηση που προσκόμισε η εγκαλούσα. Ενημερώνοντας τον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη, ο Εθνικός Μηχανισμός έκρινε σκόπιμο να επισημάνει ότι προξενεί εντύπωση η κλήση πραγματογνώμονα για την εκφορά επιστημονικής κρίσης επί της υπόθεσης, τη στιγμή που έχουν προσκομισθεί πλείστες ιατρικές βεβαιώσεις, οι συντάκτες των οποίων ωστόσο δεν κλήθηκαν να καταθέσουν σχετικά με την τυχόν συνάφεια των ευρημάτων τους με το περιστατικό, παρά την άμεση εμπλοκή τους στο συμβάν λόγω της εξέτασης της παθούσας, έκαστος κατά τον τομέα της ειδικότητάς του.

Άλλωστε, όπως κατ'επανάληψη παρατηρεί η Αρχή, προκειμένου να θεωρηθεί μια διοικητική έρευνα εμπειριστατωμένη, θα πρέπει να περιλαμβάνει, πέραν της αξιολόγησης των ιατρικών ευρημάτων, και ιατρική πιθανολόγηση των αιτίων του τραυματισμού, κατ' αντιπαραβολή με τους ισχυρισμούς των καταγγελλόντων. Τα συμβάντα, εν αμφιβολία, θα πρέπει να αποσαφηνίζονται και με την ένορκη εξέταση των αρμοδίων ιατρών, τόσο ως προς τη βαρύτητα, όσο και ως προς τα πιθανά αίτια των κακώσεων που διαπιστώθηκαν, σε σχέση με τα καταγγελλόμενα και τις μαρτυρικές καταθέσεις.

Στο σημείο αυτό, η Αρχή αναφέρθηκε στην πάγια θέση του Ε.Δ.Δ.Α ότι η ευαλωτότητα των ατόμων που τελούν υπό κράτηση ή γενικότερα υπό τον έλεγχο της Αστυνομίας ή άλλης αρμόδιας Αρχής, επιτάσσει την αντιστροφή του βάρους απόδειξης και, κατ' επέκταση, τη μετάθεση της υποχρέωσης απόδειξης στις αρχές ως προς τα αίτια του τραυματισμού και το εύλογο μέτρο της ασκηθείσας βίας⁴². Στο ίδιο πλαίσιο, ο Συνήγορος υπογράμμισε ότι κύριο μέλημα των διενεργούντων τη διοικητική εξέταση πρέπει να είναι ο τρόπος και τα αποδεικτικά μέσα που θα τεκμηριώσουν ότι ο εγκαλούμενος αστυνομικός δεν προέβη στην καταγγελλόμενη πράξη, παρά το πώς ο παθών θα αποδείξει ότι όντως υπέστη την παράνομη προσβολή της σωματικής του ακεραιότητας ή υγείας.

Πέραν των ανωτέρω, ο Συνήγορος του Πολίτη υπενθύμισε τον κανόνα της αυτοτέλειας της πειθαρχικής διαδικασίας από την αντίστοιχη ποινική, σημειώνοντας αφενός ότι ο κύκλος της αξιόποινης παράβασης καθήκοντος είναι στενότερος του κύκλου της πειθαρχικής παράβασης καθήκοντος, θέση που ασπάζεται πλήρως και η νομολογία, αφετέρου δε ότι η Εισαγγελική διάταξη για τη θέση έγκλησης στο αρχείο δεν παράγει δεδικασμένο⁴³, ούτε είναι δεσμευτική για τον διενεργούντα τη διοικητική εξέταση, δεδομένου ότι δεν ισοδυναμεί με αμετάκλητη αθωωτική απόφαση ποινικού δικαστηρίου ή αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα, όπως απαιτεί η διάταξη της παρ. 2 του άρ. 48 του Π.Δ. 120/2008.

Ως προς την κρίση της ενεργούσας την Ε.Δ.Ε. περί μη ύπαρξης ρατσιστικού κινήτρου, με την έννοια της διακριτικής μεταχείρισης λόγω χαρακτηριστικών φύλου, αυτή παρίσταται ανεπαρκώς αιτιολογημένη, αφού δεν διευκρινίζεται με ποιον τρόπο αναζητήθηκαν στοιχεία προς τη διαπίστωση αυτή, η ανεύρεση των οποίων οδήγησε στο παραπάνω συμπέρασμα. Η εμπειρία του Συνηγόρου

42. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *ΛΜ και ΕΚ κατά Ελλάδας*, 13.12.2005.

43. Α.Π. 383/2012.

καταδεικνύει πως δεν έχει γίνει ευρέως κατανοητό ότι η αστυνόμευση βάσει χαρακτηριστικών υπαγωγής του προσώπου σε μια κοινωνική ομάδα ή μειονότητα (racial profiling) συνιστά τόσο απαγορευμένη, ως διακριτική μεταχείριση, όσο και αναποτελεσματική επιλογή. Επίσης, ο Εθνικός Μηχανισμός πάγια επισημαίνει ότι η έννοια της μεταχείρισης που συνιστά διάκριση ή που ενέχει ρατσιστικό κίνητρο, δεν προϋποθέτει η αιτία της διάκρισης να έχει διατυπωθεί με λόγια. Αυτό, άλλωστε, προκύπτει και από την σχετική διατύπωση του νόμου για τα περιστατικά αυθαιρεσίας⁴⁴. Εξάλλου, εκτός από τους ειδικούς ποινικούς νόμους, στην έννομη τάξη υπάρχει και η έννοια της παρενόχλησης που συνιστά διάκριση: «*παρενόχληση (harassment) ορίζεται η ανεπιθύμητη συμπεριφορά που συνδέεται με έναν από τους λόγους απαγορευμένης διάκρισης με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας προσώπου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος*⁴⁵».

Τέλος, όσον αφορά στην υποχρέωση αναζήτησης τυχόν υπάρχοντος οπτικοακουστικού υλικού από κάμερες ασφαλείας ή παριστάμενους στο χώρο του Δικαστικού Μεγάρου, ουδεμία σχετική αναφορά γίνεται στην υπό εξέταση υπόθεση, χωρίς να αιτιολογείται ειδικά η μη αναζήτηση και αξιοποίηση τέτοιου αποδεικτικού υλικού. Η έγκαιρη διασφάλιση και συνεκτίμηση του τυχόν διαθέσιμου βιντεοληπτικού υλικού συμβάλλει καθοριστικά στη διαμόρφωση πληρέστερης εικόνας για τα πραγματικά περιστατικά της εκάστοτε υπόθεσης, ιδίως σε περιπτώσεις όπως εν προκειμένω, όπου οι εκ διαμέτρου αντίθετες μαρτυρίες των δύο πλευρών καθιστούν επιτακτικότερη την ανάγκη ανεύρεσης εκείνου του αποδεικτικού υλικού, το οποίο θα τεκμηριώνει τη μία ή την άλλη κατατεθείσα άποψη, κατά τρόπο όσο το δυνατόν πειστικότερο και αντικειμενικότερο.

Τον Ιούλιο του 2022 διατάχθηκε από το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ. η συμπλήρωση της διενεργηθείσας Ε.Δ.Ε., σύμφωνα με τις επισημάνσεις του Συνηγόρου του Πολίτη, χωρίς στο μεταξύ να έχει γνωστοποιηθεί στην Αρχή κάποια άλλη εξέλιξη.

44. Άρ. 1 παρ. 1 περ. δ' Ν. 3938/2011, όπως αντικαταστάθηκε από το άρ. 188 Ν. 4662/2020: «δ. παράνομη συμπεριφορά, για την οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή η οποία ενέχει άλλου είδους διακριτική μεταχείριση λόγω χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου».

45. Άρ. 2 περ. γ' Ν. 4443/2016.

4.2.1.β. Αστυνομική βία σε βάρος διαδηλωτών στη Θεσσαλονίκη το 2015 (Φ. 267199)

Το διερευνώμενο περιστατικό έλαβε χώρα το 2015 στη Θεσσαλονίκη, κατά τη διάρκεια πορείας αλληλεγγύης που διοργανώθηκε με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα για τους μετανάστες. Έξι πολίτες, στην πλειονότητά τους φοιτητές, κατήγγειλαν ότι δέχθηκαν χτυπήματα από αστυνομικούς των Μ.Α.Τ., ενώ οι δύο εξ αυτών, ο ένας ανήλικος σοβαρά τραυματισμένος, προχώρησαν σε υποβολή έγκλησης, η οποία οδήγησε στην καταδίκη, σε πρώτο βαθμό, ενός αστυνομικού για πρόκληση επικίνδυνης σωματικής βλάβης.

Για τη συγκεκριμένη υπόθεση διενεργήθηκε αρχικά Π.Δ.Ε., η οποία τέθηκε στο αρχείο. Μετά την έκδοση της προαναφερθείσας καταδικαστικής απόφασης και την άσκηση ποινικής δίωξης σε βάρος όλων των ελεγχόμενων αστυνομικών για τα αδικήματα της ψευδορκίας και της ψευδούς καταμήνυσης κατά συρροή, η απόφαση αρχειοθέτησης ανακλήθηκε και διατάχθηκε η διενέργεια Ε.Δ.Ε. Ωστόσο, παρά την τεκμαιρόμενη και από την κλήση σε απολογία των εγκαλουμένων, ύπαρξη σαφών ενδείξεων για την τέλεση συγκεκριμένου πειθαρχικού παραπτώματος⁴⁶, ο διενεργών την Ε.Δ.Ε. πρότεινε και πάλι τη θέση της υπόθεσης στο αρχείο.

Στη συνέχεια, αντί της οφειλόμενης συμπλήρωσης της διοικητικής έρευνας σε συμμόρφωση με τις επισημάνσεις που περιλαμβάνονταν στο αναπεμπτικό πόρισμα της Αρχής ή της απόκλισης από αυτό με ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, το αρμόδιο πειθαρχικό όργανο προχώρησε απευθείας σε έκδοση απόφασης για αρχειοθέτηση της υπόθεσης, παρακάμπτοντας το θεσμικό ρόλο του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., επικαλούμενο την υπ' όρον παραγραφή της ποινής που επιβλήθηκε πρωτόδικα στον ελεγχόμενο αστυνομικό, σύμφωνα με το άρθρο 64 παρ. 1 και 2 του Ν. 4689/2020, καθώς και τη θέση στο αρχείο της ποινικής δικογραφίας για τα λοιπά αδικήματα με διάταξη του αρμόδιου Εισαγγελέα Πρωτοδικών, κατ' άρθρο 47 Κ.Π.Δ.

Ενημερώνοντας τον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη, ο Συνήγορος επεσήμανε ότι στη μεν πρώτη περίπτωση, το ποινικό δικαστήριο δεν έχει εκφέρει κρίση σε δεύτερο βαθμό περί της ύπαρξης ή της ανυπαρξίας των πραγματικών περιστατικών που στοιχειοθετούν το, αποδοθέν στον εγκαλούμενο, πειθαρχικό

46. Άρ. 26 παρ. 8 εδάφιο πρώτο του Π.Δ.120/2008: «Αν από την Ε.Δ.Ε. προκύψουν σαφείς ενδείξεις τέλεσης συγκεκριμένου πειθαρχικού παραπτώματος από συγκεκριμένο αστυνομικό, αυτός καλείται σε απολογία».

αδίκημα και ότι η παραγραφή της ποινής υπ' όρον δεν ισοδυναμεί με αθωωτική δικαστική απόφαση, ούτε είναι δεσμευτική για το πειθαρχικό όργανο. Στη δεύτερη περίπτωση, υπενθυμίζει πάλι ότι η εισαγγελική διάταξη δεν ισοδυναμεί με αμετάκλητη απόφαση ή αμετάκλητο βούλευμα, που θα δέσμευε το πειθαρχικό όργανο ως προς τα πραγματικά περιστατικά, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 48 του Π.Δ. 120/2008 περί αυτοτέλειας των δύο διαδικασιών. Σε κάθε δε περίπτωση, όπως ρητά προβλέπει η διάταξη του άρθρου 64 παρ. 2 του Ν. 4689/2020, η παραγραφή των ποινών δεν κωλύει την επιβολή των προβλεπόμενων από το νόμο διοικητικών κυρώσεων.

Επιπρόσθετα, ο Συνήγορος του Πολίτη παρατήρησε ότι, κατά παράβαση της υποχρέωσης πλήρους αιτιολογίας που απορρέει από την αρχή της ηθικής απόδειξης, από την απόφαση αρχειοθέτησης της υπόθεσης, δεν προκύπτει επαρκής αξιολόγηση όλων των μαρτυρικών καταθέσεων, ούτε προβάλλεται λογική και πειστική εξήγηση ως προς την προέλευση των, κατά περίπτωση, ιδιαίτερα σοβαρών σωματικών βλαβών των μηνυτών, από την οποία να αποδεικνύεται, πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας, ότι αυτές δεν προκλήθηκαν από τους ελεγχόμενους αστυνομικούς⁴⁷. Αποτυγχάνει κατ' αυτόν τον τρόπο η διοικητική έρευνα να ανταποκριθεί στη νομολογιακά κατοχυρωμένη από το Ε.Δ.Δ.Α. αρχή της αντιστροφής του βάρους απόδειξης, σε περιπτώσεις που καταγγέλλονται σωματικές βλάβες προσώπων που βρίσκονται υπό κράτηση, σύλληψη ή εν γένει υπό τον έλεγχο της αστυνομίας⁴⁸.

Αντίθετα, το αποφασιστικό όργανο προχωρά σε επιλεκτική παράθεση αποσπασμάτων των μαρτυρικών καταθέσεων, χωρίς να αιτιολογεί τη μη συνεκτίμηση του υπολοίπου περιεχόμενου τους. Ομοίως, δεν αιτιολογείται επαρκώς για ποιον λόγο αξιολογούνται ως στερούμενες αξιοπιστίας, λόγω υποτιθέμενων αντιφάσεων, οι μαρτυρίες των αυτοπτών μαρτύρων, οι οποίοι, όπως προκύπτει από την πειθαρχική και ποινική δικογραφία, στην πλειονότητά τους συγκλίνουν στην άσκηση βίας από τους αστυνομικούς σε βάρος των δύο ιδιωτών, ενώ μάλιστα ορισμένοι από αυτούς δέχθηκαν και οι ίδιοι χτυπήματα, τα οποία πιστοποιούνται με ιατρικές γνωματεύσεις.

Στον αντίποδα, οι μαρτυρίες των αστυνομικών, τις οποίες επικαλείται το πειθαρχικό όργανο, φαίνεται ότι βαραίνουν περισσότερο από αυτές των αυτοπτών

47. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Aksoy κατά Τουρκίας*, 18.12.1996.

48. Απόφαση Ε.Δ.ΔΑ Ζεζίλοφ κατά Ελλάδας, 24.05.2007, παρ. 47: «...δοθείσης της σοβαρής φύσης των σωματικών βλαβών του προσφεύγοντος, η Κυβέρνηση φέρει το βάρος της απόδειξης με πειστικά επιχειρήματα ότι η χρήση βίας δεν ήταν υπερβολική».

μαρτύρων, χωρίς επαρκή αιτιολόγηση. Παρατηρείται, έτσι, μια επιλεκτική και μη συνεπής στάση ως προς την αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων, η οποία, σε αντίθεση με τις επιταγές της νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α., παραβιάζει την αρχή των ίσων αποστάσεων, ως προς την εκτίμηση της αξιοπιστίας των ισχυρισμών του καταγγέλλοντος και των εμπλεκομένων αστυνομικών⁴⁹.

Η μη τήρηση ίσων αποστάσεων είχε, εξάλλου, επισημανθεί από τον Συνήγορο του Πολίτη ήδη με το αναπεμπτικό πόρισμά του, όπου παρατηρήθηκε ότι ο διενεργών την Ε.Δ.Ε. αφενός παρέθετε επιβαρυντικά για τους καταγγέλλοντες αποσπάσματα από δικαστικές αποφάσεις που, ωστόσο, αθώωναν αυτούς από τις σε βάρος τους κατηγορίες, αφετέρου παρέλειπε να συνεκτιμήσει την καταδικαστική για τον εγκαλούμενο αστυνομικό απόφαση, αλλά και να αξιολογήσει το γεγονός ότι οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί βρισκόταν υπό καθεστώσ κατηγορίας για τα αδικήματα της ψευδορκίας και ψευδούς καταμήνυσης.

Κατόπιν των ανωτέρω, το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ. διαβίβασε τον Ιούλιο του 2022 στην αρμόδια Γενική Διεύθυνση την επιστολή της Αρχής, διατάσσοντας την ανάκληση της απόφασης αρχειοθέτησης και τη συμπλήρωση της διενεργηθείσας Ε.Δ.Ε., «εάν διαπιστωθεί η βασιμότητα της γνώμης» του Εθνικού Μηχανισμού, ή, σε αντίθετη περίπτωση, τη γνωστοποίηση των λόγων διαφωνίας με τις συστάσεις της Αρχής, με παράθεση ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας. Έκτοτε, ο Συνήγορος του Πολίτη δεν έχει λάβει νεότερη ενημέρωση επί της υπόθεσης.

4.2.1.γ. Υποθέσεις εκκένωσης καταλήψεων στο Κουκάκι τον Δεκέμβριο 2019 (Φ. 273254)

Στην προηγούμενη ετήσια έκθεση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.⁵⁰ έγινε εκτενής αναφορά στην αναπομπή προς συμπλήρωση της διοικητικής έρευνας που διενεργήθηκε για μια σειρά καταγγελιών σε βάρος αστυνομικών, στο πλαίσιο επιχειρήσεων εκκένωσης τριών υπό κατάληψη κτηρίων στο Κουκάκι Αττικής. Πιο συγκεκριμένα, ο Συνήγορος του Πολίτη παρακολούθησε τη διενέργεια Π.Δ.Ε. από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα, με αντικείμενο τη διερεύνηση της βασιμότητας καταγγελλομένων σε ηλεκτρονικά δημοσιεύματα, σχετικά με τις αστυνομικές επιχειρήσεις της 18.12.2019, για την εκκένωση υπό κατάληψη κτιρίων στις οδούς Ματρόζου, Αρβάλης και Παναϊτωλίου. Στα ανωτέρω δημοσιεύματα γίνεται λόγος για υπερβολική και παράνομη χρήση βίας, η οποία είχε ως αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, τον τραυματισμό τριών μελών οικογένειας εντός της οικίας

49. Ibid.

50. Ετήσια Ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 54 επ.

τους, όπου αυθαίρετα εισέβαλαν οι αστυνομικοί, καθώς και μίας γυναίκας που πυροβολήθηκε εξ επαφής στο στήθος με πλαστική σφαίρα.

Διαπιστώνοντας μη αιτιολογημένη απόκλιση από τις παρατηρήσεις που περιλαμβάνονταν στο αναπεμπτικό πόρισμα της Αρχής, ο Συνήγορος του Πολίτη ενημέρωσε τον αρμόδιο Υπουργό, επισημαίνοντας ότι, κατά το σκέλος της έρευνας που αφορά στην επιχείρηση στην οδό Ματρόζου, ο ενεργήσας τη συμπλήρωση της Π.Δ.Ε. επικαλείται και πάλι τις εισαγγελικές διατάξεις για την απόρριψη της έγκλησης των καταγγελλόντων σε βάρος των ελεγχόμενων αστυνομικών κατ' άρθρ. 51 και 52 Κ.Π.Δ., ιδίως δε εκείνη του Εισαγγελέα Εφετών, το σκεπτικό της οποίας επαναλαμβάνει σχεδόν αυτούσιο, στηριζόμενος σε αυτό για να αποφανθεί ότι δεν θεμελιώνεται πειθαρχική ευθύνη των ελεγχόμενων αστυνομικών.

Η συλλογιστική του πειθαρχικού οργάνου παραγνωρίζει τους όρους της αυτοτέλειας και ανεξαρτησίας⁵¹ που διέπουν τη σχέση μεταξύ πειθαρχικής και ποινικής δίκης, όπως αυτοί υπαγορεύονται από τον διαφορετικό σκοπό που εξυπηρετεί η κάθε διαδικασία. Την αυτοτέλεια των δύο διαδικασιών επισημαίνει με πάγια νομολογία του το Ε.Δ.Δ.Α⁵², αλλά και η νομολογία του ΣτΕ⁵³, η οποία καταλήγει ότι, εάν η κρίση του ποινικού δικαστηρίου δεν ισοδυναμεί με αμετάκλητη απόφαση ή με αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα, τότε συνεκτιμάται απλώς από το πειθαρχικό όργανο, το οποίο μπορεί να εκδώσει απόφαση διαφορετική από εκείνη του ποινικού δικαστηρίου. Σε κάθε περίπτωση, όμως, τόσο η νομολογία όσο και η θεωρία διευκρινίζουν ότι η δέσμευση του πειθαρχικού οργάνου, ακόμη και από την ποινική απόφαση, αφορά μόνο στα πραγματικά περιστατικά που δέχθηκε το ποινικό δικαστήριο και δεν εκτείνεται στην αθώωση ή καταδίκη του υπαλλήλου. Η δέσμευση αυτή απορρέει από τις αυξημένες εγγυήσεις με τις οποίες είναι εξοπλισμένη η ποινική δίκη και η απαίτηση περί αμετακλήτου της ποινικής απόφασης, εξυπηρετεί το ίδιο ακριβώς εγγυητικό πλαίσιο.

Πέραν τούτου, ο μετασχηματισμός των εμπειρικών γεγονότων σε τυπικές νομικές έννοιες και, κατ' επέκταση, η υπαγωγή τους σε πειθαρχικό αδίκημα, ανήκει στην ουσιαστική κρίση του πειθαρχικού οργάνου⁵⁴. Ο νομοθέτης του πειθαρχικού δικαίου αποβλέπει στη δέσμευση του πειθαρχικού οργάνου από το σκεπτικό της ποινικής απόφασης για τα πραγματικά περιστατικά και την

51. Άρ. 48 Π.Δ. 120/2008.

52. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α., *Kemal Coskun κατά Τουρκίας* 23.03.2017, *Mullet κατά Γαλλίας* 13.09.2007.

53. ΣτΕ (Ολομ.) 4662/2012.

54. Δ.ΕφΠειρ. 10/2014.

υπαιτιότητα του διωκόμενου, και όχι από το διατακτικό της: *«Είναι αυτονόητο, βέβαια ότι το πειθαρχικό όργανο οφείλει να διαλάβει δική του κρίση ως προς την πειθαρχική ευθύνη του διωκόμενου, ακόμη και όταν δεσμεύεται από αμετάκλητη ποινική απόφαση, και συνεπώς, δεν θα ήταν νόμιμη μια απόφαση όπου η ενοχή του υπαλλήλου θα λειτουργούσε ως “αυτόματη” συνέπεια της ποινικής καταδίκης⁵⁵»*. Κι αυτό γιατί η σχέση αυτοτέλειας και ανεξαρτησίας που συνδέει την πειθαρχική με την ποινική δίκη παραπέμπει στη συνύπαρξη διαφορετικών κανόνων δικαίου, οι οποίοι ρυθμίζουν τη συμπεριφορά συγκεκριμένου κύκλου προσώπων, δηλαδή των υπαλλήλων, αλλά με διαφορετικές προϋποθέσεις ως προς την πλήρωσή της. Υπό το πρίσμα όλων αυτών, ο Συνήγορος του Πολίτη έκρινε σκόπιμο να επισημάνει ότι, σε περίπτωση εφαρμογής της παρ. 4 του άρθρου 1 του Ν. 3938/2011, με σκοπό την περαιτέρω συμπλήρωση της έρευνας, θα πρέπει πλέον να συνεκτιμηθεί και η εκδοθείσα στο μεταξύ απόφαση του αρμοδίου ποινικού δικαστηρίου για την αθώωση των ιδίων των εγκαλούντων για τις σε βάρος τους κατηγορίες και η αντίθεση του σκεπτικού της με τις παραδοχές των εισαγγελικών διατάξεων.

Όσον αφορά στις παρατηρήσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. σχετικά με την ανάγκη διερεύνησης των καταγγελιών των εγκαλούντων για άσκηση υπέρμετρης βίας σε βάρος τους με πατήματα, *«με τα γόνατα και τις μπότες, ακόμα και στο κεφάλι και το σβέρκο»*, ο ενεργήσας τη συμπλήρωση της Π.Δ.Ε. περιορίστηκε ξανά στην επίκληση των εισαγγελικών διατάξεων και της διατυπωθείσας σε αυτές κρίσης ότι χρησιμοποιήθηκαν ενδεδειγμένες λαβές ακινητοποίησης. Δεδομένου ότι στις εν λόγω διατάξεις δεν εξειδικεύονται οι ακριβείς κινήσεις που χρησιμοποιήθηκαν για την ακινητοποίηση των συλληφθέντων, η πειθαρχική έρευνα παραμένει πλημμελής, αποτυγχάνοντας να εξακριβώσει τον ενδεδειγμένο και νόμιμο ή μη χαρακτήρα της χρησιμοποιηθείσας βίας. Μάλιστα, αδιερεύνητο παραμένει εάν φωτογραφίες που περιλαμβάνονται στην πειθαρχική δικογραφία απεικονίζουν αποτύπωμα μπότας αστυνομικού στα ρούχα του ενός συλληφθέντα, όπως ισχυρίζονται οι εγκαλούντες. Ο Συνήγορος του Πολίτη επανέλαβε τη θέση του Ε.Δ.Δ.Α. για τον εξευτελιστικό χαρακτήρα αυτού του είδους της μεταχείρισης, όταν αυτή εκδηλώνεται στο πλαίσιο μιας προγραμματισμένης εκ των προτέρων αστυνομικής επιχείρησης και όχι μιας εν θερμώ αντίδρασης σε απρόβλεπτα γεγονότα, αλλά και όταν η ένταση της χρησιμοποιηθείσας βίας δεν δικαιολογείται από τις περιστάσεις της υπόθεσης⁵⁶.

55. Πικραμμένος Μ., 2013, «Η σχέση πειθαρχικής και ποινικής δίκης εν όψει του άρθρου 6 της Ε.Σ.Δ.Α.», στο *ΕφΔΔ*, τ. 2, σελ. 254.

56. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Μίτυ κατά Μολδαβίας*, 30.06.2020.

Παρά τη συμπλήρωση της Π.Δ.Ε., ανέλεγκτες παρέμειναν και οι λοιπές αιτιάσεις των εγκαλούντων για εξευτελιστική και προσβλητική της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας μεταχείρισή τους από τους αστυνομικούς, ιδίως δε για τη δέσμευση του ενός εξ αυτών πισθάγκωνα, με τη μπλούζα του περασμένη στο κεφάλι εν είδει κουκούλας και τον κορμό του εκτεθειμένο στο κρύο, έχοντας απωλέσει το ακουστικό βαρηκοΐας και τα γυαλιά οράσεώς του. Ο Συνήγορος του Πολίτη υπενθύμισε ότι, όπως έχει κριθεί από το Ε.Δ.Δ.Α., η αποστέρηση μίας ή περισσότερων αισθήσεων με χρήση κουκούλας και άλλων αντίστοιχων τεχνικών, προκαλεί στο θύμα αισθήματα φόβου, αγωνίας και κατωτερότητας, ικανά να το ταπεινώσουν και να το εξευτελίσουν, ακόμα και να κάμψουν τη σωματική ή ηθική του αντίσταση⁵⁷.

Απόκλιση από τις παρατηρήσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. χωρίς επαρκή αιτιολογία, διαπιστώνεται και ως προς τη διερεύνηση τήρησης των άρθρων 96 παρ. 2 και 108 παρ. 1 περ. β' του Π.Δ. 141/1991, σχετικά με τις προϋποθέσεις της έρευνας και κυρίως της σύλληψης νόμιμα καταδιωκόμενου προσώπου σε κατοικία, παρά τη θέληση του ενοίκου. Από το σύνολο του συλλεγέντος αποδεικτικού υλικού, προκύπτει ασάφεια σε σχέση με το εάν η κατ' οίκον έρευνα στην οικία των εγκαλούντων για τον εντοπισμό διαφυγόντων από το διπλανό υπό κατάληψη κτίριο πραγματοποιήθηκε εξ αρχής παρουσία της αρμόδιας Αντιεισαγγελέα, εντούτοις, η συμπλήρωση της Π.Δ.Ε. δεν κατάφερε να αποσαφηνίσει τα πραγματικά περιστατικά ως προς το συγκεκριμένο κρίσιμο στοιχείο της υπόθεσης.

Πλημμελής παρέμεινε η έρευνα και ως προς τη στοιχειοθέτηση ή μη του αδικήματος του άρθρου 241 Π.Κ., η διάταξη του οποίου προστατεύει το άσυλο της κατοικίας ως στοιχείο της ιδιωτικής ζωής και ως ατομικό έννομο αγαθό, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 9 του Συντάγματος. Ο συντάκτης της έκθεσης πορίσματος δεν αξιοποίησε τα υποδεικνυόμενα από την Αρχή αποδεικτικά μέσα για να διερευνήσει και να αιτιολογήσει την κρίση του ως προς την πλήρωση ή μη των προϋποθέσεων που ορίζουν το επιτρεπτό και νόμιμο της παραβίασης του οικιακού ασύλου, και ιδίως ως προς την τήρηση ή μη του νομίμου τύπου.

Τέλος, όσον αφορά στο ατελέσφορο αίτημα του διενεργήσαντος την έρευνα προς την Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών για τη χορήγηση αντιγράφων των αρχείων οπτικοακουστικού και ηχητικού υλικού που περιλαμβάνονται στις συναφείς ποινικές δικογραφίες, η Αρχή επεσήμανε ότι ο διενεργήσας την έρευνα

57. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Ιρλανδία κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 18.01.1978.

θα μπορούσε να απευθυνθεί απευθείας στους τηλεοπτικούς και ραδιοφωνικούς σταθμούς, οι οποίοι αναπαρήγαγαν ορισμένα από τα σχετικά αρχεία, αιτούμενος τη χορήγηση αντιγράφων για τις ανάγκες της πειθαρχικής έρευνας.

Ως προς το σκέλος της έρευνας που αφορά στην επιχείρηση σε κτίριο της οδού Παναιτωλίου, συμμορφούμενος με σχετική σύσταση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., ο ενεργήσας τη συμπλήρωση της Π.Δ.Ε. εξέτασε ως μάρτυρα τον ιατροδικαστή, ο οποίος είχε διαπιστώσει τραυματισμό γυναίκας στο στήθος μετά από αναφερόμενο πυροβολισμό εξ επαφής με πλαστική σφαίρα από τις αστυνομικές δυνάμεις. Ωστόσο, παρά την αυτολεξεί παράθεση των ευρημάτων της ιατροδικαστικής έκθεσης, αλλά και της κατάθεσης του ανωτέρω μάρτυρα, ο οποίος επιβεβαιώνει τη συμβατότητα της σωματικής βλάβης με πλήξη από πλαστικό σφαιρίδιο της Ε.Κ.Α.Μ., ο συντάκτης της έκθεσης πορίσματος δεν προέβη στη συνέχεια σε οποιαδήποτε αξιολόγηση και συνεκτίμηση των συγκεκριμένων αποδεικτικών στοιχείων.

Σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., όταν ένα πρόσωπο τραυματίζεται κατά τη διάρκεια της κράτησης, αλλά και κατά την επιχείρηση σύλληψής του από τις αστυνομικές αρχές, κάθε τραυματισμός που λαμβάνει χώρα κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου δημιουργεί, κατά αρχήν, ισχυρά τεκμήρια για τα γεγονότα⁵⁸. Σε τέτοιες περιπτώσεις, το βάρος της απόδειξης φέρουν οι αρχές, οι οποίες οφείλουν να παράσχουν εύλογες εξηγήσεις για τα αίτια του τραυματισμού, που να κλονίζουν τεκμηριωμένα τους ισχυρισμούς του καταγγέλλοντος. Η αντιστροφή αυτή ερείδεται στην εξ αντικειμένου εξουσιαστική σχέση, που παράγει η σύλληψη ή ο γενικότερος περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας από τις διωκτικές αρχές⁵⁹. Εν προκειμένω, η απουσία οποιασδήποτε αντίστασης εκ μέρους των συλληφθέντων, η οποία θα απαιτούσε χρήση βίας προκειμένου να καμφθεί και να επιτευχθεί η σύλληψη, ή οποιουδήποτε άλλου γεγονότος, το οποίο να δικαιολογεί τον τραυματισμό της συλληφθείσας, καταλείπει ως μόνη εύλογη εξήγηση την πλήξη με πλαστικό σφαιρίδιο κατά τη διάρκεια της αστυνομικής επιχείρησης, με τις αρχές να φέρουν το βάρος απόδειξης του αντιθέτου.

Όσον αφορά στη διερεύνηση των συνθηκών και της νομιμότητας χρήσης του εκτοξευτήρα πλαστικών σφαιριδίων, η οποία διέπεται από τις διατάξεις του Ν. 3169/2003 περί χρήσης όπλων από αστυνομικούς, η έρευνα παραμένει πλημμελής, παρά τις ενέργειες συμπλήρωσης του αποδεικτικού υλικού. Πιο

58. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Salman* κατά Τουρκίας, 27.06.2000.

59. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Gunaydin* κατά Τουρκίας, 13.12.2005.

συγκεκριμένα, κατά τη διοικητική διερεύνηση της υπόθεσης δεν εξετάστηκε αν οι βολές, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της αστυνομικής επιχείρησης, υπάγονται πράγματι στην κατηγορία των εκφοβιστικών, ώστε να μπορούν να ελεγχθούν οι προϋποθέσεις του επιτρεπτού τους, αντιθέτως, η υπαγωγή τους βασίστηκε αποκλειστικά στον χαρακτηρισμό της πρώτης βολής ως εκφοβιστικής από τους ίδιους τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς.

Περαιτέρω, παρά τη σχετική παρατήρηση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., ανεπαρκής διερεύνηση υπήρξε και ως προς την τήρηση ή μη της αρχής της αναλογικότητας, αφού δεν αξιολογήθηκε η ένταση της χρησιμοποιηθείσας βίας που εμπεριέχεται εξ ορισμού στις περιπτώσεις χρήσης όπλου, ούτε η επικινδυνότητα των βολών, σε σχέση με την απειλούμενη βλάβη από τη ρίψη αντικειμένων εναντίον των αστυνομικών, οι οποίοι φέρουν ειδικό εξοπλισμό για την προστασία της σωματικής τους ακεραιότητας. Άλλωστε, όπως πάγια επισημαίνει η Αρχή, η επικινδυνότητα των βολών δεν πρέπει να κρίνεται εκ του αποτελέσματος, δηλαδή από την επέλευση ή μη συγκεκριμένης βλάβης σε έννομο αγαθό, αλλά από τον κίνδυνο της βλάβης που ενυπήρχε στη χρήση όπλου υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες.

Επιπρόσθετα, αν και ο ενεργήσας την Π.Δ.Ε. συμπεριέλαβε εν τέλει στην πειθαρχική δικογραφία παράρτημα εσωτερικής διαταγής για την επιχειρησιακή χρήση του επίμαχου εκτοξευτήρα, περιορίστηκε στη συνέχεια στην αυτολεξεί παράθεση του περιεχομένου του στο ιστορικό της έκθεσης πορίσματος, χωρίς να ελέγξει αν υπήρξε συμμόρφωση με τις διατάξεις αυτού, και ιδίως εάν τηρήθηκαν τα οριζόμενα ως προς το σημείο στόχευσης και την απόσταση βολής, για την αποφυγή κινδύνου πρόκλησης βαριάς σωματικής βλάβης ή ακόμη και θανάτωσης πολίτη. Η επικινδυνότητα του εκτοξευτήρα πλαστικών σφαιριδίων και ο δυνητικά θανατηφόρος χαρακτήρας του, καταδεικνύεται και από το εγχειρίδιο χρήσης της κατασκευάστριας εταιρίας, το οποίο εντάχθηκε, επίσης, στην πειθαρχική δικογραφία κατά τη συμπλήρωση της έρευνας χωρίς, ωστόσο, να γίνει οποιαδήποτε μνεία στο περιεχόμενό του στην έκθεση πορίσματος.

Πλήρης διερεύνηση της νομιμότητας της χρήσης με εξέταση της συνδρομής των όρων του άρθρου 3 του Ν. 3169/2003 και του προαναφερόμενου παραρτήματος εσωτερικής διαταγής πρέπει να λάβει χώρα και για τη χρήση του εκτοξευτήρα από αστυνομικό της επιχειρησιακής ομάδας της Ε.Κ.Α.Μ. στην εκκένωση του κτιρίου της οδού Ματρώζου, η οποία δεν αποτέλεσε αντικείμενο της πειθαρχικής έρευνας, σε κανένα στάδιο αυτής, ούτε μνημονεύεται στην έκθεση πορίσματος.

Κλείνοντας, η Αρχή εξέφρασε τον έντονο προβληματισμό της ως προς τον τύπο του

πειθαρχικού ελέγχου που προκρίθηκε για τη διερεύνηση των καταγγελλομένων (Π.Δ.Ε.), ο οποίος δεν συνάδει ούτε με τη βαρύτητα των καταγγελιών – οι οποίες εξ ορισμού απαιτούν διερεύνηση από εμπειρότερους αστυνομικούς, που εξασφαλίζει συνήθως η διενέργεια Ε.Δ.Ε. – ούτε με την ύπαρξη ισχυρών αποδεικτικών στοιχείων, τα οποία απαξιώθηκαν με τη μη αναγνώρισή τους ως σαφών ενδείξεων, ενώ αντίθετα η συνδρομή τους θα οδηγούσε αυτονόητα στη διεξαγωγή Ε.Δ.Ε., σύμφωνα με τις διατάξεις του άρ. 26 παρ. 1 του Π.Δ. 120/2008.

Μέχρι τη σύνταξη της παρούσας, δεν έχει υπάρξει ενημέρωση του Συνηγόρου του Πολίτη για τυχόν ενέργειες του αρμόδιου Υπουργού ως πειθαρχικώς προϊσταμένου του ενστόλου προσωπικού της ΕΛ.ΑΣ.

4.2.1.δ. Αστυνομική βία σε βάρος νεαρού άνδρα στον Βόλο τον Ιούνιο του 2020 (Φ. 282183)

Μία ακόμη υπόθεση – για την αναπομπή της οποίας από τον Συνήγορο του Πολίτη στη Διοίκηση έγινε λόγος στην προηγούμενη ετήσια έκθεση του Εθνικού Μηχανισμού – συνδέεται με περιστατικό αστυνομικής βίας σε βάρος νεαρού άνδρα, που έλαβε χώρα στις αρχές του καλοκαιριού του 2020, στην πόλη του Βόλου. Σύμφωνα με τα καταγγελλόμενα, η κακοποίηση του θύματος ξεκίνησε έξω από τον προαύλιο χώρο των δικαστηρίων, όπου βρισκόταν συγκεντρωμένο πλήθος πολιτών, διαμαρτυρόμενο για επεισόδια και συλλήψεις της προηγούμενης ημέρας, με τον καταγγέλλοντα να δέχεται χτυπήματα με αστυνομικές ράβδους και κλωτσιές, ενώ βρισκόταν πεσμένος στο έδαφος. Η κακομεταχείρισή του φέρεται να συνεχίστηκε εντός του υπηρεσιακού αυτοκινήτου, με το οποίο πραγματοποιήθηκε η προσαγωγή του, καθώς και εντός του κτιρίου της αστυνομικής υπηρεσίας, όπου μεταξύ άλλων, αστυνομικός φέρεται να τον χτύπησε με γροθιές στα πλευρά, την ώρα που συνάδελφοί του τον συνέδραμαν, κρατώντας τα χέρια του θύματος προς τα πίσω.

Εξερχόμενο από την αστυνομική υπηρεσία, το φερόμενο θύμα συνέδραμαν τυχαία κάποιοι πολίτες, καθώς αυτό ήταν ανήμπορο ακόμη και να περπατήσει, αναλαμβάνοντας να το μεταφέρουν οδικώς σπίτι του. Από εκεί ειδοποίησε τους γονείς του, με μέριμνα των οποίων κλήθηκε το Ε.Κ.Α.Β. και διακομίσθηκε στο Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών του Γενικού Νοσοκομείου της πόλης, όπου ακολούθησε η εισαγωγή του στη Χειρουργική Κλινική και η εκεί παραμονή του για περαιτέρω νοσηλεία. Ένα μήνα μετά το περιστατικό, ο εν λόγω πολίτης απεβίωσε. Την επομένη του θανάτου του διατάχθηκε η προκαταρκτική διερεύνηση της υπόθεσης από τις αστυνομικές αρχές, για να αναβαθμιστεί μετά

την πάροδο τεσσάρων μηνών σε Ε.Δ.Ε. και να ασκηθεί τελικά πειθαρχική δίωξη.

1. Απευθυνόμενος προς τον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη λόγω ανατιολόγητης απόκλισης από το αναπεμπτικό πόρισμά του, ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε καταρχάς μια σειρά τυπικών παραλείψεων και πλημμελειών, οι οποίες είχαν σαν αποτέλεσμα να καταστήσουν δυσχερή τη μελέτη και διαχείριση της συμπληρωθείσας δικογραφίας, δεδομένου του εκτενούς όγκου της. Οι πλημμέλειες αυτές δεν συνάδουν ούτε με το χαρακτήρα της ως «συμπληρωθείσας», ούτε με την επιμέλεια που οφείλει να επιδεικνύει ο διενεργών, σύμφωνα με τις υποδείξεις της με αριθμ. 6004/1/22-κγ'/14.10.2008 Διαταγής – Εγκυκλίου του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ, λαμβανομένης, πρόσθετα, υπόψη στη συγκεκριμένη περίπτωση και της εμπειρίας του, ως απόρροια του βαθμού του.

Έτσι, αντί της απαιτούμενης ακρίβειας, σαφήνειας, αντικειμενικότητας, της αποφυγής επαναλήψεων, καθώς και της συνοπτικής αναφοράς επί του τυχόν συντρέχοντος ποινικού σκέλους της υπόθεσης, ώστε να κατατοπίζεται πλήρως ο αναγνώστης περί των λαβόντων χώρα, το ιστορικό μέρος του συμπληρωθέντος πορίσματος αναπαράγει εις ολόκληρον και επακριβώς το αντίστοιχο τμήμα της αρχικής έκθεσης πορίσματος ενώ στη συνέχεια παραθέτει αυτολεξεί ένορκες καταθέσεις μαρτύρων, που αναζητήθηκαν κατόπιν προτροπών της Αρχής. Δεν γίνεται καμία αναφορά στις ποινικές δικογραφίες που σχηματίστηκαν επ' αφορμή της συγκεκριμένης υπόθεσης, το αν και πώς συσχετίστηκαν, το αν και γιατί αρχειοθετήθηκαν ή στο τυχόν προανακριτικό υλικό που προέκυψε από αυτές, παρά το γεγονός ότι στον πειθαρχικό φάκελο προκύπτει η επίκληση συγκεκριμένων ποινικών φακέλων, και πολύ περισσότερο η συμπερίληψη ικανού αποδεικτικού υλικού. Καμία αναφορά δεν γίνεται επίσης στην έκθεση του τεχνικού συμβούλου, η οποία αναζητήθηκε και προστέθηκε στον πειθαρχικό φάκελο κατά τη συμπλήρωση του διοικητικού ελέγχου.

Παρά τον ελλειμματικό και επιλεκτικό χαρακτήρα, που συνεπάγεται η αναφορά του ιστορικού τμήματος του πορίσματος σε μέρος μόνο του συγκεντρωθέντος αποδεικτικού υλικού καθώς και σε μέρος των συναφών ελεγκτικών διαδικασιών που διεξήχθησαν, εντούτοις καθιστά κατανοητή, αν και εσφαλμένη ως πρακτική, την πλήρη απουσία τους από το αιτιολογικό του. Αντίθετα, ακατανόητη αποδεικνύεται η μη λήψη υπόψη και η μη αξιολόγηση στην αιτιολογία του πορίσματος των ενόρκων καταθέσεων αυτοπτών και άλλων σημαντικών μαρτύρων, οι οποίες παρατίθενται εκτεταμένα στο ιστορικό του μέρους. Έτσι, παρά τα νέα αποδεικτικά στοιχεία που εισήλθαν στον πειθαρχικό φάκελο δυνάμει

και της συμπληρωθείσας έρευνας, το αιτιολογικό μέρος της δεύτερης έκθεσης πορίσματος παραμένει ταυτόσημο με εκείνο της προηγηθείσας – αρχικής έκθεσης, παρόλο που οι διαπιστωθείσες ελλείψεις της είχαν προκαλέσει τη διαταγή συμπλήρωσης. Η μόνη προσθήκη που περιλαμβάνει το μεταγενέστερο πειθαρχικό πόρισμα, σχετίζεται αποκλειστικά με τα νέα υπομνήματα που κατέθεσαν κάποιοι από τους ελεγχόμενους αστυνομικούς, τα οποία όταν δεν παραπέμπουν στο περιεχόμενο των προγενέστερων υπομνημάτων τους, αναπαράγουν τα ίδια σχεδόν επιχειρήματα. Ακολούθως, το διατακτικό του νέου πορίσματος παραμένει όμοιο με εκείνο του προηγηθέντος.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να καταδειχθεί η απόκλιση που σημειώνει η αιτιολογία της εν λόγω πειθαρχικής έκθεσης από τις επισημάνσεις της ως άνω Διαταγής – Εγκυκλίου, η οποία υπαγορεύει ότι στο αιτιολογικό μέρος των διοικητικών πορισμάτων «... η προσωπική κρίση και αντίληψη του συντάσσοντος την έκθεση δεν είναι κάτι το μετέωρο, επιπόλαιο ή αυθαίρετο αποκύημα της φαντασίας, αλλά αποτελεί προϊόν ορθού συλλογισμού, ο οποίος είναι η ικανότητα της συλλογής, της σύναψης και άθροισης των δεδομένων προς διαμόρφωση συμπεράσματος και πρέπει να ενισχύεται από τα συλλεγόμενα στοιχεία και να αιτιολογείται πλήρως».

Προς την ίδια κατεύθυνση, η θεωρία προσθέτει ότι, η εγκατάλειψη του συστήματος των νομικών αποδείξεων και η προσχώρηση στην ηθική απόδειξη, δεν σημαίνει την εκτροπή προς ένα καθεστώς δυνητικής υποκειμενικής αυθαιρεσίας του ποινικού ή του πειθαρχικού δικαστή. Αντίθετα, υπαγορεύει την πειθάρχηση της αποδεικτικής προσπάθειας στον διαλογισμό και στην εξήγηση του αποτελέσματος και, κατ' επέκταση, στην ουσιαστική και όχι τυπική αιτιολογία⁶⁰. Η αξιούμενη αιτιολογία εν προκειμένω καλύπτεται από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 139 Κ.Π.Δ. και άρθρου 8 Π.Δ. 120/2008, ο οποίος ορίζει ότι οι πειθαρχικές εκθέσεις και οι συναφείς με αυτές πειθαρχικές αποφάσεις πρέπει να αιτιολογούνται ειδικά και εμπεριστατωμένα. Η έλλειψη της προβλεπόμενης και από το Σύνταγμα ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας (άρθρο 93 παρ. 3) αποτελεί το κατεξοχήν αντικείμενο του αναιρετικού ελέγχου από το Ακυρωτικό Δικαστήριο.

Αντιστοίχως, η αρχή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδείξεων, όπως εκφράζεται στο άρθρο 177 Κ.Π.Δ. και, κατ' επέκταση, ως περιεκτική του συστήματος ηθικής απόδειξης, δεν ισοδυναμεί με μια αυθαίρετη διακριτική ευχέρεια του ποινικού δικαστή ή αρμόδιου πειθαρχικού οργάνου. Αντιθέτως, σημαίνει ότι

⁶⁰ Παπαδαμάκης Α., 2016, «Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη», στο *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης – Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Ν. Κουράκη*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα σελ. 530.

στη διαμόρφωση της δικανικής πεποίθησης μπορεί καταρχήν να συμβάλει οποιοδήποτε αποδεικτικό στοιχείο χωρίς περιορισμό (άρ. 179 Κ.Π.Δ.), χωρίς αξιολογική ιεράρχηση (άρ. 178 Κ.Π.Δ.) και χωρίς προκαθορισμένες ερμηνείες. Η έλλειψη διαβάθμισης της αποδεικτικής αξίας και της δεσμευτικότητας των αποδεικτικών μέσων υποχρεώνει τον πειθαρχικό μηχανισμό να μην περιορίζεται στη συλλογή μόνο κάποιων συγκεκριμένων αποδείξεων, αλλά να ενεργεί οτιδήποτε είναι αναγκαίο για την επίτευξη της πληρότητας του σχετικού φακέλου της πειθαρχικής δικογραφίας.

Λογική συνέχεια των ανωτέρω, και με δεδομένο ότι η έκθεση πορίσματος αντικατοπτρίζει τον σκοπό και το εύρος της διεξαχθείσας έρευνας, είναι η διαπίστωση ότι εν προκειμένω ο συμπληρωματικός έλεγχος, στο μέτρο που εξακολουθεί να παραγνωρίζει τα ζητήματα, στα οποία όφειλε να απαντήσει και εξαιτίας των οποίων διατάχθηκε, αν και ανταποκρίνεται στο τυπικό της διάταξης του άρ. 188 παρ. 4 του Ν. 4662/2020, δεν κατορθώνει να καλύψει την ουσία της. Μια τέτοια διαπίστωση έχει ως αποτέλεσμα ο συμπληρωματικός έλεγχος να μην παραμένει απλά ελλειμματικός, αλλά να κινδυνεύει να αποδειχθεί προσχηματικός, λόγω των πρόσθετων ζητημάτων που προκαλεί η πιστή αναπαραγωγή των πρωταρχικών ισχυρισμών και συμπερασμάτων εις βάρος των νέων αποδεικτικών στοιχείων, τα οποία παραλείπονται εξ ολοκλήρου. Το παράδοξο, ωστόσο, σχήμα που δημιουργείται, δεν εξαντλείται μόνο στη διάσταση τύπου και ουσίας, αλλά και στην αναλογική σχέση που συνδέει το μέγεθος της προσθήκης του αποδεικτικού υλικού με εκείνο της απαξίωσής του, οξύνοντας έτσι την αναποτελεσματικότητα του ελέγχου.

Ήδη, στο αναπεμπτικό του πόρισμα, ο Συνήγορος είχε υπογραμμίσει αφενός την ανεξήγητη καθυστέρηση ως προς την άσκηση πειθαρχικής δίωξης, παρά την αντίθετη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.⁶¹, και αφετέρου την εκ προοιμίου και ανατιολόγητη περιχαράκωση του πειθαρχικού ελέγχου στο πειθαρχικό παράπτωμα της βάνουσης συμπεριφοράς προς πολίτες, όπως ειδικά προβλέπεται στο άρ. 11 παρ. 1 περ. ια' του Π.Δ. 120/2008. Η παράλειψη εξηγήσεων και τεκμηρίωσης μιας τέτοιας επιλογής στο συμπληρωματικό πόρισμα, παρά τις επισημάνσεις της Αρχής, και η ανατιολόγητη συνέχισή της, όπως αποτυπώνεται συνολικά στα έγγραφα του διενεργούντος κατά τη συμπλήρωση της έρευνας, κατέληξε στον περιορισμό εντέλει του εύρους της διερευνώμενης καταγγελίας μονάχα στα επεισόδια που έλαβαν χώρα έξωθεν του δικαστικού μεγάρου, στον αντίστοιχο περιορισμό του κύκλου των ελεγχόμενων αστυνομικών και, κατ'

61. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Bouyid κατά Βελγίου*, 28.09.2015.

επέκταση, στον περιορισμό των πειθαρχικών ευθυνών. Υπ' αυτά τα δεδομένα, το αποδιδόμενο πειθαρχικό αδίκημα, λειτουργώντας ως επιβεβαίωση του εξ αρχής ζητούμενου, δεν προκαθορίζει μόνο το πλαίσιο των προβλεπόμενων ποινών, αλλά τείνει να διαγράφει την πορεία μιας αυτοεκπληρούμενης προφητείας.

II. Οι διαπιστώσεις αυτές εντείνονται ακόμη περισσότερο από το γεγονός της μη αξιοποίησης, και πολύ περισσότερο της μη συγκριτικής αξιολόγησης, σημαντικού αριθμού μαρτυριών, που προέκυψαν με τη μορφή ενόρκων καταθέσεων κατά τη συμπλήρωση του πειθαρχικού ελέγχου, καθώς και με τη μορφή έγγραφων υπομνημάτων που κατατέθηκαν κατά τη διάρκεια ποινικής προδικασίας, η οποία ενεργοποιήθηκε δυνάμει της μήνυσης που κατέθεσαν οι γονείς του φερόμενου θύματος. Οι αυτόπτες μάρτυρες στο περιστατικό έξω από το δικαστικό μέγαρο υποστήριξαν στο σύνολό τους ότι: α) το φερόμενο θύμα δεν αποτέλεσε απειλή, ούτε κινήθηκε κατά των αστυνομικών, αλλά υποδείχθηκε άμεσα από τον αστυνομικό ασφαλείας και οδηγό του υπηρεσιακού οχήματος που είχε αναλάβει τη μεταγωγή ενός εκ των συλληφθέντων στα επεισόδια της προηγούμενης ημέρας, β) εν συνεχεία προσέτρεξαν προς το μέρος του τρεις αστυνομικοί της ομάδας Ο.Π.Κ.Ε. και ένας της διμοιρίας ΔΙ.Α.Τ, τον οποίο και ειδικότερα προσδιορίζουν, γ) ότι η βία που ακολούθησε εις βάρος του φερόμενου θύματος, ενώ αυτό ήταν ήδη πεσμένο στο οδόστρωμα, η οποία περιελάμβανε χτυπήματα με αστυνομικές ράβδους, καθώς και κλωτσιές εκ μέρους των συγκεκριμένων τεσσάρων αστυνομικών, ενδεδυμένων με πλήρη εξάρτηση, εκτός από απρόκλητη, ήταν και υπερβολική.

Κανείς από τους εν λόγω μάρτυρες δεν ερωτήθηκε αν αντιλήφθηκε ή είδε να συνεχίζονται οι βιαιοπραγίες των τριών εκ των εμπλεκόμενων αστυνομικών εντός του υπηρεσιακού οχήματος, όπως υποστηρίζει με την καταγγελία του το φερόμενο θύμα, κι ενώ, στο οπτικοακουστικό υλικό, ο αυτόπτης μάρτυρας που βιντεοσκοπεί, ακούγεται να επιβεβαιώνει τον εν λόγω ισχυρισμό. Εντούτοις, ο τελευταίος δεν κατέστη δυνατό να εντοπιστεί, ούτε κατά τον συμπληρωματικό έλεγχο. Δεν αναζητήθηκε άλλο βιντεοληπτικό υλικό από κάμερες διαχείρισης κυκλοφορίας ή πρόσθετοι αυτόπτες μάρτυρες, η παρουσία των οποίων προέκυψε από τη συμπληρωματική διαδικασία, όπως οι οδηγοί των παρακείμενα παρκαρισμένων ταξί ή ο δικηγόρος του συλληφθέντα την προηγούμενη ημέρα.

Κάποιοι από τους ανωτέρω εξετασθέντες αυτόπτες μάρτυρες, ταυτίζονται και με εκείνους που εντόπισαν το φερόμενο θύμα, αφού αυτό εξήλθε από την αστυνομική υπηρεσία και το μετέφεραν σπίτι του, περιγράφοντας αναλυτικά την ιδιαίτερα άσχημη φυσική κατάσταση στην οποία βρισκόταν, την κακοποίηση στην

οποία είχε υποβληθεί το θύμα εντός της αστυνομικής υπηρεσίας, όπως αυτό τους την μετέφερε, και την κατάσταση ψυχολογικού σοκ και φόβου, στην οποία τελούσε.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι ανωτέρω μαρτυρίες επαναλαμβάνονται, χωρίς αντιφάσεις ή αποκλίσεις, σε δύο διαφορετικούς χρόνους, τόσο κατά την ποινική διερεύνηση της υπόθεσης, που κινήθηκε εξαιτίας της κατατεθείσας σε βάρος των αστυνομικών μήνυσης, όσο και κατά την συμπληρωματική πειθαρχική διερεύνηση της υπόθεσης. Επίσης, αξίζει να υπογραμμισθεί ότι οι ανωτέρω μαρτυρίες συνάδουν με εκείνες των τραυματιοφορέων, οι οποίοι βεβαιώνουν τις διαμαρτυρίες του θύματος για πόνους στα πλευρά, την επιβίβασή του στο ασθενοφόρο με αμαξίδιο μεταφοράς ασθενών και τον παρόμοιο τρόπο εισαγωγής του στο τμήμα επειγόντων του νοσοκομείου. Ομοίως, συνάδουν και με εκείνες του νοσηλευτικού και ιατρικού προσωπικού που το περιέθαλψαν, οι οποίες συνδυαστικά περιγράφουν ότι, κατά την εισαγωγή του, το φερόμενο θύμα ήταν σε ψυχολογική κατάσταση έντονης ανησυχίας, μη επικοινωνίας, έχοντας πλήρη ασάθεια, άρνησης συνεργασία επειδή πονούσε και επειδή φοβόταν ως προς το τι θα του συμβεί.

Προς την ίδια κατεύθυνση, μια τρίτη κατηγορία μαρτύρων, η οποία εμφανίζεται να επισκέπτεται και να συνομιλεί με το θύμα μετά το καταγγελλόμενο συμβάν, καταθέτει την επιδείνωση της ψυχικής του υγείας, η οποία περαιτέρω ενισχύεται και από την προσωπική ευαλωτότητά του ως πρώην χρήστη ναρκωτικών ουσιών, όπως βεβαιώνει συγκεκριμένο έγγραφο του Δ/ντή Ψυχιατρικής Κλινικής του Γεν. Νοσοκομείου της πόλης. Τις μαρτυρίες αυτές φέρεται να επιβεβαιώνει και έτερη διάγνωση του Κέντρου Ψυχικής Υγείας / 5^{ης} Υγειονομικής Περιφέρειας Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδας.

Σε επίρρωση της πολλαπλότητας και της βαρύτητας των τραυμάτων, τα οποία διαπιστώθηκε ότι έφερε το θύμα μετά το πέρας της προσαγωγής του στην αστυνομική υπηρεσία βάσει σχετικών ιατρικών γνωματεύσεων, ενόρκων καταθέσεων και διαπιστωμένων πραγματικών γεγονότων, όπως ήδη έχουν σχολιαστεί στο αναπεμπτικό πόρισμα της Αρχής, οι πρόσθετες μαρτυρίες του νοσηλευτικού και ιατρικού προσωπικού υποστηρίζουν ότι η κατάσταση υγείας του θύματος επέβαλλε τη στενή παρακολούθησή του, ενώ το ίδιο επισημαίνεται και στην ιατροδικαστική γνωμοδότηση του τεχνικού συμβούλου. Κατόπιν, δε, της εκτεταμένης ανάλυσης των ευρημάτων, η εν λόγω ιατροδικαστική γνωμοδότηση καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το θύμα «έφερε βαριά σωματική βλάβη δια θλώντος οργάνου, η οποία προκλήθηκε με τρόπο συμβατό με το αναφερόμενο ιστορικό», ενώ

προσθέτει ότι, κατά το χρόνο θανάτου του θύματος, τα τραύματα του δεν είχαν αποθεραπευθεί, γεγονός που συγκλίνει και με τη σχετική ιατροδικαστική Έκθεση Νεκροψίας – Νεκροτομής.

Παρά τα νέα αυτά αποδεικτικά στοιχεία, δεν καταγράφεται καμία προσπάθεια πειθαρχικής επανεκτίμησης της υπόθεσης, καθώς ο διενεργών δεν προβαίνει στην αξιολόγησή τους, η οποία αυτονόητα θα οδηγούσε είτε στην αιτιολογημένη αμφισβήτησή τους, είτε στην τεκμηριωμένη αποδόμησή τους, είτε στην ανάγκη εμπλουτισμού τους, είτε τέλος στη συγκριτική αξιοποίησή τους. Αντίθετα, η προσέγγιση «σαν να μην υπήρχαν», έχει ως αποτέλεσμα τη χωρίς εξηγήσεις διατήρηση του ίδιου εύρους του πειθαρχικού ελέγχου, του ίδιου περιεχομένου του πειθαρχικού κατηγορητηρίου και, κατ' επέκταση, του ίδιου είδους των πειθαρχικών ευθυνών. Είναι χαρακτηριστικό ότι, την αντιπασσόμενη στο νέο αποδεικτικό υλικό αιτιολογία, συνιστούν τα απολογητικά υπομνήματα των εμπλεκόμενων αστυνομικών, που είχαν κατατεθεί πριν τη συμπλήρωση του πειθαρχικού ελέγχου και είχαν συμπεριληφθεί στο αρχικό πόρισμα. Έτσι, η πρόσθετη διοικητική διαδικασία, ιδιαίτερα για τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς που δεν εξετάζονται εκ νέου, αν και τα νέα στοιχεία τους υποδεικνύουν, δεν φέρει τόσο τον χαρακτήρα της συμπλήρωσης, όσο αυτόν της επανάληψης. Το ίδιο ισχύει εν μέρει και για εκείνους που εξακολουθούν να υπέχουν πειθαρχική ευθύνη, στο μέτρο που τα νέα αποδεικτικά στοιχεία, αν και επιβεβαιώνουν τους ισχυρισμούς του θύματος, δεν στέκονται ικανά να επεκτείνουν την πειθαρχική διερεύνηση, στο μέτρο που οι νέες εξηγήσεις τους δεν προσθέτουν νέα επιχειρήματα.

III. Η πρώτη συνέπεια μιας τέτοιας επαναληπτικής πρακτικής, είναι η αβασάνιστη αποδοχή των κενών, αλλά πολύ περισσότερο των σφαλμάτων που ενυπήρχαν στους ισχυρισμούς των αστυνομικών και σχολιάστηκαν ήδη στο αναπεμπτικό πόρισμα του Συνηγόρου, με το σπουδαιότερο να αντιστοιχεί στην αμφισβητούμενη νομιμότητα της εκχώρησης μέρους των εγγράφων του πειθαρχικού φακέλου σε άλλους, τρίτους, τα οποία αφενός σχετίζονται με ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα του θύματος – και δη ιατρικές γνωματεύσεις και εξετάσεις – και αφετέρου παραβιάζουν τη μυστικότητα της πειθαρχικής διαδικασίας. Παρά, μάλιστα, την αυτοτελή πειθαρχική ευθύνη που υπέχει η εν λόγω πράξη, κάποιιοι από τους διωκόμενους αστυνομικούς εξακολουθούν να επικαλούνται στα νέα απολογητικά υπομνήματά τους την Έκθεση Ιατρικής Γνωμοδότησης, η οποία προέκυψε με αυτόν τον τρόπο.

Η δεύτερη συνέπεια σχετίζεται με τη διαβίβαση μέρους της πειθαρχικής δικογραφίας στην Εισαγγελία Πρωτοδικών, καθόσον από τα έγγραφα του

πειθαρχικού φακέλου προκύπτει ότι, κατά το χρόνο υποβολής της, η πειθαρχική δικογραφία δεν περιλάμβανε καν το αναπεμπτικό πόρισμα της Αρχής, με το οποίο η διεξαχθείσα Ε.Δ.Ε. κρίθηκε ελλιπής και βάσει του οποίου διατάχθηκε η συμπλήρωσή της. Δεδομένου ότι η αρχική αυτή πειθαρχική δικογραφία αποτέλεσε και το μόνο προανακριτικό υλικό της αυτεπάγγελτης ποινικής δικογραφίας που σχηματίσθηκε, συνάγεται ότι η ποινική δίωξη που τελικά ασκήθηκε, βασίστηκε σε μία κατά τεκμήριο ελλιπή πειθαρχική δικογραφία, εφόσον διατάχθηκε η συμπλήρωσή της. Το πρόσθετα παράδοξο που ανακύπτει εν προκειμένω σχετίζεται με το γεγονός ότι, ενώ η πειθαρχική διαδικασία συμπληρώθηκε, τα νέα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν διαβιβαστεί και δεν έχουν συσχετισθεί με την αυτεπάγγελη ποινική υπόθεση και ως εκ τούτου δεν περιλαμβάνονται στα έγγραφα της αντίστοιχης ποινικής δικογραφίας, όπως ως ένα βαθμό συνάγεται από το σχετικό κλητήριο θέσπισμα. Σε κάθε περίπτωση, η πειθαρχική δικογραφία δεν περιλαμβάνει σχετικό διαβιβαστικό έγγραφο. Σύμφωνα με σχετικό έγγραφο της Εισαγγελίας Πρωτοδικών, από την εν λόγω ποινική δικογραφία απουσιάζει ακόμη και η ιατροδικαστική γνωμοδότηση του τεχνικού συμβούλου.

Η ανωτέρω πρακτική, ωστόσο, δεν κατατείνει μόνο υπέρ μιας εργαλειακής μεθόδευσης του διεξαχθέντος ποινικού ελέγχου, αλλά συμβάλλει πρόσθετα στην καλλιέργεια αυτοαναφορικότητας ως προς τον τρόπο διεξαγωγής του πειθαρχικού ελέγχου. Η επίκληση από τους διωκόμενους αστυνομικούς εισαγγελικών διατάξεων που εκδόθηκαν στο πλαίσιο της προαναφερόμενης ποινικής δικογραφίας, η οποία, όπως, ήδη, αναφέρθηκε, βασίστηκε εξ ολοκλήρου στην αρχικά διεξαχθείσα πειθαρχική διαδικασία, που με τη σειρά της υπολείπταν τεκμηρίωσης, καθώς στηρίχθηκε ως επί το πλείστον στους αστυνομικούς ισχυρισμούς, καταλήγει πρόδηλα σε μια κυκλική, όσο και ατελέσφορη, διοικητική διερεύνηση. Προς τούτο επιχειρηματολογεί και η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., σύμφωνα με την οποία η έρευνα που διεξάγεται από την αστυνομία, αφορά σε συμπεριφορά αστυνομικού, και στηρίζεται κατά κύριο λόγο σε καταθέσεις αστυνομικών, δεν μπορεί να είναι ανεξάρτητη και, κατ' επέκταση, αποτελεσματική⁶².

Παραμένοντας στο ίδιο πλαίσιο, αξίζει να μνημονευτεί η υπ' αριθμ. 1/2023 Εγκύκλιος του Αντιεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, όπου με αφορμή την πρόσφατη καταδικαστική απόφαση σε βάρος της χώρας – Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Torosian κατά Ελλάδα*, 07.07.2022 – υπαγορεύεται μεταξύ άλλων ότι στις περιπτώσεις καταγγελιών για κακοποίηση, που άπτονται της παραβίασης του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α.

62. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Emin Huseynov κατά Αζερμπαϊτζάν*, 07.05.2015.

«όταν η καταγγελία στρέφεται κατά σωφρονιστικών υπαλλήλων και αστυνομικών, η ποινική προκαταρκτική εξέταση δεν θα διενεργείται από αστυνομικό ανακριτικό υπάλληλο, αλλά αυτοπροσώπως από τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών (άρθρο 30 παρ. 1 Κ.Π.Δ.), σε περίπτωση δε που ο, κατά τα άρθρα 567 Κ.Π.Δ. και 85 Σωφρονιστικού Κώδικα (Ν. 2776/1999 όπ. ισχ.), εποπτεύων Εισαγγελικός Λειτουργός φέρεται να “εμπλέκεται” στο υπό έρευνα επεισόδιο, θα ενημερώνεται ο Αρμόδιος Εισαγγελέας Εφετών ώστε να διενεργεί εκείνος κατά άρθρο 32 Κ.Π.Δ. και να εξασφαλίζεται η ανεξαρτησία του ελέγχοντος από τους ελεγχομένους».

Υπό το ίδιο πρίσμα, το Ε.Δ.Δ.Α. υπενθυμίζει ότι, σε αυτές τις περιπτώσεις, ο βασικός σκοπός της έρευνας είναι να εξασφαλίσει την αποτελεσματική εφαρμογή των εσωτερικών νόμων που προστατεύουν το δικαίωμα στη ζωή και απαγορεύουν τα βασανιστήρια και την απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία σε υποθέσεις που αφορούν κρατικούς λειτουργούς ή οργανισμούς, και διασφαλίζουν την απονομή ευθυνών και συνεπώς την απονομή δικαιοσύνης. Ως εκ τούτου, υποστηρίζει ότι, ακόμη και η θεσμική και ιεραρχική ανεξαρτησία που εγγυάται η εισαγγελική έρευνα έναντι των ελεγχόμενων αστυνομικών, δεν είναι αρκετή από μόνη της, δεδομένου ότι *«η υποχρέωση διερεύνησης δεν είναι υποχρέωση σε αποτελέσματα, αλλά στην χρησιμοποίηση επαρκών μέσων και διαδικασιών [...] οποιαδήποτε ανεπάρκεια στην έρευνα που υπονομεύει την ικανότητά της να προσδιορίζει τις περιστάσεις της υπόθεσης ή τον υπεύθυνο κινδυνεύει να παραβεί το απαιτούμενο πρότυπο αποτελεσματικότητας⁶³»*. Καταλήγοντας, το Δικαστήριο αποφαινεται ότι η υπονόμηση των διαδικασιών, η λήψη ανεπαρκών μέτρων και η μη αποκατάσταση ελλείψεων, παραβιάζει το διαδικαστικό σκέλος του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. για τη διεξαγωγή αποτελεσματικής έρευνας, το οποίο δεν αντισταθμίζει η επιβολή ενδεχόμενων κυρώσεων⁶⁴. Όμοια παραβίαση λαμβάνει χώρα και όταν *«οι αρχές φαίνεται να αποδέχθηκαν ανεπιφύλακτα την εκδοχή των γεγονότων που παρουσίασαν οι αστυνομικοί που συνέλαβαν (τον καταγγέλλοντα) [...] αποδέχθηκαν επίσης πολύ εύκολα τους ισχυρισμούς της αστυνομίας⁶⁵»*.

Εμμένοντας στο πεδίο αυτό, το Ε.Δ.Δ.Α. υπογραμμίζει ότι στις περιπτώσεις που οι προαναφερόμενες ανεπάρκειες ή ελλείψεις ταυτίζονται με θέματα κλήτευσης μαρτύρων⁶⁶ ή εξέτασης βασικών μαρτύρων,⁶⁷ παραβιάζοντας την

63. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Baranin & Vukcevic κατά Μαυροβουνίου*, 11.03.2021.

64. Ibid.

65. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Parnov κατά Μολδαβίας*, 13.07.2010.

66. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Bondar κατά Ουκρανίας*, 01.05.2019.

67. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Ter – Sargyyan κατά Αρμενίας*, 27.10.2016.

αρχή της ισότητας των όπλων λόγω του καθοριστικού ρόλου των αποδεικτικών στοιχείων, πλέον της ανωτέρω παραβίασης υφίσταται και παραβίαση του άρ. 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. επειδή υπονομεύεται ο δίκαιος χαρακτήρας της δίκης. Το ίδιο διαπιστώνει το Δικαστήριο του Στρασβούργου και στις περιπτώσεις που «*εθνικό δικαστήριο καταδίκασε τον προσφεύγοντα δίνοντας αποφασιστική βαρύτητα στην ενοχοποιητική μαρτυρία των αστυνομικών που τον είχαν σταματήσει και ενεπλάκησαν μαζί του και στις καταθέσεις των συναδέλφων τους αστυνομικών οι οποίοι ήταν παρόντες στο περιστατικό και είχε αποδώσει λιγότερη αποδεικτική αξία στις καταθέσεις των τεσσάρων μαρτύρων υπεράσπισης, με το σκεπτικό ότι τα πρόσωπα που γνώριζαν τον προσφεύγοντα δεν είχαν παράσχει επαρκείς εγγυήσεις αξιοπιστίας⁶⁸*». Σύμφωνα με το ίδιο σκεπτικό, η μη αμφισβήτηση των αστυνομικών καταθέσεων, επί τη βάση ότι επιβεβαιώθηκαν από σύμφωνες καταθέσεις άλλων αστυνομικών που ήταν παρόντες στα γεγονότα, αποκλείει το ενδεχόμενο οι τελευταίοι να ήταν απρόθυμοι να καταθέσουν εναντίον των συναδέλφων τους. Αντίθετα, η μικρότερη αποδεικτική αξία που δόθηκε στις καταθέσεις των μαρτύρων υπεράσπισης αποδόθηκε στη γνωριμία τους με τον προσφεύγοντα.

Εν προκειμένω, αναδύεται η τρίτη συνέπεια του πλήρους παραγκωνισμού των μαρτυρικών καταθέσεων κατά τη συμπληρωματική πειθαρχική διαδικασία, η οποία υπερτονίζει το αναιτιολόγητο της αποκλειστικής πρόταξης των αστυνομικών καταθέσεων και ισχυρισμών. Μια τέτοια απόφαση, μάλιστα, συνοδεύεται και από την έλλειψη κάθε προσπάθειας να αναδειχθούν ή να επιλυθούν οι αντιφάσεις που απορρέουν από τις τελευταίες. Παρόλο που ο διενεργών αναζητά κατά τον συμπληρωματικό πειθαρχικό έλεγχο βιντεοληπτικό υλικό από κλειστό σύστημα βιντεοσκόπησης στην αρμόδια αστυνομική υπηρεσία, κατά τις συστάσεις της Αρχής, για να λάβει την απάντηση περί μη ύπαρξής του, δεν προβαίνει σε ανάλογες ενέργειες για τη συλλογή όμοιου υλικού από ενδεχόμενα εγκατεστημένες κάμερες στην είσοδο, εξωτερικά του κτηρίου, δεδομένου, μάλιστα, ότι στο εν λόγω κτήριο συστεγάζονται και άλλες αστυνομικές υπηρεσίες. Ομοίως δεν αναζητείται η ύπαρξη σχετικού βιντεοληπτικού υλικού από τυχόν κάμερες ασφαλείας παρακείμενων κτηρίων ή κατοικιών.

Οι μόνες εξηγήσεις που δίνονται κατά τον συμπληρωματικό έλεγχο από τον έναν εκ των δύο αστυνομικών της Ασφάλειας ως προς την παρουσία του στην συγκεκριμένη αστυνομική υπηρεσία, όπως και του συναδέλφου του – που φέρεται να χτυπούσε το θύμα – δεδομένου, μάλιστα, ότι η υπηρεσία τους είχε λήξει και είχαν αποχωρήσει από αυτή, εξαντλούνται αποκλειστικά σε ισχυρισμούς περί

68. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Boutafalla κατά Βελγίου*, 03.06.2022.

συναδελφικότητας, επειδή «έτσι γίνεται» κι επειδή «έτσι συνηθίζεται σε αυτές τις περιπτώσεις». Οι αναφερόμενες δε «περιπτώσεις» παραπέμπουν σε μεταγωγές για έλεγχο στοιχείων ταυτότητας, ενώ πρόσθετα, στη συγκεκριμένη περίπτωση, βάσει των διατυπωμένων αστυνομικών ισχυρισμών και λοιπών στοιχείων του φακέλου, προκύπτει ότι τη μεταγωγή του φερόμενου θύματος υλοποίησαν τέσσερις αστυνομικοί, τη φύλαξή του ανέλαβαν δύο εξ αυτών, την απόφαση και την ευθύνη για την οποία, βάσει του άρ. 60 Π.Δ. 141/191, έφερε ο παριστάμενος Αξιωματικός Υπηρεσίας, ο οποίος, ωστόσο, υποστήριξε ότι τη φύλαξή του είχαν αναλάβει και οι τέσσερις αστυνομικοί που τον είχαν εξαρχής μεταγάγει, ενώ, τέλος, το φερόμενο θύμα περιγράφεται ως ήσυχο, χωρίς χειροπέδες και χωρίς φωνασκίες να αναμένει σε ένα παγκάκι στο χώρο αναμονής πολιτών.

Εκτός του έωλου χαρακτήρα, οι εν λόγω εξηγήσεις έρχονται λογικά αντιμέτωπες, τόσο με τις μαρτυρίες των πολιτών που εντόπισαν και περισυνέλεξαν το θύμα κατά την έξοδό του από το αστυνομικό κτήριο, όσο και με το περιεχόμενο των ιατρικών εξετάσεων, στις οποίες υποβλήθηκε αυτό στη συνέχεια, καθώς και των μαρτυριών του ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού. Ομοίως, η περιγραφόμενη ως άνω εικόνα, δεν συμβαδίζει με τους αστυνομικούς ισχυρισμούς περί «μαϊνόμενης», επιθετικής και απειλητικής συμπεριφοράς, που το θύμα φέρεται να επιδεικνύει λίγα λεπτά πριν τη προσαγωγή του. Η παραβατική, δε, συμπεριφορά, όπως αυτή αναλύεται και στο Βιβλίο Συμβάντων και Ατυχημάτων, που προσκομίζεται κατά τη συμπλήρωση της έρευνας, συνίστατο στην αναφώνηση συνθημάτων υπέρ του κρατούμενου (που είχε συλληφθεί για τα γεγονότα της προηγούμενης ημέρας), στην πολύ κοντινή απόσταση στην οποία προσέγγισε τους αστυνομικούς της Ασφάλειας, οι οποίοι είχαν αναλάβει τη συνοδεία του προαναφερόμενου κρατούμενου, και στις φωνασκίες υπέρ του εν λόγω κρατούμενου, «ομοϊδέατη» του θύματος.

Εντούτοις, δεν εξετάζεται η διάσταση της ανωτέρω περιγραφής με την εικόνα από το σχετικό οπτικοακουστικό και φωτογραφικό υλικό ή με το γεγονός ότι συνθήματα και αποδοκιμασίες κατά της κράτησης του συλληφθέντος της προηγούμενης ημέρας ακούγονταν ευρύτερα στο πλαίσιο της συγκέντρωσης διαμαρτυρίας των πολιτών προς υποστήριξη του τελευταίου. Αντίστοιχα δεν εξετάζεται το γεγονός, το οποίο καταγράφεται και στο Β.Α.Σ., ότι τελικά την αστυνομική βίαιη επέμβαση σε βάρος του θύματος προκάλεσαν αφενός οι υπόνοιες περί διάπραξης εγκλήματος από μέρους του, και αφετέρου το γεγονός ότι το θύμα ήταν ήδη γνωστό τους παρεμβαίνοντες αστυνομικούς από τη συνεχή δράση του σε διάφορες συλλογικότητες, αλλά και από τη γενικότερη

«εγκληματική» του συμπεριφορά. Με δεδομένο ότι οι προβαλλόμενες υπόνοιες εξαντλούνταν στην αμφίεση ή στα συνθήματα, που φώναζε το φερόμενο θύμα, ενώ η υποστηριζόμενη γενικότερη εγκληματική συμπεριφορά του έτεινε να συγχέεται με τη συστηματική συμμετοχή του σε συλλογικότητες, η Αρχή στο αναπεμπτικό πόρισμα της είχε υπογραμμίσει την αναγκαιότητα διερεύνησης ενδεχόμενης στοχοποίησης του θύματος, τόσο για λόγους νομιμότητας της προσαγωγής του, όσο και για λόγους ενδεχόμενης διακριτικής μεταχείρισης εις βάρος του.

Στο πλαίσιο αυτό, αν και ο διενεργών στο συμπληρωματικό του πόρισμα αποδέχεται την αντίφαση μεταξύ των αστυνομικών εγγράφων, που βεβαιώνουν ότι η ταυτότητα του θύματος ήταν γνωστή στους αστυνομικούς και της παράλληλης άρνησης του γεγονότος, που προβάλλεται από τους τελευταίους μέσω των ισχυρισμών τους, καταλήγει, χωρίς αναφορά σε άλλα στοιχεία, ότι, από τα συλλεχθέντα στοιχεία της δικογραφίας δεν διαπιστώθηκε συσχέτιση μεταξύ της συμπεριφοράς των ελεγχόμενων αστυνομικών και των πεποιθήσεων ή της κοινωνικής κατάστασης του θύματος. Το συγκεκριμένο, ωστόσο, συμπέρασμα δεν συνάδει λογικά με τα συλλεχθέντα στοιχεία, καθώς από τη συμπλήρωση της δικογραφίας με τις καταθέσεις των αυτοπτών μαρτύρων προκύπτει επιπλέον ότι, της βίαιης αστυνομικής παρέμβασης κατά του θύματος, προηγήθηκε η υπόδειξη του από τον έναν αστυνομικό της Ασφάλειας, οδηγό του υπηρεσιακού οχήματος, με το οποίο μετήχθη ο συλληφθείς της προηγούμενης ημέρας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η υπόδειξη αυτή τοποθετείται χρονικά αμέσως πριν την επιβίβαση του εν λόγω αστυνομικού στο υπηρεσιακό όχημα και αφού έχει ήδη επιβιβαστεί ο συλληφθείς, ενώ το ίδιο προκύπτει και από τις σχετικές εικόνες.

Αξίζει, επίσης, να αναφερθεί ότι, σύμφωνα με τη μαρτυρία του συλληφθέντος της προηγούμενης μέρας, ο οποίος, ομοίως, ήταν αυτόπτης μάρτυρας στα γεγονότα που διαδραματίστηκαν έξω από το δικαστικό μέγαρο Βόλου, υποστηρίζεται ότι ο συγκεκριμένος αστυνομικός, ενώ ήταν έτοιμος να επιβιβαστεί στο αυτοκίνητο, ξαφνικά κινήθηκε προς το μέρος του θύματος, κοντοστάθηκε μπροστά του, για να επιστρέψει στη συνέχεια και να επιβιβαστεί γρήγορα στο αυτοκίνητο, ενώ την ίδια στιγμή προς το μέρος του θύματος προσέτρεξαν οι άλλοι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί. Στο εσωτερικό, δε, του αυτοκινήτου, ο εν λόγω αστυνομικός, σύμφωνα με το ίδιο μάρτυρα, αναφέρθηκε στο επώνυμο του φερομένου θύματος, υβρίζοντάς τον. Η εν λόγω κατάθεση, αν και παρατίθεται αυτούσια στο σύνολό της στο συμπληρωθέν πόρισμα, δεν λαμβάνεται περαιτέρω υπόψη.

Κλείνοντας, ο Συνήγορος επανέλαβε τον απόλυτο χαρακτήρα που φέρει το

άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., το οποίο δεν επιτρέπει καμία προβλεπόμενη εξαίρεση, όπως συμβαίνει με άλλες διατάξεις της Σύμβασης, ούτε καμία παρέκκλιση, ανεξαρτήτως της συμπεριφοράς του ατόμου ή της βαρύτητας της αξιόποινης πράξης που τυχόν διέπραξε⁶⁹. Μέσω της παραπομπής σε συγκεκριμένες αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α., η Αρχή, ήδη με το αναπεμπτικό πόρισμά της, επιδίωξε να αναδείξει περαιτέρω το υλικό περιεχόμενο μιας τέτοιας απόλυτης απαγόρευσης, όπως αυτό αποκρυσταλλώνεται στη νομολογία του Δικαστηρίου. Υπ' αυτό το πρίσμα, υπογραμμίστηκε η απαίτηση άμεσης, εμπειριστατωμένης, ανεξάρτητης, υποκείμενης σε δημόσιο έλεγχο και εξονυχιστικής έρευνας, η οποία, φέροντας παράλληλα το βάρος της απόδειξης προς ανατροπή των ισχυρισμών του εκάστοτε καταγγέλλοντος, θα πρέπει να οδηγεί σε συμπεράσματα «πέραν πάσης αμφιβολίας». Η αδυναμία διεξαγωγής μιας τέτοιας αποτελεσματικής έρευνας θεμελιώνει ισχυρό τεκμήριο υπέρ της παραβίασης του άρ. 3, διακινδυνεύοντας την έκδοση σχετικής καταδικαστικής απόφασης σε βάρος των συμβαλλομένων κρατών.

Στο σημείο αυτό, υπενθυμίζοντας τη δεσμευτικότητα που παράγουν οι αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α., η Αρχή επισήμανε ότι, σύμφωνα με μια γρήγορη επισκόπηση, κατά το χρονικό διάστημα της τελευταίας σχεδόν δεκαπενταετίας, εκδόθηκαν περίπου εννέα καταδικαστικές αποφάσεις σε βάρος της χώρας μας για παραβίαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α.⁷⁰. Η πλειοψηφία, δε, αυτών αφορά κυρίως στο διαδικαστικό του σκέλος, συνηγορώντας υπέρ του ελλειμματικού ελέγχου που διεξάγεται από τις αρχές στις περιπτώσεις καταγγελιών κακοποίησης από τις διωκτικές δυνάμεις.

Κατόπιν της, κατά τα ανωτέρω, ενημέρωσης του αρμόδιου Υπουργού από τον Συνήγορο του Πολίτη, το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ. διαβίβασε τον Μάρτιο του 2023 στην αρμόδια Γενική Αστυνομική Διεύθυνση την επιστολή της Αρχής, διατάσσοντας τις περαιτέρω δικές της ενέργειες για τη συμπλήρωση της πειθαρχικής έρευνας ή, άλλως, για την έκδοση απόφασης από το αρμόδιο πειθαρχικό όργανο, υπενθυμίζοντας ότι ενδεχόμενη απόκλιση από το διατακτικό του πορίσματος της Αρχής επιτρέπεται με την παράθεση ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας. Έκτοτε, ο Συνήγορος του Πολίτη αναμένει νεότερη ενημέρωσή του για την υπόθεση.

69. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Ramirez Sanchea κατά Γαλλίας*, 04.07.2006.

70. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α., *Δ.Ζ. κατά Ελλάδος*, 24.05.2007, *Ν.Ζ. κατά Ελλάδας*, 17.01.2012, *Σιδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδας*, 25.04.2018, *Andersen κατά Ελλάδας*, 26.04.2018, *Κωνσταντινόπουλος και άλλοι κατά Ελλάδας*, 22.11.2018, *Torosian κατά Ελλάδας*, 07.07.2022, *Β.Υ. κατά Ελλάδας*, 26.01.2023.

4.2.2. Υποθέσεις που είχαν παραπεμφθεί κατά το 2021

Αναφορικά με τις δύο (2) υποθέσεις που είχαν παραπεμφθεί στον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη κατά το προηγούμενο έτος και είχαν συμπεριληφθεί στη σχετική Ειδική Έκθεση του 2021, σημειώνεται ότι αναπέμφθηκαν από τον Υπουργό στις αρμόδιες υπηρεσίες της ΕΛ.ΑΣ., προκειμένου να επανεξεταστούν οι θέσεις του Συνηγόρου. Πιο συγκεκριμένα:

4.2.2.α. Στην υπόθεση ρητορικής μίσους μέσω συστηματικών αναρτήσεων ρατσιστικού και βίαιου περιεχομένου σε γνωστό μέσο κοινωνικής δικτύωσης (Φ. 230990), ο Συνήγορος του Πολίτη στην επιστολή του προς τον Υπουργό επεσήμανε ότι η πειθαρχική διαδικασία, παρά τον εμπλουτισμό της με πρόσθετες μαρτυρικές καταθέσεις σε συμμόρφωση με τις συστάσεις της Αρχής, επέμεινε ανατιολόγητα στην ταύτισή της με τη συναφή ποινική δίκη και ολοκληρώθηκε βασιζόμενη εξ ολοκλήρου στην απόφαση του ποινικού δικαστηρίου.

Η πρακτική αυτή οδήγησε την Αρχή να επισημάνει ότι εν προκειμένω η πειθαρχική διαδικασία μοιάζει να αποποιείται τον σκοπό της, αυτόν του αυτοτελούς ελέγχου για τη διαπίστωση πειθαρχικών παραπτωμάτων, και να λειτουργεί προσχηματικά μέσω της παραπομπής της στην ποινική διαδικασία, παρεκκλίνοντας, όχι μόνο από τις οικείες διατάξεις του άρ. 48 του Π.Δ. 120/2008, αλλά εν προκειμένω και από την ίδια τη διαταγή πειθαρχικής δίωξης, η οποία επεκτεινόταν και σε αμιγείς πειθαρχικές παραβιάσεις. Όπως μνημονεύεται και στην προηγούμενη Ειδική Έκθεση της Αρχής, το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ. διέταξε να διερευνηθούν τυχόν νεότερα στοιχεία επί της υπόθεσης, που δεν διερευνήθηκαν ή διερευνήθηκαν ανεπαρκώς, υπογραμμίζοντας την υποχρέωση ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας σε περίπτωση απόκλισης από τις επισημάνσεις της Αρχής. Στα μέσα του καλοκαιριού του 2021, η Αρχή ενημερώθηκε ότι η αξιολόγηση της επιστολής της προς τον Υπουργό, καθώς και των συνημμένων σε αυτή προγενέστερων πορισμάτων της, δεν εισέφερε νεότερα στοιχεία, που να μην έχουν διερευνηθεί στο πλαίσιο της αρχικά διενεργηθείσας Ε.Δ.Ε., χωρίς άλλη αιτιολόγηση, χωρίς συμπληρωματική έρευνα και χωρίς απαντήσεις στα ζητήματα που τέθηκαν.

4.2.2.β. Στην υπόθεση σωματικής βλάβης πολίτη κατά τη διάρκεια σύλληψης επ' αφορμή επεισοδίου που διαδραματίστηκε αρχικά μεταξύ πολιτών (Φ. 244541), ο Συνήγορος του Πολίτη υπενθύμισε τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. για την αντιστροφή του βάρους απόδειξης, όταν κάποιος που βρίσκεται σε καλή κατάσταση υγείας, τίθεται υπό κράτηση από την αστυνομία και στη συνέχεια διαπιστώνεται ότι φέρει τραύματα κατά την απελευθέρωσή του, καθώς και για τη συνακόλουθη

υποχρέωση των αρχών να παράσχουν ικανοποιητικές και πειστικές εξηγήσεις για τα αίτια του τραυματισμού του. Το έλλειμα ως προς την αυτοτέλεια του πειθαρχικού ελέγχου, που διαπιστώνεται και σε αυτή την υπόθεση, έρχεται και εδώ αντιμέτωπο με την ίδια τη διαταγή διεξαγωγής του, η οποία αναφέρεται στον εντοπισμό και αμιγώς πειθαρχικών παραπτωμάτων, υπερθεματίζοντας τόσο των θεωρητικών, όσο και των νομολογιακών εκτιμήσεων ότι το εύρος του υπερβαίνει εκ προοιμίου αυτό του ποινικού. Κατόπιν της επιστολής του Συνηγόρου του Πολίτη προς τον αρμόδιο Υπουργό, διατάχθηκε από το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ. η εκ νέου συμπλήρωση του διεξαχθέντος πειθαρχικού ελέγχου, σύμφωνα με τις διαπιστώσεις και παρατηρήσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. Η συμπληρωθείσα έκθεση πορίσματος και ο συναφής πειθαρχικός φάκελος διαβιβάσθηκαν στην Αρχή και εκκρεμεί η αποτίμηση της πληρότητας της συμπλήρωσης αφενός και αφετέρου του βαθμού συμμόρφωσης της Διοίκησης προς τις επισημάνσεις του Εθνικού Μηχανισμού.

4.2.3. Υποθέσεις που είχαν παραπεμφθεί κατά το 2020

Αναφορικά με τις τέσσερις (4) υποθέσεις, που είχαν αποσταλεί στον αρμόδιο Υπουργό το 2020, συγκροτώντας το αντίστοιχο κεφάλαιο της Ειδικής Έκθεσης του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. για το ομώνυμο έτος, σημειώνεται ότι οι δύο εξ αυτών (Φ. 249152 και Φ. 254783), σύμφωνα με τις νομοθετικές επιταγές και στις συστάσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., συμπληρώθηκαν επαρκώς, ολοκληρώνοντας τον θεσμικό ρόλο της Αρχής. Κατόπιν τούτου και χωρίς άλλα περιθώρια παρέμβασης, η Αρχή εισηγήθηκε την αρχειοθέτησή τους, προβαίνοντας, ωστόσο, σε ορισμένες γενικές επισημάνσεις. Ως προς την υπόθεση Φ. 249152, η οποία αφορούσε σε άσκηση βίας κατά κρατουμένων σε Κατάστημα Κράτησης, κατά τη διάρκεια εφόδου ειδικής μονάδας της ΕΛ.ΑΣ. το 2018, που καταγγέλθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης, οι σχετικές επισημάνσεις αναπτύσσονται διεξοδικά στο έκτο κεφάλαιο της παρούσας, που αφορά στην εκτέλεση αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α.

Οι άλλες δύο υποθέσεις (Φ. 241354 και Φ. 237463) παραμένουν σε εκκρεμότητα, χωρίς η Αρχή να έχει ενημερωθεί ως προς την όποια περαιτέρω πειθαρχική εξέλιξη ή τυχόν συμπλήρωσή τους. Στο πλαίσιο αυτό υπενθυμίζεται εκ νέου ότι:

4.2.3.α. Στην καταγγεληθείσα χρήση βίας κατά ανηλίκου, προσαχθέντος ως υπόπτου κλοπής στη Θράκη (Φ. 243154), ο Συνήγορος στην επιστολή του προς τον Υπουργό σημείωσε ότι, παρά τη διπλή συμπλήρωση του πειθαρχικού ελέγχου, που διατάχθηκε κατόπιν των δύο αναπεμπτικών πορισμάτων της Αρχής, η πειθαρχική έρευνα δεν κατάφερε να παράσχει τις απαιτούμενες εξηγήσεις,

που απαιτεί η αντιστροφή του βάρους απόδειξης για τραυματισμό προσώπου που βρίσκεται στα χέρια της αστυνομίας, οι οποίες στη συγκεκριμένη περίπτωση εντεινόταν ακόμη περισσότερο λόγω του αυξημένου εγγυητικού πλαισίου που ισχύει για τους ανήλικους δράστες ή υπόπτους. Όπως και αλλού επισημαίνεται, η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. υπογραμμίζει την υποχρέωση των κρατικών αρχών να προβούν σε βάσιμες εξηγήσεις για τα αίτια τραυματισμού του προσώπου αυτού, οι οποίες να είναι ικανές να κλονίσουν αιτιολογημένα τη βασιμότητα του σχετικού του ισχυρισμού, πέραν και ανεξαρτήτως τυχόν αθώωσης του αστυνομικού από το ποινικό δικαστήριο⁷¹.

Επιπρόσθετα, ο Συνήγορος, αναφέρθηκε και πάλι στο ευρύτερο αντικείμενο της πειθαρχικής έναντι της ποινικής δίκης και στον, μη πειστικό και πάντως μη αποδεδειγμένο, ισχυρισμό ότι ο τραυματισμός του ανήλικου συνέβη στο μικρό χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από την αποβίβασή του από το υπηρεσιακό όχημα μέχρι τη μετάβασή του στο νοσοκομείο. Επειδή η υπόθεση, παρά την προβλεπόμενη αναστολή του άρ. 188 παρ. 4 Ν. 4662/2020, είχε τεθεί στο αρχείο στις αρχές του 2021, από το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ. ζητήθηκε να αξιολογηθεί το περιεχόμενο της επιστολής του Συνηγόρου προς τον Υπουργό, σε συνδυασμό με την πειθαρχική δικογραφία, προς διερεύνηση των σημείων, που δεν είχαν διερευνηθεί είτε καθόλου είτε επαρκώς, υπογραμμίζοντας και εδώ την υποχρέωση ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας. Έκτοτε, δεν υπάρχει νεότερη ενημέρωση της Αρχής.

4.2.3.β. Ως προς την καταγγελία κρατουμένου προς το Συνήγορο για βασανισμό του και σοβαρή προσβολή της αξιοπρέπειάς του (**Φ. 237463**) κατά τη λήψη DNA από αστυνομικούς στο πλαίσιο μεταγωγής του, ο Εθνικός Μηχανισμός αποφάσισε τη διεξαγωγή ίδιας έρευνας, ενώ, παράλληλα, ζήτησε την πειθαρχική διερεύνηση του περιστατικού. Ως προς το σκέλος της ίδιας έρευνας, εξαιτίας της ανατιολόγητα επιλεκτικής, αλλά και εσφαλμένης, παροχής από την ΕΛ.ΑΣ. των αιτηθέντων από μέρος του Συνηγόρου στοιχείων, η περαιτέρω διερεύνηση της υπόθεσης απέβη αδύνατη και, ως εκ τούτου, τέθηκε στο αρχείο.

Αναφορικά με την εσωτερική διαδικασία, η Αρχή, σχολιάζοντας μια σειρά σοβαρών πλημμελειών και σφαλμάτων, εισηγήθηκε ανάλογη συμπλήρωση της έρευνας, αλλά και την ενδεχόμενη αναβάθμιση της διεξαχθείσας Π.Δ.Ε. σε Ε.Δ.Ε., τόσο για λόγους αμεροληψίας, όσο και εξαιτίας της βαρύτητας των καταγγελιών. Αντί της οφειλόμενης συμπλήρωσης και εναρμόνισης της διοικητικής διαδικασίας

71. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Καραγιαννόπουλος κατά Ελλάδας*, 21.06.2007, κ.ά.

προς το περιεχόμενο του πορίσματος του Συνηγόρου του Πολίτη ή της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας απόκλισης από αυτό – όπως ρητά ορίζουν οι διατάξεις του άρ. 188 παρ. 4 του Ν. 4662/2020 καθώς και άρ. 9 εδ. γ' και 12 του Κανονισμού Λειτουργίας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.ΠΑ. – διαβιβάστηκε στον Συνήγορο η απόφαση αρχειοθέτησης της υπόθεσης, παρακάμπτοντας με τον τρόπο αυτό εξ ολοκλήρου το θεσμικό ρόλο του, ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, και παρεκκλίνοντας από την υποχρέωση που θέτει το προαναφερόμενο νομικό πλαίσιο, περί αναστολής της πειθαρχικής απόφασης μέχρι την έκδοση του τελικού πορίσματος της Αρχής, τόσο στις περιπτώσεις που η τελευταία παρακολουθεί τη διοικητική εξέταση, και πολύ περισσότερο όταν διεξάγει ίδια έρευνα.

Στην επιστολή του προς τον Υπουργό, ο Συνήγορος επανέλαβε τις σοβαρές πλημμέλειες του πειθαρχικού ελέγχου, αλλά και τα εξίσου σοβαρά αποδεικτικά στοιχεία της υπό πειθαρχική διερεύνηση καταγγελίας, αναφέρθηκε στην κατ' ουσίαν άρνηση της αστυνομίας να του χορηγήσει πρόσβαση σε απαιτούμενες για τη δική του έρευνα πληροφορίες, ενώ επεσήμανε, για μια ακόμη φορά, την αυτοτέλεια μεταξύ ποινικής και πειθαρχικής έρευνας. Στις αρχές του 2021, το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ. αρχικά ζήτησε να εξεταστεί η βσιμότητα της γνώμης του Συνηγόρου, υπογραμμίζοντας την ανάγκη ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, και εν συνεχεία προχώρησε στην ανάκληση της αρχειοθέτησης και σε διαταγή συμπλήρωσης της Π.Δ.Ε., λόγω διάστασης απόψεων μεταξύ Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. και ΕΛ.ΑΣ. Ο Συνήγορος δεν έχει ενημερωθεί για περαιτέρω εξελίξεις της εσωτερικής διερεύνησης της υπόθεσης.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η συγκεκριμένη υπόθεση στο μεταξύ υποβλήθηκε και εκδικάστηκε από το Ε.Δ.Δ.Α., το οποίο ωστόσο για οικονομικούς λόγους δεν την εξέτασε στην ουσία της⁷². Μια τέτοια απόφαση, όπως και το γεγονός ότι η διαδικασία ενώπιον του Ε.Δ.Δ.Α. ολοκληρώθηκε πριν την ολοκλήρωση της εσωτερικής διοικητικής διαδικασίας, επιβάλλουν ακόμη περισσότερο τόσο την άμεση συμπλήρωση, όσο και την αναβάθμιση της πειθαρχικής έρευνας. Προς την ίδια κατεύθυνση, συντείνει και το γεγονός ότι η συγκεκριμένη υπόθεση δεν αποτέλεσε ούτε αντικείμενο ποινικής δίκης, λόγω της προηγηθείσας αρχειοθέτησής της με εισαγγελική διάταξη, με την οποία όμως δεν παράγεται ουσιαστικό δεδικασμένο⁷³. Υπ' αυτές τις εξελίξεις, οι οποίες έρχονται να

72. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Ασιώτης κατά Ελλάδα*, 01.03.2022.

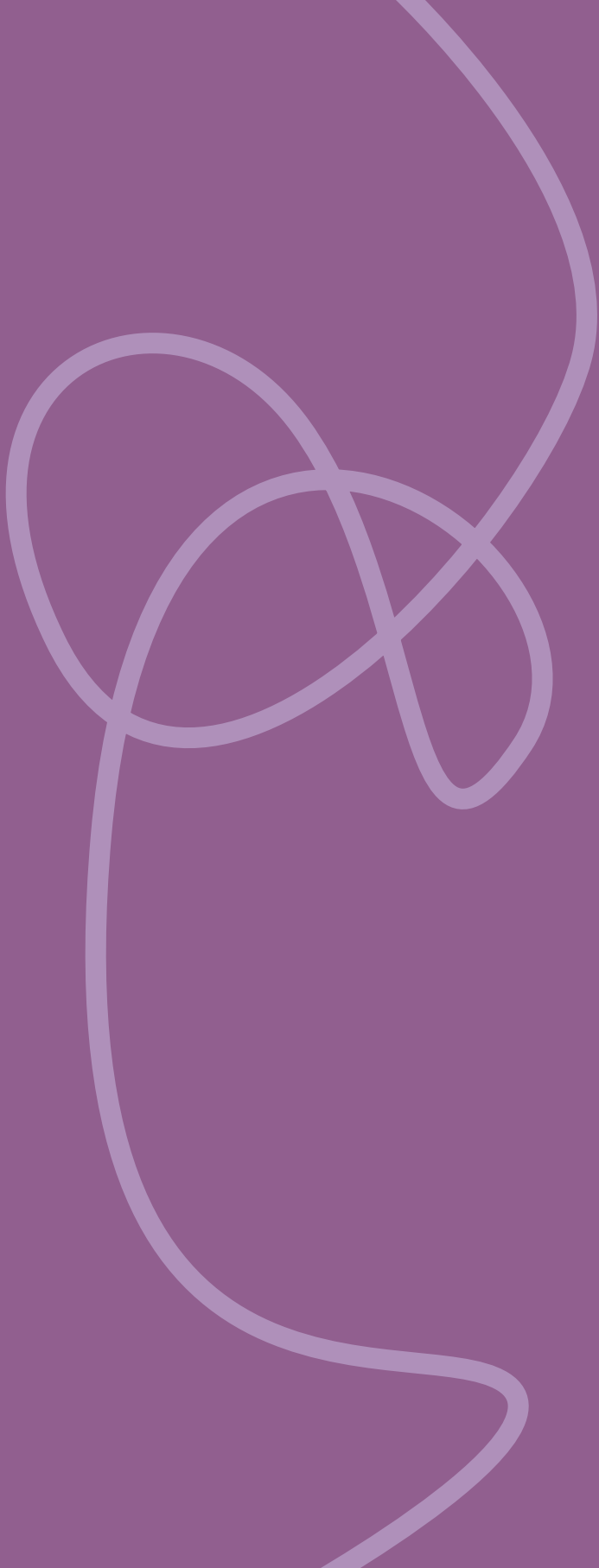
73. Όπως βεβαιώνει η νομολογία του Αρείου Πάγου: «Τέλος, κατά την έννοια του άρθρου 57 παρ.1 του Κ.Π.Δ., δεδικασμένο, η παραβίαση του οποίου ιδρύει τον από το άρθρο 510

προσθεθούν στην αδυναμία διεξαγωγής ίδιας έρευνας από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. για τους προαναφερόμενους λόγους, η εν λόγω υπόθεση, παρά τη σοβαρότητα των καταγγελιών που σχετίζονται με τη βαρύτητα των πράξεων από μέρους των ελεγχόμενων αστυνομικών, αποστερήθηκε του ουσιαστικού ελέγχου της.

παρ.1 στοιχ. ΣΤ' του ίδιου Κώδικα λόγο αναίρεσης, πηγάζει από αμετάκλητη απόφαση, που αποφαίνεται για τη βασιμότητα της κατηγορίας για την ίδια πράξη του ιδίου κατηγορουμένου, έστω και αν δίδεται κατά τη νέα δίωξη διαφορετικός χαρακτηρισμός στην πράξη. Αντιθέτως, δεν παράγει δεδικασμένο η πράξη του Εισαγγελέως Πλημμελειοδικών, με την οποία, κατ' άρθρο 43 παρ. 3 Κ.Π.Δ., αρχειοθετείται η υποβληθείσα μήνυση ή αναφορά ως μη νόμιμη ή προφανώς αβάσιμη στην ουσία της ή ανεπίδεκτη δικαστικής εκτίμησης. Στην περίπτωση αυτή, εφ' όσον η απορριπτική διάταξη εγκριθεί από τον Εισαγγελέα Εφετών, παρέχεται στον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών το δικαίωμα ν> απορρίψει, κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 57 του Κ.Π.Δ., κάθε νέα καταγγελία κατά του ιδίου προσώπου που βασίζεται στα ίδια πραγματικά περιστατικά ή σε επουσιώδη παραλλαγή ή συμπλήρωση αυτών, με συνέπεια την δημιουργία περιορισμένου "οιονεί δεδικασμένου", που ισχύει κατά το στάδιο, που προηγείται της άσκησης της ποινικής δίωξης», βλ. Α.Π. 484/2020. Ωστόσο, το περιορισμένο αυτό οιονεί δεδικασμένο κάμπτεται, αν μεταγενέστερα προκύψουν νεότερα πραγματικά περιστατικά ή συμπληρωθούν οι διαδικαστικές προϋποθέσεις της άσκησης ποινικής δίωξης, βλ. Α.Π. Ποιν. 1780/2009.

5. Συνήθη διαδικαστικά ζητήματα κατά τη πειθαρχική διερεύνηση

5.1. Ως προς τη συλλογή και αξιολόγηση αποδεικτικού υλικού

5.1.1. Μάρτυρες και μαρτυρικές καταθέσεις

5.1.1.α. Αναζήτηση και κλήτευση μαρτύρων

Ο καίριος ρόλος που διαδραματίζουν οι μάρτυρες κατά την αποδεικτική διαδικασία, με την έμφαση αυτονόητα να δίνεται στους αυτόπτες, και κατά συνέπεια η κομβική σημασία τους στην αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας, συγκροτεί μια από τις πάγιες θέσεις του Ε.Δ.Δ.Α.⁷⁴, και ένα από τα κρίσιμα ζητήματα, τα οποία έχει αναδείξει η θεωρία⁷⁵. Προς τούτο, ο Έλληνας νομοθέτης αναφέρεται στη σχετική δικονομική μέριμνα, στην οποία υποχρεούνται και τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα, όχι μόνο εμμέσως, λόγω της αναλογικής εφαρμογής των κανόνων του ποινικού δικαίου στο πειθαρχικό δίκαιο του αστυνομικού προσωπικού, αλλά και μέσω της ειδικής ρητής αναφοράς στην ανεύρεση και εξέταση μαρτύρων, καθώς και στην κλήση μαρτύρων υπεράσπισης, τόσο κατά την προκαταρκτική (Π.Δ.Ε.), όσο και κατά την ένορκη (Ε.Δ.Ε.) διοικητική έρευνα⁷⁶. Υπ' αυτό το πρίσμα, η αναζήτηση ουσιαστικών μαρτύρων, η λήψη οσσιωδών ενόρκων καταθέσεων, η συγκριτική αξιολόγηση, καθώς και η συνθετική αξιοποίησή τους, αποτελεί σταθερή αναφορά σε κάθε ετήσια ειδική έκθεση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. Εντούτοις, παρά τη θεσμικά κατοχυρωμένη και αναγνωρισμένη συνεισφορά τους ως αυτοτελές αποδεικτικό μέσο και την επαναλαμβανόμενη επιμονή με την οποία ο Συνήγορος αξιώνει

74. Απόφασεις Ε.Δ.Δ.Α., *Emin Huseynov κατά Αζερμπαϊτζάν* 07.05 2015, *Μακαρατζής κατά Ελλάδας*, 20.12.2004.

75. Τριανταφύλλου Α., 2014, *Ζητήματα Μαρτυρικής Απόδειξης στην Ποινική Δίκη*, Π.Ν. Σάκκουλας.

76. Άρ. 8, 24 και 26 του Π.Δ. 120/2008.

την εξασφάλισή του, οι πειθαρχικοί έλεγχοι εξακολουθούν να υπολείπονται μαρτυρικών καταθέσεων, με την τάση οι τελευταίες να συρρικνώνονται όλο και περισσότερο, είτε τα κριτήρια είναι ποσοτικά είτε ποιοτικά.

Είναι χαρακτηριστικό ότι, από το σύνολο των υποθέσεων, τις οποίες επεξεργάστηκε ο Συνήγορος κατά το 2022, οι πλημμέλειες που αφορούν σε μάρτυρες και μαρτυρικές καταθέσεις καταλαμβάνουν τον μεγαλύτερο όγκο των πορισμάτων του. Η συχνότερη εξ αυτών παραπέμπει στην ανάγκη διεύρυνσης του κύκλου μαρτύρων, ώστε αυτός να μην περιστελλεται αποκλειστικά σε αστυνομικούς, εμπλεκόμενους ή μη (Φ. 244537, Φ. 292904, Φ. 297202, Φ. 297928, Φ. 298754, Φ. 296768, Φ. 276291, Φ. 284468, Φ. 288914, Φ. 268772, Φ. 238822, Φ. 297568, Φ. 269220, Φ. 305139, Φ. 257104, Φ. 295453, Φ. 299498, Φ. 290226, Φ. 268405, Φ. 290617, Φ. 288732, Φ. 274521, Φ. 294876, Φ. 307705, Φ. 259269, Φ. 250375, Φ. 267630, Φ. 274743, Φ. 266790, Φ. 278647, Φ. 244866, Φ. 287630, Φ. 266795 Φ. 307097, Φ. 302214, Φ. 310677). Με την ίδια συχνότητα επισημαίνεται και η κρίση του Ε.Δ.Δ.Α., κατά την οποία η έρευνα που διεξάγεται από την αστυνομία, αφορά σε συμπεριφορά αστυνομικού και περιορίζεται κατά κύριο λόγο σε καταθέσεις αστυνομικών, λόγω της ιεραρχικής δομής και πάντως της συναδελφικής σχέσης που τους συνδέει, στερείται εκ προοιμίου ανεξαρτησίας και, ως εκ τούτου, αποτελεσματικότητας⁷⁷. Στην ίδια κρίση καταλήγει το Ε.Δ.Δ.Α. και όταν οι ισχυρισμοί των αστυνομικών προτάσσονται ανεπιφύλακτα ή/και με ιδιαίτερη ευκολία⁷⁸.

Παραλλαγή της βασικής αυτής πλημμέλειας είναι η μη αναζήτηση μαρτύρων, αν και η παρουσία τους τεκμαίρεται βάσει των πραγματικών περιστατικών. Η πλέον τυπική περίπτωση αυτής της εκδοχής, αφορά σε καταγγελίες πολιτών για παράνομη χρήση βίας από την αστυνομία κατά τη διάρκεια δημόσιων συναθροίσεων. Εν προκειμένω, οι προσπάθειες αναζήτησης αυτοπτών μαρτύρων από τους παριστάμενους πολίτες ή και άλλων βασικών μαρτύρων, είναι ελάχιστες, ενίοτε και μηδενικές, ενώ επιλεκτικότητα καταγράφεται και δια της κλήτευσης ενός μικρού αριθμού αστυνομικών, που αντιστοιχούν ως επί το πλείστον σε επικεφαλής αστυνομικών ομάδων, ακόμη και όταν δύνανται να ταυτοποιηθούν πολύ περισσότεροι (Φ. 274521, Φ. 276045, Φ. 289101, Φ. 295453, Φ. 284468, Φ. 293295, Φ. 290226, Φ. 274521, Φ. 250375, Φ. 288914, Φ. 257104, Φ. 305524).

77. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Emin Huseynov κατά Αζερμπαϊτζάν* 07.05.2015.

78. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Parnov κατά Μολδαβίας*, 13.07.2010.

Το ζήτημα της μονομέρειας και επιλεκτικότητας ως προς την επιλογή και κλήτευση μαρτύρων, εντείνεται ακόμη περισσότερο στις περιπτώσεις που οι καταγγέλλοντες, αν και δηλώνουν ότι δύνανται να αναγνωρίσουν εμπλεκόμενους αστυνομικούς, μνημονεύοντας ακόμη και τον αριθμό της διμοιρίας τους ή περιγράφοντας συγκεκριμένα χαρακτηριστικά τους, εντούτοις δεν διεξάγεται καμία απολύτως ενέργεια προς τούτο, είτε δια της επίδειξης σχετικών φωτογραφιών (Φ. 274521, Φ. 287630), είτε δια της κατ' αντιπαράσταση εξέτασής τους (Φ. 290226). Στις ελάχιστες, δε, περιπτώσεις που τελικά επιδεικνύονται φωτογραφίες αστυνομικών, η παλαιότητά τους (Φ. 238822) ή η μερίκευση τους (Φ. 299498) δεν διευκολύνουν την αποτελεσματικότητα της διαδικασίας. Σε κάθε περίπτωση, το Ε.Δ.Δ.Α. καταλήγει ότι, στις περιπτώσεις αστυνομικών επιχειρήσεων, η δραστηριοποίηση αστυνομικών με κράνη ή με μάσκες που δεν φέρουν άλλα διακριτικά, όπως για παράδειγμα αριθμό εντάλματος, και η συνακόλουθη αδυναμία των αυτοπτών μαρτύρων και θυμάτων να εντοπίσουν τους αστυνομικούς που άσκησαν υπέρμετρη και αυθαίρετη βία, υπονομεύουν εξ αρχής την αποτελεσματικότητα της όποιας έρευνας, εξασφαλίζοντας στην ουσία την ατιμωρησία για συγκεκριμένη ομάδα αστυνομικών. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο και εφόσον οι ανακριτικές αρχές αδυνατούν να εξακριβώσουν τα αίτια τραυματισμού των θυμάτων, τις ταυτότητες των υπευθύνων, καθώς και την τήρηση και εφαρμογή των αρχών αναγκαιότητας και αναλογικότητας ως προς την ασκηθείσα βία, η διεξαχθείσα έρευνα θεωρείται ότι δεν πληροί τα κριτήρια του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. ως προς την αποτελεσματικότητα του ελέγχου και, ως εκ τούτου υφίσταται παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του ίδιου άρθρου της Ε.Σ.Δ.Α.⁷⁹.

Έτσι, σε πορεία διαμαρτυρίας που έλαβε χώρα στην πόλη των Ιωαννίνων, στο πλαίσιο επετείου της εξέγερσης του Πολυτεχνείου, παρά τα πολλαπλά δημοσιεύματα για άσκηση σφοδρής και εκτεταμένης αστυνομικής βίας, συνοδευόμενα με σχετικό βιντεοληπτικό υλικό, κλητεύονται να καταθέσουν μόλις πέντε (5) αστυνομικοί και καταλήγουν να ελεγχθούν τέσσερις (4), παρά την καταγεγραμμένη σε εικόνα εμπλοκή πολύ περισσότερων. Σημειώνεται ότι, βάσει του σχετικού επιχειρησιακού σχεδίου στην εν λόγω συγκέντρωση, μετείχαν δύο διμοιρίες υποστήριξης, τρεις ομάδες αστυνομικών παραταγμένες επί της οδού Ηρώων Πολυτεχνείου, ομάδες «ταχείας ανταπόκρισης», ομάδες ασφάλειας με χρήση οχημάτων, ομάδες συλλήψεων, καθώς και ομάδες άμεσης επέμβασης Ο.Π.Κ.Ε. Καμία προσπάθεια δεν καταβάλλεται για την αναζήτηση αυτοπτών μαρτύρων από τους πολίτες, που εμφανίζονται στο οπτικοακουστικό υλικό να παρακολουθούν τα επεισόδια. Ομοίως, δεν καλούνται οι τραυματιοφορείς που

79. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Hentschel & Stark κατά Γερμανίας*, 09.11.2017.

συνέλεξαν τους τραυματισθέντες, οι γιατροί και το νοσηλευτικό προσωπικό που τους περιέθαλψαν, οι Πρυτανικές Αρχές που επισκέφτηκαν και συνομίλησαν με τους συλληφθέντες φοιτητές, αλλά ούτε οι πολίτες που επωνύμως σχολιάζουν στο σχετικό βιντεοληπτικό υλικό (Φ. 290226).

Αντίστοιχη πρακτική ακολουθείται και σε άλλη υπόθεση αστυνομικής βίας σε βάρος διαδηλωτών, αυτή τη φορά στην πόλη του Ρεθύμνου, στην οποία, παρά την ύπαρξη βιντεοληπτικού υλικού και ιατρικών γνωματεύσεων για τον τραυματισμό δύο πολιτών, η έρευνα περιορίζεται στην εξέταση των τεσσάρων (4) επικεφαλής αστυνομικών και μόλις δύο (2) εκ των πενήντα τριών (53) συνολικά προσαχθέντων, ενώ δεν αναζητούνται πολίτες που παρακολούθησαν τα επεισόδια από παρακείμενες οικίες και εμπορικά καταστήματα, ούτε οι γιατροί και το νοσηλευτικό προσωπικό που περιέθαλψαν τους τραυματίες. Μάλιστα, η, καθυστερημένη κατά πέντε (5) μήνες, αναζήτηση των στοιχείων της καταγγέλλουσας από το μέσο ενημέρωσης που δημοσίευσε την καταγγελία της στο διαδίκτυο, είχε ως αποτέλεσμα την αδυναμία εντοπισμού της, λόγω διαγραφής των προσωπικών της δεδομένων στο μεσοδιάστημα, σε συμμόρφωση με τη σχετική νομοθεσία για την προστασία τους (Φ. 289101).

Η ίδια πρακτική φαίνεται να συνοδεύει και καταγγελίες μικρότερης έκτασης (Φ. 276294, Φ. 283183, Φ. 293309, Φ. 320709, Φ. 285263, Φ. 245165, Φ. 296768, Φ. 299498, Φ. 268405, Φ. 290929, Φ. 269220, Φ. 305139, Φ. 297568, Φ. 307705, Φ. 259269, Φ. 287630, Φ. 274743, Φ. 266790, Φ. 278647, Φ. 277946, Φ. 244866 Φ. 287630, Φ. 266795), όπως αυτή για παράνομη προσβολή της προσωπικής αξιοπρέπειας και της προσωπικής ελευθερίας ανηλίκου, ο οποίος είναι και ο μόνος που καλείται να καταθέσει, αν και το εν λόγω συμβάν διαδραματίστηκε νωρίς το απόγευμα σε κεντρικό δρόμο των Εξαρχείων, παρουσία άλλων τριών συνομηλικών φίλων του, ύστερα από κοινή τους βόλτα με ποδήλατα κι ενώ επέστρεφαν ο καθένας σπίτι του. Με εξαίρεση τον πατέρα του θύματος, που υπέβαλε την καταγγελία, δεν κλήθηκε να καταθέσει κανένας άλλος γονέας, και, παρόλο που προσδιορίστηκε η εμπλεκόμενη στο περιστατικό αστυνομική ομάδα, τελικά κλήθηκαν να καταθέσουν οι επικεφαλής των τεσσάρων ομάδων, που δραστηριοποιούνταν στην ευρύτερη περιοχή το επίμαχο χρονικό διάστημα (Φ. 294876). Αξίζει να σημειωθεί ότι, η πρακτική αυτή σε αρκετές υποθέσεις δεν αναδιπλώνεται, ακόμη και όταν έχουν προηγηθεί σχετικές συστάσεις για κλήση μαρτύρων από τον Συνήγορο του Πολίτη, είτε εξαρχής, κατά την ανάληψη παρακολούθησης της υπόθεσης (Φ. 296768, Φ. 295453), είτε στο πλαίσιο αναπομπής της, προς συμπλήρωση της πειθαρχικής διαδικασίας (Φ. 257104).

Ελαφρώς διαφοροποιημένη είναι η πρακτική της μη έγκαιρης αναζήτησης μαρτύρων, η οποία αφορά κυρίως σε περιστατικά, όπου είτε το φερόμενο θύμα είτε και οι μάρτυρες είναι αλλοδαποί. Εν προκειμένω, η έλλειψη μέριμνας ως προς την αμεσότητα της κλήτευσής τους υπονομεύει την αποτελεσματικότητα της πειθαρχικής διαδικασίας, καθώς συχνά σημαίνει την πρακτική αδυναμία εντοπισμού τους. Η αποτύπωση μιας τέτοιας αδυναμίας ποικίλει ανάλογα με το νομικό καθεστώς, στο οποίο βρίσκονται οι εν λόγω πολίτες, το οποίο με τη σειρά του τροφοδοτεί τη δυνατότητα ανεύρεσής τους, αλλά και το μέγεθος του φόβου τους για πιθανή, επικείμενη στοχοποίησή τους (Φ. 276291, Φ. 296768, Φ. 290617, Φ. 266790, Φ. 269220, Φ. 246381, Φ. 264452, Φ. 266506, Φ. 281504, Φ. 283183). Κατά τη διοικητική διερεύνηση υπόθεσης, με αφορμή δημοσίευμα και συναφές βιντεοληπτικό υλικό για παράνομη προσβολή της σωματικής ακεραιότητας και της προσωπικής ελευθερίας αλλοδαπού στο πλαίσιο αστυνομικού ελέγχου πάλι στην περιοχή των Εξαρχείων, στάθηκε αδύνατος ο εντοπισμός του, παρά το ότι ήταν κάτοχος άδειας διαμονής, καθώς κατά τον χρόνο αναζήτησής του δεν προέκυψε ο ακριβής τόπος κατοικίας του, καθιστώντας εκ των πραγμάτων αδύνατο και τον πειθαρχικό έλεγχο (Φ. 276291).

Αντίστοιχα, κατά τη διεξαγωγή έρευνας για καταγγελλόμενη κακοποίηση αλλοδαπών κρατουμένων σε Α.Τ., με ενδεχόμενο ρατσιστικό κίνητρο, η εξέταση μαρτύρων δεν κατέστη δυνατό να συμπεριλάβει τα δύο κατονομαζόμενα στην καταγγελία θύματα κακομεταχείρισης, διότι ο μιν ένας είχε απελαθεί δύο ημέρες πριν από την έκδοση της διαταγής για διοικητική διερεύνηση της υπόθεσης, ενώ ο δεύτερος δεν ανευρέθηκε στη δηλωθείσα διεύθυνση, βάσει του σημειώματος οικειοθελούς αποχώρησης, με το οποίο είχε αφεθεί ελεύθερος (Φ. 264452). Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., επανερχόμενος στο περιεχόμενο προγενέστερων εκθέσεών του, υπογραμμίζει εκ νέου την ανάγκη της κατά προτεραιότητα εξέτασης των αλλοδαπών θυμάτων και μαρτύρων και, κατ' επέκταση, την αναγκαιότητα της ουσιαστικής τήρησης θεσμοθετημένων διαδικασιών⁸⁰. Η υιοθέτηση μιας προληπτικής προσέγγισης για τον εντοπισμό αποδείξεων από τους κρατούμενους αποτελεί, άλλωστε, σύσταση της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης (CPT), η οποία, σε επίσκεψή της το 2015 στη χώρα μας επεσήμανε ότι «η διαδικασία πρέπει να διεξάγεται με τέτοιο τρόπο ώστε να δίδεται πραγματική ευκαιρία στα ενδιαφερόμενα άτομα να προβαίνουν σε δήλωση σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο τους μεταχειρίστηκαν⁸¹».

80. Ειδικές Ετήσιες Εκθέσεις Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019 και 2020.

81. Σχετική σύσταση της CPT μετά από επίσκεψη στη χώρα μας από 14 έως 23 Απριλίου 2015 (βλ. CPT/Inf (2016) 4 part, σκ. 40 – 42, <https://rm.coe.int/-/14-/1680931ad4>).

Η άρνηση, αντίθετα, των διαδικασιών αυτών, που αντιστοιχούν με επιλογές μη κλήτευσης καν των θυμάτων (Φ. 295874, Φ. 277946, Φ. 290929, Φ. 287630, Φ. 297117), με την εναπόθεση της αναζήτησης μαρτύρων στην παράλληλα διεξαχθείσα, αλλά αυτοτελή και ανεξάρτητη ποινική έρευνα (Φ. 238822, Φ. 241904, Φ. 290632, Φ. 286869) ή ακόμη και με την μετάθεση της υποχρέωσης ανεύρεσής τους στα ίδια τα φερόμενα θύματα (Φ. 290617, Φ. 294876, Φ. 284468, Φ. 247702, Φ. 250692, Φ. 292982), καθώς και με άσκοπες, όσο και αναιτιολόγητες παραλείψεις ή/και καθυστερήσεις, όχι μόνο ως προς τη διεξαγωγή ενεργειών, που άπτονται του διερευνητικού καθήκοντος (Φ. 268772, Φ. 238882, Φ. 250692 Φ. 276291, Φ. 274521, Φ. 289101), αλλά ακόμη και ως προς την έκδοση των ίδιων των διαταγών πειθαρχικής διερεύνησης (Φ. 299498, Φ. 282183), ισοδυναμεί τελικά με προσπάθειες άρνησης των ίδιων των γεγονότων. Εν προκειμένω, δεν είναι μόνο η αρχή της νομιμότητας που υποσκάπτεται, αλλά πολύ περισσότερο αυτή της ουσιαστικής δικαιοσύνης, ιδιαίτερος όταν η βαρύτητα των καταγγελιών επηρεάζει αναπόφευκτα και το βάρος της άρνησης. Τέτοιες καταγγελίες αφορούν πρωτίστως παραβιάσεις που εμπίπτουν στο άρθρο 2 και 3 της Ε.Σ.Δ.Α., λόγω του απόλυτου χαρακτήρα των απαγορεύσεων που επιβάλλουν.

Προεκτάσεις του απόλυτου αυτού χαρακτήρα, όπως επανειλημμένα κρίνει η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. και όπως επανειλημμένα φροντίζει να αναπαράγει ο ΕΜΗ.ΔΙ.Π.Α. μέσω των πορισμάτων του και των ειδικών του εκθέσεων, είναι η παροχή ικανοποιητικών και πειστικών εξηγήσεων - «πέραν πάσης αμφιβολίας» - με αποδεικτικά στοιχεία που ερείδονται στα πραγματικά περιστατικά⁸², η τεκμηριωμένη αμφισβήτηση των ισχυρισμών του θύματος ή των συγγενών του⁸³, η αντιστροφή του βάρους απόδειξης⁸⁴, η ανεξαρτησία, η ταχύτητα, καθώς και ο απαιτούμενος βαθμός δημοσίου ελέγχου, ώστε να εξασφαλίζεται αφενός η λογοδοσία⁸⁵ και αφετέρου η πραγματική τιμωρία των υπευθύνων⁸⁶. Το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι σε τέτοιες υποθέσεις, που αφορούν σε κρατικούς λειτουργούς ή οργανισμούς, ο βασικός σκοπός της έρευνας είναι να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική εφαρμογή των εσωτερικών νόμων, που προστατεύουν το δικαίωμα στη ζωή και απαγορεύουν τα βασανιστήρια, καθώς και την απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία και να διασφαλιστεί η απονομή ευθυνών,

82. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Ιρλανδία κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 18.01.1978.

83. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *X & Y κατά Ρωσίας*, 22.09.2020.

84. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α., *Salman κατά Τουρκίας*, 27.06.2000, *Porra κατά Μολδαβίας*, 21.09.2010.

85. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Πατσάκης και λοιποί κατά Ελλάδας*, 07.02.2019.

86. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Λαζαρίδου κατά Ελλάδος*, 28.06.2018.

και συνεπώς η απονομή δικαιοσύνης.

Υπ' αυτό το πρίσμα, επισημαίνει ότι, ακόμη και η θεσμική και ιεραρχική ανεξαρτησία που εγγυάται η εισαγγελική έρευνα έναντι των ελεγχόμενων αστυνομικών δεν είναι αρκετή από μόνη της, δεδομένου ότι «η υποχρέωση διερεύνησης δεν είναι υποχρέωση σε αποτελέσματα, αλλά στην χρησιμοποίηση επαρκών μέσων και διαδικασιών [...] οποιαδήποτε ανεπάρκεια στην έρευνα που υπονομεύει την ικανότητά της να προσδιορίζει τις περιστάσεις της υπόθεσης ή τον υπεύθυνο κινδυνεύει να παραβεί το απαιτούμενο πρότυπο αποτελεσματικότητας⁸⁷». Η έμφαση στην τήρηση των ανωτέρω κριτηρίων, ακόμα και σε πλαίσιο γενικευμένης βίας⁸⁸ ή ελέγχου του πλήθους⁸⁹, ακόμα και σε πολύπλοκες περιστάσεις, οι οποίες προσδιορίζονται με όρους καταπολέμησης της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος⁹⁰ και η αυστηρότητα με την οποία οφείλει να διεξάγεται ο έλεγχος σε περιπτώσεις καταγγελιών για παραβίαση του αρ. 2 και 3 της Ε.Σ.Δ.Α. υπαγορεύεται, σύμφωνα με το Δικαστήριο, από το γεγονός ότι «αυτό που διακυβεύεται εν προκειμένω είναι κάτι πολύ σημαντικό, η εμπιστοσύνη των πολιτών στο κρατικό μονοπώλιο της χρήσης βίας⁹¹». Αντίστροφα, η απόκλιση από τις ανωτέρω συντεταγμένες λογίζεται ως υπόνοια ανοχής σε παράνομες πράξεις ή συνέργειας στην διάπραξή τους, υποσκάπτοντας το κράτος δικαίου⁹². Κατά συνέπεια, η «πλεονάζουσα» βία, η βία, δηλαδή, που δεν είναι απολύτως αναγκαία για την εκτέλεση ενός καθήκοντος, λογίζεται ότι αποβλέπει στην τιμωρία ή στην πρόκληση φόβου και ταπείνωσης και, κατ' επέκταση, θεωρείται σαφής ένδειξη για την ύπαρξη του σκοπού τέλεσης βασανιστηρίων⁹³. Στο μέτρο που το απόλυτο της προστασίας της ανθρώπινης

87. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Baranin & Vukcevic κατά Μαυροβουνίου*, 11.03.2021.

88. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Al Skeini κ.ά. κατά Αγγλίας*, 07.07.2011. Ομοίως, ο εθνικός νομοθέτης (άρ. 119 περ. ε' Π.Δ. 141/1991) υπαγορεύει ότι η σύλληψη προσώπου «που βρίσκεται μέσα σε πλήθος ή σε ομάδα που είναι σε ευθυμία ή κάτω από συνθήκες ή περιστάσεις που πιθανολογούν την εξέγερση του πλήθους εναντίον των αστυνομικών που επιχειρούν τη σύλληψη αστυνομικών και συνεπώς τη διατάραξη της κοινής ησυχίας και τη ματαίωση της σύλληψης, εφόσον δεν υπάρχει κίνδυνος απόδρασης ή εξαφάνισής του, πρέπει να αναβάλλεται η σύλληψη για να προληφθεί ενδεχόμενη αντίσταση για την απελευθέρωσή του, διαφορετικά να καταβάλλεται προσπάθεια ώστε η σύλληψη να γίνεται με ενισχυμένη δύναμη. Όταν πρόκειται για αυτόφωρο έγκλημα, πρέπει να αποφεύγεται η σύλληψη του δράστη, όταν αυτό είναι σήμαντο πλημμέλημα και απειλείται από τη σύλληψη ή διατάραξη της τάξης και η πρόκληση σοβαρότερων αξιόποινων πράξεων».

89. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Hentschel and Stark κατά Γερμανίας*, 28.02.2019.

90. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Ramirez Sanchez κατά Γαλλίας* 04.07.2006, παρ. 115 – 116.

91. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Φούντας κατά Ελλάδας*, 03.10.2019.

92. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Πατσάκης και άλλοι κατά Ελλάδας*, 07.02.2019.

93. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Dedovsky κ.ά. κατά Ρωσίας*, 15.08.2008. Επίσης βλ. Συμεωνίδου – Καστανίδου (2009) «Η έννοια των βασανιστηρίων και άλλων προσβολών της ανθρώπινης

ζωής και αξιοπρέπειας δεν επιτρέπει καμία εξαίρεση ή σχετικοποίηση για κανέναν λόγο, η υπέρβαση ή κατάλυση των αρχών της αναγκαιότητας και αναλογικότητας ως προς την άσκηση αστυνομικής βίας ελέγχεται ανεξάρτητα από τη συμπεριφορά του ατόμου κατά του οποίου στρέφεται και από τη φύση της αξιόποινης πράξης που μπορεί να διέπραξε⁹⁴.

Παραμένοντας στο ίδιο πλαίσιο, το Ε.Δ.Δ.Α. καταλήγει ότι η υπονόμηση των διαδικασιών, η λήψη ανεπαρκών μέτρων και η μη αποκατάσταση ελλείψεων, παραβιάζει το διαδικαστικό σκέλος του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. για τη διεξαγωγή αποτελεσματικής έρευνας, το οποίο δεν αντισταθμίζει η επιβολή ενδεχόμενων κυρώσεων⁹⁵. Στις περιπτώσεις που οι προαναφερόμενες ανεπάρκειες ή ελλείψεις ταυτίζονται με θέματα κλήτευσης μαρτύρων⁹⁶ ή εξέτασης βασικών μαρτύρων⁹⁷, παραβιάζοντας την αρχή της ισότητας των όπλων λόγω του καθοριστικού ρόλου των αποδεικτικών στοιχείων, πλέον της ανωτέρω παραβίασης, υφίσταται και παραβίαση του άρ. 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α., επειδή υπονομεύεται ο δίκαιος χαρακτήρας της δίκης. Το ίδιο διαπιστώνει το Δικαστήριο του Στρασβούργου και στις περιπτώσεις που «εθνικό δικαστήριο καταδίκασε τον προσφεύγοντα δίνοντας αποφασιστική βαρύτητα στην ενοχοποιητική μαρτυρία των αστυνομικών που τον είχαν σταματήσει και ενεπλάκησαν μαζί του και στις καταθέσεις των συναδέλφων τους αστυνομικών οι οποίοι ήταν παρόντες στο περιστατικό και είχε αποδώσει λιγότερη αποδεικτική αξία στις καταθέσεις των τεσσάρων μαρτύρων υπεράσπισης, με το σκεπτικό ότι τα πρόσωπα που γνώριζαν τον προσφεύγοντα δεν είχαν παράσχει επαρκείς εγγυήσεις αξιοπιστίας⁹⁸».

Υπ' αυτό το πρίσμα η χώρα μας μετράει μια σειρά καταδικαστικών αποφάσεων επειδή «οι ακριβείς συνθήκες της τεκμαιρόμενης αναμέτρησης μεταξύ του προσφεύγοντος και των αστυνομικών, και, ιδιαίτερα, της συμπεριφοράς του προσφεύγοντος που φέρεται να απαίτησε τη χρήση βίας καθώς και η ακριβής προσέλευση των τραυμάτων δεν διευκρινίστηκαν κατά την έρευνα» και επειδή στην

αξιοπρέπειας στον Ποινικό Κώδικα», Ποινικά Χρονικά, τ. ΝΘ/2009. Στο εσωτερικό δίκαιο το άρ. 2 περ. ε' του Π.Δ. 254/2004 προβλέπει τότε και με ποιους όρους επιτρέπεται η προσφυγή στη βία.

94. «Καθώς η απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης είναι απόλυτη, ανεξάρτητη από τη συμπεριφορά του θύματος..., η φύση του αδικήματος που φέρεται να διέπραξε ο προσφεύγων είναι άσχετη με τους σκοπούς του άρθρου 3», απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Saadi κατά Ιταλίας, 28.02.2008.

95. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Baranin & Vukcevic κατά Μαυροβουνίου, 11.03.2021.

96. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Bondar κατά Ουκρανίας, 01.05.2019.

97. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Ter-Sargyyan κατά Αρμενίας, 27.10.2016.

98. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Boutafalla κατά Βελγίου, 03.06.2022.

εισαγγελική του διάταξη περί αρχειοθέτησης της ίδιας υπόθεσης «ο εισαγγελέας εφετών επανέλαβε τις περισσότερες από τις διαπιστώσεις της διοικητικής έρευνας και της ποινικής διαδικασίας που ανοίχθηκε σε βάρος του προσφεύγοντος⁹⁹», επειδή «οι αρχές δεν ενήργησαν αμέσως μόλις τους επισημάνθηκε το θέμα της κακοποιήσεως¹⁰⁰», επειδή «δεν διερευνήθηκαν πρόσωπα που φέρονται ως εμπλεκόμενα», ενώ αυτόπτες μάρτυρες κατέθεσαν με μεγάλη καθυστέρηση, παρά το γεγονός ότι η ύπαρξή τους ήταν εξαρχής γνωστή¹⁰¹.

5.1.1.β. Αξιολόγηση και αξιοποίηση μαρτυρικών καταθέσεων

Ανάλογες καταδίκες βαραίνουν την Ελλάδα σε σχέση με την αξιολόγηση και αξιοποίηση μαρτυρικών καταθέσεων στο πλαίσιο καταγγελιών περιστατικών αστυνομικής αυθαιρεσίας. Αναλυτικότερα, το Ε.Δ.Δ.Α. έκρινε τη χώρα μας υπόλογο για παραβιάσεις του διαδικαστικού σκέλους του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., εξαιτίας της «επιλεκτικής και κάπως ασυνεπούς στάσης όσον αφορά την αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων από την υπηρεσία που διεξήγαγε την έρευνα¹⁰²», επειδή «χρησιμοποιήθηκαν διαφορετικά μέτρα και σταθμά κατά την αξιολόγηση των μαρτυρικών καταθέσεων, καθώς οι καταθέσεις πολιτών που συμμετείχαν στο περιστατικό θεωρήθηκαν υποκειμενικές, ενώ εκείνες των αστυνομικών όχι¹⁰³», καθώς και επειδή «ο ανώτερος αξιωματικός της αστυνομίας και ο εισαγγελέας δεν προχώρησαν σε βάθος την έρευνά τους, μολοντί βρέθηκαν ενώπιον αντιφατικών δηλώσεων¹⁰⁴».

Με αυτά τα δεδομένα, δεν μπορεί παρά να εντυπωσιάζει η συνέχιση τέτοιων πρακτικών στο πλαίσιο των διοικητικών ερευνών, όπως καταγράφεται στα πορίσματα που εξέδωσε ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. κατά το 2022, και οι οποίες εκ των πραγμάτων δεν διασφαλίζουν το κύρος, ούτε της αστυνομίας ούτε της χώρας. Η μη τήρηση ίσων αποστάσεων ως προς την ανάγνωση και επεξεργασία των ένορκων καταθέσεων και, κατ' επέκταση, η μονοσήμαντη προβολή και αναπαραγωγή των διατυπωμένων αστυνομικών ισχυρισμών – συχνά και με το ίδιο λεκτικό – με μοναδικό επιχείρημα την αναξιοπιστία του καταγγέλλοντα, άλλοτε αξιωματικά και άλλοτε δομημένη σε ασήμαντες ή δευτερογενείς λεπτομέρειες, δεν αποτελεί νέο εύρημα πλημμελούς ελέγχου. Εν προκειμένω, μόνη η ιδιότητα του

99. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Andersen κατά Ελλάδας*, 26.04.2018.

100. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Κωνσταντινόπουλος και άλλοι κατά Ελλάδας*, 22.11.2018.

101. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Β.Υ. κατά της Ελλάδας*, 26.01.2023.

102. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Δ.Ζ. κατά Ελλάδας*, 24.05.2007.

103. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Π.Γ. κατά Ελλάδας*, 14.01.2010.

104. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Κωνσταντινόπουλος και άλλοι κατά Ελλάδας*, 22.11.2018.

αστυνομικού λειτουργεί άνευ ετέρου ως άλλο τεκμήριο νομιμότητας της δράσης του και κατ' επέκταση ως τεκμήριο αλήθειας των ισχυρισμών του (Φ. 267188, Φ. 305139, Φ. 297199, Φ. 301695, Φ. 247702, Φ. 266795, Φ. 259978, Φ. 274743, Φ. 259269, Φ. 253320, Φ. 289415, Φ. 266790, Φ. 306009, Φ. 283183, Φ. 289101, Φ. 272705, Φ. 320709, Φ. 260670, Φ. 276045, Φ. 297117, Φ. 285259, Φ. 305524, Φ. 307097, Φ. 302214). Ο Συνήγορος έχει πολλαπλώς σχολιάσει την ανεπάρκεια του διπολικού αυτού σχήματος, το οποίο αφενός παρακάμπτει τις εγγυήσεις της αμεροληψίας και αντικειμενικότητας και αφετέρου την αρχή της πλήρους και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας, από τις οποίες διέπεται και η πειθαρχική διαδικασία¹⁰⁵.

Στο πλαίσιο αυτό, εύρημα αποτελεί η διαπίστωση ότι η συγκεκριμένη τακτική, αντί της αναμενόμενης εξασθένισης ή ακόμη και εγκατάλειψής της, ενισχύεται είτε μέσω της απόδοσης ευθυνών στο θύμα, είτε μέσω της αναγνώρισης σε αυτό προθέσεων αντεκδίκησης, ακόμη και οικονομικής εκμετάλλευσης. Η πρώτη κατηγορία αποτελείται από: α) περιπτώσεις που αντιστρέφεται το επίκεντρο και ο σκοπός του πειθαρχικού ελέγχου και από τη συμπεριφορά του αστυνομικού διερευνάται παραδόξως η συμπεριφορά του καταγγέλλοντος (Φ. 261397, Φ. 289415, Φ. 253320, Φ. 286869, Φ. 283183, Φ. 272705, Φ. 292982) και των αυτοπτών μαρτύρων (Φ. 305524), β) περιπτώσεις που αντιστρέφονται οι ρόλοι και έτσι τα φερόμενα θύματα μετατρέπονται σε θύτες, διωκόμενα κατεξοχήν για αντίσταση ή απείθεια κατά των εμπλεκόμενων αστυνομικών (Φ. 273254, Φ. 288732, Φ. 247702, Φ. 274521, Φ. 289101), αλλά και αντίθετα γ) περιπτώσεις που τα θύματα εκτιμάται ότι εκ του πονηρού αδράνησαν ή δεν αντέδρασαν στο ανθρώπινο μέτρο κατά τη προσαγωγή ή τη σύλληψή τους (Φ. 267188). Η δεύτερη κατηγορία καλύπτεται σχεδόν αποκλειστικά από τις περιπτώσεις που το θύμα υποβάλλει έγκληση ή επίσημη καταγγελία σε βάρος των εμπλεκόμενων αστυνομικών (Φ. 297568, Φ. 250375, Φ. 301695, Φ. 244866, Φ. 259269 Φ. 273254, Φ. 297117, Φ. 266792), ενώ ένα μέρος αφορά σε ισχυρισμούς περί αυτοτραυματισμού του θύματος (Φ. 266790, Φ. 307705, Φ. 272705).

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι οι κατηγοριοποιήσεις αυτές δεν είναι απαραίτητα στεγανές ή απόλυτες. Αντίθετα, οι τρόποι με τους οποίους καταλήγουν να συσχετίζονται μεταξύ τους ορίζουν και την έκταση της ποικιλομορφίας τους. Δεν είναι λίγες οι φορές, που η υποβολή έγκλησης σε βάρος των εμπλεκόμενων αστυνομικών ή ακόμη και η σχετική δήλωση βούλησης εκ μέρους του φερόμενου θύματος, προκαλεί ως αυτόματα αντίδραση τη σύλληψή του για

105. Ετήσια Ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 103.

αντίσταση ή απείθεια μέσω της διαδικασίας του αυτοφώρου (Φ. 307706, Φ. 290927, Φ. 247702). Η απειλή της σύλληψης ή της προσαγωγής ή της κράτησης, και γενικότερα ο εκφοβισμός των φερόμενων θυμάτων, λειτουργεί ως ήπια εναλλακτική μιας τακτικής κατασταλτικού αυτοματισμού, η οποία με τη σειρά της παραπέμπει σε πρακτικές αντιποίνων και εργαλειοποίησης των θεσμών και του δικαίου (Φ. 288732, Φ. 290017, Φ. 297199). Έτσι, σχηματικά, όταν ο πολίτης αντιδρά διαπράττει απείθεια, όταν δεν αντιδρά ευθύνεται που δεν αμύνεται, η άσκηση του δικονομικού δικαιώματος υποβολής εγκλήσεως λογίζεται ως προσπάθεια αντεκδίκησης, ενώ όταν δεν υποβάλλει μήνυση ή υπαναχωρεί αυτής ως απόδειξη ότι ψεύδεται.

Μέσω του εμπλουτισμένου αυτού διπολικού σχήματος, ο ισχυρισμός εγκαλούντα ότι κατά την παραμονή του σε Α.Τ. συγκεκριμένος αστυνομικός, που προηγουμένως τον είχε χτυπήσει και εξυβρίσει, επέτρεψε και σε άλλον πολίτη να τον χτυπήσει με δύο γροθιές στο κεφάλι, καταρρίπτεται χωρίς άλλες αποδείξεις (πέραν των αστυνομικών καταθέσεων), και παρά το γεγονός ότι στον πειθαρχικό φάκελο εμπεριέχεται σχετική ομολογία του δράστη, που επιβεβαιώνει τον ισχυρισμό του θύματος (Φ. 297199). Παρομοίως, σε περίπτωση θανάτου αλλοδαπού σε ΠΡΟ. ΚΕ.Κ.Α., το αποτέλεσμα της διεξαχθείσας πειθαρχικής διερεύνησης ταυτίζεται αποκλειστικά με τη θέση του Διοικητή της συγκεκριμένης υπηρεσίας, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το περιεχόμενο από τις καταθέσεις των δύο συγκρατούμενων του θανόντος, που θα οδηγούσε αυτονότα στην αναζήτηση πρόσθετων αποδείξεων πριν τον αποκλεισμό της πειθαρχικής ευθύνης αστυνομικών ή/και στον έλεγχο τυχόν ιατρικών ευθυνών (Φ. 296768).

Η τελευταία αυτή υπόθεση είναι παραδειγματική και ως προς την ανάδειξη της πρακτικής της πλήρους παράβλεψης των μαρτυρικών καταθέσεων κατά την αξιολόγηση και τεκμηρίωση της πειθαρχικής έρευνας, εφόσον αυτές αντιμάχονται τους ισχυρισμούς των ελεγχόμενων αστυνομικών. Ο Ε.ΜΗ. ΔΙ.Π.Α. παρατηρεί ότι και η πρακτική αυτή, ως επίταση, μάλιστα, της τακτικής της κατάργησης της αρχής των ίσων αποστάσεων, της αμεροληψίας και της διαφάνειας των πειθαρχικών ερευνών, εφαρμόζεται σε αρκετές υποθέσεις καταγγελιών αστυνομικής αυθαιρεσίας, προσπερνώντας αβασάνιστα ακόμη και έντονες αντιφάσεις που ενίοτε διατρέχουν τους αστυνομικούς ισχυρισμούς, καθώς και την προφανή έλλειψη αποδεικτικής αξίας των συχνά πανομοιότυπων καταθέσεων των ελεγχόμενων αστυνομικών (Φ. 286869, Φ. 283183, Φ. 289101, Φ. 320709, Φ. 288914, Φ. 241909, Φ. 290226, Φ. 299498, Φ. 288732, Φ. 268772, Φ. 297568, Φ. 277946). Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, οι μαρτυρικές καταθέσεις

που λαμβάνονται, λειτουργούν «σαν να μην υπήρχαν», εφόσον η αξιολόγηση και η αξιοποίησή τους εκλείπει από το αιτιολογικό και, κατά συνέπεια, από το διατακτικό των πειθαρχικών πορισμάτων.

Οι πλέον χαρακτηριστικές περιπτώσεις αφορούν σε υποθέσεις κατά τις οποίες, οι συμπληρωματικές πειθαρχικές εκθέσεις περιλαμβάνουν στο ιστορικό μέρος τους τις πρόσθετες μαρτυρικές καταθέσεις – ενίοτε και με πλήρη αναφορά στο περιεχόμενό τους – ως απόδειξη συμμόρφωσης σε προηγηθείσες συστάσεις, αλλά το αιτιολογικό και το διατακτικό μέρος τους παραμένει αναλλοίωτο, ακόμη και λεκτικά όμοιο, με αυτό της αρχικής και, κατά τεκμήριο, ελλιπούς πειθαρχικής έκθεσης (Φ. 267188, Φ. 254610, Φ. 267199, Φ. 282183, Φ. 261397, Φ. 247702, Φ. 307705, Φ. 295453, Φ. 241904, Φ. 272705, Φ. 273254). Το άμεσο αποτέλεσμα μιας τέτοιας πρακτικής είναι ότι αφαιρείται από την πρόσθετη διοικητική διαδικασία, που διατάσσεται, ο χαρακτήρας της ουσιαστικής συμπλήρωσης, προσδίδοντάς της αυτόν της τυπικής επανάληψης. Το σπουδαιότερο, όμως, συνίσταται στο γεγονός ότι, δια της τυπικής επανάληψης δεν εξυπηρετείται ο σκοπός της ουσιαστικής αλήθειας. Αντίθετα, μια τέτοια επιλογή συνιστά πρόδηλη παρέκκλιση από αυτήν, στο βαθμό που αναπαράγει ήδη υποδειχθείσες πλημμέλειες, ελλείψεις και αστοχίες, συμβάλλοντας τελικά στην παγίωσή τους.

Η αρχή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδείξεων δεν μπορεί να προτάσσεται ως επιχείρημα έναντι τέτοιων μεθοδεύσεων, δεδομένου ότι αυτή, όπως εκφράζεται στο άρθρο 177 Κ.Π.Δ. και, κατ' επέκταση, ως περιεκτική του συστήματος ηθικής απόδειξης, δεν έχει την έννοια ότι η εκτίμηση των αποδείξεων ανατίθεται στην αυθαίρετη διακριτική ευχέρεια του ποινικού δικαστή ή του αρμόδιου πειθαρχικού οργάνου. Αντιθέτως, η έννοιά της σημαίνει ότι στη διαμόρφωση της δικανικής πεποίθησής του, κατά τη διαλεκτική αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας, μπορεί καταρχήν να συμβάλει οποιοδήποτε αποδεικτικό στοιχείο χωρίς περιορισμό (άρ. 179 Κ.Π.Δ.), χωρίς αξιολογική ιεράρχηση (άρ. 178 Κ.Π.Δ.) και χωρίς προκαθορισμένες ερμηνείες. Η έλλειψη διαβάθμισης της αποδεικτικής αξίας και της δεσμευτικότητας των αποδεικτικών μέσων υποχρεώνει τον πειθαρχικό μηχανισμό να μην περιορίζεται στη συλλογή μόνο κάποιων συγκεκριμένων αποδείξεων, αλλά να ενεργεί οτιδήποτε είναι αναγκαίο για την επίτευξη της πληρότητας του σχετικού φακέλου της πειθαρχικής δικογραφίας.

Η αρχή της ηθικής απόδειξης, όχι μόνο δεν υποκαθιστά, αλλά επιτάσσει την υποχρέωση πλήρους και ειδικά εμπεριστατωμένης αιτιολογίας. Η επέκταση της αξίωσης αυτής στο πειθαρχικό δίκαιο καλύπτεται δυνάμει του άρθρου 8 Π.Δ. 120/2008, μέσω της γενικής υποχρέωσης αιτιολόγησης των ποινικών δικαστικών

αποφάσεων, όπως αποτυπώνεται στο άρ. 139 Κ.Π.Δ. Ο συνδυασμός των εν λόγω διατάξεων καθιστά σαφές ότι οι πειθαρχικές εκθέσεις και οι συναφείς με αυτές πειθαρχικές αποφάσεις πρέπει να αιτιολογούνται *ειδικά και εμπεριστατωμένα*, υπογραμμίζοντας παράλληλα την υποχρέωση του διενεργούντος τον πειθαρχικό έλεγχο να αποτυπώσει *«το από πού, πώς και γιατί της δικανικής του πεποίθησης»¹⁰⁶*. Αυτό παραπέμπει σε ένα σαφές σκεπτικό, σωστό αποδεικτικό διαλογισμό που καταλήγει σε μια κατανοητή εξήγηση της τελικής θέσης του πειθαρχικού οργάνου και επομένως απόδειξη¹⁰⁷. Χωρίς αιτιολογία, απόδειξη δεν υπάρχει¹⁰⁸. Ως εκ τούτου, στο σύστημα ηθικής απόδειξης, ο ποινικός δικαστής και, κατ' αναλογία, και το αρμόδιο πειθαρχικό όργανο δεν είναι ελεύθερος να αποφασίζει βάσει των ιδεών ή των συναισθημάτων του, αλλά σύμφωνα με συγκεκριμένους κανόνες, η τήρηση των οποίων υπόκεινται σε κριτικό έλεγχο. Η έλλειψη της προβλεπόμενης και από το Σύνταγμα ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας (άρ. 93 παρ. 3), αποτελεί το κατεξοχήν αντικείμενο του αναιρετικού ελέγχου από το Ακυρωτικό Δικαστήριο.

Υπό το πνεύμα των ανωτέρω, ο Συνήγορος έχει πολλαπλώς επισημάνει ότι η τυπική αξιολόγηση και επιλεκτική αξιοποίηση των αποδεικτικών στοιχείων αποτελούν τύπους πλημμέλειας, δεδομένου ότι η ελευθερία εκτίμησης των αποδείξεων βρίσκει το δικαιοκρατικό της όριο στην επιταγή αιτιολογίας, ώστε η δικαιοδοτική κρίση να μην ανάγεται σε «ενδόμυχες» πεποιθήσεις (conviction intime)¹⁰⁹. Προς την ίδια άλλωστε κατεύθυνση κινείται και η με αριθμ. 6004/1/22-κγ'/14.10.2008 Διαταγή – Εγκύκλιος του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ., η οποία, μεταξύ άλλων, υπογραμμίζει ότι *«η προσωπική κρίση και αντίληψη του συντάσσοντος την έκθεση δεν είναι κάτι μετέωρο, επιπόλαιο ή αυθαίρετο αποκύημα της φαντασίας, αλλά αποτελεί προϊόν ορθού συλλογισμού, ο οποίος είναι η ικανότητα της συλλογής, της σύναψης και άρθρωσης δεδομένων προς διαμόρφωση συμπεράσματος και πρέπει να ενισχύεται από τα συλλεγόμενα στοιχεία και να αιτιολογείται πλήρως»*.

Για τους ίδιους λόγους, οι μαρτυρικές καταθέσεις δεν μπορούν να

106. Ανδρουλάκης Ν., 2014, «Η ποινική απόδειξη ως αιτιολογία και η ολοκλήρωσή της», στο *Νομικό Βήμα*, τ. 62, σελ. 1095.

107. Μητσόπουλος Γ., 2005, *Θέματα γενικής θεωρίας και λογικής του δικαίου*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 186.

108. Ανδρουλάκης Ν., 2017, *Η ζήτηση και εύρεση της αλήθειας στην ποινική δίκη*, εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας.

109. Ετήσια Ειδική Έκθεση του ΣτΠ, 2004, με θέμα Πειθαρχική – Διοικητική Διερεύνηση Καταγγελιών σε βάρος αστυνομικών υπαλλήλων <https://www.synigoros.gr/resources/docs/astinomikoi.pdf>.

παραμεριστούν ή να εκτοπιστούν μέσω της πρόταξης πάγιων αστυνομικών πρακτικών, αστυνομικών συνθηκών, προσωπικών εκτιμήσεων, γενικών κι αόριστων χειρισμών ή της αστυνομικής εμπειρίας (Φ. 282183, Φ. 274743, Φ. 250692, Φ. 288914, Φ. 303273 Φ. 287630, Φ. 253320). Η επίκληση στο σύνθητες μιας πρακτικής δεν συνιστά από μόνη της επαρκή αιτιολογία. Ομοίως, η Αρχή υπογραμμίζει ότι το σύνθητες μιας πρακτικής δεν συνιστά, άνευ άλλου τινός, κατάφαση της νομιμότητάς της. Για λόγους ασφάλειας δικαίου, οι όποιες συνθήθεις ή πρακτικές υιοθετούνται στο πλαίσιο αστυνομικών επιχειρήσεων ή ελέγχων, οφείλουν να συμβαδίζουν, και όχι να υποκαθιστούν, συγκεκριμένες κανονιστικές εγγυήσεις.

5.1.2. Οπτικοακουστικό και Φωτογραφικό Υλικό

Σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, και συγκεκριμένα σύμφωνα τις διατάξεις των άρ. 8, 23, 24 και 26 του Π.Δ. 120/2008, το διερευνητικό καθήκον για την εξακρίβωση της αλήθειας αναφορικά με την τέλεση ή μη πειθαρχικού παραπτώματος από αστυνομικούς είναι καταρχήν εξοπλισμένο με όλο το εύρος των ανακριτικών πράξεων και, κατ' επέκταση, των διερευνητικών δυνατοτήτων που εγγυάται ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ενώ η άσκηση του οφείλει να προτάσσει την εξέταση πειθαρχικών παραπτωμάτων που φέρονται ότι τελέστηκαν από αστυνομικούς σε βάρος πολιτών. Η κλιμάκωση της υποχρέωσης αυτής υπαγορεύεται πρόσθετα από τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α, ιδιαίτερα σε σχέση με καταγγελίες περί αστυνομικής κακομεταχείρισης, που εμπίπτουν στο φάσμα παραβιάσεων του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. Στις περιπτώσεις αυτές, ο απόλυτος χαρακτήρας του άρ. 3, σε συνδυασμό με το άρ. 1 της Σύμβασης, επιβάλλουν τη διενέργεια ανεξάρτητης, εμπειριστατωμένης και διεξοδικής έρευνας¹¹⁰, στο πλαίσιο της οποίας οι αρχές πρέπει να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα που έχουν στη διάθεσή τους, προς έγκαιρη εξασφάλιση των αποδεικτικών στοιχείων και τη διερεύνηση των συνθηκών υπό τις οποίες έλαβαν χώρα τα καταγγελλόμενα γεγονότα¹¹¹, συμπεριλαμβανομένου, μεταξύ άλλων, και του βιντεοληπτικού υλικού¹¹². Η έμφαση που δίνει το Δικαστήριο στην αναζήτηση και λήψη του βιντεοληπτικού υλικού, υπογραμμίζει και τον κρίσιμο ρόλο που έχει το εν λόγω αποδεικτικό μέσο ως προς την αποτελεσματικότητα της έρευνας¹¹³. Προς τούτο, διευκρινίζεται ότι, όταν η *διασφάλιση του σχετικού και*

110. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Κωνσταντινόπουλος κ.ά. κατά Ελλάδος, 22.11.2018.

111. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Nachova and others v. Bulgaria*, 06.07.2005.

112. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α., *Milić and Nikezi v. Montenegro*, 28.04.2018, Κωνσταντινόπουλος κ.ά. κατά Ελλάδας, 22.11.2018.

113. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α., *Lapshin v. Azerbaijan*, 20.05.2021, *Magnitskiy and Others v. Russia*, 27.08.2019.

αναγκαίου για την έρευνα οπτικοακουστικού υλικού δεν είναι δυνατή, θα πρέπει να αντισταθμίζεται από άλλα μέτρα έρευνας, λαμβάνοντας υπόψη αφενός τις ειδικές περιστάσεις, που ισχύουν αυτοτελώς και συνθέτουν τα πραγματικά περιστατικά της καθεμίας υπό διερεύνηση υπόθεσης, και αφετέρου το πραγματικό εύρος των πρακτικών διερεύνησης¹¹⁴.

Υπ' αυτό το πρίσμα, το Ε.Δ.Δ.Α. έχει αποφανθεί υπέρ της παραβίασης του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., θεωρώντας πλημμελή τη διεξαχθείσα έρευνα, κατά την οποία δεν προσκομίστηκε ολόκληρο και χωρίς άλλη επεξεργασία το υφιστάμενο βιντεοληπτικό υλικό λόγω της διαγραφής του εντός της ιδιαίτερα σύντομης και ασφυκτικής προθεσμίας του ενός μηνός, που προβλεπόταν για τη τήρησή του. Όπως αναλυτικότερα υπογραμμίζεται: «*αν δεν συνέβαινε αυτό, οι αρχές ενδέχεται να είχαν στη διάθεσή τους ισχυρά αποδεικτικά στοιχεία για να αποδείξουν ή να καταρρίψουν τους ισχυρισμούς του αιτούντος [...] Ελλείψει αυτών των σημαντικών αποδεικτικών στοιχείων, οι αρχές, κατά το Δικαστήριο, δεν ήταν σε θέση να πραγματοποιήσουν διεξοδική και αποτελεσματική έρευνα, σχετικά με τον ισχυρισμό του προσφεύγοντος ότι υπέστη κακομεταχείριση από τους αστυνομικούς. Οι εν λόγω παραλείψεις ουσιαστικά απέτρεψαν τα εθνικά δικαστήρια από το να αποκτήσουν σαφή αντίληψη ως προς τα πραγματικά περιστατικά, όπως θα συνέβαινε σε αντίθετη περίπτωση. Μια επαρκής έρευνα θα απαιτούσε επιμέλεια και ταχύτητα¹¹⁵».*

Στην ίδια επιχειρηματολογία βασίζεται και η, παγιωμένη πλέον, πρακτική του Συνηγόρου του Πολίτη να ζητά εκ των προτέρων από τον διενεργούντα τον πειθαρχικό έλεγχο την άμεση, και πάντως έγκαιρη, διασφάλιση του βιντεοληπτικού υλικού, καθώς και τη συμπερίληψή του στο υλικό του πειθαρχικού φακέλου. Για τους ανωτέρω λόγους, το λόγω αίτημα διατυπώνεται με πρόσθετη επίταση σε περιπτώσεις καταγγελιών για βασανιστήρια και άλλες προσβολές κατά της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, όπως και για παράνομες προσβολές κατά της σωματικής ακεραιότητας ή της υγείας. Ωστόσο, ούτε το πάγιο ούτε το επιτακτικό του αιτήματος, που συνδέεται με νομοθετικές και νομολογιακές δεσμεύσεις, επηρεάζουν δραστικά την ικανοποίησή του. Στη μεγάλη τους πλειοψηφία, οι έρευνες των πειθαρχικών υποθέσεων που αφορούν σε γεγονότα αστυνομικής κακομεταχείρισης πολιτών και αποτέλεσαν αντικείμενο του Μηχανισμού κατά το 2022, παραλείπουν εντελώς να αναζητήσουν βιντεοληπτικό υλικό, χωρίς ταυτόχρονα να παρέχεται η εκ του νόμου απαιτούμενη αιτιολογία (**Φ. 297199, Φ. 299498, Φ. 278647, Φ. 266795, Φ. 259978, Φ. 307705, Φ. 294876, Φ.**

114. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Hentscheland Stark κατά Γερμανίας*, 09.11.2017.

115. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Pósa κατά Ουγγαρίας*, 07.07.2020.

274521, Φ. 268772, Φ. 274743, Φ. 296768, Φ. 259269, Φ. 274443, Φ. 289415, Φ. 292904, Φ. 292982, Φ. 293309, Φ. 296770, Φ. 259616, Φ. 297202, Φ. 310677, Φ. 298754, Φ. 297928, Φ. 307097, Φ. 302214, Φ. 300278, Φ. 286869, Φ. 283183, Φ. 290930). Το ίδιο ανατιολόγητη παραμένει και η εναλλακτική της αναζήτησης μέρους μόνο του διαθέσιμου βιντεοληπτικού υλικού (Φ. 260670, Φ. 273254, Φ. 289101).

Σε υπόθεση καταγγελίας από δύο νεαρές κοπέλες ότι, κατά τη σύλληψη και δέσμευσή τους, γρονθοκοπήθηκαν στο πρόσωπο από αστυνομικούς, πλησίον της πλατείας Εξαρχείων, ο διενεργήσας τον πειθαρχικό έλεγχο, παρά τη σχετική μνεία που είχε προηγηθεί από την Αρχή, παρέλειψε να προβεί στην αναζήτηση και συλλογή βιντεοληπτικού υλικού, είτε από πιθανές κάμερες ρύθμισης της κυκλοφορίας, είτε από πιθανές κάμερες παρακείμενων, στο σημείο που έλαβε χώρα το συμβάν, κτηρίων ή καταστημάτων είτε από πιθανές κάμερες κλειστού συστήματος βιντεοσκόπησης στο Α.Τ. Εξαρχείων, όπου εκείνες οδηγήθηκαν και κρατήθηκαν. Η απουσία, δε, άλλων αντισταθμιστικών αποδεικτικών στοιχείων διπλασιάζει την παράλειψη του διερευνητικού καθήκοντος, η οποία επιδιώκεται να καλυφθεί αυτοτελώς από τους ισχυρισμούς των ελεγχομένων αστυνομικών περί αυτοτραυματισμού των φερόμενων θυμάτων, χωρίς περαιτέρω να ελέγχεται ο αριθμός των εμπλεκόμενων αστυνομικών, ο τύπος της εξάρτησής τους ή η σωματική υπεροχή τους έναντι δύο νεαρών γυναικών, καθώς και ο τρόπος τραυματισμού τους (Φ. 307705).

Και σε υποθέσεις, όμως, που ο διενεργών τον πειθαρχικό έλεγχο αναζητά οπτικοακουστικό υλικό από τις αστυνομικές υπηρεσίες, στις οποίες τα φερόμενα θύματα καταλήγουν να προσάγονται, συλλαμβάνονται ή κρατούνται, η συνήθης απάντηση, που προβάλλεται σε σχέση με το έλλειμά του, βεβαιώνει ότι τα εμπλεκόμενα αστυνομικά τμήματα ή τμήματα ασφαλείας, ή ακόμη και η Γ.Α.Δ.Α., δεν διαθέτουν κλειστό σύστημα βιντεοσκόπησης (Φ. 250692, Φ. 261397, Φ. 288914, Φ. 305139, Φ. 274521, Φ. 268772, Φ. 294876, Φ. 307706, Φ. 264452) ή σπανιότερα, ότι διαθέτουν σύστημα παρακολούθησης, αλλά όχι καταγραφής (Φ. 260670, Φ. 303425). Αντίθετα, στις ελάχιστες περιπτώσεις που η απάντηση κατατείνει υπέρ της σχετικής εγκατάστασης και ταυτόχρονα υπέρ της σχετικής καταγραφής, η παράλειψη ως προς τη λήψη και προσκόμισή του αντλείται από τον ιδιαίτερα περιορισμένο χρόνο διατήρησής του (Φ. 288914, Φ. 266506).

Στις περιπτώσεις αυτές, το βασικό επιχείρημα που προβάλλεται, αντλείται από την υπ' αριθμ. 58/2005 απόφαση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, κατά την οποία «τα δεδομένα θα τηρούνται το πολύ επτά (7) ημέρες μετά

την παρέλευση των οποίων, τα στοιχεία θα πρέπει να διαγράφονται» και από την οποία αναφέρεται, ότι δεσμεύεται και ο θάλαμος Επιχειρήσεων Παρακολούθησης Ελέγχου Κυκλοφορίας (ΘΕΠΕΚ), που με τη σειρά του διαχειρίζεται το σύστημα καμερών C41. Σε αυτό το πλαίσιο, η παρέλευση του επταήμερου καθιστά ανώφελη την όποια αναζήτηση οπτικοακουστικού υλικού, λόγω της προβλεπόμενης πρότερης διαγραφής του.

Στο επιχείρημα αυτό, ο Συνήγορος αντιτάσσει επανειλημμένα, ότι η ολοκληρωμένη αναφορά στις αποφάσεις της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα οφείλει να λαμβάνει υπόψη της και την Οδηγία 1/2011 περί «Χρήσης συστημάτων βιντεοσκόπησης για την προστασία προσώπων και αγαθών» της εν λόγω Αρχής, όπου στο άρ. 8 υπαγορεύεται ότι τα δεδομένα πρέπει να τηρούνται για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, ενόψει του επιδιωκόμενου κάθε φορά σκοπού. Εφόσον, ο σκοπός αυτός συνδέεται με συμβάν (π.χ. κλοπή, ληστεία, ξυλοδαρμός, κ.λπ.) σε βάρος τρίτου προσώπου, ο υπεύθυνος επεξεργασίας επιτρέπεται να τηρεί τις εικόνες για τρεις (3) μήνες. Αυτό σημαίνει ότι, σε όλα τα καταγγελλόμενα περιστατικά για άσκηση υπέρμετρης αστυνομικής βίας, και ιδιαίτερα όταν συνοδεύονται από ισχυρισμούς περί σωματικών βλαβών οι διαταγές πειθαρχικού ελέγχου μπορούν να εξασφαλίσουν εγκαίρως τη διατήρηση σχετικού υλικού.

Συγκρίνοντας τις ανωτέρω διαπιστώσεις με μια σειρά υποθέσεων, για τις οποίες υπάρχει βιντεοληπτικό υλικό, το πρώτο συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει ο ΕΜΗ.ΔΙ.Π.Α. είναι η ιδιωτική προέλευσή του, με την έννοια ότι πρόκειται σχεδόν αποκλειστικά για οπτικοακουστικό υλικό, το οποίο έχουν καταγράψει πολίτες, που παρίστανται στα καταγγελλόμενα επεισόδια και το οποίο εν συνεχεία δημοσιοποιείται κατά βάση από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ενώ λιγότερο συχνά ενδέχεται να αναπαραχθεί και τηλεοπτικά. Το δεύτερο συμπέρασμα υπαγορεύει ότι οι περιπτώσεις αυτές αφορούν ως επί το πλείστον καταγγελίες παράνομης αστυνομικής βίας στο πλαίσιο δημόσιων συναθροίσεων (Φ. 293295, Φ. 288914, Φ. 274521, Φ. 282183, Φ. 295453, Φ. 290226, Φ. 284468, Φ. 289101, Φ. 285259). Ωστόσο, τα εν λόγω συμπεράσματα εύκολα μεταλλάσσονται σε ερωτήματα, αν ανατρέξουμε στο περιεχόμενο του Π.Δ. 75/2020, το οποίο, αν και εξασφαλίζει το απαραίτητο νομικό πλαίσιο για την καταγραφή εικόνας και ήχου σε δημόσιες συναθροίσεις, προβλέποντας μεταξύ άλλων, προς υπεράσπιση της διαφάνειας, τη χρήση φορητών, ενσωματωμένων στις αστυνομικές στολές, καμερών, εντούτοις παραμένει ακόμη ανενεργό.

Πρόσθετα, ο συνδυασμός των ανωτέρω συμπερασμάτων δεν σημαίνει

απαραίτητα ότι οι συγκεκριμένες καταγγελίες εξαντλούνται αποκλειστικά σε δημόσιο ή ανοιχτό χώρο, αλλά οι σχετικές παράνομες συμπεριφορές από μέρους των αστυνομικών ενδέχεται να συνεχίζονται και κατά την προσαγωγή των καταγγελλόντων είτε εντός υπηρεσιακών οχημάτων, είτε/και κατά τη διάρκεια της κράτησής τους σε αστυνομικές υπηρεσίες (Φ. 282183, Φ. 274521). Κοινή διαπίστωση σε κάθε περίπτωση είναι η πλημμελής αξιολόγηση των βιντεοσκοπημένων ευρημάτων, ο βαθμός της οποίας κάποιες φορές ισοδυναμεί ακόμη και με διάσταση μεταξύ της απεικονιζόμενης και της δηλούμενης πραγματικότητας (Φ. 290226, Φ. 282183, Φ. 285259, Φ. 289101). Ενίοτε, δε, η επίκληση ενός υποτιθέμενου και, σε κάθε περίπτωση, γενικού και αόριστου διαδικτυακού οπτικοακουστικού υλικού, χωρίς ρητή μνεία στην πηγή προέλευσής του και κυρίως χωρίς συμπερίληψή του στον πειθαρχικό φάκελο, καθιστά αδύνατη την επιβεβαίωση της οποίας πραγματικότητας (Φ. 305524).

Ακόμη όμως και σε περιπτώσεις σύγκλισης, η οποία συνεπιφέρει την αποδοχή των καταγγελιών, οι πλημμέλειες ως προς την αξιολόγηση μπορεί να υποχωρούν, αλλά δεν αίρονται. Εν προκειμένω, ταυτίζονται με προσπάθειες που δεν αντιστοιχούν στην άρνηση των γεγονότων, αλλά συνήθως στον υποβιβασμό τους ως προς την πειθαρχική ευθύνη, ο οποίος με τη σειρά του εξασφαλίζει την υπαγωγή τους σε παραπτώματα μικρότερης βαρύτητας ή απαξίας και, κατά συνέπεια, την επιβολή ανάλογης πειθαρχικής ποινής. Μια τέτοια περίπτωση αποτελεί βιντεοσκοπημένο υλικό κατά τη διάρκεια συλλαλητηρίου φοιτητικών συλλόγων στη Θεσσαλονίκη, στο οποίο απεικονίζονται τρεις άνδρες της Υ.Α.Τ. να αποσπώνται από τις ομάδες τους και να χτυπούν απρόκλητα με λακτίσματα και αστυνομικές ράβδους αντίστοιχο αριθμό πολιτών. Ο πρώτος εξ αυτών χτυπήθηκε με αστυνομική ράβδο στο πίσω μέρος του ώμου του, ο δεύτερος δέχθηκε χτύπημα στο κεφάλι από τον αγκώνα αστυνομικού, με αποτέλεσμα την ακαριαία πτώση του στο έδαφος, ενώ ο τρίτος πολίτης, που ήταν ήδη πεσμένος στο έδαφος, δέχθηκε λακτίσματα από διερχόμενο αστυνομικό. Παρόλο που ο διενεργών δεν ταυτίζεται με τους ισχυρισμούς των εμπλεκόμενων αστυνομικών περί άμυνας ή ακούσιων και ανακλαστικών κινήσεών τους, εντούτοις ο χαρακτηρισμός των ανωτέρω συμπεριφορών ως ανάρμοστων προς τους πολίτες, αφήνει εκτός πεδίου ζητήματα δόλου, τόσο ως προς την πρόκληση σωματικών βλαβών, όσο και ως προς την πυροδότηση γενικευμένων βίαιων επεισοδίων, αντίθετα με τον θεσμικό ρόλο της αστυνομίας και τους νόμιμους στόχους των εκάστοτε αστυνομικών επιχειρήσεων. Ομοίως, δεν εξετάζεται η ευθύνη των επικεφαλής των αστυνομικών ομάδων, στις οποίες ανήκαν οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί (Φ. 293295).

Παρά το γεγονός ότι το Ε.Δ.Δ.Α. δεν είναι αρμόδιο να αποφαινεται επί του βαθμού ευθύνης του δράστη ή επί της ποινής που θα επιβληθεί, εντούτοις, δυνάμει του άρθρου 19 της Ε.Σ.Δ.Α. και σύμφωνα με την αρχή, κατά την οποία η Σύμβαση οφείλει να εγγυάται δικαιώματα, όχι θεωρητικά και κενά περιεχομένου, αλλά συγκεκριμένα και πραγματικά, το Δικαστήριο, σε καταδικαστική απόφαση για τη χώρα μας, υπογραμμίζει ότι διατηρεί τον ελεγκτικό ρόλο του και επεμβαίνει σε περιπτώσεις καταγγελιών αστυνομικής κακομεταχείρισης σε βάρος πολιτών, όπου υφίσταται πρόδηλη δυσαναλογία μεταξύ της σοβαρότητας της πράξης και της επιβληθείσας ποινής. Σε διαφορετική περίπτωση, το καθήκον των Κρατών να διενεργούν μία αποτελεσματική έρευνα θα έχανε σε μεγάλο βαθμό το νόημά του¹¹⁶. Στο ίδιο πλαίσιο, το Ε.Δ.Δ.Α., καταδικάζοντας πάλι τη χώρα μας, έκρινε ότι: «το ποινικό και πειθαρχικό σύστημα, όπως αυτό εφαρμόστηκε εν προκειμένω, αποδείχθηκε, ότι απέχει πολύ από το να είναι προσηκόντως αυστηρό και δεν ήταν ικανό να ασκήσει την προσήκουσα αποτρεπτική επιρροή, ώστε να εξασφαλίσει την αποτελεσματική πρόληψη έκνομων πράξεων, όπως αυτές που κατήγγειλαν οι προσφεύγοντες¹¹⁷».

Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθούν και οι περιπτώσεις εκείνες, κατά τις οποίες η βιντεοσκόπηση βίαιων επεισοδίων στο πλαίσιο δημοσίων συναθροίσεων από παριστάμενο σε αυτά πολίτη ή δημοσιογράφο γίνεται η ίδια αιτία καταγγελιών για την παράνομη προσβολή της προσωπικής τους ελευθερίας ή/και της σωματικής τους ακεραιότητας, που ενίοτε συνοδεύονται από τον αστυνομικό ισχυρισμό περί παράνομης βιντεοσκόπησης (Φ. 250375, Φ. 295448). Η θέση του Συνηγόρου του Πολίτη εν προκειμένω υποστηρίζει ότι, η βιντεοσκόπηση της αστυνομικής δράσης προς απόδειξη καταγγελιών υπέρβασης του μέτρου βίας, δεν συνιστά παράνομη ενέργεια, που θα δικαιολογούσε τη χρήση βίας από αστυνομικούς ή την προσαγωγή του υποτιθέμενου δράστη. Και τούτο διότι η βιντεοσκόπηση σε ένα τέτοιο πλαίσιο δεν αφορά στην ιδιωτική ζωή ή στα προσωπικά δεδομένα των εμπλεκόμενων αστυνομικών, αλλά στην άσκηση από μέρους τους δημόσιας εξουσίας¹¹⁸. Σημειωτέο είναι εν προκειμένω ότι, σύμφωνα με πάγια νομολογία του Αρείου Πάγου¹¹⁹, ακόμη και παρανόμως ληφθέν αποδεικτικό μέσο μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην ποινική δίκη εάν αφορά σε πράξεις ή εκδηλώσεις προσώπων, οι οποίες δεν ανάγονται στη σφαίρα της προσωπικής και ιδιωτικής ζωής τους, αλλά πραγματοποιούνται στο πλαίσιο των ανατεθειμένων σε αυτούς

116. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Ν.Ζ. κατά Ελλάδας, 17.01.2012.

117. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Σιδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδας, 25.01.2018.

118. Ετήσια Ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019, σελ. 39.

119. Βλ. ενδεικτικά Α.Π. 171/2017, 277/2014, 653/2013 και 1202/2011.

υπηρεσιακών καθηκόντων και κατά την εκτέλεση αυτών, τα οποία, ως εκ της φύσης και τους είδους τους, υπόκεινται σε δημόσιο έλεγχο και κριτική. Μάλιστα, με πρόσφατη γνωμοδότηση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου¹²⁰ έγινε δεκτό ότι η χρήση παρανόμως κτηθέντος αποδεικτικού μέσου είναι επιτρεπτή και στην πειθαρχική διαδικασία, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις που διέπουν τη χρήση του στην ποινική δίκη και εφόσον αυτή συνάδει με τη φύση και το σκοπό της πειθαρχικής διαδικασίας.

Αντιστοιχίες, τόσο ως προς τα ως άνω καταγεγραμμένα συμπεράσματα, όσο και ως προς τις διαπιστωθείσες πλημμέλειες, παρουσιάζει και η αξιολόγηση οπτικοακουστικού υλικού που αντιστοιχεί σε καταγγελίες αστυνομικής αυθαιρεσίας εκτός δημοσίων συναθροίσεων (Φ. 290632, Φ. 290929, Φ. 276291, Φ. 254783, Φ. 276294). Χαρακτηριστικά αναφέρεται η υπόθεση, κατά την οποία ομάδα αστυνομικών, αποτελούμενη από τρία οχήματα και πολλές μηχανές, επιχείρησε να προσάγει μέλος της Κ.Ε. του Σ.Ε.Κ. από την είσοδο του γραφείου του κόμματος. Ένεκα διαμαρτυριών των συντρόφων του, οι αστυνομικοί τελικά υπέβαλαν τον εν λόγω πολίτη σε σωματικό έλεγχο, καθώς και έλεγχο του σακιδίου του, κατέρριψαν βιαιώς στο έδαφος τον διευθυντή της εφημερίδας «Εργατική Αλληλεγγύη» και απείλησαν με όπλο έναν εκ των δημοσιογράφων της ίδιας εφημερίδας. Αφορμή, δε, του επεισοδίου, σύμφωνα με τους αστυνομικούς ισχυρισμούς, στάθηκε ο έλεγχος για μη χρήση μάσκας από το μέλος της Κ.Ε. του Σ.Ε.Κ. Παρά την ύπαρξη δημοσιευμένου βιντεοληπτικού υλικού, όπου καταγράφονται τα στιγμιότυπα του καταγγελλθέντος συμβάντος και ομοίως οι εμπλεκόμενοι σε αυτό αστυνομικοί, όπως και το γεγονός ότι το μέλος της Κ.Ε. του Σ.Ε.Κ. φορούσε μάσκα καθ' όλη τη διάρκειά του, εντούτοις η αξιολόγηση του παραλείπεται πλήρως κατά τον πειθαρχικό έλεγχο (Φ. 290929).

Παρόμοια τύχη φαίνεται να έχουν και οι φωτογραφίες, που ενδέχεται να περιέχονται στην πειθαρχική δικογραφία. Η μη αξιολόγησή τους ισοδυναμεί, κατ' ουσίαν, με την εξαίρεσή στις από το λοιπό αποδεικτικό υλικό, καθώς συχνά ο διεξαχθείς πειθαρχικός έλεγχος δεν περιλαμβάνει καμία ενέργεια ταυτοποίησης, από την οποία να βεβαιώνεται ότι οι εικόνες που αποτυπώνουν, αφορούν ή δεν αφορούν σε συγκεκριμένα φερόμενα θύματα, συμβάλλοντας περαιτέρω στην επιβεβαίωση ή στη διάψευση των ισχυρισμών τους (Φ. 282183, Φ. 259978, Φ. 278647, Φ. 289101). Σε άλλη περίπτωση, φωτογραφικό υλικό που φαίνεται να απεικονίζει αποτύπωμα αστυνομικής μπότας στη μπλούζα του καταγγέλλοντος, δεν έτυχε οποιασδήποτε αξιολόγησης, παρά τους ισχυρισμούς του τελευταίου

120. Γνωμ. Εισ. Α.Π. 14/2020.

για υπέρμετρη βία σε βάρος του «με πατήματα με τα γόνατα και τις μπότες, ακόμα και στο κεφάλι και το σβέρκο» (Φ. 273254).

Τη λειτουργία της διακρίβωσης της βασιμότητας ή μη των καταγγελλομένων θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν και οι φωτογραφίες σήμανσης συλληφθέντων πολιτών, που καταγγέλλουν χτυπήματα, οι οποίες, ωστόσο, παραλείπονται και να αναζητηθούν και να συμπεριληφθούν στον πειθαρχικό φάκελο (Φ. 250375, Φ. 307705, Φ. 299498, Φ. 297199, Φ. 268772, Φ. 274521). Η αποδεικτική αξία των εν λόγω φωτογραφιών υπογραμμίζεται εμμέσως και από την ελληνική νομολογία, η οποία αποφαινεται ότι το διάστημα μεταξύ προσαγωγής και σύλληψης «είναι εξόχως επικίνδυνο για εκδήλωση τέτοιων συμπεριφορών βαρβαρότητας, όντας χρονικά εγγύτερα στη θεωρούμενη ως παράνομη ή αντιπειθαρχική συμπεριφορά¹²¹». Παρόλα αυτά, και στις περιπτώσεις που, κατόπιν επιμονής της Αρχής, οι σχετικές φωτογραφίες σήμανσης αναζητούνται, η αξιολόγησή τους εξακολουθεί να παραλείπεται (Φ. 259978).

5.1.3. Ιατρικές Γνωματεύσεις και Ιατροδικαστικές Εκθέσεις

Ήδη οι πολλαπλές αναφορές στον απόλυτο χαρακτήρα της απαγόρευσης του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. όπως και στο περιεχόμενό της μέσω των αντίστοιχων παραπομπών στη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., έχουν σε μεγάλο βαθμό προκαταβάλει την επιχειρηματολογία σε σχέση με τη σπουδαιότητα της ανακριτικής πράξης και τη βαρύτητα του παράγωγου αποδεικτικού μέσου, που αντιστοιχεί στις ιατροδικαστικές εκθέσεις και στις ιατρικές γνωματεύσεις. Παρόλα αυτά, το Δικαστήριο κρίνει απαραίτητο να αναδείξει και ειδικότερα τη σημαίνουσα αξία τους, υπογραμμίζοντας όχι μόνο την υποχρέωση αναζήτησής τους στις περιπτώσεις καταγγελιών περί κακομεταχείρισης πολιτών από τις διωκτικές αρχές, αλλά διευκρινίζοντας επιπλέον ότι η ύπαρξή τους αυξάνει το βάρος των Αρχών να αντιστρέψουν πέραν πάσης αμφιβολίας το αφήγημα των φερόμενων ως θυμάτων¹²².

Είναι προφανές, δε, ότι το πρόσθετο αυτό βάρος εδράζεται στο επιστημονικό τεκμήριο, με το οποίο είναι ενδεδυμένο το εν λόγω αποδεικτικό μέσο χωρίς, όμως, η απουσία του να επηρεάζει στο ελάχιστο τη βαρύτητα των σχετικών καταγγελιών¹²³ ή χωρίς το περιεχόμενό του να εκλαμβάνεται αυτοδικαίως ως

121. Εφ.Θεσσαλ. 947/2018.

122. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Emin Huseynov κατά Αζερμπαϊτζάν*, 07.05.2015.

123. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α., *Σερίφης κατά Ελλάδα*, 02.11.2006, *Κουτσαύτης κατά Ελλάδα*, 12.06.2008.

άρτιο¹²⁴. Προς τούτο, το Ε.Δ.Δ.Α. επισημαίνει ότι, στις περιπτώσεις αποκλίσεων ή ασυμβατοτήτων μεταξύ των ισχυρισμών του θύματος και των ιατρικών διαπιστώσεων, πρέπει να διασφαλίζεται επιπροσθέτως η ειδική γνώμη ιατρικού εμπειρογνώμονα, ώστε να αποσαφηνίζονται οι αιτίες και ο τρόπος πρόκλησης τραυμάτων και να εξομαλύνονται, έτσι, οι αντιθέσεις ως προς τους διαφορετικούς ισχυρισμούς¹²⁵. Την ίδια απαίτηση προβάλλει και η ελληνική έννομη τάξη μέσω των υπαγορεύσεων του άρ. 2 του Ν. 3772/2009, σε συνδυασμό με τις σχετικές για την εφαρμογή του γνωμοδοτήσεις 4/2011 και 3/2017 του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου. Ομοίως, την ίδια στάση τηρεί και ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., θέτοντας εξ αρχής υπόψη των διενεργούντων τη διοικητική εξέταση την ανάγκη ένορκης εξέτασης των ιατρών/ιατροδικαστών ως προς τη βαρύτητα των κακώσεων σε αντίστιξη με τα καταγγελλόμενα, υπενθυμίζοντας παράλληλα τις σοβαρές πιθανότητες καταδίκης που συνεπάγονται οι σχετικές παραλείψεις, με ειδική αναφορά σε ελληνικές υποθέσεις¹²⁶.

Παρόλα αυτά, σύμφωνα με τις διαπιστώσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. για το 2022, η τάση που διαγράφουν οι πειθαρχικές έρευνες σε σχέση με την αναζήτηση και αξιοποίηση του συγκεκριμένου αποδεικτικού υλικού, απέχει τόσο από τις θεσμικές επιταγές, όσο και από τις αντίστοιχες συστάσεις. Το κυρίαρχο συμπέρασμα που συνάγεται, με βάση τις πειθαρχικές υποθέσεις που αποτέλεσαν την εξεταζόμενη ύλη του Μηχανισμού για το συγκεκριμένο διάστημα, καταλήγει ότι η αξιολόγηση των ιατροδικαστικών γνωματεύσεων και των ιατρικών βεβαιώσεων εξομοιώνεται εν πολλοίς με μια κατά το δοκούν ερμηνεία του εκάστοτε διενεργούντος την διοικητική έρευνα, η οποία υπολείπεται συγκριτικής μελέτης με τα λοιπά αποδεικτικά στοιχεία, ενώ ταυτόχρονα στερείται χρήσιμων διευκρινίσεων ή εκτιμήσεων που θα μπορούσαν να παράσχουν οι αρμόδιοι ιατροδικαστές ή γιατροί, αν κλητεύονταν να καταθέσουν. Έτσι, έναντι των επιστημονικών εξηγήσεων, επιστρατεύονται πάλι τα διδάγματα της αστυνομικής πείρας, προσωπικές σοφιστείες, ερμηνευτικές ακροβασίες, ή μη τεκμηριωμένες διαδικτυακές αναζητήσεις, που ενίοτε συμπληρώνονται με αόριστες υποθέσεις περί κακόβουλων προθέσεων των φερόμενων ως θυμάτων, περί μιας γενικής αντιδραστικής συμπεριφοράς τους, ή περί ιδιαιτερότητας της φυσικής τους κατάστασης, με την τελευταία άλλοτε να παραπέμπει στην ηλικία κι άλλοτε στο βάρος τους (**Φ. 259978, Φ. 253320, Φ. 247702, Φ. 290632, Φ. 299498, Φ. 290226, Φ. 284468, Φ. 297568, Φ. 268405, Φ. 292982, Φ. 302214, Φ. 269381, Φ. 286869, Φ. 289101**).

124. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Akkoc κατά Τουρκίας*, 18.12.1996.

125. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *TARJANI κατά Ουγγαρίας*, 10.10.2017.

126. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α., *Sarwari κατά Ελλάδας* 11.04.2019, *Andersen κατά Ελλάδας*, 06.04.2018.

Χαρακτηριστικά αναφέρεται περιστατικό, όπου 33χρόνος πολίτης, κατά τη διάρκεια πορείας διαμαρτυρίας επί της οδού Πανεπιστημίου, δοκίμασε να διέλθει τον συγκεκριμένο δρόμο με κατεύθυνση προς την πλατεία Κοραή. Τη στιγμή εκείνη, αστυνομικός της ομάδας «ΔΡΑΣΗ», ο οποίος ακολουθούσε μηχανοκίνητα την προσαγωγή άλλου πολίτη, έβγαλε το γκλοπ και τον χτύπησε στο κεφάλι. Με τη συνδρομή περαστικών, και ιδίως μιας γυναίκας ιατρού, κατάφερε να μετακινηθεί και να μεταφερθεί στο νοσοκομείο. Την επομένη, ενώ βρισκόταν στην εργασία του, λόγω ζάλης μεταφέρθηκε εκ νέου σε νοσοκομείο και του συνεστήθη ανάρρωση. Σύμφωνα με την ιατροδικαστική έκθεση που προέκυψε στο πλαίσιο ποινικής προδικασίας, οι διαπιστωθείσες κακώσεις που έφερε *«παρέχουν χαρακτήρα ως εκ θλώντος αμβλέως οργάνου γενόμενες και είναι χρονικά συμβατές με τον προαναφερόμενο χρόνο του συμβάντος»*. Χωρίς να προηγείται συνθετική εκτίμηση του συνόλου του ιατρικού υλικού, πολλώ δε μάλλον σε συνδυασμό με το υπάρχον βιντεοληπτικό υλικό, ο διενεργών, υιοθετώντας τη θέση των ελεγχόμενων αστυνομικών ως προς τα αιτία πρόκλησης της βλάβης, εικάζει ότι αυτή μάλλον προήλθε από εκτοξευθέν αιχμηρό αντικείμενο, από την πλευρά των διαδηλωτών. Ωστόσο, πέραν των αυτοπτών μαρτύρων, παραλείπεται επίσης να κληθεί και ο υπογράφων την έκθεση ιατροδικαστής, προκειμένου να διευκρινιστεί αν στην έννοια του θλώντος αμβλέως οργάνου μπορεί να ενταχθεί η πέτρα ή αποσπασθέν τμήμα μαρμάρου, καθώς και αν τα εν λόγω αντικείμενα, εκτοξευθέντα από απόσταση, μπορούν να προκαλέσουν τα, διαπιστωθέντα στην έκθεση, τραύματα (Φ. 284468).

Σε άλλη περίπτωση, κατά τη διερεύνηση καταγγελιών για άσκηση σωματικής βίας σε βάρος δικηγόρου στο Δικαστικό Μέγαρο Θεσσαλονίκης, η παράλειψη ένορκης εξέτασης των τεσσάρων ιατρών που είχαν άμεση εμπλοκή στο συμβάν, λόγω της κλινικής εξέτασης της παθούσας, έκαστος κατά τον τομέα της ειδικότητάς του, επιτείνεται από το παράδοξο της κλήσης άλλης ιατρού – πραγματογνώμονα για την εκφορά επιστημονικής κρίσης ως προς την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της καταγγελλόμενης βίας και των ιατρικών ευρημάτων. Είναι, δε, αξιοσημείωτο ότι η πραγματογνώμονας διατηρεί επιφύλαξη κατά τη διατύπωση της εκτίμησής της, επισημαίνοντας ότι δεν έχει εξετάσει η ίδια την ασθενή (Φ. 259616).

Δεν λείπουν όμως και οι περιπτώσεις, που, ενώ τελικά, ύστερα από σχετικές συστάσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., κλητεύονται οι αρμόδιοι ιατροδικαστές ή οι θεράποντες ιατροί, το περιεχόμενο των καταθέσεών τους είτε παραμερίζεται, με αποτέλεσμα να μην αξιοποιείται, είτε επιμερίζεται, με κίνδυνο την ενδεχόμενη

στρέβλωση ή παρερμηνεία του (Φ. 282183, Φ. 267188, Φ. 250375, Φ. 288732, Φ. 273254). Παράδειγμα της τελευταίας αυτής περίπτωσης αποτελεί υπόθεση, η οποία τοποθετείται στη Λευκίμμη Κέρκυρας, με το πλαίσιο να παραμένει αυτό της δημόσιας συνάθροισης πολιτών, κατά τη διάρκεια της οποίας ο ελεγχόμενος αστυνομικός φέρεται να χτύπησε πολίτη στην περιοχή της κεφαλής, αφού πρώτα τον οδήγησε δεσμευμένο στο εσωτερικό ειδικού μεταγωγικού οχήματος, προκαλώντας του διάτρηση του τυμπανικού του υμένα, η οποία εν συνεχεία επέβαλε τη τριήμερη νοσηλεία του στο νοσοκομείο. Το γεγονός ότι η κληθείσα θεράπουσα ιατρός αναφέρεται σε χρονικό διάστημα πρόκλησης του τραυματισμού και όχι σε συγκεκριμένη μέρα – παρόλο που το εύρος του εκτιμώμενου διαστήματος περιλαμβάνει την καταγγελλόμενη στιγμή του τραυματισμού – εκλαμβάνεται από τον διενεργούντα ως ένδειξη ψεύδους του καταγγέλλοντα. Προς ενίσχυση, δε, της ένδειξης αυτής, ο διενεργών επισημαίνει την έλλειψη άλλων κακώσεων στο πρόσωπο ή εξωτερικά του αυτιού, παραλείποντας ωστόσο να ρωτήσει σχετικά τη θεράπουσα ιατρό ως προς την εγκυρότητα των εκτιμήσεών του, όπως και τον καταγγέλλοντα σχετικά με τον τρόπο, που του κατάφερε τα χτυπήματα ο ελεγχόμενος αστυνομικός (Φ. 250375).

Ως εναλλακτική της προσωπικής και μη εμπειριστατωμένης εκτίμησης των ιατροδικαστικών εκθέσεων ή/και των ιατρικών γνωματεύσεων αναδεικνύεται η πλήρης και ανατιολόγητη παράβλεψή τους, κατά την αξιολόγηση του συνολικού αποδεικτικού υλικού (Φ. 274521, Φ. 268405, Φ. 241904, Φ. 297199, Φ. 244866, Φ. 276294, Φ. 276045). Σε αυτές τις περιπτώσεις, τα ιατρικά πιστοποιητικά, παρά τη μεγάλη αποδεικτική ισχύ που τους προσδίδεται νομολογιακά,¹²⁷ καταλήγουν να απονευρώνονται, καθώς η μόνη χρήση που τους επιφυλάσσεται είναι η καταγραφή της ύπαρξής τους μεταξύ των λοιπών εγγράφων της πειθαρχικής δικογραφίας και η μνεία του περιεχομένου τους στο ιστορικό των πειθαρχικών εκθέσεων. Πέραν όμως της διαπιστωτικής απαρίθμησης ή μνημόνευσής τους δεν καταβάλλεται καμία άλλη προσπάθεια για τη διαπίστωση των αιτιών των ευρημάτων τους, που αποτελεί και τον σκοπό των πειθαρχικών ερευνών. Το λειτουργικό αποτέλεσμα, που επέρχεται μέσω μιας τέτοιας πρακτικής, είναι η αποποίηση της ιδιότητάς τους ως αποδεικτικού μέσου και η έκπτωσή τους σε ένα τεχνικού ύφους ιατρικό ανακοινωθέν. Όπου οι ιατρικές βεβαιώσεις αφορούν στην ψυχική υγεία του καταγγέλλοντος, μια τέτοια μεταστροφή εμφανίζεται ως μονόδρομος (Φ. 288732, Φ. 283199, Φ. 259616), παρά το γεγονός ότι η νομολογία ξεκαθαρίζει ότι *«σωματική κάκωση είναι κάθε εξωτερική επενέργεια επί του σώματος, όπως τραύματα, εκδορές, οιδήματα, παραμορφώσεις κ.λπ., ενώ βλάβη*

127. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Η.Α. κατά Ελλάδας, 28.02.2019.

της υγείας κάθε διατάραξη των πνευματικών λειτουργιών. Η κάκωση δε μπορεί να συνιστά συγχρόνως και βλάβη της υγείας, αλλά η βλάβη της υγείας μπορεί να επέλθει και χωρίς κάκωση, καθώς, επίσης, μπορεί η καθεμία να επέλθει χωριστά ή να είναι η μία συνέπεια της άλλης και δεν δημιουργείται αντίφαση από τη σωρευτική παραδοχή σωματικής κάκωσης και βλάβης της υγείας του παθόντος¹²⁸».

Το ίδιο αποτέλεσμα παράγεται ακόμη πιο έντονα όσο και αποκάλυπτα στις περιπτώσεις που το εν λόγω αποδεικτικό υλικό δεν αναζητείται, ούτε εμπεριέχεται στον πειθαρχικό φάκελο, παρόλο που η ύπαρξή του τεκμαίρεται βάσει του λοιπού αποδεικτικού υλικού (Φ. 288914, Φ. 297202, Φ. 307097, Φ. 269755). Αντίστοιχο αποτέλεσμα έχει και η καθυστερημένη αναζήτηση του σχετικού υλικού, η οποία οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια στην αδυναμία συγκέντρωσής του, επιβεβαιώνοντας την κρισιμότητα του παράγοντα του χρόνου αναζήτησης ιατρικών στοιχείων και άλλων αποδείξεων για την αποτελεσματικότητα της έρευνας (Φ. 264452, Φ. 246381).

Ανεξαρτήτως, ωστόσο, του φαινοτύπου ή των διαβαθμίσεων που μπορεί να παρουσιάζουν οι εν λόγω πλημμέλειες, το Ε.Δ.Δ.Α. επαναλαμβάνει διαρκώς ότι «κάθε παράλειψη στην έρευνα η οποία υπονομεύει τη δυνατότητα να ανευρεθεί η αιτία των κακώσεων ή η ταυτότητα των υπευθύνων προσώπων, διακινδυνεύει την τήρηση της υποχρέωσης αυτής [για πλήρη και αποτελεσματική έρευνα¹²⁹]

5.2. Ως προς τη διαδικασία της έρευνας

5.2.1. Αυτοτέλεια πειθαρχικής δίκης από την ποινική

Η τακτική παράκαμψης της αυτοτέλειας της πειθαρχικής διαδικασίας έναντι της ποινικής αντιστοιχεί σε μια από τις πλέον κρίσιμες παρατυπίες κατά τη διεξαγωγή της διοικητικής έρευνας για μια σειρά από λόγους, που σχετίζονται με την υποβάθμιση του κύρους της αστυνομίας και της ποιότητας της αστυνόμευσης, με την υπονόμηση της υπηρεσιακής λογοδοσίας και, κατ' επέκταση, της κρατικής ευθύνης, με την υπόθαλψη μιας νοοτροπίας αδιαφάνειας, αλλά και αυταρχισμού, με την εργαλειοποίηση των θεσμών και με την άρση της κοινωνικής εμπιστοσύνης. Υπ' αυτό το πρίσμα, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., ήδη από την πρώτη έκθεσή του, δεν παύει να τονίζει την υποχρέωση τήρησης του προβλεπόμενου νομοθετικού πλαισίου,

128. Βλ. μεταξύ άλλων Α.Π. 1796/2009, 2055/2019, www.areiospagos.gr

129. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Emin Huseynov κατά Αζερμπαϊτζάν*, 07.05.2015.

που καθιερώνει την αυθυπαρξία και ανεξαρτησία των δύο διαδικασιών¹³⁰, συμβάλλοντας, μάλιστα, στην περαιτέρω θωράκισή του μέσω των νομοθετικών τροποποιήσεων που εισηγήθηκε και επήλθαν, συστέλλοντας τα όρια αναστολής της πειθαρχικής διαδικασίας στις περιπτώσεις διεξαγωγής παράλληλης ποινικής έρευνας¹³¹.

Επιπρόσθετα, δεν παύει να αναφέρεται στον διαφορετικό σκοπό που υπηρετούν οι δύο διαδικασίες, παρά τη διαλεκτική σχέση που τις συνδέει και ο οποίος επιβεβαιώνεται τόσο από τη θεωρία¹³² όσο και από την νομολογία¹³³. Το διαφορετικό, αλλά και ευρύτερο αντικείμενο του πειθαρχικού ελέγχου από εκείνο του ποινικού, προσδιορίζεται από τον λειτουργικό προορισμό του υπαλλήλου ή λειτουργού¹³⁴. Οι ιδιαιτερότητες που σχετίζονται με τη συγκρότηση, αλλά και με την αποστολή του αστυνομικού σώματος, υπαγορεύουν ότι η διασφάλιση της εσωτερικής πειθαρχίας, η οποία μεταξύ άλλων παραπέμπει στην ευγενή συμπεριφορά των αστυνομικών έναντι των πολιτών και στον σεβασμό των δικαιωμάτων τους¹³⁵, συνιστά μέρος του υπηρεσιακού τους καθήκοντος, το οποίο εκτείνεται τόσο εντός, όσο και εκτός υπηρεσίας¹³⁶. Κάθε υπαίτια και καταλογιστή παράβασή του με πράξη ή παράλειψη συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα¹³⁷. Γι' αυτό το λόγο, άλλωστε, ο νομοθέτης προβαίνει σε μια ενδεικτική και όχι επακριβή ή εξαντλητική εκ των προτέρων απαρίθμηση των πειθαρχικών παραπτωμάτων *«αφού συμπεριφορά του υπαλλήλου αντίθετη με το καθήκον του και βλαπτική για την υπηρεσία είναι δυνατό να εκδηλωθεί με πολλές και ποικίλες μορφές¹³⁸»* ενώ, με τις πειθαρχικές ποινές, ο υποβαλλόμενος σ' αυτές δεν αποδοκιμάζεται ως πολίτης, αλλά ως υπάλληλος ή λειτουργός, επειδή παρέβη υποχρέωση στο πλαίσιο συγκεκριμένης δραστηριότητας¹³⁹.

Προς την ίδια κατεύθυνση κινείται και η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., υπερθεματίζοντας της αυτοτέλειας μεταξύ της πειθαρχικής και της ποινικής διαδικασίας, οι οποίες μπορούν να εξελίσσονται παράλληλα, χωρίς να υφίσταται η παραμικρή

130. Άρ. 48 παρ. 1 του Π.Δ. 120/2008.

131. Άρ. 1 παρ. 3 του Π.Δ. 111/2019.

132. Παπαδαμάκης Α., 2016, *op.cit*

133. ΣτΕ Ολ. 4662/2012, ΔΕφΠειρ 10/2014.

134. Παπαδαμάκης Α., 2016, *op. cit.* σελ. 530.

135. Άρ. 2 παρ. 1 περ. ε' Π.Δ. 120/2008.

136. Άρ. 4 παρ. 2 Π.Δ. 120/2008.

137. Άρ. 4 παρ. 1 Π.Δ. 120/2008.

138. Πικραμμένος Μ., 2013, *op.cit*, σελ. 252.

139. *Ibid.*

υποχρέωση η μία να αναμένει την ολοκλήρωση της άλλης και χωρίς να τίθεται ζήτημα παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας¹⁴⁰. Όπως χαρακτηριστικά τονίζεται: «Σε πειθαρχικές ή διοικητικές διαδικασίες οι οποίες είναι συναφείς με προηγούμενες ποινικές δίκες, το τεκμήριο αθωότητας δεν θα προσβληθεί απαραίτητα εάν το πειθαρχικό όργανο ή το διοικητικό δικαστήριο καταλήξει σε διαφορετικό συμπέρασμα με την ετυμηγορία του ποινικού δικαστηρίου. Αυτό μπορεί να οφείλεται στην αναζήτηση διαφορετικής φύσης ευθύνης σε μια διαδικασία, η οποία είναι δυνατόν να εκπορεύεται ταυτόχρονα από τα ίδια πραγματικά περιστατικά, καθώς σκοπός των προϋποθέσεων της διάταξης του άρθρου 6 παρ. 2 της Σύμβασης δεν είναι να εμποδίσει τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα από την επιβολή κυρώσεων σε έναν δημόσιο υπάλληλο, εφόσον το πειθαρχικό όργανο περιοριστεί στην αξιολόγηση του αντικτύπου των φερόμενων πράξεων στο καθήκον και την υποχρέωση για ακεραιότητα που βαρύνει τον υπάλληλο¹⁴¹». Ταυτόχρονα, το Δικαστήριο ξεκαθαρίζει ότι, ακόμη και αν σε μια συγκεκριμένη περίπτωση αναφύονται εμπόδια στην εξέλιξη της πειθαρχικής έρευνας, η άμεση αντίδραση των αρχών για τη διερεύνηση χρήσης θανατηφόρων δυνάμεων ή μέσων ή για τη διερεύνηση ισχυρισμών για κακομεταχείριση θεωρείται απαραίτητη για τη διατήρηση της εμπιστοσύνης του κοινού στην από μέρους των αρχών τήρηση του κράτους δικαίου και στην αποφυγή οποιαδήποτε μορφής ανοχής ή συγκάλυψης παράνομων πράξεων¹⁴².

Στο σημείο αυτό, αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι στην Απόφαση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης της συνεδρίασης 14^{ns}– 16^{ns} Σεπτεμβρίου 2021 παράλληλα με το καλωσόρισμα των αλλαγών του πειθαρχικού δικαίου, που ενισχύουν την ανεξαρτησία των πειθαρχικών ερευνών, υπογραμμίστηκε η ανάγκη να τεθούν σε εφαρμογή οι συστάσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. υπέρ της αρτιότητας των πειθαρχικών ελέγχων και η εκ νέου ενημέρωση της Επιτροπής έως τον Σεπτέμβριο του 2022, με την παροχή επικαιροποιημένων εμπειρικών και ποιοτικών στοιχείων σε σχέση με τη πειθαρχική διερεύνηση καταγγελιών αστυνομικής κακομεταχείρισης, ώστε να καταγραφεί ο αντίκτυπος των μέτρων συνολικά, είτε αφορούν σε νομοθετικές ρυθμίσεις είτε σε συστάσεις του Συνηγόρου¹⁴³.

140. Απόφασεις Ε.Δ.Δ.Α., *Kemal Coskun κατά Τουρκίας*, 23.03.2017, *Mullet κατά Γαλλίας*, 13.09.2007.

141. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Moulet κατά Γαλλίας*, 13.09.2007.

142. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *MOCANU and Others vs Romania*, 17.09.2014.

143. <https://rm.coe.int/0900001680a3c11fΑπόφαση%20της%20Επιτροπής%20Υπουργών%20του%20Συμβουλίου%20της%20Ευρώπης%20της%20συνεδρίασης%2014ης%20-%2016ης%20Σεπτεμβρίου%202021>

Το βασικό συμπέρασμα, στο οποίο καταλήγει ο Μηχανισμός για το 2022 με βάση τον αριθμό των υποθέσεων που επεξεργάστηκε καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, δεν αποκλίνει από τα αντίστοιχα των προηγούμενων ετών. Αντίθετα, θα μπορούσε να πει κανείς ότι το έλλειμμα της αυτοτέλειας και ανεξαρτησίας μεταξύ των δύο διαδικασιών παρουσιάζεται αμείωτο καθώς η σχετική σύσταση αφορά σε πληθώρα πειθαρχικών υποθέσεων (Φ. 288914, Φ. 267188, Φ. 241904, Φ. 238822, Φ. 254610, Φ. 266795, Φ.261397, Φ. 274743, Φ. 259978, Φ. 244866, Φ. 247702, Φ. 250692, Φ. 282183, Φ. 288732, Φ. 306009, Φ. 290927, Φ. 268405, Φ. 299498, Φ. 266790, Φ. 290632, Φ. 267199, Φ. 259616, Φ. 273254, Φ. 289101, Φ. 269381, Φ. 239685, Φ. 286869, Φ. 272705, Φ. 303041). Αναλογιζόμενοι τις νομοθετικές προσθήκες που υιοθετήθηκαν υπέρ της ανάσχεσής του, αλλά και την επίταση, με την οποία ο Μηχανισμός υπογραμμίζει τον αδόκιμο χαρακτήρα του, το εν λόγω έλλειμμα, εκτός από αμείωτο, παρουσιάζεται στέρεα εδραιωμένο, αν όχι και λειτουργικό.

Ο λειτουργικός του ρόλος αναδεικνύεται περαιτέρω μέσω του φαινοτύπου, που κάθε φορά οικειοποιείται, προκαλώντας εύλογες εντυπώσεις περί μιας à la carte διαδικαστικής αυτοτέλειας της πειθαρχικής έρευνας, ευέλικτης και προσαρμοσίμης, η οποία άλλοτε αφομοιώνεται από την ποινική διαδικασία και την αντίστοιχη δικανική κρίση, παραγνωρίζοντας τη συνύπαρξη διαφορετικών κανόνων δικαίου που διέπουν τη σχέση πειθαρχικού και ποινικού δικαίου, και κατ' επέκταση, τις διαφορετικές προϋποθέσεις που απαιτούνται για την πλήρωση της υπόστασης του εγκλήματος και του πειθαρχικού παραπτώματος (Φ. 254610, Φ. 299498, Φ. 238822, Φ. 306009, Φ. 268405, Φ. 261397, Φ. 28218, Φ. 266790, Φ. 273254, Φ. 259616), άλλοτε αναστέλλεται εν αναμονή της κρίσης αυτής, παραβλέποντας τον εξαιρετικό, δυνητικό και αναγκαίο χαρακτήρα της αναστολής¹⁴⁴ (Φ. 241904, Φ. 238822, Φ. 267188, Φ. 239685, Φ. 303041), ενώ αναβιώνει όταν η ποινική δίωξη ή/και απόφαση είναι δυσμενής ή δυσμενέστερη για τον ελεγχόμενο αστυνομικό (Φ. 290632, Φ. 267199).

Η διαχρονικότητα τέτοιων μεθοδεύσεων διατηρεί μοιραία επίκαιρες, παλαιότερες διαπιστώσεις του Ειδικού Εισηγητή του Ο.Η.Ε., ο οποίος, σε έκθεσή του για τα βασανιστήρια και άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία στην Ελλάδα, είχε τονίσει ότι ο τρόπος διεξαγωγής των Ε.Δ.Ε. αποσκοπεί ανορθολογικά και με πρώτιστο σκοπό στην προστασία των δικαιωμάτων του ελεγχόμενου αστυνομικού¹⁴⁵. Εν προκειμένω, πέρα από την εργαλειοποίηση του

144. Αρ. 48 παρ. 3 του Π.Δ. 120/2008.

145. *Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading*

ποινικού και πειθαρχικού δικαίου, υπονοείται ότι, παράλληλα με τη δηλούμενη λειτουργία του πειθαρχικού ελέγχου συντρέχει και μια δεύτερη, λανθάνουσα, η οποία αντί της λογοδοσίας και μέσω αυτής της προάσπισης του θεσμικού κύρους της αστυνομίας, συμβάλλει στην αποποίηση των ευθυνών, αποσιωπώντας τα οικεία κακά.

Στην ίδια διαπίστωση καταλήγει και το Ε.Δ.Δ.Α., το οποίο στις δύο πλέον πρόσφατες καταδίκες της Ελλάδας για παραβίαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. ως προς το διαδικαστικό σκέλος, επαναλαμβάνει ότι οι προσφεύγοντες δεν επωφελήθηκαν από μια αποτελεσματική έρευνα, τόσο σε ποινικό, όσο και σε πειθαρχικό επίπεδο, αυξάνοντας τον ήδη μακρύ κατάλογο των υποθέσεων. Αρκεί μια γρήγορη επισκόπηση σε βάθος δεκαετίας για να διαπιστώσει κανείς ότι η συχνότητα με την οποία η χώρα καταδικάζεται για παραβιάσεις του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. μόνο ως προς τη διαδικαστική του ισχύ, αντιστοιχούν με μία καταδίκη ανά περίπου ενάμιση χρόνο. Ως εκφάνσεις, δε, του ελλειμματικού ελέγχου το Δικαστήριο, μεταξύ άλλων, αναγνωρίζει το γεγονός ότι στην εισαγγελική του διάταξη περί αρχειοθέτησης της υπόθεσης «ο εισαγγελέας εφετών επανέλαβε τις περισσότερες από τις διαπιστωθείσες της διοικητικής έρευνας και της ποινικής διαδικασίας που ανοίχθηκε σε βάρος του προσφεύγοντος»¹⁴⁶, ότι «ο ανώτερος αξιωματικός της αστυνομίας και ο εισαγγελέας δεν προχώρησαν σε βάθος την έρευνά τους, μολονότι βρέθηκαν ενώπιον αντιφατικών δηλώσεων», καθώς και ότι «οι αρχές δεν ενήργησαν αμέσως μόλις τους επισημάνθηκε το θέμα της κακοποιήσεως»¹⁴⁷, ότι «παρά την επιδείνωση αυτή της καταστάσεως της υγείας του προσφεύγοντος, τα εθνικά δικαστήρια δεν διενήργησαν εις βάθος εξέταση των εν λόγω περιστατικών»¹⁴⁸ και ότι «δεν διερευνήθηκαν πρόσωπα που φέρονται ως εμπλεκόμενα»¹⁴⁹.

Συνέπεια των ανωτέρω εξελίξεων συνιστά και η υπ' αριθμ. 1/2023 Εγκύκλιος (αριθμ. πρωτ. 10828/22/03.01.2023) του Αντιεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, όπου, μεταξύ άλλων, υπαγορεύεται ότι, στις περιπτώσεις καταγγελιών για κακοποίηση, που άπτονται της παραβίασης του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. «όταν η καταγγελία στρέφεται κατά σωφρονιστικών υπαλλήλων και αστυνομικών, η ποινική προκαταρκτική εξέταση δεν θα διενεργείται από αστυνομικό ανακριτικό υπάλληλο,

treatment or punishment Manfred Nowak on his mission to Greece, 21 April 2011, UN doc. A/HRC/16/52/Add.4 , παρ. 15, σελ. 6: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G11/129/68/PDF/G1112968.pdf?OpenElement>

146. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Andersen κατά της Ελλάδας*, 26.04.2018.

147. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Κωνσταντινόπουλος και άλλοι κατά Ελλάδας*, 22.11.2018.

148. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Torosian κατά της Ελλάδας*, 07.07.2022.

149. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Β.Υ. κατά της Ελλάδας*, 26.01.2023.

αλλά αυτοπροσώπως από τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών (άρθρο 30 παρ.1 Κ.Π.Δ.), σε περίπτωση, δε, που ο κατά τα άρθρα 567 Κ.Π.Δ. και 85 Σωφρονιστικού Κώδικα (Ν. 2776/1999 ό.π. ισχ.) εποπτεύων Εισαγγελικός Λειτουργός φέρεται να “εμπλέκεται” στο υπό έρευνα επεισόδιο, θα ενημερώνεται ο Αρμόδιος Εισαγγελέας Εφετών ώστε να διενεργεί εκείνος κατά άρθρο 32 Κ.Π.Δ. και να εξασφαλίζεται η ανεξαρτησία του ελέγχοντος από τους ελεγχομένους».

Παρόλα αυτά, σε πρακτικό επίπεδο ο εναγκαλισμός των δύο διαδικασιών παρουσιάζεται ανυποχώρητος με τα πειθαρχικά όργανα να αποφαινόμενοι περί της μη τέλεσης πειθαρχικού παραπτώματος έμμεσα, αφού πρώτα έχουν αποφανθεί ότι δεν στοιχειοθετείται ποινικό αδίκημα. Η μη υποβολή μήνυσης από το φερόμενο θύμα συνιστά τη συνήθη βάση ενός τέτοιου επαγωγικού συλλογισμού, που καταλήγει σε μια κατ’ ουσίαν διπλή απόφαση, ενίοτε ακόμη και όταν έχει ασκηθεί αυτεπάγγελτη ποινική δίωξη σε βάρος των ελεγχομένων αστυνομικών (Φ. 288914, Φ. 267188, Φ. 288732, Φ. 289101, Φ. 269381). Έτσι, ο πειθαρχικός έλεγχος για παράνομη αστυνομική βία σε βάρος μελών της οικογένειας συλληφθέντος, που συμμετείχε σε συγκέντρωση στην περιοχή των Σεπολίων, καταλήγει στο ότι δεν μπορεί να τεκμηριωθεί «η αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση ποινικού αδικήματος και του, “απορρέοντος” εξ αυτού, πειθαρχικό παράπτωμα σε βάρος των κρινόμενων αστυνομικών και, κατ’ επέκταση, δεν δύναται να τους αποδοθούν ευθύνες». Το γεγονός ότι δεν υπεβλήθη σχετική μήνυση σε βάρος των αστυνομικών «όπως θα έπραττε κατά την κοινή λογική κάθε απλός πολίτης», συνιστά το κύριο επιχείρημα υπέρ της απόσεσης πειθαρχικών ευθυνών. Αξίζει επιπλέον να σημειωθεί ότι η κρίση αυτή διατυπώνεται από Υπηρεσία με ειδική και καθ’ ύλη αρμοδιότητα τη διενέργεια διοικητικών εξετάσεων, και δη Ε.Δ.Ε. (Φ. 288914). Υπέρ της απόσεσης των ευθυνών των ελεγχομένων αστυνομικών, ερμηνεύεται ωστόσο και η υποβολή έγκλησης κοντά στο χρονικό όριο απώλειας του σχετικού δικαιώματος, με την εξάντληση της νόμιμης προθεσμίας να θεωρείται δηλωτική της αβασιμότητας των καταγγελλομένων (Φ. 272705).

Όπως σημειώνει η Αρχή, μια τέτοια συλλογιστική ταύτισης, αγνοεί τα προβλεπόμενα στο Π.Δ. 120/2008 αμιγώς πειθαρχικά παραπτώματα, δηλαδή αυτά που δεν αποτελούν και εγκλήματα κατά τον Π.Κ. ή κάποιον ειδικό νόμο, καθώς εμμέσως δέχεται ότι τα αμιγώς πειθαρχικά παραπτώματα δεν αφορούν σε καταγγελλόμενες συμπεριφορές αστυνομικών σε βάρος πολιτών, αλλά εξαντλούνται σε υπηρεσιακού, και πάντως γραφειοκρατικού, χαρακτήρα παραπτώματα. Η προέκταση του συλλογισμού αυτού υποστηρίζει ότι αν δεν σχηματιστεί ποινική δικογραφία (πράγμα εύκολο για τα κατ’ έγκληση διωκόμενα

εγκλήματα, λόγω μη υποβολής ή συγκεκριμένης προθεσμίας υποβολής της), αποκλείεται εκ προοιμίου ο πειθαρχικός έλεγχος και πολύ περισσότερο η στοιχειοθέτηση πειθαρχικής ευθύνης, και μάλιστα ανεξάρτητα από το είδος και την τυχόν απαξία της συμπεριφοράς του αστυνομικού σε βάρος πολίτη. Περαιτέρω, η πρακτική που ακολουθεί αφενός υπερβαίνει εαυτόν καθώς παραγνώνει τόσο τις διατάξεις του άρ. 96 του Συντάγματος, όσο και τις σχετικές στον Κ.Π.Δ., κατά τις οποίες η διαπίστωση τέλεσης εγκλήματος, η εξέταση συνδρομής των όρων της νομοτυπικής μορφής του, όπως και η δίωξη και τιμωρία του, ανήκει στις δικαστικές αρχές. Προσέτι, επιφυλάσσει για τον πειθαρχικό έλεγχο τη θέση του παρακολουθήματος, παραπέμποντας σε μια προσχηματική, παρά σε μια ουσιαστική διαδικασία.

Ανάλογα ισχύουν και όταν η αρχειοθέτηση των πειθαρχικών υποθέσεων βασίζεται στη μεταστροφή της βούλησης του φερόμενου θύματος να υποβάλει μήνυση ή στην υπαναχώρησή του σε δεύτερο χρόνο. Οφείλουμε να προσθέσουμε ότι τέτοιες μεταστροφές εκδηλώνονται συνήθως όταν το θύμα ανήκει σε ευάλωτες ομάδες, που άλλοτε σχετίζονται με τη φυλετική καταγωγή ή την εθνικότητά του, άλλοτε με την κοινωνική του κατάσταση, όπως π.χ. η τοξικοεξάρτηση, κι άλλοτε με το φύλο ή τον σεξουαλικό του προσανατολισμό (**Φ. 274743, Φ. 244886, Φ. 250692, Φ. 288732, Φ. 288772**). Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση συλληφθείσας νεαρής γυναίκας στην Καρδίτσα, η οποία, πέρα από την καταγγελία της για παράνομη στέρση της ελευθερίας της και κακομεταχείριση από τους ελεγχόμενους αστυνομικούς, κατέθεσε ότι δέχθηκε μεγάλη ψυχολογική πίεση όχι μόνο να μην προβεί σε υποβολή μήνυσης, σύμφωνα με την αρχική βούλησή της, αλλά και να αποδεχθεί την εις βάρος της κατηγορία για απείθεια. Η πίεση αυτή, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς της, οι οποίοι, μάλιστα, επιβεβαιώθηκαν κατά την πειθαρχική έρευνα, εντάθηκε ακόμη περισσότερο από το γεγονός ότι στο χώρο του Α.Τ., όπου βρισκόταν, είχε πρόσβαση σε συσκευή μετάδοσης εικόνας από βοηθητικό χώρο, όπου τοποθετούνται άτομα που τίθενται σε προστατευτική φύλαξη, και στον οποίο, κατά την παραμονή της στο Α.Τ., κρατούνταν κάποιος, ο οποίος φαινόταν να βρίσκεται εκτός ελέγχου (**Φ. 288732**).

Εν προκειμένω, ο Συνήγορος υπενθυμίζει πρόσθετα ότι στην περίπτωση του πειθαρχικού δικαίου δεν χωρεί αναλογική εφαρμογή των διατάξεων για τα κατ' έγκληση διωκόμενα εγκλήματα, όπως προβλέπονται στο πλαίσιο του ποινικού δικαίου, και, κατ' επέκταση, δεν χωρεί ανάκληση της βούλησης του θύματος ως προς την άσκηση πειθαρχικής δίωξης. Κι αυτό, γιατί σε αντίθεση με το ποινικό δίκαιο που αποσκοπεί στην πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος

προς όφελος της κοινωνικής ειρήνευσης και της σταθερότητας της κοινωνικής ζωής, ο πυρήνας του πειθαρχικού παραπτώματος συνίσταται στην παράβαση του υπηρεσιακού καθήκοντος, όπως υπαγορεύεται από το άρ. 4 του Π.Δ. 120/2008, και αποσκοπεί στη διατήρηση του κύρους της υπηρεσίας. Με αυτό το δεδομένο, το Ν.Σ.Κ. στην υπ' αριθμ. 372/2009 γνωμοδότησή του αποσαφηνίζει ότι: *«η πειθαρχική διαδικασία, κινείται υποχρεωτικά από τη διοίκηση στις, υπό του νόμου προβλεπόμενες, περιπτώσεις και σκοπό έχει την εύρυθμη λειτουργία των υπηρεσιών, την τήρηση της αρχής της νομιμότητας και την προάσπιση του Δημοσίου Συμφέροντος. Επομένως, μέσα σε αυτό το πλαίσιο διεξαγωγής της πειθαρχικής διαδικασίας, δεν είναι νοητή η ύπαρξη αντιδικίας ανάμεσα σε αυτόν που κατήγγειλε μία παράνομη πράξη και στο όργανο της διοικήσεως κατά του οποίου ασκείται ο διοικητικός έλεγχος...»*. Συνεπώς, τόσο η διενέργεια, όσο και το αποτέλεσμα της πειθαρχικής διαδικασίας, δεν εξαρτάται από τη βούληση του εκάστοτε φερόμενου θύματος.

Στο ίδιο, ωστόσο, αποτέλεσμα, περί μη ύπαρξης πειθαρχικής ευθύνης συγκλίνουν οι πειθαρχικοί έλεγχοι, ακόμη και όταν η σχετική βούληση του φερόμενου ως θύματος να κινηθεί ποινικά σε βάρος των ελεγχόμενων αστυνομικών έχει καταγραφεί. Σε αρκετές από τις περιπτώσεις αυτές, η αρχειοθέτηση της υπόθεσης βασίζεται στην αίρεση της ανάσυσρής της και επανεξέτασής της, αν υπάρξει ποινική καταδίκη (Φ. 299498, Φ. 266795), σε άλλες στην παύση της ποινικής δίωξης, που με τη σειρά της σχετίζεται είτε με τη μη καταβολή του απαιτούμενου εκ του νόμου παραβόλου για το παραδεκτό της μηνυτήριας αναφοράς (Φ. 261397) είτε με δικονομικούς λόγους άρσης του αξιοποίνου (Φ. 267199), ενώ, τέλος, δεν λείπουν οι περιπτώσεις, που οι αναφορές αυτές δεν αναζητούνται καθόλου κατά τον πειθαρχικό έλεγχο ούτε ως περιεχόμενο, ούτε η περαιτέρω τύχη τους (Φ. 266795, Φ. 307097). Εναλλακτική των ανωτέρω αποτελεί η πλήρης υποκατάσταση της πειθαρχικής έρευνας από την προανακριτική διαδικασία, με τον διενεργούντα να αρκείται αποκλειστικά στις μαρτυρικές καταθέσεις που ελήφθησαν κατά το σχηματισμό της ποινικής δικογραφίας και εύλογη συνέπεια την υιοθέτηση των πλημμελειών της τελευταίας από τη διοικητική έρευνα (Φ. 286869).

Ο χρόνος όπως και ο τρόπος υποβολής της έγκλησης, που συνδέεται με τα όρια του αυτοφώρου εγκλήματος, είναι δύο ακόμη σημεία τομής μεταξύ του πειθαρχικού και του ποινικού ελέγχου, στο πλαίσιο των οποίων διαπιστώνεται η εργαλειακή χρήση του ποινικού δικαίου. Το γενικό μοτίβο των υποθέσεων αυτών υπαγορεύει τα φερόμενα θύματα να καταθέτουν ή να δηλώνουν ενώπιον αστυνομικών ότι επιθυμούν να καταθέσουν μήνυση για περιστατικά αστυνομικής αυθαιρεσίας,

προκαλώντας αυτομάτως τη σύλληψή τους κατόπιν μήνυσης, που στο μεταξύ έχει προλάβει να καταθέσει σε βάρος τους ο ελεγχόμενος αστυνομικός (Φ. 247702). Παραλλαγή αυτού συνιστά η καταγγελία για αστυνομική αυθαιρεσία που συνδέεται και με τον επισφαλή έλεγχο των ορίων του αυτοφώρου, είτε λόγω της βεβαιωμένης παρέλευσής του, είτε της εξαρχής μη συνδρομής του (Φ. 306009, Φ. 290927, Φ. 277946). Τα αντίποινα, η άσκοπη ταλαιπωρία, η αποτροπή άσκησης του δικαιώματος του αναφέρεσθαι και ο περιορισμός του ποινικού εγγυητισμού, συνιστούν τις πλέον άμεσες συνέπειες τέτοιων πρακτικών.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση οδηγού, ο οποίος κατήγγειλε εξύβριση και ξυλοδαρμό του από αστυνομικούς κατά τη διάρκεια τροχονομικού ελέγχου, με τον ίδιο να κατηγορείται για τα αδικήματα της αντίστασης, εξύβρισης και απειλής. Αποφαινόμενη η αρμόδια Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών επί της έγκλησης του καταγγέλλοντος σε βάρος των αστυνομικών για τις αξιόποινες πράξεις, μεταξύ άλλων, της επικίνδυνης σωματικής βλάβης, της παράβασης του άρθρου 137Α παρ. 3 Π.Κ. και της ψευδούς καταμήνυσης, ανέβαλε κάθε περαιτέρω ενέργεια έως το τέλος της ποινικής δίωξης που κινήθηκε σε βάρος του ιδίου του παθόντος, κατ' εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 59 παρ. 2 Κ.Π.Δ. Ερμηνεύοντας εσφαλμένα τη διάταξη του άρθρου 48 παρ. 3 του Π.Δ. 120/2008 περί αυτοτέλειας των δύο διαδικασιών και επικαλούμενος επίσης την άσκηση ποινικής δίωξης σε βάρος του ιδιώτη και την παραπομπή αυτού στο ακροατήριο, ο διενεργών την Π.Δ.Ε. κατέληγε, αντίστοιχα, σε πρόταση για αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας, με τον Εθνικό Μηχανισμό να επισημαίνει ότι η επίδοση κλήσης ή κλητηρίου θεσπίσματος ως προϋπόθεση για την κατ' εξαίρεση αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας, αφορά στο πρόσωπο του πειθαρχικώς εγκαλούμενου και όχι του καταγγέλλοντος (Φ. 239685).

Αυξάνοντας την ένταση της θεσμικής εργαλειοποίησης, αυξάνεται αναλόγως και η έκταση των συνεπειών, φτάνοντας μέχρι το σημείο να επηρεάζεται το περιεχόμενο της ποινικής δίωξης ή/και της δικανικής κρίσης. Ενδιαφέρουσα παράμετρος ενός τέτοιου λόγου συνιστά και η βαρύτητα των καταγγελλόμενων περιστατικών, η οποία συνδράμει υπέρ της συγκεκριμένης τάσης. Έτσι, σε περιστατικό που διερευνάται πειθαρχικά για παράνομη προσβολή της σωματικής ακεραιότητας σε βάρος αλλοδαπού, δικαιούχου διεθνούς προστασίας, στο κέντρο της Αθήνας, ο διενεργών τον πειθαρχικό έλεγχο υιοθετεί αρχικά άνευ ετέρου τον ισχυρισμό των ελεγχόμενων αστυνομικών, συμβάλλοντας αναλόγως στο περιεχόμενο του κατηγορητηρίου για αντίσταση σε βάρος του καταγγέλλοντος, καθώς και της σχετικής σε βάρος του καταδικαστικής απόφασης. Ωστόσο, σε

δεύτερο χρόνο, κατά τη συμπλήρωση της πειθαρχικής έρευνας, παρόλο που ο εν λόγω ισχυρισμός καταρρίπτεται από τις καταθέσεις της συντριπτικής πλειοψηφίας των αυτοπτών μαρτύρων, ο διενεργών εμμένει στη θέση του, επικαλούμενος πλέον τη σχετική καταδικαστική απόφαση (Φ. 259978).

Ανάλογη πορεία διαγράφει και υπόθεση που αφορά σε καταγγελία για βασανιστήρια και εξευτελιστική συμπεριφορά σε βάρος νεαρού ατόμου στην πόλη του Βόλου. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η εξ αρχής αδικαιολόγητη περιχαράκωση του πειθαρχικού ελέγχου σε συγκεκριμένα πειθαρχικά παραπτώματα, είχε άμεση συνέπεια όχι μόνο να προκαταλάβει το όριο των προβλεπόμενων ποινών, αλλά και να θέσει τη διοικητική διαδικασία σε τροχιά αυτοεκπληρούμενης προφητείας, επιβεβαιώνοντας το εξ αρχής ζητούμενο. Στο βαθμό που η περιχαρακωμένη πειθαρχική έρευνα αποτέλεσε το μόνο προανακριτικό υλικό της αυτεπάγγελτης ποινικής δικογραφίας που σχηματίσθηκε, πρόσθετα της συζυγίας των δύο ελέγχων, συνάγεται ότι η ποινική δίωξη, που τελικά ασκήθηκε, βασίστηκε σε μία, κατά τεκμήριο ελλιπή, πειθαρχική δικογραφία, εφόσον διατάχθηκε η συμπλήρωσή της. Το επιπλέον παράδοξο που ανακύπτει εν προκειμένω, σχετίζεται με το γεγονός ότι, ενώ η πειθαρχική διαδικασία συμπληρώθηκε, τα νέα αποδεικτικά στοιχεία δεν διαβιβάστηκαν και δεν συσχετίσθηκαν με την αυτεπάγγελη ποινική υπόθεση και, ως εκ τούτου, δεν συμπεριλήφθηκαν στα έγγραφα της αντίστοιχης ποινικής δικογραφίας. Η συγκεκριμένη πρακτική, ωστόσο, δεν κατατείνει μόνο υπέρ μιας εργαλειακής μεθόδευσης του διεξαχθέντος ποινικού ελέγχου, αλλά συμβάλλει παράλληλα στην καλλιέργεια αυτοαναφορικότητας ως προς τον τρόπο διεξαγωγής του πειθαρχικού ελέγχου. Η επίκληση από τους διωκόμενους αστυνομικούς εισαγγελικών διατάξεων, που εκδόθηκαν στο πλαίσιο της προαναφερόμενης ποινικής δικογραφίας, η οποία, όπως, ήδη, αναφέρθηκε, βασίστηκε εξ ολοκλήρου στην αρχική διεξαχθείσα πειθαρχική διαδικασία, που με τη σειρά της υπολείπεται τεκμηρίωσης, καθώς στηριζόταν ως επί το πλείστον στους αστυνομικούς ισχυρισμούς, καταλήγει πρόδηλα σε μια κυκλική, όσο και ατελέσφορη διοικητική διερεύνηση (Φ. 282183).

5.2.2. Διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου

Η εκδήλωση ρατσιστικού κινήτρου ή/και άλλης διακριτικής μεταχείρισης από αστυνομικούς κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ή καθ' υπέρβαση αυτών, συγκροτεί μια ακόμη κατηγορία συμπεριφορών, που εμπίπτει στην αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. Στο πλαίσιο αυτό, το γενικό συμπέρασμα που καταγράφεται με βάση τους πειθαρχικούς φακέλους, που ελέγχθηκαν από τον Μηχανισμό το 2022, κατατείνει αφενός υπέρ μιας ιδιαίτερως ενδεούς διερεύνησης

περιστατικών ρατσιστικών συμπεριφορών και αφετέρου υπέρ της στοχοποίησης συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων. Είναι χαρακτηριστικό ότι από το σύνολο των συγκεκριμένων φακέλων το ρατσιστικό κίνητρο εξετάζεται ουσιαστικά σε τέσσερις (4) μόνο υποθέσεις (Φ. 307706, Φ. 266792, Φ. 273572, Φ. 265531), στη μία (1) εκ των οποίων η διερεύνησή του αποτελεί προϊόν συμπλήρωσης της έρευνας σε συμμόρφωση προς σχετικές επισημάνσεις της Αρχής (Φ. 265531).

5.2.2.α. Πρακτικές ελέγχου ρατσιστικού κινήτρου και διακριτικής μεταχείρισης

Αντίθετα, για μια σειρά υποθέσεων δεν υπήρξε ο παραμικρός έλεγχος ως προς τη συνδρομή ή μη ρατσιστικού κινήτρου σε συνδυασμό με καταγγελίες που αφορούσαν κυρίως παράνομες προσβολές της σωματικής ακεραιότητας ή/και κατά της προσωπικής ελευθερίας και, μάλιστα, παρά το γεγονός ότι σε πολλές από αυτές η ρατσιστική – διακριτική συμπεριφορά αποτέλεσε τμήμα του περιεχομένου τους (Φ. 244866, Φ. 287630, Φ. 259269, Φ. 266790, Φ. 306009, Φ. 276291, Φ. 267188, Φ. 269220, Φ. 295874, Φ. 297202, Φ. 298754, Φ. 300278, Φ. 293309, Φ. 281504). Το έλλειμμα αυτό δείχνει να διογκώνεται ακόμη περισσότερο από το γεγονός ότι, σε αρκετές επίσης υποθέσεις, το ρατσιστικό κίνητρο παρέμεινε αδιερεύνητο, ενώ μεσολάβησε συμπλήρωση της πειθαρχικής έρευνας κατόπιν αναπεμπτικού πορίσματος του Συνηγόρου, καταδεικνύοντας τη σοβαρότητα της πλημμέλειας ένεκα της υποχρεωτικής διερεύνησης που θεμελιώνουν εθνικές και υπερεθνικές δεσμεύσεις (Φ. 282183, Φ. 259269, Φ. 267188, Φ. 261397).

Από τον συνδυασμό μιας σειράς Διαταγών – Εγκυκλίων του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ.¹⁵⁰, οι οποίες εκδόθηκαν στο πλαίσιο συμμόρφωσης της χώρας μας με το Ε.Δ.Δ.Α.¹⁵¹, προκύπτει η υποχρέωση διερεύνησης ρατσιστικού κινήτρου, τόσο στις ποινικές, όσο και στις πειθαρχικές υποθέσεις, που αφορούν σε αντιδεοντολογική συμπεριφορά αστυνομικών εις βάρος ατόμων, τα οποία ανήκουν σε ευάλωτες, εθνοτικές, θρησκευτικές ή κοινωνικές ομάδες ή είναι αλλοδαποί. Υπογραμμίζεται, δε, ότι οι διενεργούντες τον πειθαρχικό έλεγχο οφείλουν να προβαίνουν σε κάθε εύλογη ενέργεια για να ελέγξουν και να αποκαλύψουν την ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου, είτε ως αυτοτελές κίνητρο, είτε ως επιμέρους, σε περίπτωση πολλαπλών κινήτρων. Η σχετική, μάλιστα, υποχρέωση επισημαίνεται ανελλιπώς σε κάθε διαταγή πειθαρχικού ελέγχου, όπου το φερόμενο θύμα ανήκει σε μια από τις προαναφερόμενες ομάδες.

150. Βλ. την υπ' αριθμ. πρωτ. 7100/4/3/24.05.2006, την υπ' αριθμ. πρωτ. 4803/22/210-κ'/26.06.2006 και την υπ' αριθμ. 6004/12/35/27.12.2007, 7100/25/14-δ'/08.11.2014.

151. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Μπέκος & Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας, 13.12.2005.

Αντιστοίχων διαθέσεων εμφανίζονται και οι επίσημες διακηρύξεις της ΕΛ.ΑΣ., σε επίπεδο Υπουργείου, το οποίο δεσμεύεται να επιδείξει ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία και αρωγή όλων των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού, μέσω και της αποτελεσματικής διερεύνησης περί συνδρομής ρατσιστικών κινήτρων: «Προς την κατεύθυνση αυτή καταβάλλονται συστηματικές προσπάθειες για την αποτροπή εκδήλωσης περιστατικών ρατσιστικής βίας σε βάρος ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, την ενδελεχή διερεύνηση κάθε καταγγελίας και την αυστηρή εφαρμογή της κείμενης νομοθεσίας». Επιπλέον, επισημαίνεται «ότι ούτε η φυσική, ούτε η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου, είναι διατεθειμένες να ανεχθούν φαινόμενα άμετρης βίας, ρατσισμού και διαχωρισμού των πολιτών και των ανθρώπων από τη μια μεριά των αστυνομικών¹⁵²».

Προς την ίδια κατεύθυνση, οι επιταγές του Ε.Δ.Δ.Α. υπαγορεύουν ότι: «Όταν ερευνούν βίαια περιστατικά, οι αρχές έχουν το πρόσθετο καθήκον να κάνουν όλα τα εύλογα βήματα για να “ξεσκεπάσουν” οποιοδήποτε ρατσιστικό κίνητρο και να θεμελιώσουν αν το εθνικό μίσος ή η προκατάληψη διαδραμάτισαν ρόλο. Βέβαια, η απόδειξη του ρατσιστικού κινήτρου συχνά είναι πολύ δύσκολη στην πράξη. Η υποχρέωση των αρχών σημαίνει ότι θα κάνουν οτιδήποτε είναι λογικό στις συγκεκριμένες περιστάσεις για να συλλέξουν αποδείξεις, αναζητώντας με όλα τα πρακτικά μέσα που διαθέτουν την αλήθεια και ότι θα παρέχουν πλήρως αιτιολογημένες, αντικειμενικές και αμερόληπτες αποφάσεις, χωρίς να παραλείπουν στοιχεία που μπορεί να είναι ενδεικτικά ρατσιστικού κινήτρου¹⁵³». Αξίζει, στο σημείο αυτό, να επισημανθεί η μεταφορά στο εθνικό δίκαιο, με το άρθρο 9 του Ν. 4443/2016, των διατάξεων ευρωπαϊκών Οδηγιών¹⁵⁴ για την αντιστροφή του βάρους απόδειξης, όταν ο βλαπτόμενος προβάλλει ότι δεν τηρήθηκε η αρχή της ίσης μεταχείρισης και αποδεικνύει ενώπιον δικαστηρίου ή αρμόδιας διοικητικής αρχής πραγματικά γεγονότα από τα οποία μπορεί να συναχθεί άμεση ή έμμεση διάκριση, με εξαίρεση την ποινική δίκη.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, το Δικαστήριο αποφαινεται ότι υφίσταται πλημμελής διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου κατά την πειθαρχική διαδικασία, εάν δεν διενεργηθεί πλήρης έρευνα για παρόμοια με το καταγγελλόμενο περιστατικά ή ύπαρξη τυχόν σχετικών καταγγελιών από τον υπηρεσιακό φάκελο των εμπλεκόμενων, κ.ά.¹⁵⁵. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η καταγγελία περιστατικού, που έλαβε χώρα έξωθεν του Εφετείου Αθηνών, κατά τη διάρκεια

152. Βλ. την με αριθμ. πρωτ. 7017/4/18435/22.04.2015 απάντηση του Αναπληρωτή Υπουργού Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκροτησης, κ. Ι. Πανουση, προς τη Βουλή των Ελλήνων.

153. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Nachova κ.ά. κατά Βουλγαρίας*, 26.01.2004.

154. Άρθρα 8 της Οδηγίας 2000/43/ΕΚ και 10 της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ.

155. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Μπέκος & Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας*, 13.12.2005.

μεταγωγής της καταγγέλλουσας αλλοδαπής σε ειδικό υπηρεσιακό όχημα της ΕΛ.ΑΣ. (κλούβα), ώστε να επιστρέψει στο Κ.Κ. Κορυδαλλού II, μετά το πέρας της εκδίκασης ποινικής υπόθεσής της. Αναλυτικότερα, η αναφερομένη, φέροντας στην αγκαλιά της τη, δέκα μηνών τότε, κόρη της, αρνήθηκε να μπει στον ειδικά διαμορφωμένο χώρο του οχήματος μαζί με τους άλλους κρατούμενους, ζητώντας αντ' αυτού να καθίσει μαζί με τους αστυνομικούς, επικαλούμενη λόγους ασφαλείας του βρέφους τέκνου της, που σχετίζονταν αφενός με το γεγονός της απουσίας ζωνών ασφαλείας και αφετέρου με τη δυνατότητα καπνίσματος στους κρατούμενους. Τότε, ο οδηγός του οχήματος της επιτέθηκε φραστικά και σωματικά, κλωτσώντας την στη μέση, ενώ αυτή εξακολουθούσε να φέρει το βρέφος παιδί της στην αγκαλιά της, και παρ' όλες τις διαμαρτυρίες των λοιπών κρατούμενων. Εν συνεχεία, η καταγγέλλουσα αναφέρει ότι, επικαλούμενη τον νόμο, ο ίδιος αστυνομικός της απάντησε «εγώ είμαι ο νόμος» ενώ την άρπαξε από τον ένα ώμο, προσπαθώντας να τη σπκώσει, και με ένα μεταλλικό κλειδί, που κρατούσε στα χέρια του, της προκάλεσε αμυχή στο λαιμό. Τελικά, με τη συνδρομή δύο ακόμη συναδέλφων του την έκλεισαν σε ένα μικρό κελί της κλούβας μαζί με το παιδί της, το οποίο έκλαιγε ασταμάτητα, καθώς βρισκόταν σε κατάσταση σοκ.

Μεταξύ των βασικών ελλείψεων που κατέγραψε ο Ε.ΜΗΔΙ.Π.Α. ως προς τη διοικητική διαδικασία που ακολούθησε – όπως η μη κλήτευση αυτοπτών και άλλων βασικών μαρτύρων, η αξιωματική αμφισβήτηση των ισχυρισμών του φερόμενου θύματος επί τη βάσει της αντίθεσής τους με αυτούς του ελεγχόμενου αστυνομικού, η μη διερεύνηση των δικαιωμάτων των μεταγόμενων κρατούμενων, καθώς και των νομίμων όρων υλοποίησης της μεταγωγής, η απουσία ελέγχου και το έλλειμα πρόταξης του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, η αποσιώπηση των αρμοδιοτήτων του οδηγού και του επικεφαλής της μεταγωγής – συμπεριλαμβάνεται και η απουσία κάθε ενέργειας για τη διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου, παρόλο που αυτό αποτελούσε μέρος τόσο της καταγγελίας, όσο και της διαταγής πειθαρχικού ελέγχου (Φ. 266790).

Η ίδια τακτική επιδεικνύεται και σε υπόθεση, η οποία εκτυλίσσεται στη Σαλαμίνα και αφορά σε επανειλημμένες προσπάθειες δύο αλλοδαπών εργατών πακιστανικής καταγωγής να καταγγείλουν στην αστυνομία σωματικές επιθέσεις, που οδήγησαν στον τραυματισμό του ενός, από γνωστά μέλη της Χρυσής Αυγής των οποίων διέθεταν και φωτογραφίες. Εντούτοις, και επειδή οι προσπάθειές τους αυτές απέβησαν άκαρπες, καθώς την πρώτη φορά, αφού λοιδορήθηκαν από τους αστυνομικούς, τους ζητήθηκε να επανέλθουν, εφόσον βρουν τα ακριβή στοιχεία

όπως και την κατοικία του δράστη, ενώ τη δεύτερη, αφού πρώτα αναπέμπονταν μεταξύ του Α.Τ. και του Τ.Α. για λόγους μιας αδιευκρίνιστης αρμοδιότητας, τους ζητήθηκε να καταβάλουν, ως μη όφειλαν, σχετικό παράβολο το οποίο δεν διέθεταν, κι έτσι αποχώρησαν εκ νέου, καταλήγοντας, κατόπιν επικοινωνίας τους με τον πρόεδρο της πακιστανικής κοινότητας, να καταγγείλουν τη σε βάρος τους επίθεση στο Τμήμα Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας στη Γ.Α.Δ.Α. Το γεγονός αυτό πυροδότησε νέα επίθεση από τους καταγγελλόμενους δράστες σε βάρος του ενός εκ των ανωτέρω αλλοδαπών, την επομένη κιόλας μέρα μετά την καταγγελία, που όμως δεν κατέληξε σε νέο τραυματισμό του, εξαιτίας του ότι κατάφερε να διαφύγει. Αφού το φερόμενο θύμα μετέβη εκ νέου στην αστυνομία, μέσα σε λίγα λεπτά αφίχθηκαν στην ίδια υπηρεσία και οι δράστες, οι οποίοι γνώριζαν τόσο για τη μετάβασή του, όσο και για τη βούλησή του να τους καταγγείλει, καθώς και για το περιεχόμενο της καταγγελίας του, δεδομένων των απειλών που εκτόξευσαν εναντίον του, απειλώντας ότι θα τον μhnύσουν για συκοφαντική δυσφήμιση, χωρίς να έχει προηγηθεί κανένας άλλος διάλογος με το θύμα.

Μετά από ενάμιση περίπου μήνα από το εν λόγω περιστατικό, κι ενώ το φερόμενο ως θύμα είχε βγει από το σπίτι του προκειμένου να πετάξει τα σκουπίδια, υπέστη έλεγχο στοιχείων από δύο εποχούμενους αστυνομικούς, ο οποίος οδήγησε στην προσαγωγή του, παρόλο που ανταποκρίθηκε στο σχετικό αστυνομικό αίτημα, επιδεικνύοντας τα νομιμοποιητικά του έγγραφα. Το βασικό επιχείρημα της προσαγωγής, όπως προβλήθηκε από τους κρινόμενους αστυνομικούς και υιοθετήθηκε κατά τον πειθαρχικό έλεγχο, υποστήριζε ότι *«οι καταγγέλλοντες έχουν απασχολήσει πολλάκις την Υπηρεσία ως προσαγόμενοι λόγω υποψιών τέλεσης άδικων πράξεων, καθώς ομοεθνείς τους έχουν συλληφθεί στο παρελθόν για παράνομη πώληση λαθραίων τσιγάρων χωρίς να αποκλείεται το ενδεχόμενο [...] αντεκδίκησης»*. Αποχωρώντας από το τμήμα, το φερόμενο θύμα διασταυρώθηκε με περιπολικό, ο συνοδηγός του οποίου τον έβρισε σκαιότατα, ενώ, σύμφωνα με την καταγγελία του, οι βρισιές αυτές συνδέονταν με το γεγονός της μhnύσης που υπέβαλε στη Γ.Α.Δ.Α. (Φ. 259267).

Ακόμη, όμως, και στις περιπτώσεις που, κατά τη συμπληρωματική πειθαρχική έρευνα καταλήγει να διεξάγεται έλεγχος επί του ρατσιστικού κινήτρου, έστω με μόνη ενέργεια την επισκόπηση των υπηρεσιακών φακέλων των ελεγχόμενων αστυνομικών, αξίζει να σημειωθεί ότι, αυτή ενίοτε γίνεται με όρους αντιπαράθεσης του διενεργούντος απέναντι στις σχετικές συστάσεις του Συνηγόρου, παρερμηνεύοντας, τόσο το νομοθετικό πλαίσιο λειτουργίας του ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., όσο και τις ανωτέρω νομολογιακές και κανονιστικές δεσμεύσεις που

οριοθετούν το πλαίσιο της νομιμότητας. Το προβαλλόμενο επιχείρημα επομένως: ότι η διερεύνηση του ρατσιστικού κινήτρου δεν καθίσταται αναγκαία παρόλο που καταγγέλλεται και διατάσσεται επειδή δεν προκύπτει ότι ειπώθηκαν ρατσιστικά σχόλια ή εκφράσεις, επειδή ελλείπει τέτοιων σχολίων τεκμαίρεται ότι δεν τίθεται θέμα ρατσιστικής συμπεριφοράς και κατ' επέκταση, επειδή λογίζεται αυθαίρετη η όποια αναζήτηση του πειθαρχικού παρελθόντος του ελεγχόμενου αστυνομικού, ως αντίθετη με το άρ. 4 και 9 του Π.Δ. 120/2008 - καθώς η καταδίκη του θα βασιζόταν σε ήδη κριθέντα πειθαρχικά παραπτώματα - καταρρίπτεται όχι μόνο λόγω μιας ανορθόδοξης ανάγνωσης των συγκεκριμένων διατάξεων αλλά κυρίως λόγω μιας υπερβατικής αντίληψης των πραγματικών περιστατικών, και πάντως διαφορετικής της δεδικασμένης ερμηνείας τους. Από τη στιγμή, δε, που κατά τη συμπλήρωση της έρευνας τελικά, παρά τις ενστάσεις, ελέγχεται ο υπηρεσιακός φάκελος του κρινόμενου αστυνομικού και εντοπίζεται προηγούμενη πειθαρχική δίωξη ή προκαταρκτική εξέτασή του, δέον είναι να επισημαίνονται οι λόγοι που την προκάλεσαν, προκειμένου να ελέγχονται και να προλαμβάνονται υπότροπες συμπεριφορές, σύμφωνα με τις υπαγορεύσεις του άρ. 9 του Π.Δ. 120/2008, αλλά και να ελέγχεται πραγματικά ο χαρακτήρας του, ακόμη και σε περίπτωση μη διάγνωσης ευθύνης (**Φ. 259978**). Υπ' αυτό το πρίσμα, αξίζει να σημειωθεί ότι το 2022 ο Μηχανισμός σε δύο πειθαρχικές δικογραφίες, όπου τα φερόμενα θύματα ήταν ιδιαίτερα νεαρής ηλικίας, στη μία, δε, ανήλικα, αναγνώρισε ως κοινό σημείο τους το όνομα ενός εκ των ελεγχόμενων αστυνομικών. Και στις δύο υποθέσεις δεν διαπιστώθηκε πειθαρχική ευθύνη, ωστόσο ζητήθηκε η συμπλήρωση της έρευνας (**Φ. 274521, Φ. 294876**).

Στις υπόλοιπες υποθέσεις, που ο έλεγχος της παραμέτρου του ρατσιστικού κινήτρου δεν παραλείπεται τελείως, εξαντλείται σε έναν πρακτικά αδιερεύνητο και λακωνικό και, ως εκ τούτου, ανυπόστατο ισχυρισμό περί μη ύπαρξής του. Και στις περιπτώσεις αυτές, ο εν λόγω ισχυρισμός επαναλαμβάνεται χωρίς άλλη τεκμηρίωση, ακόμη και κατά τη συμπληρωθείσα διοικητική εξέταση. Ως βασικό επιχείρημα υπέρ της μη διαπίστωσης ρατσιστικής συμπεριφοράς ή διακριτικής μεταχείρισης, προτάσσεται η μη διατύπωση σχετικών χαρακτηρισμών ή εκφράσεων (**Φ. 282183, Φ. 278647, Φ. 278647, Φ. 288732, Φ. 290632, Φ. 290617, Φ. 259616, Φ. 264452, Φ. 285259, Φ. 283183**).

Σύμφωνα με καταγγελία που υπέβαλε Αλβανή πολίτης σε βάρος αστυνομικών στην πόλη της Άρτας, ενώ επέστρεφε στην οικία της έλαβε τηλεφώνημα από έναν εργάτη πακιστανικής καταγωγής, χωρίς ωστόσο να καταλαβαίνει καλά τι της έλεγε, για να διαπιστώσει λίγα λεπτά αργότερα ότι η αστυνομία τον είχε

σταματήσει για έλεγχο στο δρόμο. Κοντοστάθηκε, όπως υποστήριξε, από ενδιαφέρον, προκειμένου να δει τι συμβαίνει, και τότε οι διενεργούντες τον έλεγχο αστυνομικοί την αντιμετώπισαν με επιθετικότητα και, αφού της ζήτησαν και έλεγξαν τα έγγραφα μετακίνησής της, της επέβαλαν πρόστιμο για άσκοπη μετακίνηση, διότι παρά το γεγονός ότι η ίδια ήταν παραγωγός, δεν είχε τα απαραίτητα έγγραφα ώστε να το αποδείξει. Στη συνέχεια, προσκόμισε στο Α.Τ. τα ορθά έγγραφα που πιστοποιούσαν την ανωτέρω ιδιότητά της, υποβάλλοντας σχετική ένσταση, η οποία απορρίφθηκε. Η ίδια κατήγγειλε ότι ο αστυνομικός που της ζήτησε τα έγγραφα, την έχει στοχοποιήσει, υποβάλλοντάς την επί σειρά ετών, πέραν της δεκαετίας, σε άσκοπους συστηματικούς ελέγχους. Ο πειθαρχικός έλεγχος που διενεργήθηκε κατέληξε ότι δεν υφίσταται πειθαρχικά αξιόμεικτη και, κατά συνέπεια, ούτε άλλη διακριτική συμπεριφορά από μέρους των αστυνομικών, διότι κανένας εξ αυτών δεν ανέφερε κάτι προσβλητικό για την καταγωγή της. Εντύπωση προκαλεί ότι, προκειμένου να καταλήξει στο συμπέρασμα αυτό, ο διενεργών θεώρησε αναγκαίο να καλέσει την καταγγέλλουσα σε ένορκη εξέταση τέσσερις (4) φορές, παραλείποντας ωστόσο να διερευνήσει τις ημερομηνίες, τη συχνότητα όπως και τη νομιμότητα των λόγων, βάσει των οποίων ελεγχόταν από τον συγκεκριμένο αστυνομικό (Φ. 290617).

Όπως επανειλημμένα έχει υποστηριχθεί από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. σε προγενέστερες εκθέσεις του, η στοιχειοθέτηση διακριτικής μεταχείρισης ή ρατσιστικής συμπεριφοράς δεν περιορίζεται μόνο στη διατύπωση προσβλητικών ή υποτιμητικών λόγων ή εκφράσεων¹⁵⁶. Η έννοια της παρενόχλησης εξάλλου, σύμφωνα με το άρθρο 2 περ. γ' του Ν. 3769/2009 ως ισχύει, αντιστοιχεί, γενικώς, στην ανεπιθύμητη εκείνη συμπεριφορά που συνδέεται με έναν από τους λόγους απαγορευμένης διάκρισης και έχει ως σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας προσώπου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εκθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος. Παράλληλα, η Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας του Συμβουλίου της Ευρώπης, διευκρινίζει ότι αρκεί το σχετικό περιστατικό να εκλαμβάνεται ως ρατσιστικό από το θύμα ή οποιονδήποτε άλλο.

Προς την ίδια κατεύθυνση, το Ε.Δ.Δ.Α. συμπληρώνει ότι τα εγκλήματα μίσους δεν παραπέμπουν μόνο σε πράξεις που πυροδοτούνται αποκλειστικά από τα χαρακτηριστικά του θύματος, αλλά οι δράστες τους ενδέχεται να έχουν ανάμεικτα κίνητρα, τα οποία καθορίζονται άλλοτε λιγότερο κι άλλοτε περισσότερο από τις κατά περίπτωση συνθήκες, όπως και από την προκαταλειμμένη στάση τους

156. Ετήσιες Ειδικές Εκθέσεις Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2020, 2021.

απέναντι στην ομάδα που ανήκει το θύμα. Γι' αυτό, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι οι αρχές οφείλουν να ελέγχουν διεξοδικά τη διατύπωση τυχόν ρατσιστικών σχολίων και σε περίπτωση επιβεβαίωσής τους να διεξάγεται ενδελεχής έρευνα ως προς το σύνολο των γεγονότων, στο πλαίσιο των οποίων αυτά ειπώθηκαν, προκειμένου να αποκαλυφθούν τυχόν πιθανά ρατσιστικά κίνητρα. Επιπλέον, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το γενικότερο πλαίσιο της επίθεσης¹⁵⁷.

5.2.2.β. Στοχοποίηση κοινωνικών ομάδων

Η ίδια οπτική θα πρέπει να επεκτείνεται και στις περιπτώσεις καταγγελιών για προσβολές κατά της προσωπικής ελευθερίας, μέσω καταχρηστικών ελέγχων, όπως και προσαγωγών. Ενδιαφέρον, αλλά όχι έκπληξη, παρουσιάζει η διαπίστωση ότι στη πλειοψηφία τους οι σχετικές καταγγελίες που εξετάστηκαν κατά το 2022 από την Αρχή, οι οποίες συνδυάζονταν συνήθως και με καταγγελίες είτε για κακομεταχείριση είτε/και για εξευτελισμό, προέρχονταν στη μεγάλη πλειοψηφία τους από συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού και συγκεκριμένα από νεαρά άτομα, γυναίκες, αλλοδαπούς και Ρομά, επικυρώνοντας την τάση των προηγούμενων ετών (Φ. 261397, Φ. 263199, Φ. 253320, Φ. 295874, Φ. 268405, Φ. 290617, Φ. 276291, Φ. 307706, Φ. 278647, Φ. 289415, Φ. 241904, Φ. 274521, Φ. 268772, Φ. 305139, Φ. 259616, Φ. 298754, Φ. 300278, Φ. 285259, Φ. 265531, Φ. 303425, Φ. 272705, Φ. 258546). Συναφείς καταγγελίες προήλθαν επίσης από άτομα συγκεκριμένων ιδεολογικών πεποιθήσεων (Φ. 290929, Φ. 282183), διαφορετικού σεξουαλικού προσανατολισμού (Φ. 267188), καθώς και από ψυχικά ασθενείς (Φ. 263199). Η στοχοποίηση των ομάδων αυτών δεν τροφοδοτεί απλά τον σκοτεινό αριθμό της θυματοποίησής τους για λόγους που εν πολλοίς αντλούνται από την ανίσχυρη κοινωνική θέση τους, ενεργοποιώντας παράλληλα έναν αέναο κύκλο πολλαπλής θυματοποίησης, αλλά επιπλέον συμβάλλει στην ανακύκλωση κοινωνικών στερεοτύπων, καλλιεργώντας ή εντείνοντας συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού και κοινωνικής αντιπαλότητας. Έτσι, όπως εύστοχα επισημαίνεται *«τα παιδιά του κινδύνου εύκολα μετατρέπονται σ' επικίνδυνα παιδιά»¹⁵⁸*.

Ο έλεγχος στοιχείων, ο έλεγχος προσωπικών αντικειμένων, η ακόλουθη προσαγωγή και ο σωματικός έλεγχος με πλήρη αφαίρεση των ενδυμάτων τους, που υπέστησαν δύο ανήλικοι κατά τις απογευματινές ώρες στην περιοχή των Βριλησίων, χωρίς καμία μέριμνα που επιβάλλει ο νόμος σε σχέση με

157. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Škorjanec κατά Κροατίας*, 28.03.2017.

158. Πανούσης Γ., 2002, «Το έγκλημα του φτωχού και η φτώχεια ως έγκλημα σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης», στα *Εγκληματο-Λογικά*, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, τ. 21, σελ. 31.

την προστασία της ανηλικότητάς τους, βασίστηκε αρχικά στον αστυνομικό ισχυρισμό ότι τα φερόμενα ως θύματα κρίθηκαν ύποπτα επειδή στέκονταν κοντά σε πάρκο που είχε βανδαλιστεί τον προηγούμενο μήνα από ομάδα νεαρών κι επειδή προσομοίαζαν, άνευ άλλων διευκρινίσεων, με τους εν λόγω δράστες. Σε δεύτερο χρόνο, οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί υποστήριξαν ότι αφορμή του ελέγχου στάθηκε το γεγονός ότι τα φερόμενα θύματα δεν έφεραν μάσκες, ως όφειλαν, στο πλαίσιο αντιμετώπισης της πανδημίας. Ωστόσο, και ο ισχυρισμός αυτός γρήγορα ανατράπηκε καθώς, αντί να διενεργηθεί έλεγχος ως προς την ύπαρξη ή μη των απαιτούμενων μπημάτων, οι αστυνομικοί αποφάσισαν να ελέγξουν το εσωτερικό των προσωπικών αντικειμένων που έφεραν οι ανήλικοι, ανευρίσκοντας στο τσαντάκι του ενός φίλτρα και χαρτάκια καπνίσματος. Ο χαρακτηρισμός των εν λόγω ευρημάτων ως «*παρελκόμενα ινδικής κάνναβης*», χωρίς να εντοπιστεί ίχνος από τη σχετική ουσία, δικαιολόγησε τελικά την προσαγωγή των φερόμενων θυμάτων ως ύποπτα για χρήση ναρκωτικών ουσιών. Επιπρόσθετα, σε τρίτο χρόνο, οι τέσσερις ελεγχόμενοι αστυνομικοί υποστήριξαν ότι, ενώ είχαν ακινητοποιήσει τα φερόμενα θύματα, το ένα εξ αυτών προσέγγισε απειλητικά τον έναν αστυνομικό, υβρίζοντάς τον, επιχειρηματολογώντας έτσι υπέρ την αναγκαιότητας τόσο της φυσικής βίας που ασκήθηκε από τον συγκεκριμένο αστυνομικό, όσο και της χειροπέδησης του εν λόγω θύματος και της μεταφοράς του με τον ίδιο τρόπο στο Α.Τ.

Αξίζει να σημειωθεί ότι επίσημος πειθαρχικός έλεγχος για την υπόθεση ασκήθηκε μόνο κατόπιν υποβολής σχετικής αναφοράς στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. από τη μητέρα του ενός εκ των ανηλίκων, ως συνέχεια άτυπων ερευνών, οι οποίες κατέληγαν στην αρχειοθέτηση της υπόθεσης. Χωρίς να σχολιάζεται η νομιμότητα των ερευνών αυτών, χωρίς να τεκμηριώνεται η νομιμότητα των αστυνομικών ελέγχων, της προσαγωγής, της χειροπέδησης και της βίας που ασκήθηκε σε βάρος θυμάτων, χωρίς να ελέγχονται οι αντιφάσεις και οι γενικεύσεις των αστυνομικών ισχυρισμών, η διεξαχθείσα προκαταρκτική διοικητική εξέταση ευθυγραμμίστηκε με το διατακτικό των άτυπων ερευνών που προηγήθηκαν περί αρχειοθέτησης, αποδίδοντας έλλειψη ψυχραιμίας και προσβλητική συμπεριφορά στην καταγγέλλουσα μητέρα (Φ. 289415)!

Όπως περαιτέρω ξεκαθαρίζει το Ε.Δ.Δ.Α. «*ακόμη και όταν μια συμπεριφορά δεν είναι της απαιτούμενης βιαιότητας ή βαρύτητας, ώστε να θεωρηθεί απάνθρωπη κι εξευτελιστική, κατά το άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., όταν κατευθύνεται εναντίον ενός ατόμου επειδή ανήκει σε μια εθνοτική κοινότητα/μειονότητα, συνιστά παραβίαση του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής κατ' άρ. 8 της Ε.Σ.Δ.Α. με την έννοια της εθνοτικής*

ταυτότητας, διότι τα αρνητικά στερεότυπα δύνανται να επιδρούν στον αυτοσεβασμό και την αυτοπεποίθηση του προσώπου ως μέλους μιας εθνικής κοινότητας. Εξ ου και η υποχρέωση των κρατικών αρχών, σε περίπτωση καταγγελιών παρενόχλησης με ρατσιστικό κίνητρο, να διερευνήσουν αν υπήρξε παρόμοιο κίνητρο και αν τυχόν το εθνικό μίσος ή η προκατάληψη έπαιξαν κάποιο ρόλο στα γεγονότα¹⁵⁹».

Η Αρχή παγίως υποστηρίζει ότι ένας τέτοιος έλεγχος οφείλει να γίνεται σε όλες τις επιμέρους περιπτώσεις, που περιλαμβάνει το φάσμα περί διακριτικής μεταχείρισης και προβλέπονται αναλυτικά στο άρ. 188 παρ. 1 εδ. δ' του Ν. 4662/2020¹⁶⁰. Ομοίως, ένας τέτοιος έλεγχος οφείλει να διατρέχει το σύνολο των καταναγκαστικών εξουσιών που ασκούνται από τις διωκτικές αρχές, αλλά και την μέριμνα που επιδεικνύουν αυτές ως προς την εξασφάλιση ειδικών ή/και διευρυμένων δικονομικών εγγυήσεων, που απολαμβάνουν συγκεκριμένες κατηγορίες πολιτών εξαιτίας ακριβώς της αναγνωρισμένης ευαλωτότητας τους¹⁶¹. Κι αυτό γιατί σε κάθε κράτος δικαίου η νομιμότητα της αστυνομικής κατασταλτικής δράσης είθισται να δομείται στον αντίποδα και να βρίσκει το δικαιοπολιτικό της όριο στην εγγυητική λειτουργία της.

Υπ' αυτό το πρίσμα, αξίζει να υπενθυμίσουμε το εγγυητικό πλαίσιο μερικών από τις συχνότερα καταγγεληθείσες κατασταλτικές δράσεις, πέραν της άσκησης φυσικής βίας που έχει ήδη μνημονευθεί, και αφορούν στον έλεγχο στοιχείων, την προσαγωγή, τη δέσμευση με χειροπέδες και τον σωματικό έλεγχο. Σύμφωνα με τις διευκρινίσεις που παρέχει η με αρ. πρωτ. 7100/22/4α/17.06.2005 Εγκύκλιος – Διαταγή του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ., ο επαχθής και καταναγκαστικός χαρακτήρας της προσαγωγής απαιτεί αφενός φειδώ ως προς την επιλογή της, και, εφόσον επιλέγεται, προσήλωση στο σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και των δικαιωμάτων του. Προς τούτο υπαγορεύεται επιπλέον ότι «η πρακτική της προσαγωγής πολιτών στο αστυνομικό κατάστημα προς εξακρίβωση της ταυτότητάς τους και συλλογή στοιχείων προς διερεύνηση τυχόν τελεσθέντος ή αποτροπή προπαρασκευαζόμενου εγκλήματος, προβλέπεται από το άρθρο 75 παρ. 15 περ. θ' του Π.Δ. 141/1991 όπου ορίζεται ότι ο αστυνομικός σκοπός "οδηγεί στο αστυνομικό κατάστημα για εξέταση άτομα τα οποία στερούνται στοιχείων αποδεικτικών ταυτότητάς τους ή τα οποία, εξαιτίας του τόπου, του χρόνου, των περιστάσεων και της συμπεριφοράς τους δημιουργούν υπόνοιες διάπραξης εγκληματικής ενέργειας"». Αν και η έννοια

159. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *R.B. κατά Ουγγαρίας*, 12.04.2016.

160. Ετήσια Ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 129.

161. Κοσμάτος Κ. (2021), «Η διερεύνηση των δικαιωμάτων των ανηλίκων υπόπτων ή κατηγορουμένων στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, μετά τον Ν. 4689/2020», στο *The Art of Crime*, τ. 11.

των υπονοιών δεν υπακούει σε έναν συγκεκριμένο και ακριβή ορισμό, εντούτοις γίνεται δεκτό, ότι ανταποκρίνεται σε ένα επαγωγικό συμπέρασμα, περί τέλεσης ενός συγκεκριμένου και όχι γενικώς και αορίστου εγκλήματος, στο οποίο καταλήγει κάποιο αρμόδιο πρόσωπο αξιολογώντας, μεταξύ άλλων, επίσης συγκεκριμένες ενδείξεις¹⁶². Όπως έχει πολλαπλώς επισημανθεί, μόνη η παρουσία ή η διέλευση πολιτών από συγκεκριμένο τόπο δεν τους καθιστά εκ προοιμίου ύποπτους, αφού αυτοί «δεν υποχρεούνται να συνδέουν προς ορισμένο “νόμιμο” σκοπό τη φυσική τους παρουσία σε δημόσιο χώρο¹⁶³».

Υπ’ αυτό το πρίσμα, η υπ’ αρ. 7100/25/14-δ’/08.11.2014 Διαταγή – Εγκύκλιος του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ. προσθέτει ότι οι ανωτέρω υπόνοιες διάπραξης εγκλήματος, που αποτελούν τη νόμιμη βάση της προσαγωγής, οφείλουν «να συνδέονται αποκλειστικά με εξατομικευμένες ενδείξεις που προκύπτουν από τη συμπεριφορά ατόμων και τα καθιστούν ύποπτα διάπραξης εγκληματικών πράξεων και σε καμία περίπτωση με προκαταλήψεις του προσωπικού για ευάλωτες ομάδες πληθυσμού, όπως είναι οι πρόσφυγες, οι Ρομά και οι έχοντες διαφορετικές θρησκευτικές πεποιθήσεις από την επικρατούσα στη Χώρα μας θρησκεία».

Αντίστοιχα, το Ε.Δ.Δ.Α. έχει αποφανθεί ότι η χρήση καταναγκαστικών εξουσιών, που παρέχει η νομοθεσία, για την υποχρέωση ενός ατόμου να υποβληθεί οπουδήποτε και οποτεδήποτε σε έλεγχο ταυτότητας και λεπτομερή αναζήτηση των στοιχείων του, του ρουχισμού του και των προσωπικών του αντικειμένων, ισοδυναμεί με παρέμβαση στο δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής, σύμφωνα με το άρ. 8 της Ε.Σ.Δ.Α. Μια τέτοια παρέμβαση δικαιολογείται υπό τους όρους της παρ. 2 του προαναφερόμενου άρθρου της Σύμβασης μόνο αν είναι «σύμφωνη με τον νόμο», επιδιώκει έναν ή περισσότερους από τους νόμιμους σκοπούς που εξειδικεύονται στην ως άνω διάταξη και «είναι αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία» για την επίτευξη των σκοπών αυτών. Κατά την ερμηνεία του Δικαστηρίου, «σύμφωνη με το νόμο» σημαίνει ότι η νομική βάση πρέπει να είναι «σαφής» και «ρητή». Επιπλέον, πρέπει να υπάρχει ένα μέτρο νομικής προστασίας στο εσωτερικό δίκαιο από αυθαίρετες παρεμβάσεις δημοσίων αρχών στα δικαιώματα που προστατεύονται από τη Σύμβαση.

Θα ήταν αντίθετο με το κράτος δικαίου, η νομική διακριτική ευχέρεια, που παρέχεται στην εκτελεστική εξουσία σε τομείς που επηρεάζουν τα θεμελιώδη δικαιώματα, να εκφράζεται ως απεριόριστη εξουσία. Κατά συνέπεια, ο νόμος

162. Λίβος Ν., 1995, «Η δικονομική θέση των καθ’ ων υφίστανται υπόνοιες περί τελέσεως εγκλήματος», *Ποινικά Χρονικά*, τ. ΜΕ, σελ. 1103.

163. Ετήσια Ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., 2019, σελ. 37.

πρέπει να αναφέρει το εύρος κάθε τέτοιας διακριτικής ευχέρειας που παρέχεται στις αρμόδιες αρχές και τον τρόπο άσκησής της με επαρκή σαφήνεια, ώστε να εξασφαλίζεται η νομιμότητα, παρέχοντας στο άτομο επαρκή προστασία έναντι αυθαίρετων παρεμβάσεων. Υπ' αυτό το πρίσμα, το Δικαστήριο θεωρεί απαραίτητο για έναν αστυνομικό να αποδείξει την ύπαρξη εύλογης υπόνοιας εναντίον του προσώπου που υπόκειται στα μέτρα ελέγχου. Σε διαφορετική περίπτωση, σύμφωνα με την κρίση του Δικαστηρίου, η εθνική νομοθεσία δεν παρέχει επαρκείς εγγυήσεις για να προσφέρει στο άτομο ουσιαστική προστασία έναντι αυθαίρετων παρεμβολών και, κατ' επέκταση, τα καταγγελλόμενα μέτρα δεν δύνανται συνάδουν με τον νόμο κατά την έννοια του άρ. 8 της Ε.Σ.Δ.Α.¹⁶⁴. Παράλληλα, ξεκαθαρίζεται ότι ο παραδεκτός σκοπός μιας έρευνας δεν μπορεί να είναι η θεμελίωση γενικών υπονοιών, καθώς μια τέτοια περίπτωση θα ισοδυναμούσε με εργαλειοποίηση των θεσμών¹⁶⁵.

Με αυτά τα δεδομένα, η ως άνω υπ' αρ. πρωτ. 7100/22/4^Α/17.06.2005 Εγκύκλιος – Διαταγή του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ., σε ό,τι αφορά στο καταναγκαστικό μέτρο της δέσμευσης, παραπέμπει στο άρ. 119 περ. δ' του Π.Δ. 141/1991, καθώς και στις αρχές της αναγκαιότητας και αναλογικότητας, που διέπουν γενικά την αστυνομική δράση, διευκρινίζοντας ότι *«η δέσμευση των προσαγόμενων με χειροπέδες πρέπει να γίνεται μόνο όταν η προηγούμενη διαγωγή ή συμπεριφορά του ατόμου δημιουργεί υπόνοια φυγής»*. Διαφορετικά, το Ε.Δ.Δ.Α. έχει κρίνει ότι η δέσμευση με χειροπέδες ή/και η δημόσια έκθεση του συλληφθέντος που υπερβαίνει τον βαθμό, ο οποίος θεωρείται εύλογα αναγκαίος προκειμένου να αποτραπεί απόδραση με βάση τις υπάρχουσες ενδείξεις, εντάσσεται μεταξύ των προσβολών της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Το Δικαστήριο, προκειμένου να κρίνει αν η εφαρμογή του εν λόγω μέτρου αντιστοιχεί σε εξευτελιστική μεταχείριση, κατά παράβαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., θεωρεί κρίσιμα στοιχεία: το αν η δέσμευση δικαιολογούνταν με βάση τις ανωτέρω ενδείξεις, αν ήταν σύντομο το διάστημα που ο δεσμευθείς παρέμεινε ορατός από μικρό αριθμό τρίτων προσώπων, καθώς και το εάν ο ίδιος ένιωθε ταπεινωμένος¹⁶⁶.

Αναφορικά με τους σωματικούς ελέγχους, η ίδια Εγκύκλιος – Διαταγή του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ. υπαγορεύει και πάλι ότι *«κατ' αρχήν, ως προς τη διενέργεια σωματικών ερευνών, απαραίτητη προϋπόθεση είναι "σοβαρή υπόνοια τελέσεως*

164. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Vig vs Hungary*, 14.04.2021.

165. Κουκλουμπέρης Ν., 2020, «BVerfG 2 BvR 2992/14 της 31.1.2020, Προϋποθέσεις νομιμότητας κατ' οίκον έρευνας – Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες – Υπόνοιες τέλεσης βασικού αδικήματος, παρατηρήσεις», στη *ΠοινΔικ.* τ. 7.

166. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Raninen κατά Φιλανδίας*, 16.02.1997.

αξιόποινης πράξης ή απόλυτη ανάγκη”. Η συνδρομή των προϋποθέσεων αυτών πρέπει να βασίζεται σε ειδικά αντικειμενικά ή υποκειμενικά στοιχεία, τα οποία να είναι επαρκή και πρόσφορα να δικαιολογήσουν κατά νόμο σωματική έρευνα». Σε άλλο σημείο υπογραμμίζεται ότι «η αστυνομική εξουσία δεν νοείται ως αυτοτελής ή αυτόνομη, ούτε ισχύει το δόγμα “ο σκοπός αγιάζει τα μέσα”. Κάθε δημοκρατικό κράτος δικαιού αυτοκαθορίζει τους κανονες, βασει των οποίων δρουν τα όργανά του. Βασική προϋπόθεση ύπαρξης και λειτουργίας του δημοκρατικού κράτους θεωρείται, μεταξύ άλλων, η αναγνώριση ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων υπέρ των πολιτών».

Προς την κατεύθυνση αυτή, ο Συνήγορος επισημαίνει εκ νέου ότι η τήρηση ή μη των διαδικαστικών όρων που προβλέπονται στο Π.Δ. 141/1991, αναφορικά με τη σωματική έρευνα, δεν εναπόκειται στην ελεύθερη διάθεση των μερών και η παράλειψη συμμόρφωσης με τις επιταγές του νόμου συνιστά τουλάχιστον παραβίαση της προσωπικής ελευθερίας. Το να μην θιγεί η αιδώς και η αξιοπρέπεια των ελεγχομένων, αποτελεί στοιχειώδη υποχρέωση των αστυνομικών οργάνων και δεν αρκεί από μόνο του για να νομιμοποιήσει τη διενέργεια του σωματικού ελέγχου από τους αστυνομικούς, χωρίς την τήρηση των προβλέψεων του οικείου νομικού πλαισίου. Όπως ορίζει το Ε.Δ.Δ.Α., ο σωματικός έλεγχος που περιλαμβάνει αναγκαστική απογύμνωση είναι ένα ισχυρό μέτρο που συχνά συνεπάγεται ένα ορισμένο επίπεδο δυσφορίας και, ως εκ τούτου, πρέπει να διεξάγεται *«με κατάλληλο τρόπο, με τον δέοντα σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και για νόμιμο σκοπό»*¹⁶⁷. Διαφορετικά, η αναγκαστική απογύμνωση δύναται να συνιστά εξευτελιστική συμπεριφορά και, ως εκ τούτου, να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. Μεταξύ των κριτηρίων, δε, που θέτει το Δικαστήριο ως προς αυτό είναι, μεταξύ άλλων, η αναγκαστική απογύμνωση πολίτη να έλαβε χώρα *«με άγγιγμα των ιδιωτικών τμημάτων του σώματος»* και *«σε δημόσια έκθεση»* ή *«παρέλαση ενώπιον κοινού»*¹⁶⁸.

Στο ίδιο συμπέρασμα, περί παραβίασης του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., καταλήγει η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. και όταν η αναγκαστική απογύμνωση δεν έχει καμία διερευνητική αξία και, ως εκ τούτου, δεν συνεισφέρει στους νόμιμους σκοπούς του αστυνομικού ελέγχου, καθώς τεκμαίρεται ότι, σε τέτοιες περιπτώσεις, ο μοναδικός σκοπός υποβολής της είναι η πρόκληση ντροπής και εξευτελισμού στα πρόσωπα που την υφίστανται. Υποτιμητικά σχόλια, βρισιές και απειλές που ενδέχεται να συνοδεύουν τον σωματικό έλεγχο με παράλληλη αναγκαστική απογύμνωση, εκλαμβάνονται ως πρόσθετη απόδειξη υπέρ της κακοποίησης.

167. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Roth vs Germany*, 22.10.2020.

168. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Zherdev vs Ukraine* 27.04.2017.

Συνεχίζοντας, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η αστυνομική δράση ή μεταχείριση των πολιτών που δεν έχει καμία διερευνητική αξία και εξευτελίζει ή υποβιβάζει το άτομο, επιδεικνύοντας έλλειψη σεβασμού προς το πρόσωπό του ή προσβάλλοντας – μειώνοντας την ανθρώπινη αξιοπρέπειά του ή προκαλεί αισθήματα φόβου, άγχους ή κατωτερότητας, ικανά να κάμψουν την ηθική και φυσική του αντοχή, μπορεί να αποτελέσουν παραβιάσεις του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. και συνεπώς να εκληφθούν ως κακομεταχείριση, ακόμη και όταν εκλείπει η παράμετρος της σωματικής βλάβης¹⁶⁹.

Μάλιστα, το Ε.Δ.Δ.Α. θα προχωρήσει ακόμη περισσότερο, υπογραμμίζοντας ότι ακόμη και όταν ένας τέτοιος προγενέστερος σκοπός απουσιάζει ή δεν αποδεικνύεται, δεν σημαίνει αυτομάτως τον αποκλεισμό της παραβίασης του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. και συνεπώς την άρνηση της κακομεταχείρισης, αλλά πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και το γενικότερο πλαίσιο όπου μια τέτοια δράση – συμπεριφορά σημειώθηκε, όπως η ύπαρξη τεταμένου κλίματος αυξημένης έντασης και συναισθημάτων¹⁷⁰. Δεδομένου ότι η ουσία του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. είναι η προστασία της προσωπικής αξιοπρέπειας και της σωματικής ακεραιότητας, η παραβίασή του και η συναφής θυματοποίηση του ατόμου σε τέτοιες περιπτώσεις συνίσταται, σύμφωνα με το Δικαστήριο, στο γεγονός ότι το φερόμενο θύμα μετατρέπεται σε αντικείμενο στην εξουσία των Αρχών¹⁷¹.

5.2.3. Διασφάλιση της αμεροληψίας

Η σπουδαιότητα τήρησης και διασφάλισης των εγγυήσεων της αμεροληψίας και της αντικειμενικότητας διατυπώνεται με όλους τους δυνατούς τόνους, τόσο από την εθνική¹⁷², όσο και από τη διεθνή έννομη τάξη¹⁷³, ενώ επανειλημμένα επισημαίνεται στις ετήσιες ειδικές εκθέσεις του Μηχανισμού¹⁷⁴. Ταυτόχρονα, αποτελεί το κυρίαρχο στοιχείο που διατρέχει στο σύνολό της την υπ' αριθμ. 6004//1/22-κγ'/14.10.2008 Διαταγή – Εγκύκλιο του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ., η οποία με τη σειρά της συνιστά το βασικό εγχειρίδιο ως προς τον τρόπο διεξαγωγής

169. Απόφαση *Bouyid κατά Βελγίου*, 28.09.2015.

170. Απόφαση *Bourkourou κατά Γαλλίας*, 16.11.2017.

171. Απόφαση *Tyler κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 25.04.1978.

172. Άρ. 14 Κ.Π.Δ. και επόμενα. Επίσης βλ. την υπ' αριθμ. πρωτ. 6004/1/22-κγ'/14.10.2008.

173. Άρ. 6 της Ε.Σ.Δ.Α.: «κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικαστεί η υπόθεσή του δίκαια, δημόσια και μέσα σε λογική προθεσμία από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που, λειτουργώντας νόμιμα, θα αποφασίσει είτε για τις αμφισβητήσεις σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του, αστικής φύσης, είτε για το βάσιμο κάθε κατηγορίας εναντίον του, ποινικής φύσης». Επίσης βλ. απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Sramek κατά Αυστρίας* 22.10.1984.

174. Ετήσιες Ειδικές Εκθέσεις Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019, 2020, 2021.

του πειθαρχικού ελέγχου και ως προς την δομή του πειθαρχικού πορίσματος. Η επιμέλεια, η τάξη, η επιτηδειότητα, η σαφήνεια, η ακρίβεια, η αντικειμενικότητα ως προς την έρευνα και την καταγραφή των ευρημάτων της, καθώς και η ειδικώς και πλήρως τεκμηριωμένη υπαγωγή ή μη των πραγματικών περιστατικών στις επιμέρους πειθαρχικές διατάξεις, προτάσσονται ρητώς ως βασικά θεμέλια για την ακεραιότητα, πληρότητα και, ως εκ τούτου, την αποτελεσματικότητα του πειθαρχικού ελέγχου.

Προς την ίδια κατεύθυνση κινείται και η βούληση του Νομοθέτη με την πρόσφατη τροποποίηση που επέφερε το άρ. 1 παρ. 1 Π.Δ. 111/2019, κατόπιν σχετικής πρότασης του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., κατά την οποία πλέον οι προκαταρκτικές πειθαρχικές έρευνες – που εξακολουθούν να συγκροτούν την πληθώρα των διατασσόμενων πειθαρχικών ελέγχων - εφόσον το αντικείμενο τους διαγράφεται από τα πειθαρχικά παραπτώματα που αφορούν σε βασανιστήρια, άλλες εξευτελιστικές ή σε βάνουσες συμπεριφορές οφείλουν να ανατίθενται σε αξιωματικό διαφορετικής, ομοιόβαθμης Διεύθυνσης ή Υπηρεσίας από αυτή στην οποία ανήκει ο εκάστοτε ελεγχόμενος αστυνομικός. Η τυπική εξασφάλιση μιας απόστασης ασφαλείας μεταξύ του ελέγχοντος και του ελεγχόμενου, συνιστά κάτι πολύ παραπάνω από προϋπόθεση λογοδοσίας και εκέγγυο αμερόληπτης έρευνας και δίκαιης κρίσης. Αποτελεί δείγμα υπέρ της θεσμικής διαφάνειας και υγείας.

Ωστόσο, μια τέτοια τυπική εξασφάλιση δεν αρκεί από μόνη της για να διασφαλίσει και την πραγματική αμεροληψία. Ήδη, στην περσινή ετήσια έκθεσή του, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. είχε υπογραμμίσει τον κίνδυνο του άδειου κελύφους μέσω της ικανοποίησης των τυπικών κριτηρίων έναντι, ή και εις βάρος, των ουσιαστικών. Η συντριπτική πλειοψηφία των πειθαρχικών υποθέσεων που έγιναν αντικείμενο επεξεργασίας από τον Μηχανισμό το 2022, εξασφαλίζουν την ιεραρχική απόσταση των πειθαρχικών οργάνων από τον κύκλο των άμεσων συναδέλφων τους. Η διαπίστωση αυτή μεγεθύνεται ακόμη περισσότερο, αντιστρέφοντας τους όρους και, κατ' επέκταση, βεβαιώνοντας ότι η εν λόγω απόσταση διερράγη μόνο σε οκτώ (8) υποθέσεις (**Φ. 306393, Φ. 301695, Φ. 244537, Φ. 246381, Φ. 290617, Φ. 282183, Φ. 307097, Φ. 324104**). Στην πρώτη εξ αυτών (**Φ. 306393**) η σχετική πλημμέλεια δεν διορθώθηκε, ενώ σε τρεις υποθέσεις (**Φ. 301695, Φ. 244537, Φ. 246381**) υπήρξε αποκατάσταση κατά την πορεία της πειθαρχικής έρευνας. Το ίδιο έγινε σε μία ακόμα υπόθεση (**Φ. 290617**), για να καταλυθεί εν συνεχεία δια της παραγγελίας λήψης καταθέσεων από αστυνομικό που υπηρετούσε στην ίδια υπηρεσία με τους ελεγχόμενους, ενώ η τακτική αυτή της έμμεσης παραγγελίας

εφαρμόστηκε και σε άλλη περίπτωση, η οποία αποκαταστάθηκε μερικώς κατά τη συμπληρωματική έρευνα (Φ. 282183). Σε δύο υποθέσεις η παραβίαση της ιεραρχικής απόστασης επισημάνθηκε από την Αρχή στο αναπεμπτικό πόρισμά της και μένει να εξεταστεί εάν θα υπάρξει διόρθωση της εν λόγω πλημμέλειας κατά τη συμπλήρωση της διοικητικής έρευνας (Φ. 307097, Φ. 324104). Τέλος, η αποτυχία ταυτοποίησης των εμπλεκόμενων αστυνομικών και η συνακόλουθη αδυναμία προσδιορισμού της Διεύθυνσης, στην οποία αυτοί υπάγονται διοικητικά, δεν επέτρεψε τον έλεγχο τήρησης της αναγκαίας απόστασης μεταξύ διενεργούντος και ελεγχομένων σε μία υπόθεση (Φ. 293309).

Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον ως προς τον εντοπισμό της συγκεκριμένης πλημμέλειας, είναι ότι δεν αποκαλύπτεται με μια πρώτη ανάγνωση, προσαρμοσμένη κυρίως στον τυπικό έλεγχο δικονομικών προϋποθέσεων. Αντίθετα, η ύπαρξή της ή όχι, όπως και το εύρος της, απαιτεί μια δεύτερη, ουσιαστική όσο και συνθετική, ανάγνωση, προσθέτοντας ως παραμέτρους τις λοιπές πλημμέλειες και ελλείψεις που καταδείχθηκαν από τον Μηχανισμό. Υπ' αυτό το πρίσμα, γίνεται εμφανές ότι τα εχέγγρα της αμεροληψίας δεν υπηρετούνται ούτε από το έλλειμα των μαρτυρικών καταθέσεων, ούτε από την κατάλυση των ίσων αποστάσεων σε σχέση με τις ληφθείσες μαρτυρικές καταθέσεις, ούτε από την πρόταση υποθετικών συλλογισμών και λογικών αλμάτων, ούτε από την εργαλειακή σύμπλευση πειθαρχικού και ποινικού δικαίου. Πολύ πιο εξόφθαλμα, όμως, δεν υπηρετείται στο πλαίσιο πειθαρχικών ελέγχων, όπου μένουν ουσιαστικά αναπάντητες αιτιάσεις περί ρατσιστικού κινήτρου, διακριτικής μεταχείρισης και στοχοποίησης.

Παρόμοια διολίσθηση από τη συγκεκριμένη εγγύηση πραγματοποιείται και μέσω, υπολειπόμενων σε ποιότητα, πειθαρχικών εκθέσεων, που σχετίζονται με την παράλειψη ή και με την άρνηση προσκόμισης σημαντικών εγγράφων, με την ασαφή ιεράρχηση της πειθαρχικής ύλης – ιδιαίτερως σε ογκώδεις πειθαρχικές δικογραφίες – με την ελλειπτική και συγκεχυμένη αποτύπωση των πραγματικών περιστατικών, όπως και με την εξαιρετικά συνοπτική ολοκλήρωση των πορισμάτων (Φ. 259269, Φ. 282183, Φ. 283199, Φ. 250375, Φ. 241904, Φ. 276291, Φ. 273254, Φ. 259616, Φ. 305524, Φ. 276045, Φ. 260670, Φ. 292982, Φ. 293309, Φ. 307097, Φ. 302214, Φ. 297117, Φ. 285259, Φ. 289101). Στο ίδιο συμπέρασμα τείνει και το γεγονός ότι, κατά το 2022, ο Μηχανισμός εξέδωσε διπλά αναπεμπτικά πορίσματα για αρκετές πειθαρχικές υποθέσεις, υπογραμμίζοντας ξανά ήδη υποδειχθείσες πλημμέλειες (Φ. 250375, Φ. 253320, Φ. 250692, Φ. 259978, Φ. 261397, Φ. 247702, Φ. 307705, Φ. 254610, Φ. 267188, Φ. 272705,

Φ. 297117), καθώς και τέσσερα (4) πορίσματα προς τον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη (**Φ. 282183, Φ. 267199, Φ. 259616, Φ. 273254**). Η έλλειψη ειδικής και πλήρους αιτιολογίας, που αντιστοιχεί στο σύνολο των αναπεμπτικών από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. πειθαρχικών υποθέσεων, λειτουργεί επίσης εις βάρος μιας ανεξάρτητης, αντικειμενικής και εμπειριστατωμένης έρευνας.

Χωρίς να υποτιμάται στο ελάχιστο η δικονομική θεμελίωση της αμεροληψίας, επισημαίνεται η ανάγκη ουσιαστικής πλήρωσής της μέσω της αρτιότητας, της ακεραιότητας και της αποτελεσματικότητας των πειθαρχικών ελέγχων. Όπως εξάλλου επισημαίνεται από την πάγια νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., η αναγκαιότητα τήρησης των επί μέρους κριτηρίων, που έχουν αναδειχθεί μέσω αυτής ως προς την αποτελεσματικότητα των πειθαρχικών ελέγχων, άπτεται της ομαλής λειτουργίας του κράτους δικαίου, αποσειόντας ακριβώς υπόνοιες συγκάλυψης ή αμεροληψίας¹⁷⁵.

5.2.4. Παραβίαση της υποχρέωσης αναστολής απόφασης έως το πόρισμα του Συνηγόρου

Ο σκοπός της λειτουργίας του Συνηγόρου του Πολίτη ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α, συνίσταται σε αυτόν του εγγυητή της πληρότητας και αποτελεσματικότητας που πειθαρχικού ελέγχου. Ως εγγυητής της πειθαρχικής διαδικασίας, ο Συνήγορος διευρύνει τον βασικό ρόλο του θεσμικού διαμεσολαβητή, αποκτώντας εποπτικές όσο και ελεγκτικές αρμοδιότητες ως προς την τήρηση και εφαρμογή των προβλεπόμενων εθνικών και διεθνών κριτηρίων. Ταυτόχρονα, επιμελείται τη βελτίωση και αναβάθμιση των διαδικασιών, προτείνοντας αλλαγές ή και νέες ρυθμίσεις προς τούτο. Βασικό προαπαιτούμενο για την υλοποίηση του σκοπού αυτού, είναι η αναστολή έκδοσης απόφασης από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα έως την έκδοση τελικού πορίσματος από την Αρχή, καθώς, σε διαφορετική περίπτωση, η λειτουργία του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α θα ακυρωνόταν στην πράξη, εξαιτίας της αρχής *ne bis in idem*, που ισχύει και για το πειθαρχικό δίκαιο. Για αυτό τον λόγο ο νομοθέτης όπλισε με σχετική διάταξη τον Μηχανισμό από την αρχή της λειτουργίας του¹⁷⁶.

Υπό το πρίσμα αυτό, η έκδοση πειθαρχικής απόφασης, χωρίς προηγούμενη

175. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Οριζ κατά Τουρκίας*, 09.06.2009.

176. Με το άρθρο 56 του Ν. 4443/2016 η ειδική αρμοδιότητα διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας αντέθηκε στον Συνήγορο του Πολίτη, κατά τροποποίηση του άρθρου 1 του Ν. 3938/2011. Στην παρ. 4 του άρθρου 1 προβλεπόταν η αναστολή έκδοσης απόφασης των πειθαρχικών οργάνων έως την έκδοση πορίσματος από τον Συνήγορο του Πολίτη.

αποτίμηση από την Αρχή της πληρότητας της εσωτερικής διοικητικής εξέτασης, καθώς και της εναρμόνισης ή της αιτιολογημένης απόκλισής της από τις συστάσεις της Αρχής, συνιστά μη τήρηση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας, θεμελιώνοντας λόγο ακύρωσης της σχετικής απόφασης. Επιπλέον, η εκ των πραγμάτων παράκαμψη του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, ακυρώνει ταυτόχρονα και τον ίδιο τον σκοπό του νομοθέτη, όπως αυτός προκρίνεται στις αιτιολογικές εκθέσεις των σχετικών σχεδίων νόμου¹⁷⁷ και συνίσταται στη θεσμοθέτηση ενός εξωτερικού, παράλληλου με τα πειθαρχικά όργανα, και ανεξάρτητου μηχανισμού για τη διερεύνηση περιστατικών αυθαιρεσίας. Η σύσταση και περαιτέρω ενίσχυση του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας αποτελούσε άλλωστε πρόταση των οργάνων του Συμβουλίου της Ευρώπης ως θεσμική εγγύηση της πειθαρχικής διαδικασίας και της αξιοπιστίας των διοικητικών εξετάσεων, ώστε να υπάρχει η απαραίτητη διαφάνεια και λογοδοσία στη δράση των σωμάτων ασφαλείας, της ΕΛ.ΑΣ. περιλαμβανομένης.

Ο Συνήγορος έχει επανειλημμένα σχολιάσει ότι η παράβαση αυτή του νόμου δεν αναιρείται με την επίκληση της υπ' αριθμ. 1647/20/429314/26.02.2020 Διαταγής του Αρχηγείου της ΕΛ.ΑΣ., αφενός διότι στον βαθμό που δεν του έχει κοινοποιηθεί δεν μπορεί να τη λάβει υπόψη, και αφετέρου λόγω της αυξημένης τυπικής ισχύος που διαθέτει ο νόμος, εν προκειμένω ο Ν. 4662/2020, έναντι υπηρεσιακών διαταγών ή εγκυκλίων. Παρόλα αυτά, η τακτική αυτή εξακολουθεί να εφαρμόζεται, όπως άλλωστε διαπιστώθηκε για μερικές εκ των υποθέσεων, τις οποίες επεξεργάστηκε ο Μηχανισμός κατά τη διάρκεια του 2022 (**Φ. 253320, Φ. 287630, Φ. 267199, Φ. 268405, Φ. 264452, Φ. 246381, Φ. 258546**).

Αντίθεση προς τις ισχύουσες νομοθετικές διατάξεις παρουσιάζει και η, εκδοθείσα σε ορισμένες υποθέσεις, διαταγή της αρμόδιας Διεύθυνσης του Αρχηγείου της ΕΛ.ΑΣ., με την οποία καλούνται οι υφιστάμενες υπηρεσίες να αξιολογήσουν το αναπεμπτικό πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη και στη συνέχεια να αποφασίσουν τη συμπλήρωση της διοικητικής έρευνας, σύμφωνα με τις παρατηρήσεις της Αρχής ή, αντιθέτως, την άμεση περάτωση της πειθαρχικής διαδικασίας με τη λήψη απόφασης από το αρμόδιο όργανο (**Φ. 276294, Φ. 290927, Φ. 258546**). Σύμφωνα με το περιεχόμενο των εν λόγω διαταγών, εφόσον τεκμηριωμένα δεν διαπιστώνονται ουσιώδεις ελλείψεις στο συλλεγέν αποδεικτικό υλικό, η συμπλήρωση της αναγκαίας αιτιολογίας της έκθεσης πορίσματος ή ακόμα και η ανάπτυξη διαφορετικού σκεπτικού μπορεί «να λάβει χώρα στην απόφαση – πράξη

177. Άρ. 56 – 57 Ν. 4443/2016 και στη συνέχεια άρ. 188 Ν. 4662/2020.

εκδίκασης κατ' άρθρο 38 του Π.Δ. 120/2008, που είθισται να σημειώνεται επ' αυτού (πορίσματος της Π.Δ.Ε.), χωρίς να επιστραφεί για συμπλήρωση, κατ' άρθρο 31 παρ. 5 του ως άνω Π.Δ., η διοικητική εξέταση».

Ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε ότι, ουσιώδεις ή μη κατά την κρίση της Διοίκησης, οι διαπιστούμενες από τον Εθνικό Μηχανισμό ελλείψεις και πλημμέλειες της πειθαρχικής διαδικασίας πρέπει να συμπληρώνονται σύμφωνα με τις επισημάνσεις της Αρχής, ενώ ενδεχόμενη απόκλιση από το διατακτικό του πορίσματός της επιτρέπεται από τον νομοθέτη, μόνο με την παράθεση ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας. Η διαζευκτική διατύπωση των ανωτέρω διαταγών, με την οποία καταλείπεται στην αρμόδια υπηρεσία η διακριτική ευχέρεια της επιλογής μεταξύ είτε της συμπλήρωσης της διεξαχθείσας έρευνας, είτε της έκδοσης απόφασης χωρίς καμία προηγούμενη ενέργεια για την άρση των πλημμελειών που εντόπισε ο Συνήγορος του Πολίτη, ισοδυναμεί επίσης με παράκαμψη του Εθνικού Μηχανισμού στην πράξη και παρεμποδίζει τη λειτουργία του ως θεσμικού εγγυητή της πειθαρχικής διαδικασίας.

Άλλωστε, η συμπλήρωση της αιτιολογίας της έκθεσης πορίσματος, προϋποθέτει την αναδιατύπωση και συνολική αναμόρφωσή της και δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω της συνοπτικής αιτιολόγησης της απόφασης του πειθαρχικού οργάνου, καθότι πρόκειται για δύο διακριτά έγγραφα, τα οποία συντάσσονται σε διαφορετικά στάδια της πειθαρχικής διαδικασίας. Η σύνταξη πορίσματος προηγείται της έκδοσης απόφασης και συνιστά στάδιο μείζονος σπουδαιότητας για την απονομή της πειθαρχικής δικαιοσύνης, αφού σε αυτό προσδιορίζονται τοπικά και χρονικά, με λεπτομέρεια και επάρκεια, τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης και αιτιολογείται πλήρως, ειδικά και εμπειριστατωμένα, η κρίση του διενεργούντος και η πρότασή του για την απαλλαγή ή την τιμώρηση των ελεγχομένων αστυνομικών. Εξάλλου, όπως έχει κριθεί νομολογιακά, η απόφαση του πειθαρχικού οργάνου θεωρείται νόμιμη και επαρκώς αιτιολογημένη όταν στηρίζεται σε συγκεκριμένα στοιχεία του πειθαρχικού φακέλου και κυρίως στο εμπειριστατωμένο και πλήρως αιτιολογημένο πόρισμα της διοικητικής εξέτασης¹⁷⁸. Στον αντίποδα, η πλημμελής αιτιολόγηση της έκθεσης πορίσματος μπορεί να συμπαρασύρει σε ακυρότητα την ερειδόμενη σε αυτήν πειθαρχική απόφαση λόγω έλλειψης νόμιμης αιτιολογίας.

178. Βλ. ενδεικτικά Δ.Εφ.Αθ. 2635/2001.

6. Εκτέλεση αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α.

Μια από τις πτυχές της δράσης του Συνηγόρου του Πολίτη ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, είναι και η αναγωγή του σε εθνικό μηχανισμό εκτέλεσης αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.), με τις οποίες διαπιστώνονται ελλείψεις της πειθαρχικής διαδικασίας, ή νέα στοιχεία που δεν αξιολογήθηκαν στην πειθαρχική έρευνα. Η διάσταση αυτή καθιστά ακόμη πιο προφανή την εγγυητική λειτουργία που επιτελεί η Αρχή υπέρ της διασφάλισης του κράτους δικαίου, καθώς παράλληλα με τη διαφάνεια, την πληρότητα και την αποτελεσματικότητα της εσωτερικής, διοικητικής διαδικασίας, καλείται να επιμεληθεί της εφαρμογής καταδικαστικών αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α. σε βάρος της χώρας, για παραβιάσεις των διατάξεων της Ε.Σ.Δ.Α. Προς τούτο, άλλωστε, και η ρητή αναφορά της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, τόσο στον θετικό ρόλο του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., όσο και στην θεσμική ανάγκη περαιτέρω θωράκισης του¹⁷⁹.

Πρόεκταση μιας τέτοιας λειτουργίας είναι η ανάδειξη της Αρχής σε αποφασίζον όργανο για την αναγκαιότητα ή μη της εκ νέου διερεύνησης της υπόθεσης από τα οικεία πειθαρχικά όργανα, προκειμένου να ασκηθεί ή να συμπληρωθεί η πειθαρχική δίωξη και να επιβληθεί η προσήκουσα πειθαρχική ποινή, ανεξάρτητα από την αρχική εκδίκαση της υπόθεσης. Πρόκειται για ατομικά μέτρα συμμόρφωσης στο συγκεκριμένο μόνον πεδίο, αυτό της πειθαρχικής διερεύνησης ορισμένης συμπεριφοράς που κρίθηκε από το Δικαστήριο, ενώ τυχόν γενικά μέτρα συμμόρφωσης με την απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α., εναπόκεινται στην αποφασιστική αρμοδιότητα της Κυβέρνησης.

Η λειτουργικότητα της εν λόγω δράσης του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. εξασφαλίζεται περαιτέρω με τη δυνατότητα κάμψης του αξιώματος περί μη δίωξης για δεύτερη φορά για το ίδιο πειθαρχικό παράπτωμα (*ne bis in idem*), στις περιπτώσεις νέων στοιχείων ή στοιχείων που αποκαλύφθηκαν εκ των υστέρων, καθώς και στην περίπτωση που υπήρξε ουσιώδες ελάττωμα της πειθαρχικής διαδικασίας. Στο ίδιο

179. Απόφαση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, στις 14 – 16/09/2021.

πλαίσιο, υπαγορεύεται ρητά η δέσμευση της Διοίκησης από τον νομικό χαρακτηρισμό της ελεγχόμενης πράξης από το Ε.Δ.Δ.Α., για λόγους ενότητας εφαρμογής της νομολογίας στην έννομη τάξη, η οποία ταυτίζεται με προγενέστερη πρόταση του Συνηγόρου¹⁸⁰.

Υπενθυμίζεται ότι, στην περίπτωση της εκτέλεσης αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α., ο Συνήγορος δεν μπορεί να δράσει αυτεπαγγέλτως, εν αντιθέσει με τις περιπτώσεις καταγγελιών για περιστατικά αυθαιρεσίας του ίδιου νόμου. Η ενεργοποίηση της αρμοδιότητάς του να αποφασίσει την επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας, προϋποθέτει την διαβίβαση της καταδικαστικής απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α. και του φακέλου της υπόθεσης από τη Διοίκηση, συγκεκριμένα από τις Διευθύνσεις Προσωπικού των οικείων φορέων, που διαβιβάζουν την απόφαση του Δικαστηρίου και τον σχετικό πειθαρχικό φάκελο στο Συνήγορο του Πολίτη, επισημαίνοντας τα συγκεκριμένα διαστήματα αναστολής της παραγραφής.

Κατά το έτος 2022, ο Μηχανισμός έλαβε μία συμπληρωθείσα πορισματική έκθεση μετά από δεύτερη επανεξέταση της πειθαρχικής διαδικασίας, την οποία ζήτησε για την υπόθεση **Φ. 273608** και η οποία σχετιζόταν με την απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. *Κωνσταντίνου κ.α. κατά Ελλάδας* της 22.11.2018 (αρ. προσφ. 29543/15, 30984/15). Αξίζει να σημειωθεί ότι, στις δύο προηγούμενες ειδικές εκθέσεις του, τόσο του 2020 όσο και του 2021, ο Μηχανισμός έχει αναφερθεί εκτενώς στις πλημμέλειες του πειθαρχικού ελέγχου που επέβαλαν ξανά τη συμπλήρωσή του. Ομοίως, αξίζει να σημειωθεί ότι, ως προς τη συγκεκριμένη υπόθεση, συνεχίζεται το καθεστώς αυξημένης επιτήρησης της χώρας από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, ως μέρος του υπο-φακέλου πλέον «Σιδηρόπουλος – Παπακώστας», που αφορά σε καταδικαστικές αποφάσεις κατά της Ελλάδας για περιστατικά άσκησης βίας από όργανα επιβολής της τάξης.

Το ίδιο έτος, και συγκεκριμένα στις 07.07.2022, το Ε.Δ.Δ.Α. απεφάνθη επί της υπόθεσης *Torosian κατά Ελλάδας* (αρ. προσφ. 48195/17), καταδικάζοντας τη χώρα μας για παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α.. Η σχετική απόφαση διαβιβάστηκε στην Αρχή στις 13.12.2022 από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, για να ακολουθήσει από μέρους της στις 19.12.2022 αίτημα διαβίβασης του σχετικού πειθαρχικού φακέλου, ο οποίος και της διαβιβάστηκε αρμοδίως

180. Για τις προτάσεις του Συνηγόρου βάσει της εφαρμογής της σχετικής διάταξης του Ν.4443/2016 στις αποφάσεις *Zontul κατά Ελλάδας* και στο σύνολο των αποφάσεων της *Ομάδας Μακαρατζής*, βλ. ετήσια Ειδική Έκθεση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. για τα έτη 2017 – 2018, σελ. 46 επ. και για την απόφαση *Sarwari κ.ά. κατά Ελλάδας*, βλ. Ετήσια Ειδική Έκθεση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019, σελ. 122 επ.

από την ΕΛ.ΑΣ. στις 28.02.2023. Η υπόθεση έλαβε τον αρ. **Φ. 329083** στην Ανεξάρτητη Αρχή.

A. Φάκελος υπόθεσης 273608

1. Αναλυτικότερα, υπενθυμίζεται ότι η υπόθεση **Φ. 273608** αναφερόταν σε καταγγελία κρατουμένων του Καταστήματος Κράτησης Γρεβενών για βασανιστήρια και κακοποίηση, που υπέστησαν κατά τη διενέργεια αιφνιδιαστικού ελέγχου στα κελιά τους, στις 13.04.2013, από σωφρονιστικούς υπαλλήλους και αστυνομικούς της ειδικής αντιτρομοκρατικής μονάδας (Ε.Κ.Α.Μ.). Ειδικότερα, στους ισχυρισμούς τους ανέφεραν ότι υπέστησαν χρήση ηλεκτρικής ράβδου, δηλ. συσκευής ηλεκτρικής εκκένωσης (taser), χτυπήματα και λεκτική βία, τους ανάγκασαν να γονατίσουν και να προχωρήσουν μπουσουλώντας προς το γυμναστήριο του σωφρονιστικού καταστήματος γυμνοί, όπου στάθηκαν κοιτώντας τον τοίχο.

Την αρχική απόφαση του Συνηγόρου να διερευνηθεί εκ νέου η υπόθεση, μετά τη λήψη της σχετικής καταδικαστικής απόφασης και τη μελέτη του πειθαρχικού φακέλου, ακολούθησε η έκδοση πορίσματος της Αρχής, με το οποίο και ο συμπληρωματικός πειθαρχικός έλεγχος κρινόταν ελλιπής. Στο πλαίσιο αυτό, ο πειθαρχικός φάκελος αναπέμφθηκε αρμοδίως με το αίτημα της πρόσθετης συμπλήρωσης της διοικητικής έρευνας και μεταξύ άλλων την αναλυτική αναφορά της Αρχής στην αυξημένη δεσμευτικότητα που παράγουν οι αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α., ιδιαίτέρως απέναντι στα κράτη τα οποία βαρύνει η καταδίκη. Η πειθαρχική έκθεση, που προέκυψε από την πρόσθετη αυτή συμπλήρωση της διοικητικής έρευνας, προτείνει για τρίτη φορά την αρχειοθέτηση της υπόθεσης, ως συνέπεια μη στοιχειοθέτησης πειθαρχικής ευθύνης, συντασσόμενη με τις δύο προγενέστερες εκθέσεις. Ταυτόχρονα, η μόνη προσθήκη που καταγράφεται ως προς τη συλλογή αποδεικτικών μέσων μεταξύ της τελευταίας και της προτελευταίας συμπλήρωσης του πειθαρχικού ελέγχου αφορά στην ένορκη εξέταση του νυν Διευθυντή του Καταστήματος Κράτησης Γρεβενών, που κατά το χρόνο του καταγγεληθέντος επεισοδίου ήταν σωφρονιστικός υπάλληλος στο ίδιο Κατάστημα Κράτησης.

Ωστόσο, η νεότερη έκθεση, εγκαταλείποντας, ύστερα από σχετικές συστάσεις της Αρχής, την τακτική αμφισβήτησης των κρίσεων του Ε.Δ.Δ.Α. σε σχέση με τη συγκεκριμένη υπόθεση, διαφοροποιείται από την αμέσως προηγούμενή

της και επιχειρεί να αξιολογήσει το σύνολο των αποδεικτικών στοιχείων και να αιτιολογήσει το διατακτικό της, σύμφωνα με όσα έγιναν δεκτά από το Δικαστήριο ως προς τον νομικό χαρακτηρισμό της ελεγχόμενης πράξης, όπως ρητώς υπαγορεύεται στη διάταξη του άρ. 188 παρ. 6 του Ν. 4662/2020. Στην προκειμένη περίπτωση, η καταδικαστική απόφαση σε βάρος της Ελλάδας οφείλεται στη διαπίστωση του Ε.Δ.Δ.Α. για παραβίαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., τόσο επί της ουσίας, όσο και επί της διαδικασίας. Υπ' αυτό το πρίσμα, η σχετική συμπληρωθείσα έκθεση καταλήγει, οικειοποιούμενη το περιεχόμενο των σχετικών Εισαγγελικών Διατάξεων που εκδόθηκαν αναφορικά με την ποινική διερεύνηση της υπόθεσης και τις εκτιμήσεις του Δικαστηρίου ως προς τα πραγματικά περιστατικά, ότι η συγκεκριμένη παραβίαση δεν αντιστοιχεί σε βασανιστήρια ή άλλη σοβαρή προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, σύμφωνα με το άρ. 137^Α παρ. 4.

Η υπαγωγή της ως άνω συμπεριφοράς στις διατάξεις του άρ. 308 Π.Κ. περί σωματικής βλάβης, αν και κρίνεται συμβατή με τη συνδρομή των στοιχείων που απαιτεί η αντικειμενική, καθώς και η υποκειμενική υπόσταση του συγκεκριμένου εγκλήματος, εντούτοις, αναγνωρίζοντας ζήτημα εφαρμογής των διατάξεων του αρ. 22 ΠΚ περί νόμιμης άμυνας, τελικά προκρίνεται η άρση του αδικού της πράξης, εκτιμώντας ότι οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί αδυνατούσαν να αποτρέψουν με άλλα μέσα, λιγότερο επικίνδυνα ή ηπιότερα, παρούσα και άδικη επίθεση. Στο ίδιο πλαίσιο, ελέγχεται και αιτιολογείται η νομιμότητα, η αναγκαιότητα και η προσφορότητα του μέσου, δηλαδή η χρήση συσκευής ηλεκτρικής εκκένωσης (taser). Υποστηρίζεται, δε, ότι εφόσον δεν στοιχειοθετείται το άδικο του άρ. 308 Π.Κ., δεν στοιχειοθετείται ούτε το έγκλημα της επικίνδυνης σωματικής βλάβης του άρ. 309 Π.Κ., που συνιστά επιβαρυντική περίπτωση του πρώτου.

Παράλληλα, στην τελευταία συμπληρωματική έκθεση, κατόπιν επισήμανσης του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ότι η μη υπαγωγή των πράξεων των αστυνομικών σε κανόνα του ποινικού δικαίου δε συνεπάγεται ad hoc απουσία ύπαρξης αυτοτελούς πειθαρχικού παραπτώματος, εξετάζεται η υπαγωγή της κριθείσας παραβίασης στις διατάξεις του Π.Δ. 120/2008. Έτσι, και σε πειθαρχικό επίπεδο αναγνωρίζεται ότι δεν τίθεται ζήτημα υπαγωγής στο πειθαρχικό παράπτωμα του άρθρου 10 παρ. 1 περ. γ' του Π.Δ. 120/2008 περί βασανιστηρίων. Ακολούθως, εξετάζεται το πειθαρχικό παράπτωμα του άρθρου 11 παρ. 1 περ. ια' του ίδιου Π.Δ. περί βάνουσης συμπεριφοράς, με επίκληση της εθνικής νομολογίας σχετικά με την ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 308 παρ. 3 Π.Κ. Ωστόσο, η έκθεση πορίσματος υποστηρίζει ότι δεν συνιστά βάνουση συμπεριφορά η σωματική κακοποίηση που το Δικαστήριο δέχεται ότι υπέστησαν οι προσφεύγοντες κρατούμενοι. Για τα πειθαρχικά παραπτώματα που τιμωρούνται με κατώτερη πειθαρχική

ποινή και άπτονται της εν γένει συμπεριφοράς των αστυνομικών γίνεται δεκτό ότι υπέπεσαν στη διετή παραγραφή του άρθρου 7 του Π.Δ. 120/2008. Πέραν τούτου, όμως, διαπιστώνεται ότι η συμπεριφορά των αστυνομικών δεν εμπίπτει σε κανένα έγκλημα ή πειθαρχικό παράπτωμα. Ενώ, τέλος, υποστηρίχθηκε ότι το έλλειμμα ως προς το βιντεοληπτικό υλικό αντισταθμίστηκε από την εξέταση όλων των αστυνομικών και των σωφρονιστικών υπαλλήλων.

Κατόπιν τούτων, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. κατέληξε ότι η αρμοδιότητά του να παρακολουθήσει και να εποπτεύσει την εσωτερική διοικητική διαδικασία, όπως περιγράφεται ανωτέρω, ολοκληρώθηκε, καθώς δεν μπορεί να υποκαταστήσει τα αρμόδια όργανα ως προς την ερμηνευτική υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών στις προβλεπόμενες νομοθετικές διατάξεις και, κατ' επέκταση, ούτε να υπαγορεύσει το περιεχόμενο της πειθαρχικής απόφασης. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, κρίνοντας ότι δεν καταλείπεται άλλο περιθώριο παρέμβασής του και άρα περαιτέρω συμπλήρωσης του πειθαρχικού ελέγχου, αποφάσισε να αρχειοθετήσει την υπόθεση με τη λήψη της σχετικής απόφασης.

2. Ωστόσο, η Αρχή, επανερχόμενη σε σχόλια που είχε διατυπώσει ως προς τον πειθαρχικό χειρισμό της συγκεκριμένης υπόθεσης στην προηγούμενη ειδική έκθεσή της¹⁸¹, επαναλαμβάνει ότι ούτε η τελευταία συμπλήρωση του πειθαρχικού ελέγχου κατάφερε να λειάνει ή να ισορροπήσει το οξύμωρο σχήμα, που θέλει η καταδίκη της χώρας για ουσιαστική και διαδικαστική παραβίαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. να είναι άσχετη και ανεξάρτητη πειθαρχικών ευθυνών. Παρά το γεγονός ότι, με τη κρίση του Ε.Δ.Δ.Α. ελέγχεται η τήρηση ή μη συμβατικών δεσμεύσεων κάθε χώρας, και άρα αναφέρεται σε κρατικές υποχρεώσεις, και όχι σε ατομικές ευθύνες, εντούτοις η διαπίστωση παραβίασης του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. – μάλιστα και επί της ουσίας του – παράλληλα ή και ένεκα της αναγνώρισης της συγκεκριμένης συμβατικής αθέτησης, αναγνωρίζει στους προσφεύγοντες την ιδιότητα των θυμάτων της αντίστοιχης κριθείσας πράξης. Λόγω της αποδιδόμενης ως άνω ιδιότητας σε αυτούς, εξάλλου, το Δικαστήριο επιδικάζει την υπέρ τους καταβολή χρηματικού ποσού για τη βλάβη, την οποία υπέστησαν. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, επομένως, μπορεί η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. να μην καταλογίζει άμεσα πειθαρχικές ή ποινικές ευθύνες, αλλά αυτές ενέχονται στις καταδικαστικές αποφάσεις που εκδίδει. Εξ ου και η προβλεπόμενη δυνατότητα κάμψης της αρχής *ne bis in idem* στις περιπτώσεις καταδικαστικών αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α., τόσο σε πειθαρχικό όσο και σε ποινικό επίπεδο, αρχή η οποία ερείδεται στο άρ. 46 της Ε.Σ.Δ.Α.

181. Ετήσια Ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 153.

Υπ' αυτό το πρίσμα και σε σχέση με τις επιλογές και τη τεκμηρίωση που περιλάμβανε η τελευταία συμπλήρωση του πειθαρχικού ελέγχου επί της συγκεκριμένης υπόθεσης, ο Συνήγορος, υπενθυμίζοντας τη σχέση αυτοτέλειας και ανεξαρτησίας που διακρίνει την πειθαρχική και ποινική διαδικασία και η οποία αναπτύσσεται ενδελεχώς στο αντίστοιχο κεφάλαιο της παρούσας, επισημαίνει για μια ακόμη φορά ότι η διενέργεια και το αποτέλεσμα του ποινικού ελέγχου δεν δεσμεύει με κανένα τρόπο τη διενέργεια και το αποτέλεσμα της πειθαρχικής έρευνας. Η μόνη δέσμευση που παράγει το ποινικό δικαστήριο για το πειθαρχικό όργανο, έλκεται από την κρίση του πρώτου για την ύπαρξη ή ανυπαρξία των πραγματικών περιστατικών, που στοιχειοθετούν την αντικειμενική υπόσταση πειθαρχικού παραπτώματος και υπό την προϋπόθεση ότι η κρίση αυτή ισοδυναμεί με αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου ή με αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα. Υπογραμμίζεται, επίσης, ότι μια τέτοια δέσμευση δεν εκτείνεται στο διατακτικό της ποινικής απόφασης. Σε καμία, επομένως, περίπτωση το περιεχόμενο εισαγγελικής διάταξης δεν μπορεί να δεσμεύσει το πειθαρχικό όργανο, ούτε να αποτελέσει τη βάση της επιχειρηματολογίας του ως προς την κατάφαση ή την άρνηση τέλεσης ορισμένων πειθαρχικών παραπτωμάτων. Πολύ περισσότερο, που η εν λόγω καταδικαστική απόφαση το Ε.Δ.Δ.Α. αναφέρει ρητά ότι «ο εισαγγελέας που διεξήγαγε την έρευνα ήταν προκατειλημμένος έναντι των προσφευγόντων» και ότι «ουδέν εθνικό δικαστήριο απεφάνθη επί των επίδικων πραγματικών περιστατικών».

Η σχέση ανεξαρτησίας και αυτοτέλειας των δύο διαδικασιών αποτελεί επίσης τη βάση για να υποστηρίξει ο Συνήγορος ότι, παρόλο που για την οριοθέτηση του πειθαρχικού παραπτώματος της «βάνουσης συμπεριφοράς» του άρθρου 11 παρ. 1 περ. ια' του Π.Δ. 120/2008, η προσφυγή στην ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 308 παρ. 3 Π.Κ. από τα δικαστήρια θα μπορούσε να αποτελεί ορθή επιλογή, εντούτοις δεν είναι αρκετή. Κι αυτό γιατί στη σχετική διάταξη του Π.Κ. θεσπίζεται ένας δυνητικός προσωπικός λόγος απαλλαγής από την ποινή¹⁸², δηλαδή αναγνωρίζεται νομοθετικά η δυνατότητα του δικαστηρίου να μην επιβάλλει τελικά την απειλούμενη ποινή. Παρά την ομοιότητα της ποινικής και της πειθαρχικής διαδικασίας στο ερευνητικό – αποδεικτικό πεδίο και παρά την αναλογική εφαρμογή των ποινικών διατάξεων στο πειθαρχικό δίκαιο που προβλέπει το άρ. 8 του Π.Δ. 120/2008, η αυτοτέλεια και ο διαφορετικός σκοπός τους προτρέπει η οριοθέτηση των πειθαρχικών παραπτωμάτων να αναζητείται σε συνδυασμό και με τη νομολογία διοικητικών δικαστηρίων, τα οποία κρίνουν

182. Μαργαρίτης Λ. & Παρασκευόπουλος Ν., 2000, *Ποινολόγια άρθρα 50 – 133 Π.Κ.*, σ' έκδοση, Σάκκουλας 2000, σελ. 167 – 168.

ως προς την εφαρμογή των διατάξεων του πειθαρχικού δικαίου¹⁸³.

Αντίθετα, η πρακτική της στενής περιχαράκωσης και συσταλτικής προσέγγισης των πειθαρχικών εννοιών, έχει αφήσει ουσιαστικά εκτός πεδίου εφαρμογής τη διάταξη του άρ. 134^Α Π.Κ., γεγονός που έχει προκαλέσει άλλη μια καταδικαστική απόφαση σε βάρος της χώρας¹⁸⁴. Κρίνεται, επομένως, αναγκαίο, για την ανάλυση και ερμηνεία των πειθαρχικών όρων, να αξιοποιείται συνολικά η εθνική νομολογία, καθώς και αυτή του Ε.Δ.Δ.Α., στην οποία προστρέχουν συχνά και τα εθνικά δικαστήρια για την οριοθέτηση των εννοιών του άρθρου 137^Α Π.Κ.¹⁸⁵. Η ίδια ανάγκη υπαγορεύεται, όπως ήδη ειπώθηκε εξ αρχής, και από τη διάταξη του άρθρου 188 παρ. 6 Ν. 4662/2020, όπου προβλέπεται η δεσμευτικότητα του νομικού χαρακτηρισμού της ελεγχόμενης πράξης από το Ε.Δ.Δ.Α.

Ομοίως, η ίδια ανάγκη επιτείνεται λόγω της κανονιστικής δομής και νομοτεχνικής κατάστρωσης του ισχύοντος πειθαρχικού δικαίου (Π.Δ. 120/2008). Αναλυτικότερα, πράξεις αστυνομικών που προκαλούν προσβολές της σωματικής ακεραιότητας και δεν εμπίπτουν στις διατάξεις του άρθρου 137^Α Π.Κ. περί βασανιστηρίων αλλά σε εκείνες των άρθρων 308 (σωματική βλάβη) – 309 (επικίνδυνη σωματική βλάβη) Π.Κ., δεχόμενοι την ερμηνεία που υιοθετήθηκε στη συγκεκριμένη περίπτωση, δεν εξομοιώνονται με «βάνausη συμπεριφορά» και, κατ' επέκταση, δεν υπάγονται στο πειθαρχικό παράπτωμα του άρ. 11 παρ. 1 περ. ια' του Π.Δ. 120/2008. Ταυτόχρονα, εφόσον οι συγκεκριμένες διατάξεις του Π.Κ. περί σωματικής βλάβης και επικίνδυνης σωματικής βλάβης δεν περιλαμβάνονται ρητώς στον κατάλογο των πλημμελημάτων του άρθρου 10 παρ. 1 περ. η' του Π.Δ. 120/2008 (στον οποίο μόνο το έγκλημα της παράνομης βίας αναφέρεται αλλά λόγω της διάταξης του άρθρου 10 παρ. 3 του Π.Δ. 120/2008 μπορεί να τιμωρηθεί με ηπιότερη ποινή) από τα μη αμιγώς πειθαρχικά παραπτώματα – που δεν παραπέμπουν σε διατάξεις ποινικού νόμου – μόνο στο πειθαρχικό παράπτωμα του άρθρου 11 παρ. 1 περ. ζ' του Π.Δ. 120/2008 θα μπορούσαν να

183. Έτσι, για παράδειγμα κρίθηκε ότι φέρει νόμιμη, επαρκή και ειδική αιτιολογία η απόφαση του Πειθαρχικού Συμβουλίου, κατά την οποία στοιχειοθετείται η διάπραξη του πειθαρχικού παραπτώματος «βάνausης συμπεριφοράς», σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 1 εδάφ. α' του Π.Δ. 22/1996 σε συνδυασμό με τα άρθρα 3 παρ. 3 και 58 παρ. 2 του Π.Δ. 120/2008, καθώς αστυνομικός διέταξε υφιστάμενό του να συλλέξει σκουπίδια και σε άρνησή του «αντέδρασε κινούμενος απειλητικά εναντίον του, καταδιώκοντας αυτόν όταν τράπηκε σε φυγή, με αποτέλεσμα να γλιστρήσει και καταπέσει στο έδαφος χωρίς να τραυματισθεί και [...] επενέβη και τον εξύβρισε λόγω της προαναφερθείσας ενέργειάς του, αυτός αντιδρώντας του επιτέθηκε πιάνοντάς τον στιγμιαία από το λαιμό».

184. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Zontul κατά Ελλάδος, 17.01.2012.

185. Εφ. Θεσ. 947/2018.

υπαχθούν. Σε μια τέτοια περίπτωση, ωστόσο, η πρόβλεψη του ελαχίστου ορίου της απειλούμενης στερητικής της ελευθερίας ποινής, που θέτει η συγκεκριμένη διάταξη του πειθαρχικού δικαίου, σε συνδυασμό με τα προβλεπόμενα στα άρθρα 53 και 308, 309 Π.Κ., εξαιρεί, τελικά, από το ρυθμιστικό της πεδίο τα εν λόγω εγκλήματα, με συνέπεια αυτά, είτε κατά την ευχέρεια του αρμοδίου οργάνου να υπάγονται σε άλλο αμιγώς πειθαρχικό παράπτωμα μειωμένης βαρύτητας και ποινής – όπως συχνά συμβαίνει με την εξίσωσή τους με ανάρμοστη συμπεριφορά προς τους πολίτες, του άρθρου 13 παρ. 1 εδ. ιδ' του Π.Δ. 120/2008 – είτε να μένουν ατιμώρητα.

Στο σημείο αυτό, υπενθυμίζεται ότι, σε έτερη καταδίκη σε βάρος της χώρας μας για χρήση συσκευής ηλεκτρικής εκκένωσής από αστυνομικό, το Ε.Δ.Δ.Α. υπογράμμισε ότι: *«το ποινικό και πειθαρχικό σύστημα, όπως αυτό εφαρμόστηκε εν προκειμένω, αποδείχθηκε, ότι απέχει πολύ από το να είναι προσηκόντως αυστηρό και δεν ήταν ικανό, να ασκήσει την προσήκουσα αποτρεπτική επιρροή, ώστε να εξασφαλίσει την αποτελεσματική πρόληψη έκνομων πράξεων, όπως αυτές που κατήγγειλαν οι προσφεύγοντες. Υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες τις υπόθεσης, το Δικαστήριο καταλήγει επίσης στο συμπέρασμα, ότι η έκβαση των επίδικων διαδικασιών κατά του αστυνομικού δεν προσέφερε την δέουσα επανόρθωση για το πλήγμα, που προκλήθηκε στην αξία, στην οποία είναι αφιερωμένο το άρθρο 3 της Σύμβασης¹⁸⁶»*. Επιπλέον, το Δικαστήριο δέχεται, ως προϋπόθεση για την αποτελεσματική διερεύνηση καταγγελιών για συμπεριφορές αντίθετες με το άρθρο 3 Ε.Σ.Δ.Α., το συμβαλλόμενο Κράτος να έχει νομοθετήσει διατάξεις ποινικού δικαίου, που καταστέλλουν πρακτικές αντίθετες στο άρθρο 3 Ε.Σ.Δ.Α., ενώ ελέγχει και την επιβληθείσα ποινή¹⁸⁷.

Προς την ίδια κατεύθυνση, σημειώνεται ότι, η όποια ερμηνεία δεν θα πρέπει να δυσχεραίνει την υποχρέωση διερεύνησης. Αντίθετα, το Ε.Δ.Δ.Α. διευκρινίζει ότι η διενέργεια αποτελεσματικής επίσημης έρευνας, όταν ένα άτομο υποστηρίζει με τρόπο υπερασπισίμο ότι υπέστη από τις διωκτικές αρχές συμπεριφορά αντίθετη προς το άρθρο 3 της Ε.Σ.Δ.Α., συνιστά υποχρέωση μέσων κι όχι αποτελέσματος¹⁸⁸. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η Αρχή, και πάλι επικαλούμενη τη νομολογία του Στρασβούργου, υπενθυμίζει ότι η έρευνα που διεξάγεται από την αστυνομία, αφορά σε συμπεριφορά αστυνομικών και περιορίζεται κατά κύριο

186. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Σιδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδας, 25.04.2018.

187. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Ν.Ζ. κατά Ελλάδας, 17.01.2012.

188. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α., *Torosian* κατά Ελλάδας, 07.07.2022, *Andersen* κατά Ελλάδας, 26.04.2018.

λόγο σε καταθέσεις αστυνομικών λόγω της ιεραρχικής δομής, και πάντως της συναδελφικής σχέσης που τους συνδέει, στερείται εκ προοιμίου ανεξαρτησίας και ως εκ τούτου αποτελεσματικότητας¹⁸⁹. Πολύ περισσότερο, όταν με της μαρτυρικές καταθέσεις επιχειρείται να αντισταθμιστεί η μη ανεύρεση οπτικοκοακουστικού υλικού, αυτές οφείλουν να περιλαμβάνουν την εξέταση όλων των προσώπων που έχουν γνώση των γεγονότων και κυρίως των παθόντων.

3. Περαιτέρω, η τελευταία συμπληρωματική έκθεση, εξετάζοντας τη νομιμότητα της χρήσης συσκευής ηλεκτρικής εκκένωσης, κάνει δεκτό ότι ο ηλεκτρικός εκκενωτής θα μπορούσε να υπαχθεί στην έννοια «*άλλα ειδικά μέσα*» του άρθρου 3 παρ. 2 εδ. α' του Ν. 3169/2003 και στο «*οποιοδήποτε τεχνικό μέσο*» του άρθρου 5 παρ. 4 της 23/2010 Κανονιστικής Διαταγής, όπως και να παραλληλιστεί με το «*οποιοδήποτε τεχνικό μέσο*» του άρθρου 3 παρ. 3 της υπ' αριθ. 7001/2/157-ιζ' από 08.07.1994 απόφασης του Υπουργού Δημόσιας Τάξης, το περιεχόμενο της οποίας, ωστόσο, παραμένει απόρρητο. Αν και σε κανένα από τα προαναφερόμενα κανονιστικά κείμενα δεν προσδιορίζεται ρητά η έννοια του ηλεκτρικού εκκενωτή, εντούτοις αναφέρονται σε «*πλήρως εξοπλισμένα σύγχρονα όπλα και υλικοτεχνικά μέσα*». Από τη γραμματική ερμηνεία των συγκεκριμένων προβλέψεων και την κοινή λογική θα μπορούσε κατά την έκθεση πορίσματος να συναχθεί η ένταξη του ηλεκτρικού εκκενωτή στα σύγχρονα υλικοτεχνικά μέσα, ενώ βάσει της σχετικής διαταγής χρέωσης, ο αστυνομικός τον κατέχει νόμιμα και τυγχάνει και πιστοποιημένος και εκπαιδευμένος στη χρήση του.

Στο πλαίσιο άλλης μιας καταδίκης της χώρας μας¹⁹⁰, και σύμφωνα με την πάγια θέση του Ε.Δ.Δ.Α., ερμηνεύοντας μεν το άρθρο 2 Ε.Σ.Δ.Α., υποστηρίζεται ότι οι επιχειρήσεις της αστυνομίας δεν πρέπει απλά και μόνο να προβλέπονται από την εθνική νομοθεσία, αλλά και να ρυθμίζονται αποτελεσματικά απ' αυτή, στο πλαίσιο ενός συστήματος επαρκών και αποτελεσματικών διασφαλίσεων από την αυθαιρεσία και την κατάχρηση βίας. Οριοθετώντας την αρχή της αυστηρής αναλογικότητας που εμπεριέχεται στο άρθρο 2, το Δικαστήριο κρίνει ότι το εθνικό δίκαιο που ρυθμίζει τις αστυνομικές επιχειρήσεις πρέπει να διασφαλίζει ένα σύστημα επαρκών και αποτελεσματικών εγγυήσεων κατά της αυθαιρεσίας και της κατάχρησης βίας, ακόμη και κατά του ατυχήματος που μπορεί να αποφευχθεί¹⁹¹. Προς την κατεύθυνση, απαιτείται η πιστοποιημένη εκπαίδευση των αστυνομικών, η οποία στην υπό κρίση περίπτωση υπήρχε για τη συσκευή

189. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Emin Huseynov κατά Αζερμπαϊτζάν*, 07.05.2015.

190. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Χ.Μ. κατά Ελλάδας* της 20.12.2004.

191. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Karandia κατά Βουλγαρίας*, 07.10.2010.

ηλεκτρικής εκκένωσης, όπως προκύπτει από τόσο την έκθεση πορίσματος, όσο και τα έγγραφα του φακέλου της συμπληρωθείσας Π.Δ.Ε.

Ωστόσο, σημειώνεται ότι, η Επιτροπή Πρόληψης των Βασανιστηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης (CPT)¹⁹², στις γενικές αρχές για τη χρήση όπλων ηλεκτρικής εκκένωσης, ενέταξε τη διεξαγωγή διεξοδικής συζήτησης μεταξύ εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας, πριν τη λήψη απόφασης για τη χορήγηση τέτοιων όπλων στις διωκτικές αρχές. Ταυτόχρονα, η ίδια Επιτροπή υπογράμμισε ότι τα σχετικά κριτήρια ως προς τη χρήση των εν λόγω όπλων θα πρέπει να καθορίζονται και να αποτυπώνονται σαφώς σε ειδικούς κανονισμούς, ενώ η χρήση τους θα πρέπει επιπρόσθετα να διέπεται από τις αρχές ης αναγκαιότητας, της επικουρικότητας, της αναλογικότητας, της προειδοποίησης (όπου είναι εφικτό) και της προφύλαξης. Αυτό συνεπάγεται ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι, στους οποίους χορηγούνται τέτοια όπλα, οφείλουν να λαμβάνουν επαρκή εκπαίδευση ως προς τη χρήση τους. Ειδικότερα, ως προς τα όπλα ηλεκτρικής εκκένωσης που μπορούν να εκτοξεύουν βλήματα, υποστηρίχθηκε ότι τα κριτήρια αναφορικά με τη χρήση τους θα πρέπει να εμπνέονται άμεσα από εκείνα που ισχύουν για τα πυροβόλα όπλα.

Περαιτέρω, η CPT θέτει και τεχνικές προδιαγραφές, ως προς τη χρήση όπλων ηλεκτρικής εκκένωσης. Αναλυτικότερα, θεωρεί αναγκαίο τα συγκεκριμένα όπλα να υπόκεινται σε διαδικασία τεχνικής έγκρισης, η οποία να εξασφαλίζει ότι ο αριθμός, η διάρκεια και η ένταση των ηλεκτρικών εκκενώσεων περιορίζονται σε ασφαλές επίπεδο. Ακόμα, εκτιμά πως τα όπλα ηλεκτρικής εκκένωσης πρέπει να είναι εξοπλισμένα με συσκευές (ένα τσιπ μνήμης), που μπορούν να εξασφαλίζουν την καταγραφή διαφόρων πληροφοριών και τη διενέργεια ελέγχων σχετικά με τη χρήση του όπλου (όπως ο ακριβής χρόνος χρήσης, ο αριθμός, η διάρκεια και η ένταση των ηλεκτρικών εκκενώσεων, κ.λπ.). Οι πληροφορίες που είναι αποθηκευμένες σε αυτά τα τσιπ, οφείλουν να μελετώνται και να αναλύονται συστηματικά από τις αρμόδιες αρχές σε κατάλληλα διαστήματα (τουλάχιστον κάθε τρεις μήνες). Επιπλέον, τα όπλα θα πρέπει να διαθέτουν ενσωματωμένες συσκευές σκόπευσης με λέιζερ και βιντεοσκόπησης, οι οποίες θα καθιστούν δυνατή την ασφαλή σκόπευση και θα επιτρέπουν την καταγραφή των περιστάσεων που επιβάλλουν τη χρήση τους.

Λαμβάνοντας υπόψη το περιεχόμενο της εν λόγω καταδικαστικής απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α., το γεγονός ότι πρόκειται για τη δεύτερη καταδίκη σε βάρος της χώρας

192. 20^η Γενική Έκθεση για τις δραστηριότητές της (έτη 2009 – 2010) <https://rm.coe.int/1680696a87>.

μας σε σχέση με χρήση συσκευής ηλεκτρικής εκκένωσης από αστυνομικό, καθώς και την αοριστία που διέπει εν πολλοίς την εθνική νομοθεσία για την κατοχή και χρήση συσκευών ηλεκτρικής εκκένωσης, όπως αυτή αναδείχθηκε στο πλαίσιο του πειθαρχικού ελέγχου, η Αρχή φρονεί ως γενικό μέτρο συμμόρφωσης με την απόφαση την επανεξέταση του σχετικού νομοθετικού πλαισίου. Ο ξεκάθαρος προσδιορισμός των όπλων ηλεκτρικής εκκένωσης, η ένταξη τους σε συγκεκριμένη κατηγορία μέσων, η σαφής πρόβλεψη της χρήσης τους σε συγκεκριμένες εξαιρετικές περιπτώσεις και η τήρηση συγκεκριμένων αρχών, αντίστοιχων με αυτές που εφαρμόζονται στη χρήση πυροβόλων όπλων και που περιγράφονται ανωτέρω στην έκθεση της CPT, αποτελούν μια ελάχιστη βάση υπέρ της ασφαλούς χρήσης τους, αλλά και της ασφάλειας δικαίου. Προς την ίδια κατεύθυνση, κρίνεται ότι θα λειτουργήσουν η θέσπιση και τήρηση των τεχνικών προδιαγραφών σε σχέση με τη χρήση των εν λόγω όπλων, που, ομοίως, αναφέρονται στην ως άνω έκθεση και αφορούν ιδιαίτερα στη καταγραφή πληροφοριών σχετικών με τη χρήση τους, όπως ο ακριβής χρόνος χρήσης ο αριθμός, η διάρκεια και η ένταση των ηλεκτρικών εκκενώσεων, κ.λπ.

Επιπλέον, δεδομένης της ισχύουσας νομοθεσίας, και συγκεκριμένα των διατάξεων του άρθρου 14 του Ν. 3917/2011 και αυτών του Π.Δ. 25/2020 περί εγκατάστασης και λειτουργίας φορητών συστημάτων επιτήρησης από Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας¹⁹³, θα πρέπει η χρήση των συγκεκριμένων όπλων να επιτρέπεται, εφόσον το εκπαιδευμένο προσωπικό που τα χρεώνεται, φέρει φορητό σύστημα επιτήρησης προσαρμοσμένο στη στολή (body worn cameras), το οποίο να είναι ενεργοποιημένο. Μια τέτοια προϋπόθεση γίνεται ακόμη πιο απαιτητή, όταν η χρέωση των συγκεκριμένων όπλων βρίσκει το νομιμοποιητικό της έρεισμα σε επιχείρηση ή επέμβαση εντός Καταστήματος Κράτησης, όπου το υλικό από το σύστημα βιντεοεπιτήρησης οφείλει να διασφαλίζεται βάσει της Οδηγίας 1/2011 της Α.Π.Δ.Π.Χ. Ως προς την ανάγκη εγκατάστασης κλειστών συστημάτων βιντεοσκόπησης, καθώς και ως προς την ανάγκη διατήρησης του βιντεοληπτικού υλικού ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., έχει διατυπώσει προτάσεις και στις τέσσερις δημοσιευμένες ειδικές εκθέσεις του¹⁹⁴. Θα άξιζε στην υπ' αρ. 6/2020

193. http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=99092&Itemid=0&lang=

194. Ετήσια Ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2017 – 2018, σελ. 68:

https://old.synigoros.gr/resources/docs/emhdipa_2017_2018_gr.pdf

Ετήσια Ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019, σελ. 137:

https://old.synigoros.gr/resources/docs/emhdipa_2019.pdf

Ετήσια Ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2020, σελ. 84:

https://old.synigoros.gr/resources/docs/240521-ekthesh-emhdipa_-2020_gr.pdf

Εγκύκλιο του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου,¹⁹⁵ με την οποία δίνονται οδηγίες για αποφυγή συναφών παραβιάσεων της Ε.Σ.Δ.Α. μετά την συγκεκριμένη απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α., παράλληλα με την έμφαση στην αξιοποίηση των μαρτυριών όλων ανεξαιρέτως των, εκόντων γνώση των γεγονότων, προσώπων και προεχόντως των κρατουμένων στο ίδιο κελί, καθώς και των σωφρονιστικών υπαλλήλων, ώστε η έρευνα να είναι σχολαστική, να τονιζόταν αντιστοίχως και η διασφάλιση τυχόν υπάρχοντος βιντεοληπτικού υλικού. Το ίδιο ισχύει και ως προς το περιεχόμενο των τριών άλλων σχετικών εγκυκλίων του ιδίου έτους, υπ' αριθ. 1, 9 και 12/2020.

Τέλος, δε θα πρέπει να λησμονηθεί ότι το Ε.Δ.Δ.Α. έχει διαπιστώσει παραβίαση του ουσιαστικού σκέλους τους άρθρου 2 της Ε.Σ.Δ.Α. λόγω της γενικής παράλειψης του εναγόμενου κράτους να συμμορφωθεί, θεσπίζοντας το κατάλληλο νομικό και διοικητικό πλαίσιο για τη χρήση βίας και πυροβόλων όπλων από στρατιωτικούς φρουρούς, αφού έκρινε ότι διεπόταν από χαλαρότητα ο κανονισμός για τη χρήση πυροβόλων όπλων και ο τρόπος με τον οποίο ανεχόταν τη χρήση θανατηφόρας βίας¹⁹⁶.

B. Φάκελος υπόθεσης 329083

1. Η υπόθεση **Φ. 329083** αφορούσε σε καταγγελία πολίτη για κακοποίηση, βασανιστήρια και εξευτελιστική συμπεριφορά κατά τη διάρκεια αστυνομικής προανάκρισης, που ακολούθησε τη σύλληψή του, αργά το βράδυ της 16.02.2015, στη Θεσσαλονίκη, προκειμένου να ομολογήσει, τις πρωινές ώρες της επομένης, τη διάπραξη ένοπλης ληστείας από κοινού με ιδιαίτερη σκληρότητα, που επέφερε τον θάνατο ενός εκ των θυμάτων. Στις 20.02.2015 ο προσφεύγων, όντας προσωρινά κρατούμενος στη Φυλακή Διαβατών, υπέβαλε σχετική έγκληση κατά των αστυνομικών και αίτημα εξέτασης από ιατροδικαστή, το οποίο ικανοποιήθηκε άμεσα. Στις 24.02.2015 η ιατροδικαστής απέστειλε στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης τα ευρήματά της μαζί με εκείνα των ιατρικών εξετάσεων από το γενικό νοσοκομείο, τα οποία συνέτειναν υπέρ

Ετήσια Ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.ΠΑ. 2021, σελ. 166 – 167:

<https://www.synigoros.gr/el/category/ekdoseis-ek8eseis/post/emhdipa-%22eidikh-ek8esh-toy-synhgoroy-toy-polith-ws-e8nikoy-mhxanismo-y-diereynhshs-peristatikwn-ay8airesias-gia-to-2021%22>

195. <https://eisap.gr/egkyklloi/%ce%b5%ce%b3%ce%ba%cf%8d%ce%ba%ce%bb%ce%b9%ce%bf%ce%b9-2020/>

196. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α *Putintseva κατά Ρωσίας*, 10.05.2012.

μιας «ελαφράς κάκωσης προκληθείσας δι' αμβλέος και οξυαίχμου οργάνου. Λόγω αυτής της κακώσεως [ο καταγγέλλων] θα νοσεί για 5 – 7 ημέρες, εφόσον δεν επέλθουν επιπλοκές». Στις 27.02.2015, ωστόσο, ο προσφεύγων διακομίσθηκε στο νοσοκομείο με διάτρηση στομάχου. Σύμφωνα με την έκθεση β' ιατροδικαστή, συνταχθείσα τον Απρίλιο 2015 και προσκομισθείσα από τον προσφεύγοντα, η διάτρηση στομάχου που υπέστη «δεν φέρεται να προκλήθηκε από επιπλοκή ασυμπτωματικού γαστροδωδεκαδακτυλικού έλκους ... αλλά από θλαστική κάκωση... Εκ των ως άνω εκτεθέντων προκύπτει ότι ο κ. Torosian υπέστη σοβαρά σωματική βλάβη συνεπεία του φερομένου τραυματισμού του στην κοιλιακή χώρα».

Αντίθετα, σε ένορκη κατάθεσή της, η α' ιατροδικαστής υποστήριξε ότι η εν λόγω εξέλιξη της υγείας του προσφεύγοντα δεν ήταν συμβατή προς τα αποτελέσματα των προγενέστερων ιατρικών εξετάσεων στις οποίες είχε αυτός υποβληθεί και ότι, κατά συνέπεια, η κλινική του εικόνα είχε σημαντικά διαφοροποιηθεί κατά το διαρρέυσαν χρονικό διάστημα των επτά ημερών. Με διάταξη του οικείου Εισαγγελέα Πρωτοδικών τον Ιούνιο 2016, απορρίφθηκε η έγκληση του προσφεύγοντος κατά των αστυνομικών, ως ουσία αβάσιμη. Ομοίως απορρίφθηκε και η προσφυγή κατά της απορριπτικής εισαγγελικής διάταξης από την Εισαγγελέα Εφετών τον Νοέμβριο 2016, κρίνοντάς την απαράδεκτη, επί τη βάση του ότι είχε ασκηθεί ενώπιον αναρμόδιου οργάνου, ήτοι του Αναπληρωτή Προϊστάμενου του Καταστήματος Κράτησης Θεσσαλονίκης και όχι του Γραμματέα της Εισαγγελίας που είχε εκδώσει την προσβαλλομένη απόφαση (άρθρο 48 Κ.Π.Δ.).

Το Ε.Δ.Δ.Α. απεφάνθη ότι ο προσφεύγων δεν επωφελήθηκε μιας αποτελεσματικής ποινικής διερεύνησης για μια σειρά από λόγους, που συνοψίζονται στο ότι: α) οι εισαγγελικές αρχές, παρά την εν λόγω επιδείνωση της υγείας του προσφεύγοντος και το γεγονός ότι αυτή συνέβη ενόσω αυτός ήταν κρατούμενος, δηλ. υπό τον απόλυτο κρατικό έλεγχο, δεν εξέτασαν συγκριτικά και σε βάθος τις προσκομισθείσες ιατρικές εξετάσεις και ιατροδικαστικές γνωματεύσεις, καθώς και το συνταχθέν έγγραφο του Γ.Κ.Κ. Διαβατών, με το οποίο επιβεβαιώνεται ότι καμία άλλη αντιπαράθεση ή περιστατικό δε συνέβη στο μεσοδιάστημα της άφιξης του στη φυλακή και της διακομιδής του στο νοσοκομείο, πριν αποφανθούν ότι δεν αποδείχθηκε αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της διάτρησης του στομάχου και του καταγγελλόμενου ξυλοδαρμού, β) ο προσφεύγων δεν υπεβλήθη σε καμία εξέταση προ της θέσης του σε κράτηση, όπως πάγια επισημαίνει η νομολογία του Δικαστηρίου και γ) ο εισαγγελέας πρωτοδικών καταδικάζοντας τον προσφεύγοντα στα δικαστικά έξοδα με την απόρριψη της έγκλησης του ως αβάσιμη, λειτούργησε τιμωρητικά, επειδή ο δεύτερος κατήγγειλε τους, εμπλεκόμενους

στην υπόθεση, αστυνομικούς και δ) αν και παραμένει ανεξήγητος ο λόγος που η προσφυγή κατά της απορριπτικής εισαγγελικής διάταξης καταχωρήθηκε από τον αναπληρωτή διευθυντή των φυλακών, σε κάθε περίπτωση, η διαδικασία, που ακολουθήθηκε, κατέληξε να διαβιβαστεί το οιοδήποτε ένδικο μέσο στον εισαγγελέα εφετών, δημιουργώντας στον προσφεύγοντα την εντύπωση του παραδεκτού της προσφυγής του. Υπ' αυτό το πρίσμα, το Δικαστήριο συμπέρανε ότι υπήρξε διαδικαστική παραβίαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α.

Ως προς τη διοικητική έρευνα της υπόθεσης, το Ε.Δ.Δ.Α. αναφέρεται στην από 31.12.2015 παραγγελία του Αντεισαγγελέα Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης προς τον Υποδιευθυντή της Υποδιεύθυνσης Εσωτερικών Υποθέσεων Βορείου Ελλάδος για προκαταρκτική εξέταση, προκειμένου να συμπεριληφθεί σε αυτήν και το πόρισμα διενεργηθείσας διοικητικής έρευνας, καταλήγοντας όμως ότι το σύνολο της δικογραφίας που υποβλήθηκε τελικά στο Δικαστήριο «δεν διαλαμβάνει στοιχεία για τη συνέχιση της διοικητικής ερεύνης» (παρ. 45). Η ίδια διαπίστωση επαναλαμβάνεται και στο με αριθμ. πρωτ. 170447/763812/13.12.2022 διαβιβαστικό έγγραφο του Ν.Σ.Κ., το οποίο μεταξύ άλλων αναφέρει: «Στις 23 Οκτωβρίου 2015 ο προσφεύγων κατέθεσε ενώπιον των αξιωματικών της Υποδιεύθυνσεως Εσωτερικών Υποθέσεων Βορείου Ελλάδος, η οποία ανέλαβε την πειθαρχική διερεύνηση της υπόθεσης [...] Στις 16 Μαΐου 2016 οι αστυνομικοί Τ. Α., Β. Ν. και Β. Ι. κλήθηκαν να καταθέσουν ενώπιον της Υποδιεύθυνσεως Εσωτερικών Υποθέσεων. Στις από 20 Μαΐου 2016 (ανωμοτί) καταθέσεις τους αρνήθηκαν την τέλεση οποιασδήποτε πράξης βίας, τόσο φυσικής όσο και ψυχολογικής, εναντίον του προσφεύγοντος, ο οποίος δεν κλήθηκε να καταθέσει στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής. Κατά την εκδίκαση της υπόθεσης από το Ε.Δ.Δ.Α., δεν είχαν προσκομισθεί περαιτέρω στοιχεία για την πορεία της διοικητικής έρευνας».

Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι οι ερευνητικές ενέργειες της Υποδιεύθυνσης Εσωτερικών Υποθέσεων Βορείου Ελλάδος εκλαμβάνονται ως αναγόμενες στη διοικητική διαδικασία, γεγονός το οποίο δεν ισχύει, αφενός διότι η εισαγγελική παραγγελία για προκαταρκτική εξέταση αφορά στην ποινική διαδικασία, και αφετέρου διότι, όπως διαβεβαιώνει την Αρχή η οικεία Υποδιεύθυνση με το υπ' αρ.πρωτ.3021/8/293-μ'/07.03.2023 έγγραφό της, αυτή δεν διαθέτει αρμοδιότητα διοικητικής διερεύνησης υποθέσεων, αλλά: α) ενεργεί προανακριτικά, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 4613/2019 και του Π.Δ. 65/2019 και β) διαβιβάζει αντίγραφα των σχετικών προανακριτικών εκθέσεων στην, αρμόδια για θέματα προσωπικού, υπηρεσία προς διερεύνηση του πειθαρχικού σκέλους των υποθέσεων. Η σύγχυση που δημιουργείται εν προκειμένω αντλείται, για μια ακόμη φορά από τη σύζευξη της ποινικής με την πειθαρχική διαδικασία, παρά τις αντίθετες νομοθετικές υπαγορεύσεις του άρ. 48 του Π.Δ. 120/2008, οι οποίες υπερθεματίζονται τόσο

από τη διεθνή¹⁹⁷ και εθνική¹⁹⁸ νομολογία, όσο και από τη θεωρία¹⁹⁹.

Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τα στοιχεία του πειθαρχικού φακέλου της υπόθεσης που διαβιβάστηκε αρμοδίως στον Μηχανισμό, προκύπτει ότι, κατόπιν της μηνυτήριας αναφοράς που κατέθεσε ο προσφεύγων για παραβιάσεις του 137^Α παρ. 3 Π.Κ. σε βάρος αστυνομικών, η Εισαγγελέας Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης εξέδωσε την από 28.04.2015 παραγγελία για διενέργεια σχετικής προκαταρκτικής εξέτασης κατά τα οριζόμενα στον Κ.Π.Δ., την οποία απηύθυνε στην Υποδιεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων Βορείου Ελλάδος. Στις 24.12.2015 η Δ/νση Προσωπικού του Αρχηγείου της ΕΛ.ΑΣ. την υπ' αριθμ. πρωτ. 241201/6-α' διαταγή, με την οποία η Δ/νση Ασφαλείας Θεσσαλονίκης καλούταν να προβεί στις απαραίτητες, κατά την κρίση της, ενέργειες για τη διοικητική διερεύνηση της υπόθεσης. Στις 31.12.2015 η Εισαγγελία Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης εξέδωσε δεύτερη παραγγελία διενέργειας ποινικής προκαταρκτικής εξέτασης της υπόθεσης προς την Υποδιεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων Βορείου Ελλάδος, στην οποία, μεταξύ άλλων, επεσήμανε τη διεξαγωγή Ε.Δ.Ε., προκειμένου το πειθαρχικό πόρισμα της να επισυναφθεί στην ποινική δικογραφία. Επ' αυτού και ύστερα από την ανταλλαγή σχετικής αλληλογραφίας μεταξύ των αρμοδίων υπηρεσιών της ΕΛ.ΑΣ., στις 20.02.2016 η Διεύθυνση Ασφαλείας Θεσσαλονίκης απάντησε προς την Δ/νση Προσωπικού του Αρχηγείου της ΕΛ.ΑΣ. ότι, ως προς την διοικητική διερεύνηση της υπόθεσης, θα αναμένει την ολοκλήρωση της ποινικής προκαταρκτικής εξέτασης της Υποδιεύθυνσης Εσωτερικών Υποθέσεων Βορείου Ελλάδος, ώστε να αποφανθεί αν υφίσταται λόγος διεξαγωγής πειθαρχικού ελέγχου. Εν τέλει, η προαναφερόμενη Διεύθυνση στις 16.07.2016 διέταξε Προκαταρκτική Διοικητική Έρευνα επί της υπόθεσης αφού είχε ολοκληρωθεί η ποινική διαδικασία κι αφού η σχετική έγκληση, που την προκάλεσε, είχε απορριφθεί ως αβάσιμη με την έκδοση σχετικής εισαγγελικής διάταξης στις 02.06.2016. Το πειθαρχικό πόρισμα που εκδόθηκε στις 31.12.2016, μεταξύ άλλων, επικαλέστηκε και την προαναφερόμενη εισαγγελική διάταξη, προκειμένου να υποστηρίξει ότι δεν θεμελιώθηκε η αντικειμενική υπόσταση οποιουδήποτε πειθαρχικού παραπτώματος και, ως εκ τούτου, να εισηγηθεί την αρχειοθέτηση της υπόθεσης.

Τα ζητήματα που εγείρονται ως προς την ανωτέρω μεθόδευση του πειθαρχικού

197. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α., *Kemal Coskun κατά Τουρκίας* 23.03.2017, *Mullet κατά Γαλλίας* 13.09.2007.

198. ΣτΕ (Ολομ.) 4662/2012.

199. Παπαδαμάκης Α., 2016, *op. cit.*

ελέγχου, όπως ήδη σχολιάστηκε, ξεπερνούν την απλή σύμπλευση της ποινικής και της πειθαρχικής διαδικασίας, έστω και καθ' υπέρβαση των νομοθετικών και νομολογιακών επιταγών, καταλήγοντας σε μια συγκεχυμένη επικάλυψη των δύο διαδικασιών, προέκταση της οποίας είναι και η μη διαβίβαση τελικά του συνόλου της πειθαρχικής δικογραφίας κατά την εκδίκαση της υπόθεσης από το Ε.Δ.Δ.Α. Η ταχύτητα ως προς τη διεξαγωγή του πειθαρχικού ελέγχου, η ανεξαρτησία ως προς την ιεραρχική απόσταση ελεγκτών και ελεγχομένων, η επάρκεια ως προς τα αποδεικτικά μέσα και, ως εκ τούτου, η αμεροληψία ως προς την αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού, συνθέτουν περαιτέρω τις πλημμέλειες που εντοπίζονται σε σχέση με την διεξαχθείσα πειθαρχική διαδικασία, καθώς και τα κριτήρια εκπλήρωσης των διαδικαστικών απαιτήσεων του αρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α.

2. Με βάση τα ανωτέρω, ως προς τα μέτρα που μπορούν να ληφθούν για την εκτέλεση της εν λόγω απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α. και την εκ νέου διερεύνηση της υπόθεσης, κατά πρώτον υπενθυμίζεται ότι ο Συνήγορος του Πολίτη δεν έχει αρμοδιότητα επί των πλημμελειών που θίγει το Ε.Δ.Δ.Α. αναφορικά με την ποινική έρευνα που διεξήχθη από τις εθνικές δικαστικές Αρχές. Ως προς την αρμοδιότητα του Συνηγούρου να ζητήσει εκ νέου πειθαρχική διερεύνηση από τα σχετικά διοικητικά όργανα σε συμμόρφωση με την απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α.²⁰⁰, ανακύπτουν δύο βασικά ζητήματα, τα οποία η Αρχή επιθυμεί να ξεκαθαρίσει. Το πρώτο σχετίζεται με τον ισχυρισμό που διατυπώνει η Δ/νση Αστυνομικού Προσωπικού στο με αριθμ. πρωτ. 1647/23/346859/18.02.2023 έγγραφο διαβίβασης προς τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. του πειθαρχικού φακέλου της υπόθεσης, σύμφωνα με τον οποίο εκτιμάται ότι η Αρχή δεν έχει αρμοδιότητα για την υπόθεση αυτή, όπως άλλωστε και για κανένα συμβάν που έλαβε χώρα πριν τον ιδρυτικό νόμο του Μηχανισμού, ήτοι τον Ν. 4443/2016. Το δεύτερο ζήτημα αφορά στη διαπίστωση του Ε.Δ.Δ.Α. ότι, κατά το χρόνο εκδίκασης της υπόθεσης η δικογραφία που είχε τεθεί ενώπιόν του υπολειπόταν ως προς τα στοιχεία της συνέχισης και ολοκλήρωσης της πειθαρχικής έρευνας, ενώ το ίδιο επιβεβαιώνεται και από το Ν.Σ.Κ. στο από 13.12.2022 διαβιβαστικό έγγραφό του προς την Αρχή.

Ως προς το πρώτο θέμα, ότι η σχετική αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. δεν υφίσταται για προγενέστερα του νόμου περιστατικά αυθαιρεσίας, η άποψη αυτή του Τμήματος Αξιωματικών της οικείας Διεύθυνσης παραγνωρίζει σύμφωνα με την Αρχή τα ακόλουθα:

Ο νόμος ορίζει ότι ο Συνήγορος του Πολίτη ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης

200. Άρ. 1 παρ. 5 Ν. 3938/2011, ως ισχύει.

Περιστατικών Αυθαιρεσίας «επιλαμβάνεται επίσης υποθέσεων για τις οποίες έχει εκδοθεί καταδικαστική απόφαση από το Ε.Δ.Δ.Α., με την οποία διαπιστώνονται ελλείψεις της πειθαρχικής διαδικασίας ή νέα στοιχεία που δεν αξιολογήθηκαν στην πειθαρχική έρευνα ή την εκδίκαση της υπόθεσης». Στο πλαίσιο αυτό, ο Συνήγορος μπορεί να αποφασίσει την εκ νέου έρευνα και να ζητήσει την πειθαρχική διερεύνηση από τα αρμόδια διοικητικά όργανα σε συμμόρφωση με την απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α.. Η σχετική αρμοδιότητα ενεργοποιείται με τη διαβίβαση από τις οικείες Διευθύνσεις Προσωπικού της απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α. και του πειθαρχικού φακέλου της υπόθεσης.²⁰¹ Για τον υπολογισμό του χρόνου παραγραφής που προβλέπεται από τις πειθαρχικές διατάξεις ο νόμος ορίζει ότι δεν υπολογίζεται το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από την έκδοση της απόφασης του αρμόδιου, κατά περίπτωση, πειθαρχικού οργάνου μέχρι την περιέλευση στο Συνήγορο του Πολίτη της απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α.²⁰² Σημειώνεται επίσης ότι ο νόμος προβλέπει την αναστολή αλλά όχι την αναδρομική κατάργηση του θεσμού της παραγραφής. Είναι κρίσιμο συνεπώς να μη διαβιβάζονται πειθαρχικές υποθέσεις στις οποίες έχει επέλθει ήδη παραγραφή και δη λόγω παραγραφής του τυχόν αντίστοιχου ποινικού αδικήματος²⁰³ - που αναλόγως αν πρόκειται για κακούργημα ή πλημμέλημα επέρχεται κατ' αρχήν σε 20 ή 5 έτη αντίστοιχα²⁰⁴ - προκειμένου να μην είναι αλυσιτελής η απόφαση της εκ νέου πειθαρχικής διερεύνησης.

Τα παραπάνω αποσκοπούν στην επιβολή προσήκουσας ποινής και στην άσκηση συμπληρωματικής δίωξης, κατά την έννοια του β' εδαφίου της παρ. 6 του άρθρου 1 Ν.3938/11 ως ισχύει, σε συμφωνία με το άρθρο 4 του 7^{ου} πρωτοκόλλου στην Ε.Σ.Δ.Α., που έχει κυρώσει η Ελλάδα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την εν λόγω διάταξη υπαγορεύεται ότι «Στο πλαίσιο της επανεξέτασης της πειθαρχικής υπόθεσης είναι δυνατόν να ασκηθεί ή να συμπληρωθεί η πειθαρχική δίωξη και να επιβληθεί η προσήκουσα πειθαρχική ποινή ανεξάρτητα από την αρχική εκδίκαση της υπόθεσης υπό την προϋπόθεση ότι δεν διώκεται υπάλληλος για δεύτερη φορά για το ίδιο πειθαρχικό παράπτωμα εκτός εάν υπάρχουν νέα στοιχεία ή στοιχεία που αποκαλύφθηκαν εκ των

201. Άρ. 1 παρ. 5 Ν. 3938/2011, ως αντικαταστάθηκε με το άρ. 56 Ν. 4443/2016 και στη συνέχεια από την παρ. 1 του άρ. 188 Ν. 4662/2020.

202. Άρ. 188 παρ. 6 Ν. 4662/2020.

203. Τα αμιγώς πειθαρχικά αδικήματα του αστυνομικού προσωπικού κατ' άρ. 7 του Π.Δ. 120/2008 παραγράφονται, αναλόγως της βαρύτητας της ποινής που επισύρουν, μετά από δύο (2) ή πέντε (5) έτη, εκτός εάν αποτελούν παράλληλα και ποινικά αδικήματα, περίπτωση κατά την οποία ακολουθούν τον μεγαλύτερο χρόνο παραγραφής του ποινικού αδικήματος.

204. Πλην κακουργημάτων που επισύρουν ποινή θανάτου ή ισόβιας κάθειρξης, άρθρο 11 Π.Κ., επίσης άρ. 113 ως προς το ανώτατο διάστημα αναστολής παραγραφής, πέντε (5) έτη για τα κακουργήματα και 3 για τα πλημμελήματα.

υστέρων ή εάν υπήρξε ουσιώδες ελάττωμα της διαδικασίας».

Δεδομένου ότι ο νόμος δεν διακρίνει ως προς το χρόνο εκδόσεως των διαβιβαζομένων αποφάσεων, η δε διατύπωσή του αναφέρεται και σε υποθέσεις «για τις οποίες έχει εκδοθεί καταδικαστική απόφαση από το Ε.Δ.Δ.Α.», η αρμοδιότητα του Συνηγού γίνεται δεκτό ότι μπορεί να ενεργοποιηθεί με τη διαβίβαση σε αυτόν και προγενέστερων αποφάσεων από την έναρξη ισχύος των άρθρ. 56 – 58 του Ν. 4443/2016 βάσει του άρθρ. 77 του ίδιου νόμου. Αυτό σημαίνει και επί αποφάσεων που είχαν εκδοθεί πριν την 09.06.2017 και παρέμεναν ανεκτέλεστες ως προς τα ατομικά μέτρα συμμόρφωσης, που αφορούσαν το πειθαρχικό σκέλος, για προηγηθέντα του εν λόγω νόμου πειθαρχικά παραπτώματα. Πολλώ δε μάλλον αυτό ισχύει για αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. που εκδίδονται μετά την έναρξη ισχύος του Ν. 4443/2016. Είναι σαφές και από την αιτιολογική έκθεση του νόμου αυτού, που αναφέρεται σε εκδοθείσες αποφάσεις του Δικαστηρίου του Στρασβούργου²⁰⁵, ότι ο νομοθέτης θέλησε να επέμβει με διάταξη τροποποιητική της διαδικασίας στο πλαίσιο των διεθνών υποχρεώσεων της χώρας για συμμόρφωση και με ατομικά μέτρα σε αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α., ανεξαρτήτως του χρόνου εκδόσεώς τους, ο οποίος δεν είναι σπάνιο να απέχει πέντε και πλέον έτη από το συμβάν, καθώς ζητούμενο ήταν και παραμένει η θεραπεία ουσιωδών πλημμελειών της πειθαρχικής διαδικασίας και η διεξαγωγή αποτελεσματικής και αμερόληπτης έρευνας.

Είναι χαρακτηριστικό ότι το Ν.Σ.Κ., κατ' εφαρμογή του συγκεκριμένου νόμου, διαβίβασε τον Δεκέμβριο 2017 στον Εθνικό Μηχανισμό Διερεύνησης ανεκτέλεστες αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. της ομάδας Μακαρατζής, εκδοθείσες στο διάστημα των ετών 2001 – 2010²⁰⁶, ενώ η λειτουργία του Εθνικού Μηχανισμού ελήφθη υπόψη από το Συμβούλιο Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, προκειμένου να λήξει η αυξημένη επιτήρηση της χώρας μας ως προς τη συμμόρφωση με τις αποφάσεις αυτές²⁰⁷. Αναφορικά, δε, με την συγκεκριμένη απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α., το Ν.Σ.Κ., στο από 13.12.2022 διαβιβαστικό του έγγραφο προς την Αρχή, σημειώνει ότι η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης κατηγοριοποιεί την παρούσα υπόθεση ως επαναλαμβανόμενη τακτική άσκησης υπερβολικής βίας από αστυνομικούς, εντάσσοντάς την στην σχετική ομάδα αποφάσεων «Σιδηρόπουλος – Παπακώστας», που συνεχίζουν να

205. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4443/2016, σελ. 19.

206. Ετήσια Ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2017 – 2018 σελ. 49 επ.

207. Τελικό Ψήφισμα CM/ResDH (2021) 190 <https://hudoc.exec.coe.int/FRE?i=001-212435>, με αναφορά και στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., επίσης δελτίο τύπου Συνηγού 09/2021 <https://www.synigoros.gr/el/category/nea/post/to-symboylio-ths-eyrwphs-gia-thn->

παρακολουθούνται από την Επιτροπή Υπουργών κατά τη διαδικασία ενισχυμένης επιτήρησης.

3. Ως προς το δεύτερο θέμα της ενεργοποίησης της αρμοδιότητας του Συνηγόρου να ζητήσει την εκ νέου πειθαρχική διερεύνηση επί της συγκεκριμένης υπόθεσης, η Αρχή επισημαίνει τα εξής:

Όπως ήδη αποσαφηνίστηκε ανωτέρω και σύμφωνα με τις διευκρινίσεις που παρήγε το με αριθμ. πρωτ. 164/23/346859/18.02.2023 έγγραφο της Δ/σης Αστυνομικού Προσωπικού, σε συνδυασμό με το με αριθμ. πρωτ. 3021/8/293-μ'/07.03.2023 έγγραφο της Υποδιεύθυνσης Εσωτερικών Υποθέσεων Βορείου Ελλάδας, τα στελέχη της τελευταίας, κατόπιν σχετικής εισαγγελικής παραγγελίας ενήργησαν ως προανακριτικά όργανα, δεδομένης της αρμοδιότητας της υπηρεσίας αυτής να διερευνά τη διακρίβωση ποινικών αδικημάτων, υπό την εποπτεία Εισαγγελέα προς τον οποίον και αναφέρονται, προκειμένου να εκτιμήσει την περαιτέρω ποινική πορεία της υπόθεσης για την άσκηση ή μη ποινικής δίωξης. Σύμφωνα με το περιεχόμενο του Π.Δ. 65/2019, εκδοθέντος βάσει της εξουσιοδοτικής διάταξης του άρθρ. 21 παρ. 6 Ν. 4613/2019, ο διοικητής της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων των Σωμάτων Ασφαλείας, παράλληλα με την υποβολή της ποινικής δικογραφίας στον Εισαγγελέα, διαβιβάζει αντίγραφα των εκθέσεων της προανάκρισης ή προκαταρκτικής εξέτασης που διενήργησε για αξιόποινες πράξεις αστυνομικών και *«στην αρμόδια για θέματα προσωπικού Υπηρεσία του οικείου Σώματος, προκειμένου να αποτελέσουν αποδεικτικό υλικό και της διοικητικής δικογραφίας κατά τη διερεύνηση του πειθαρχικού μέρους της υπόθεσης».*

Πέραν των διατάξεων αυτών, ωστόσο, ο Μηχανισμός κρίνει απαραίτητο να αναφερθεί και στο νομικό πλαίσιο που ίσχυε κατά τα έτη 2015 – 2016, το χρόνο δηλαδή που η Υποδιεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων Βορείου Ελλάδας επελήφθη της υπόθεσης που κρίθηκε από το Ε.Δ.Δ.Α., όπως προκύπτει βάσει του ιστορικού της. Ο Συνήγορος παρατηρεί ότι, κατά το επίμαχο διάστημα, ίσχυαν οι διατάξεις του Ν. 2713/1999, οι οποίες μάλιστα εξακολουθούν να ισχύουν ως προς το άρθρ. 3, δεδομένου ότι αυτό δεν καταργήθηκε από το μεταγενέστερο άρθρ. 21 του Ν. 4613/2019, προβλέποντας ρητά την εισαγγελική εποπτεία στις προκαταρκτικές εξετάσεις και προανακρίσεις που διενεργούν η Διεύθυνση και η Υποδιεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων. Κατά όμοιο, επίσης, τρόπο με το ως άνω ισχύον Π.Δ., το προϊσχύσαν Π.Δ. 179/1999 όριζε ότι ο Διευθυντής της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων *«αναφέρει εγγράφως στη Διεύθυνση Αστυνομικού Προσωπικού του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης για το αποτέλεσμα των προανακρίσεων και των προκαταρκτικών εξετάσεων που ενεργεί η Υπηρεσία του*

για υποθέσεις αρμοδιότητάς της, υποβάλλοντας παράλληλα και φωτοαντίγραφα των σχετικών δικογραφιών, για την άσκηση του πειθαρχικού ελέγχου²⁰⁸».

Οι σχετικές πλημμέλειες, επομένως, που εντοπίζει το Ε.Δ.Δ.Α. στην παρούσα απόφασή του ως προς τις ενέργειες ή παραλείψεις της Υποδιεύθυνσης Εσωτερικών Υποθέσεων Βορείου Ελλάδας, ανάγονται και αυτές στην ποινική διαδικασία και όχι σε τυχόν εσωτερικές διοικητικές εξετάσεις, προκαταρκτικές ή ένορκες, της ΕΛ.ΑΣ. Δεδομένου ότι η αρμοδιότητα του Συνηγόρου ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας να αποφασίσει την επανάληψη της διαδικασίας αφορά σε καταδικαστικές αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α., με τις οποίες διαπιστώνονται ελλείψεις της πειθαρχικής διαδικασίας²⁰⁹, ο Συνήγορος με την ειδική αυτή αρμοδιότητα δεν έχει εν προκειμένω την ευχέρεια να αποφασίσει την επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας, διότι η μεν διαδικασία ενώπιον της Υποδιεύθυνσης Εσωτερικών Υποθέσεων ανάγεται στην ποινική δίκη και την διαδικασία αυτής, η δε πειθαρχική διαδικασία της ΕΛ.ΑΣ. σχετικά με την ίδια υπόθεση δεν αποτέλεσε αντικείμενο της απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α., για την ακρίβεια, ουδαμώς προκύπτει να έχει τεθεί υπ' όψη του Ε.Δ.Δ.Α. Το γεγονός αυτό προκαλεί προβληματισμό, καθώς, αν και υπήρξε εσωτερική διοικητική εξέταση, αυτή δεν προκύπτει με κανέναν τρόπο να έχει τεθεί υπ' όψη του Ε.Δ.Δ.Α., αλλά ετέθη το πρώτον υπ' όψη του Συνηγόρου του Πολίτη επτά (7) έτη μετά την έκδοση πειθαρχικού πορίσματος, εξ αφορμής της εκτέλεσης της απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α. για την υπόθεση αυτή.

4. Στη παρούσα έκθεση η Αρχή, μέσω πολλαπλών παραπομπών σε συγκεκριμένες υποθέσεις που επεξεργάστηκε κατά το 2022, προβαίνει σε ανάλογο αριθμό επισημάνσεων ως προς τον αυτοαναφορικό, τον προσχηματικό, τον εργαλειακό και τον παρακολουθηματικό χαρακτήρα που συνεπάγεται για τον εσωτερικό έλεγχο η παράκαμψη της αυτοτέλειας και ανεξαρτησίας, η οποία οφείλει να διακρίνει τη σχέση μεταξύ ποινικής και πειθαρχικής έρευνας. Η αναποτελεσματικότητα των ερευνών συνιστά το άμεσο και χειροπιαστό αποτέλεσμα τέτοιων πρακτικών, που συχνά αποτυπώνονται και σε καταδικαστικές αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. σε βάρος της χώρας. Το έμμεσο, αλλά κρισιμότερο, αποτέλεσμα που συνεπιφέρει μια τέτοια παράκαμψη, αφορά στην αντίστοιχη παράκαμψη θεσμικών εγγυήσεων με ευρύτερο κίνδυνο την υπονόμηση του κράτους δικαίου. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, συνέβησαν και τα δύο. Η προαναφερόμενη σύγχυση που επικράτησε σε σχέση με τις δύο διαδικασίες, η

208. Άρ. 6 περ. (ια) Π.Δ. 179/1999.

209. Άρ. 1 παρ. 6 Ν. 3938/2011, ως ισχύει.

οποία αποτυπώνεται ακόμη και στη σχετική απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α., απόβλησε παράλληλα των Μηχανισμό από τον παρεμβατικό και εγγυητικό του ρόλο.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, ο Συνήγορος, ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, δεν δύναται να αποφανθεί για την επανάληψη ή μη της πειθαρχικής διαδικασίας στη συγκεκριμένη περίπτωση, δεδομένου ότι οι, διαπιστωθείσες από το Ε.Δ.Δ.Α., πλημμέλειες στην απόφαση *Torosian κατά Ελλάδα* αφορούν στην ποινική προδικασία. Κρίνει, ωστόσο, σκόπιμο να απευθύνει στην αστυνομική διοίκηση ορισμένες γενικές παρατηρήσεις, με έρεισμα τις διαπιστώσεις του Ε.Δ.Δ.Α. στη συγκεκριμένη απόφαση για το τι θα έπρεπε να περιλαμβάνει μια αξιόπιστη και αποτελεσματική διοικητική έρευνα, προκειμένου να αποφευχθούν μελλοντικά επαναλήψεις ως προς τις διοικητικές πλημμέλειες και να αποτραπούν ανάλογες καταδίκες σε βάρος της χώρας. Αναλυτικότερα:

α. Το Ε.Δ.Δ.Α. αμφισβητεί την αμεροληψία των αστυνομικών που διενήργησαν την έρευνα, σε σχέση με τους εμπλεκόμενους συναδέλφους τους: *«ήσαν συνάδελφοι των ενδεχομένως εμπλελεγμένων αστυνομικών»* (παρ. 79 της απόφασης²¹⁰), *«Γενικώς, προκειμένου η έρευνα να θεωρηθεί τελεσφόρος, πρέπει τα επιφορτισμένα με αυτήν θεσμικά όργανα και πρόσωπα να είναι ανεξάρτητα από τα αναφερόμενα πρόσωπα. Τούτο προϋποθέτει όχι μόνον την απουσία ιεραρχικής ή θεσμικής σχέσεως, αλλ' επίσης πραγματική ανεξαρτησία»* (παρ. 70 της απόφασης).

Ο Συνήγορος, βάσει των στοιχείων του πειθαρχικού φακέλου, παρατηρεί ότι η Προκαταρκτική Διοικητική Εξέταση (Π.Δ.Ε.) επί της υπόθεσης διατάχθηκε την 16.07.2016 από τη Δ/ση Ασφάλειας Θεσσαλονίκης, στην οποία ανήκαν οργανικά οι εμπλεκόμενοι και μνηυθέντες από τον προσφεύγοντα, αστυνομικοί, ενώ η διενέργειά ίδιας ανατέθηκε σε Υποδιευθυντή της ίδιας Διεύθυνσης. Ελλείπει, επομένως, το βασικό στοιχείο της υπηρεσιακής απόστασης, το οποίο ο Συνήγορος, από την έναρξη ισχύος της ειδικής αρμοδιότητάς του ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, είχε προτείνει

210. Στην παρ. 79 της απόφασής του, το Ε.Δ.Δ.Α.: *«Κατά πρώτον, επισημαίνει ότι τα επιφορτισμένα με την διοικητική έρευνα πρόσωπα ήσαν συνάδελφοι των ενδεχομένως εμπλελεγμένων αστυνομικών και ότι δεν εποπτεύοντα από ανεξάρτητη αρχή...»*. Ωστόσο, βλ. παραπάνω για την εισαγγελική εποπτεία της Δ/σης Εσωτερικών Υποθέσεων. Ως προς δε την αντίστοιχη διοικητική έρευνα του έτους 2016, πράγματι δεν εποπτεύονταν κατά το χρόνο εκείνο από ανεξάρτητη αρχή, πλημμέλεια, ωστόσο, που έχει θεραπευθεί έκτοτε με το άρ. 56 Ν. 4443/2016 και νυν άρ. 188 Ν. 4662/2020, που εγκαθιδρύει την διαβίβαση όλων των εσωτερικών διοικητικών εξετάσεων της ΕΛ.ΑΣ. για περιστατικά αυθαιρεσίας στον Συνήγορο του Πολίτη ως Εθνικό Μηχανισμό Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας.

ως απαραίτητο εκέγγυο τυπικής αμεροληψίας, σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.²¹¹. Η πρόταση του Συνηγόρου εισακούσθηκε από τη Διοίκηση, και με το άρ. 1 παρ. 1 Π.Δ. 111/2019 καθιερώθηκε πλέον ως κανόνας και στις Π.Δ.Ε. η ανάθεσή τους σε αξιωματικό άλλης υπηρεσίας από τους εμπλεκόμενους στην έρευνα, όσον αφορά βασανιστήρια ή άλλες σοβαρές προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατ' άρ. 137^Α Π.Κ., ή βάναιυση συμπεριφορά προς πολίτες.

β. *«Ο προσφεύγων δεν υποβλήθηκε σε ιατρική εξέταση κατά τη διάρκεια της κράτησής του από τις αστυνομικές αρχές. Το Δικαστήριο, ωστόσο, έχει επανειλημμένα υπογραμμίσει τη σημασία μιας τέτοιας εξέτασης, η οποία επιτρέπει, σε περίπτωση διατύπωσης οψιγενών ισχυρισμών κακομεταχείρισης, την απαλλαγή των αρχών από την υποχρέωση απόδειξης της προέλευσης ενδεχόμενων κακώσεων»* (παρ. 83 της απόφασης).

Η έγκαιρη και προσήκουσα ιατρική εξέταση αποτελεί πάγια θέση του Δικαστηρίου²¹² και έχει διατυπωθεί και σε ελληνικές υποθέσεις²¹³. Ο Συνήγορος υπενθυμίζει ότι, για την αποτελεσματική έρευνα καταγγελιών κακομεταχείρισης από κρατούμενους που βρίσκονται σε ευάλωτη θέση απέναντι στα κρατικά όργανα, η σύσταση της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης, σε προηγούμενη επίσκεψή της το 2015 στη χώρα μας, ήταν να υιοθετείται μια προληπτική προσέγγιση για τον εντοπισμό αποδείξεων από τους κρατούμενους και επίσης *«η διαδικασία να διεξάγεται με τέτοιο τρόπο ώστε να δίδεται πραγματική ευκαιρία στα ενδιαφερόμενα άτομα να προβαίνουν σε δήλωση σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο τους μεταχειρίστηκαν»*²¹⁴.

γ. Αξιολογώντας το σκεπτικό της διάταξης του κ. Εισαγγελέα Πρωτοδικών, το Ε.Δ.Δ.Α. καταλήγει *«οι διαθέσιμες ιατρικές βεβαιώσεις θα έπρεπε τουλάχιστον να έχουν εξετασθεί προσεκτικώς από τις επιφορτισμένες την έρευνα αρχές»* (παρ. 83 της απόφασης).

Η παρατήρηση αυτή είναι αξιοποιήσιμη, αφενός διότι η προσεκτική και συγκριτική αξιολόγηση του συνόλου των ιατρικών ευρημάτων αποτελεί πάγια κατεύθυνση της νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α.²¹⁵, και αφετέρου διότι η από 31.12.2016 έκθεση

211. Ετήσια Ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ετών 2017 – 2018, σελ. 63.

212. Απόφασεις Ε.Δ.Δ.Α. *Mehmet Emin Yuksel κατά Τουρκίας*, 20.07.2004, *Musa Yilmaz κατά Τουρκίας*, 30.11.2010, *Davididze κατά Ρωσίας*, 30.05.2013.

213. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Andersen κατά Ελλάδας*, 26.04.2018.

214. Σχετική σύσταση της CPT μετά από επίσκεψη στη χώρα μας από 14 έως 23 Απριλίου 2015 (βλ. CPT/Inf (2016) 4 part, <https://rm.coe.int/-14-/1680931ad4>, σκ. 40, 41, 42).

215. Το Ε.Δ.Δ.Α., σε περίπτωση μη αξιολόγησης των ιατρικών ευρημάτων επί βεβαίωσης γενικού

πορίσματος Π.Δ.Ε. που διαβιβάσθηκε πρόσφατα στον Μηχανισμό ακολουθεί κατά γράμμα το σκεπτικό της εισαγγελικής αυτής διάταξης (ως προς τις φωτογραφίες, την έκθεση πραγματογνωμοσύνης, τις εκδορές από τις χειροπέδες, την έκθεση του β' ιατροδικαστή, κ.ά.), παρά την οφειλόμενη αυτοτέλεια της πειθαρχικής δίκης σε σχέση με την ποινική²¹⁶, και παρά το γεγονός ότι η εισαγγελική διάταξη θέσης στο αρχείο δεν παράγει δεδικασμένο.

δ. Σύμφωνα με το Ε.Δ.Δ.Α.: «το θύμα πρέπει να είναι σε θέση να συμμετάσχει με τρόπο τελεσφόρο στην έρευνα» (παρ. 78 της απόφασης).

Στην προκειμένη περίπτωση, η διαβιβασθείσα στην Αρχή Προκαταρκτική Διοικητική Εξέταση, με την από 31.12.2016 έκθεση πορίσματος του διενεργούντος κατέληξε ότι δεν υπέχουν ουδεμία πειθαρχική ευθύνη οι εγκαλούμενοι αστυνομικοί, αφού τους κάλεσε σε έγγραφες εξηγήσεις, αλλά εξέτασε και τον ίδιο τον προσφεύγοντα ενόρκως την 09.12.2016, ο οποίος επιβεβαίωσε το αληθές περιεχόμενο της αρχικής και της συμπληρωματικής μηνυτήριας αναφοράς του. Επισημαίνουμε για τη σημασία της τήρησης της νομολογιακής αρχής ως προς την τελεσφόρο συμμετοχή του θύματος στην έρευνα, ότι η κρίση αυτή ακολουθεί την έκδοση της απόφασης Φουντάς κατά Ελλάδα της 03.10.2019, στην οποία η καταδίκη της χώρας για παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α. (δικαίωμα στη ζωή) αφορούσε ακριβώς στη μη έγκαιρη και ουσιαστική συμμετοχή της πλευράς του θύματος στη διαδικασία²¹⁷. Σημειώνεται ότι και απόφαση αυτή ανήκει στην ομάδα αποφάσεων «Σιδηρόπουλος – Παπακώστας», ως προς τις οποίες επαναλαμβάνεται ότι η χώρα τελεί σε καθεστώς αυξημένης επιτήρησης, σε σχέση με τη συμμόρφωση με αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. σε θέματα αστυνομικής βίας.

νοσοκομείου, σε σχέση με στις ισχυρισμούς για κακομεταχείριση του προσφεύγοντα, σημειώνει ότι: «από το έγγραφο αυτό προκύπτει, κατά τρόπο σαφή, ότι ο προσφεύγων μετέβη στο νοσοκομείο ... στις ... ήτοι αμέσως μετά ... μόλις αυτός είχε την δυνατότητα να ενεργήσει για να συγκεντρώσει αποδείξεις. Κάτω από τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο θεωρεί ότι το ιατρικό πιστοποιητικό έπρεπε τουλάχιστον να αξιολογηθεί προσεκτικά από τις αρχές στις οποίες είχε ανατεθεί η έρευνα» (βλ. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. της, Andersen κατά Ελλάδα, 26.04.2018).

216. Ετήσια Ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2020, σελ. 68 – 69 και 2021, σελ. 121 επ.

217. Ετήσια ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 144 – 151.

7. Συνεργασία Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. με διεθνείς φορείς

Ο Συνήγορος του Πολίτη μετέχει στη Διοικούσα Επιτροπή του Δικτύου Ανεξάρτητων Αρχών Διερεύνησης Καταγγελιών κατά της Αστυνομίας (Independent Police Complaints Authorities Network) IPCAN²¹⁸, στο οποίο μετέχουν φορείς από 22 χώρες. Πρόκειται για ένα άτυπο δίκτυο ανταλλαγής και συνεργασίας μεταξύ ανεξάρτητων θεσμών, οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με τον εξωτερικό έλεγχο των σωμάτων ασφαλείας. Η σύσταση του Δικτύου είχε ως στόχο να επιτρέψει στους εν λόγω φορείς να ανταλλάσσουν απόψεις για θέματα κοινού ενδιαφέροντος, να προωθούν βέλτιστες πρακτικές και να υιοθετούν κοινά υψηλά πρότυπα. Από την τρέχουσα χρονιά, το IPCAN είναι επίσημο μέλος – παρατηρητής στο νεοσύστατο Δίκτυο Εθνικών Ανταποκριτών Αστυνομικών Αρχών του Συμβουλίου της Ευρώπης (Council of Europe's Network of National Correspondents of Police Authorities). Το δίκτυο αυτό, πρωτοβουλία που υποστηρίχθηκε από την Επιτροπή Υπουργών, αποσκοπεί στην ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των αστυνομικών δυνάμεων των κρατών μελών και του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Στο πλαίσιο της εποικοδομητικής συνεργασίας του Εθνικού Μηχανισμού με άλλους φορείς παρακολούθησης της Αστυνομίας που συμμετέχουν στο Δίκτυο IPCAN, στελέχη του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. πραγματοποίησαν στις 06 – 09.06.2022 επίσκεψη εργασίας στην έδρα του ομόλογου θεσμού της Βόρειας Ιρλανδίας στο Μπέλφαστ (Police Ombudsman for Northern Ireland). Κατά τη διάρκεια της επίσκεψής τους, οι ειδικοί επιστήμονες του Εθνικού Μηχανισμού ενημερώθηκαν για τις αρμοδιότητες του Police Ombudsman και τη μεθοδολογία της δράσης

218. Το IPCAN (Independent Police Complaints Authorities' Network) αποτελεί δίκτυο ανεξάρτητων θεσμών, κυρίως των κρατών της Ε.Ε., οι οποίοι έχουν την αρμοδιότητα να δέχονται και να επεξεργάζονται καταγγελίες για βία από τα σώματα ασφαλείας. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. <https://ipcan.org/>.

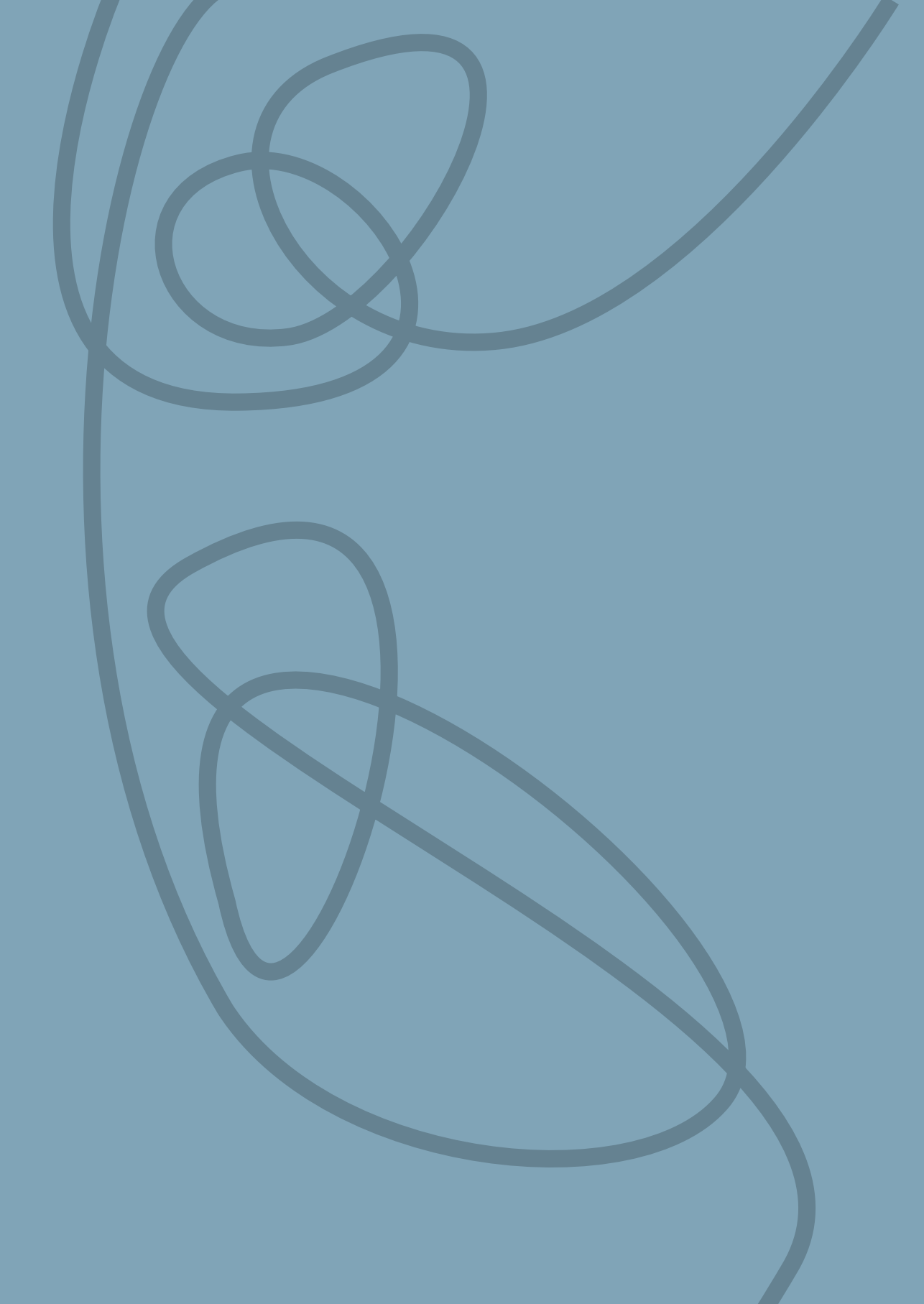

του και εκπαιδεύτηκαν μέσω μελέτης περιπτώσεων (case studies) σε ζητήματα της ερευνητικής διαδικασίας που αφορούν σε υποθέσεις κατάχρησης εξουσίας, διακριτικής μεταχείρισης κ.λπ., καθώς και σε θέματα πρόσβασης και διαχείρισης ευαίσθητων πληροφοριών.

Στόχο για τη νέα χρονιά αποτελεί η περαιτέρω ενίσχυση της σύμπραξης του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. με διεθνείς φορείς για την ανταλλαγή τεχνογνωσίας και βέλτιστων πρακτικών, ενώ ήδη έχουν τεθεί οι βάσεις για ανάλογες επιμορφωτικές δράσεις, σε συνεργασία με τους ομόλογους θεσμούς των χωρών της Νορβηγίας, της Σουηδίας, της Γαλλίας, της Δανίας και του Ηνωμένου Βασιλείου.

Τέλος, ο Συνήγορος του Πολίτη πραγματοποίησε εκδήλωση με θέμα «*Αστυνομική αυθαιρεσία και ρατσιστικό κίνητρο*» την 02.05.2023 στη Θεσσαλονίκη, με τη διαδικτυακή συμμετοχή εκπροσώπου της Μονάδας Δικαιοσύνης, Ψηφιακής Πολιτικής και Μετανάστευσης του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA), κατά τη διάρκεια της οποίας παρουσιάστηκαν οι κυριότερες πλημμέλειες των πειθαρχικών ερευνών κατά το έτος 2022, καθώς και οι ειδικότερες διαπιστώσεις του Εθνικού Μηχανισμού σε σχέση με τη διερεύνηση του ρατσιστικού κινήτρου και τη στοχοποίηση συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων.

8. Νομοθετικές Προτάσεις – Εξελίξεις

1. Ενίσχυση του Εθνικού Μηχανισμού σε ανθρώπινο δυναμικό και πόρους.

Η αριθμητική, σε συνδυασμό με την ουσιαστική, βαρύτητα της ύλης του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, χωρίς την παράλληλη ενίσχυσή του τόσο σε ανθρώπινο δυναμικό, όσο και σε πόρους, αποτελεί διαρκή και σταθερή παράμετρο διακινδύνευσης της αποτελεσματικότητάς του, ή έστω περιορισμού της πλήρους αξιοποίησης του συνόλου των θεσμικών εργαλείων του.

Για το λόγο αυτό, η ανάγκη στελέχωσης με το απαραίτητο προσωπικό, η οποία επισημαίνεται και από το Συμβούλιο της Ευρώπης, κατά τη θετική αποτίμηση της λειτουργίας του Εθνικού Μηχανισμού για τη Διερεύνηση Περιστατικών Αυθαιρεσίας²¹⁹, θα πρέπει να εναρμονισθεί με τις εγγυήσεις ανεξαρτησίας για τον θεσμό του Συνηγόρου, που επεξεργάστηκε η Επιτροπή της Βενετίας²²⁰ και ενέκρινε ομόφωνα η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της. Μεταξύ των εγγυήσεων αυτών, περιλαμβάνεται και η θέσπιση διαδικασίας επιλογής προσωπικού από την ίδια την Ανεξάρτητη Αρχή, κάτι που άλλωστε δεν αποτελεί καινοτομία, αλλά συνιστά την προβλεπόμενη στον ιδρυτικό νόμο του Συνηγόρου του Πολίτη (Ν. 2477/1997) διαδικασία στελέχωσης της Αρχής. Λαμβάνοντας υπόψη την εμπειρία της προηγούμενης, αλλά και της τρέχουσας διαδικασίας επιλογής προσωπικού²²¹, η αλλαγή αυτή καθίσταται απολύτως επιβεβλημένη.

2. Αναστολή χρόνου παραγραφής έως την έκδοση πορίσματος από τον Συνήγορο του Πολίτη.

Πρόταση του Συνηγόρου του Πολίτη αποτελεί περαιτέρω η προσθήκη στο τρίτο

219. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.857808>.

220. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2019\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2019)005-e).

221. Είναι χαρακτηριστικό ότι, ακόμη δεν έχει καν εκκινήσει η διαδικασία πλήρωσης των πέντε (5) θέσεων που, σε αναγνώριση της απολύτου ανάγκης στελεχειακής ενδυνάμωσης του Μηχανισμού, προέβλεψε ο νομοθέτης ήδη το έτος 2020 (άρ. 28 παρ. 2 Ν. 4760/2020, Α' 247).

εδάφιο της παρ. 4 του άρθρου 1 του Ν. 3938/2011, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 188 Ν. 4662/2020, πρόβλεψης, ώστε, σε κάθε περίπτωση διερεύνησης μιας καταγγελίας ή ενός περιστατικού από τον Συνήγορο του Πολίτη, το χρονικό διάστημα ισχύος της αναστολής έκδοσης πειθαρχικής απόφασης από το αρμόδιο πειθαρχικό όργανο επί έκθεσης πορίσματος διοικητικής εξέτασης, δηλαδή έως την έκδοση πορίσματος του Συνηγόρου του Πολίτη, να μην υπολογίζεται στον χρόνο παραγραφής του σχετικού πειθαρχικού αδικήματος. Η πρόβλεψη αυτή θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη στις περιπτώσεις που, αφενός δεν έχει ασκηθεί ποινική δίωξη σε βάρος εμπλεκόμενου αστυνομικού, η οποία εκ των πραγμάτων θα είχε ως αποτέλεσμα την αναστολή του χρόνου παραγραφής του αδικήματος, αφετέρου, κατά την κρίση των αρμοδίων οργάνων, όταν υπάρχει κίνδυνος παραγραφής τυχόν πειθαρχικού παραπτώματος. Σημειώνεται, επίσης, ότι από τη στιγμή που ο νομοθέτης με τη διάταξη του άρ. 188 παρ. 5 και 6 του Ν. 4662/2020 έχει ήδη εξασφαλίσει τη σχετική αναστολή παραγραφής επί υποθέσεων που επιλαμβάνεται ο Συνήγορος του Πολίτη και για τις οποίες έχει εκδοθεί καταδικαστική απόφαση από το Ε.Δ.Δ.Α., εμμένοντας έτσι στην απαξία της συμπεριφοράς, η προτεινόμενη πρόβλεψη ευθυγραμμίζεται με τη βούλησή του.

3. Ανάθεση των διοικητικών ερευνών σε εξειδικευμένα στελέχη των Υποδιευθύνσεων Διοικητικών Εξετάσεων.

Τα προβλήματα που εντοπίζει ο Συνήγορος στις διενεργούμενες διοικητικές εξετάσεις της ΕΛ.ΑΣ. εμφανίζουν κάποια σταθερά χαρακτηριστικά, τα οποία επαναλαμβάνονται από χρόνο σε χρόνο, παρά τις επανειλημμένες επισημάνσεις του Εθνικού Μηχανισμού για τις αρχές αποτελεσματικής και διεξοδικής έρευνας που προκύπτουν από τον νόμο και τη νομολογία. Η τάση επιδείνωσης που καταγράφεται κατά το 2022, καθιστά ακόμη πιο επιτακτική την ανάγκη για μεγαλύτερη εξειδίκευση των διενεργούντων τις έρευνες, στη συντριπτική τους πλειονότητα προκαταρκτικές εξετάσεις, προς εξοικείωσή τους με τα πορίσματα του Εθνικού Μηχανισμού και της νομολογίας και οριζόντια εφαρμογή βασικών αρχών για την πληρότητα κάθε εσωτερικής έρευνας για περιστατικά αυθαιρεσίας του άρ. 1 παρ. 1 Ν. 3938/2011, ως ισχύει.

Ο Εθνικός Μηχανισμός προτείνει, αντί της διάχυτης χρέωσης προκαταρκτικών ερευνών (Π.Δ.Ε.) για περιστατικά αυθαιρεσίας σε αξιωματικούς όλων των αστυνομικών διευθύνσεων της Χώρας, να εξετασθεί η τροποποίηση του Π.Δ. 120/2008, προκειμένου το σύνολο των διοικητικών εξετάσεων για τα περιστατικά αυτά, συμπεριλαμβανομένων των Π.Δ.Ε., να ανατίθεται σε εξειδικευμένα στελέχη της Υποδιεύθυνσης Διοικητικών Εξετάσεων της οικείας Γενικής

Περιφερειακής Αστυνομικής Διεύθυνσης (ΓΕ.Π.Α.Δ.). Η συγκέντρωση αυτή των διοικητικών εξετάσεων, από το επίπεδο του νομού στο επίπεδο της Περιφέρειας, προϋποθέτει βεβαίως την ενίσχυση σε προσωπικό των Υποδιευθύνσεων Διοικητικών Εξετάσεων των ΓΕ.Π.Α.Δ. σε όλη τη Χώρα.

Επιπρόσθετα, επανερχόμενος σε νομοθετικές προτάσεις που έχουν τεθεί σε εκθέσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α προηγούμενων ετών και οι οποίες δεν έχουν μέχρι στιγμής θεσμοθετηθεί, ο Συνήγορος του Πολίτη επαναδιατυπώνει και προτείνει εκ νέου τα ακόλουθα:

4. Λήψη και διατήρηση βιντεοληπτικού υλικού από τους χώρους κράτησης.

Η αποδεικτική ισχύς του βιντεοληπτικού υλικού, λόγω της αντικειμενικότητάς του, καθιστά τη διατήρησή του απαραίτητη, ιδίως στις περιπτώσεις που υπάρχουν ενδείξεις τραυματισμού ή/και άσκησης βίας εναντίον προσώπου, που βρίσκεται στη σφαίρα ευθύνης των αρχών. Λαμβάνοντας υπόψη ότι, κατά την πάγια νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., τα άτομα που τελούν υπό κράτηση βρίσκονται σε ευάλωτη θέση²²², η οποία πρόσθετα επιτάσσει την αντιστροφή του βάρους απόδειξης και, κατ' επέκταση, τη μετάθεση της υποχρέωσης απόδειξης στις αρχές ως προς τα αίτια του τραυματισμού και το εύλογο μέτρο της ασκηθείσας βίας²²³, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επαναλαμβάνει την πρότασή του: α) για εγκατάσταση καμερών σε όλους τους χώρους κράτησης των υπηρεσιών των σωμάτων ασφαλείας (μεταξύ άλλων αστυνομικά κρατητήρια ή κέντρα κράτησης σε Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ., Πυροσβεστικό Σώμα), σε γωνία λήψης που να διασφαλίζει την ιδιωτικότητα των κρατουμένων (λήψη διαδρόμων, κοινόχρηστων χώρων και εισόδου θαλάμων κράτησης), β) για λήψη και υποχρεωτική διατήρηση του σχετικού βιντεοληπτικού υλικού σε μέσο αποθήκευσης επί τρίμηνο από την καταγραφή, ή και για μεγαλύτερο διάστημα και μέχρι την ολοκλήρωση της πειθαρχικής διερεύνησης, σε περιπτώσεις που υπάρχει καταγγελία για άσκηση βίας και γ) για διαβίβαση του βιντεοληπτικού υλικού, πέραν των αρμοδίων για την ποινική προανάκριση οργάνων, στο αρμόδιο για τη διοικητική διερεύνηση της υπόθεσης όργανο, ώστε να αποτελέσει τμήμα και του πειθαρχικού ελέγχου. Η διατήρηση του υλικού σε συγκεκριμένο εξωτερικό μέσο αποθήκευσης, θα πρέπει να ακολουθείται από σχετική έκθεση

222. Ε.Δ.Δ.Α., *Tomasi κατά Γαλλίας*, 27.08.1992

223. «Όταν κάποιος που βρισκόταν σε καλή κατάσταση υγείας, τίθεται υπό κράτηση (ή υπό τον έλεγχο της αστυνομίας και στη συνέχεια διαπιστώνεται ότι φέρει σωματικές βλάβες, το κράτος είναι υποχρεωμένο να παράσχει λογική εξήγηση για τις αιτίες του τραυματισμού, ελλείψει της οποίας σαφώς ανακύπτει θέμα του άρθρου 3 της Ε.Σ.Δ.Α.», απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Aksoy κατά Τουρκίας, 18.12.1996, Μπέκος Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας, 13.12.2005, Ζελίλοφ κατά Ελλάδας, 24.05.2007.

και το υλικό να φυλάσσεται σε χώρο μη προσβάσιμο στο προσωπικό. Με αυτή την επιλογή θα διασφαλίζεται η διατήρησή του, ο περιορισμός της πρόσβασης σε αυτό, αλλά και η αποστολή του στα αρμόδια για τη διοικητική διερεύνηση όργανα.

5. Αναφορά στο πόρισμα των Ε.Δ.Ε. των αποδεικτικών στοιχείων στα οποία βασίζεται η κρίση του πειθαρχικού οργάνου.

Πέραν της επισύναψης του καταλόγου των αποδεικτικών μέσων που έχουν συλλεχθεί, είναι σημαντικό να υπάρχει σαφής αναφορά στο πόρισμα της εσωτερικής διοικητικής εξέτασης στα αποδεικτικά μέσα εκείνα, που αξιοποιήθηκαν κατά τη διαμόρφωση της κρίσης του ελεγκτικού οργάνου. Η αναφορά τους είναι απαραίτητη, τόσο για την πληρότητα της έρευνας, όσο και για την αιτιολογία της απόφασης, χωρίς να απαιτείται να γίνεται ειδική αναφορά σε ποιο αποδεικτικό μέσο αντιστοιχεί κάθε συμπέρασμα του πορίσματος. Με δεδομένο μάλιστα ότι στην πειθαρχική διαδικασία υπάρχει αναλογική εφαρμογή των θεσμών και πρακτικών του ποινικού δικαίου, πρόταση του Συνηγόρου αποτελεί η αξιοποίηση της πάγιας νομολογίας του Αρείου Πάγου²²⁴, που απαιτεί τη λήψη υπόψη και συνεκτίμηση όλων των αποδεικτικών μέσων κατά τον σχηματισμό της πεποίθησης. Ωστόσο, προκειμένου να πληρούται η υποχρέωση της ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας, η συνεκτίμηση αυτή του συνόλου των αποδεικτικών μέσων που εισήχθησαν στη πειθαρχική δίκη και στηρίζουν τις δύο αντιτιθέμενες εκδοχές, οφείλει να γίνεται, όχι απλά με «κατ' είδος» αναφορά, αλλά με συγκεκριμένη μνεία και αξιολόγηση του αποδεικτικού μέσου, το οποίο λήφθηκε υπόψη κατά την εξαγωγή και θεμελίωση συμπερασμάτων.

6. Κατ' αντιπαράσταση εξέταση μαρτύρων στην πειθαρχική διαδικασία

Βάσει του άρθρου 33 παρ. 1 του Π.Δ. 120/2008, οι διατάξεις που αφορούν την κλήτευση και την εξέταση των μαρτύρων και τον τρόπο εξέτασης του εγκαλουμένου, εφαρμόζονται αναλόγως και στην πειθαρχική διαδικασία. Δεδομένου ότι το Ε.Δ.Δ.Α. έχει επισημάνει τη μη εξέταση κατ' αντιπαράσταση μαρτύρων, παρά το σχετικό αίτημα του προσφεύγοντος σε αυτό, κυρίως για ποινική διαδικασία, θα ήταν σκόπιμο η συγκεκριμένη εξέταση να εφαρμόζεται

224. Α.Π. 659/2015.

και στην πειθαρχική διαδικασία υπό ορισμένες εγγυήσεις. Για τον σκοπό αυτό, σε περιπτώσεις υποθέσεων που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Μηχανισμού, θα μπορούσε να προβλεφθεί η κατ' αντιπαράσταση εξέταση προσώπων στο πλαίσιο της διοικητικής εξέτασης, παρουσία εκπροσώπων του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. Κατ' αυτό τον τρόπο, θα ελέγχεται η τήρηση όλων των προβλεπόμενων εγγυήσεων και θα αποτρέπεται η δευτερογενής θυματοποίηση των καταγγελλόντων, ενώ θα διασφαλίζεται η αμεροληψία της διερεύνησης. Δεδομένων όμως των δυνατοτήτων και του δυναμικού του Μηχανισμού, θα πρέπει να ζητείται η έγκρισή του για τη διενέργεια της συγκεκριμένης εξέτασης. Η δυνατότητα υποβολής ερωτήσεων θα παρέχεται στον διενεργούντα την εξέταση, ο οποίος θα υποβάλλει και τις ερωτήσεις που του έχουν υποδειχθεί από τον εκπρόσωπο του Μηχανισμού.

7. Έκδοση των κανονιστικών πράξεων που εκκρεμούν σχετικά με το πειθαρχικό δίκαιο των υπαγόμενων στον Μηχανισμό υπαλλήλων – Εκσυγχρονισμός και βελτίωση παλαιών διατάξεων

Στο πλαίσιο τήρησης τόσο των αρχών της καλής νομοθέτησης, όσο και της προστατευόμενης εμπιστοσύνης του διοικουμένου και πειθαρχικά ελεγχόμενου, θα πρέπει, εκκρεμότητες σχετικά με την έκδοση κανονιστικών πράξεων και την άσκηση της σχετικής νομοθετικής εξουσιοδότησης, να επιλυθούν και να εκδοθούν οι σχετικές πράξεις. Χαρακτηριστικά, επισημαίνεται ότι το, προβλεπόμενο στο άρθρο 51 του Ν. 4504/2007, Π.Δ. για τον Κανονισμό Πειθαρχίας του Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ., παρά τη σχετική προθεσμία στην εξουσιοδοτική διάταξη, δεν έχει ακόμη εκδοθεί. Επιπλέον, στο ίδιο πλαίσιο θα πρέπει να επικαιροποιούνται και να βελτιώνονται νομοθετήματα στο πεδίο του πειθαρχικού δικαίου που η παλαιότητά τους γεννά ζητήματα κατά την εφαρμογή, καθώς και να κωδικοποιείται η νομοθεσία που αφορά στο προσωπικό των υπαγόμενων στον Μηχανισμό φορέων. Για παράδειγμα, με το άρθρο 96 του Ν. 4249/2014 προβλέπεται η έκδοση Προεδρικού Διατάγματος για την κωδικοποίηση των διατάξεων που αφορούν στο Πυροσβεστικό Σώμα, το οποίο όμως μέχρι σήμερα δεν έχει εκδοθεί.

8. Ζητήματα σχετικά με τη νομοθεσία για τη χρήση όπλων

Ο Ν. 3169/2003 ρυθμίζει τη χρήση πυροβόλων όπλων από αστυνομικούς και στο άρθρο 3 προβλέπει αναλυτικά, και σε συμφωνία με τα διεθνώς ισχύοντα για

τη χρήση των πυροβόλων όπλων και των αρχών που τη διέπουν. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει η συναφής νομοθεσία για τη χρήση όπλων από τα άλλα σώματα ασφαλείας και το προσωπικό της εξωτερικής φρούρησης, να τηρεί επίσης τις ίδιες αρχές όσον αφορά στη χρήση των πυροβόλων όπλων, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαιτεροτήτων της κάθε περίπτωσης. Η, σχετική με τη χρήση πυροβόλων όπλων, νομοθεσία θα πρέπει να επικαιροποιείται, ώστε να ανταποκρίνεται στις διαμορφούμενες ανάγκες και να διασφαλίζει την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η οπλοφορία και η χρήση όπλων από το Πυροσβεστικό Σώμα ρυθμίζονται από το Βασιλικό Διάταγμα 656 της 14.10.1972 και ίσως θα ήταν σκόπιμη η επικαιροποίησή του. Η χρήση πυροβόλων όπλων από αστυνομικό γεννά υποχρέωση αναφοράς στις δικαστικές αρχές, αλλά και στην αρμόδια αστυνομική αρχή και, κατ' επέκταση, κάθε χρήση τους διερευνάται με τη διενέργεια Ε.Δ.Ε.²²⁵.

Οι ηθικές αμοιβές στο αστυνομικό προσωπικό υπό τη μορφή του αστυνομικού βραβείου ανδραγαθίας μπορούν, σύμφωνα με το άρθρο 4 του Π.Δ. 622/1998, να απονέμονται «για έξοχη πράξη ανδραγαθίας, που έλαβε χώρα σε συμπλοκή με συμμορίες ή ένοπλους στασιαστές ή ένοπλα άτομα επικίνδυνα για τη Δημόσια Τάξη και Ασφάλεια ή όργανα ξένης προπαγάνδας, τα οποία δρουν είτε ομαδικώς είτε μεμονωμένα, κατά την οποία εξέθεσε αποδεδειγμένα τη ζωή του σε άμεσο και προφανή κίνδυνο και η οποία, αντικειμενικά κρινόμενη, υπερβαίνει κατά πολύ την εκτέλεση του καλώς εννοούμενου καθήκοντος». Η βεβαίωση της πράξης ανδραγαθίας γίνεται με τη διενέργεια Ε.Δ.Ε., σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 2 του Π.Δ. 144/1991. Αναμφίβολα, η νομική βάση είναι διαφορετική, όπως και η διαδικασία, θα πρέπει όμως το πόρισμα της Ε.Δ.Ε. που διενεργήθηκε για τη χρήση πυροβόλου όπλου, αναμφίβολα να αποτελεί τμήμα του φακέλου της Ε.Δ.Ε. για την απονομή του αστυνομικού βραβείου ανδραγαθίας ή άλλης ηθικής αμοιβής. Θα πρέπει, μάλιστα, να προβλεφθεί ότι λαμβάνεται υπόψη το πόρισμα της Ε.Δ.Ε. για τη χρήση του όπλου για τη διαπίστωση της πράξης ανδραγαθίας και η σχετική ηθική αμοιβή να μην μπορεί να απονεμηθεί, αν το πόρισμα της Ε.Δ.Ε. για τη χρήση πυροβόλου όπλου διαπιστώνει μη ορθή χρήση αυτού.

9. Προστασία υπαλλήλων – μαρτύρων περιστατικών αυθαιρεσίας

Στα άρθρα 26, 110 και 125 του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ., περιλαμβάνονται διατάξεις για τη διοικητική προστασία των δημοσίων υπαλλήλων, οι οποίες εντάσσονται στο πλαίσιο προστασίας των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος και γενικά όσων προσώπων συμβάλλουν στην αποκάλυψη πράξεων διαφθοράς στον δημόσιο τομέα. Οι συγκεκριμένες

225. Άρ. 4 παρ. 10 Ν. 3169/2003 και τις διατάξεις της προβλεπόμενης στο άρ. 2 παρ. 8.

διατάξεις αποσκοπούν στην αποφυγή δυσμενούς μεταχείρισης των συγκεκριμένων προσώπων κατά τη διάρκεια του αναγκαίου, για τη δικαστική διερεύνηση της υπόθεσης, χρόνου.

Πέραν του ότι οι συγκεκριμένες διατάξεις αφορούν μόνο στην καταγγελία πράξεων διαφθοράς, στις ειδικές διατάξεις των σωμάτων ασφαλείας για τα αντίστοιχα θέματα, όπως επί παραδείγματι ο Ν. 2713/1999 για την Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων, δεν περιλαμβάνονται αντίστοιχες προβλέψεις για το προσωπικό των σωμάτων ασφαλείας και μόνο με τη γενική πρόβλεψη του άρθρου 2 του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. θα μπορούσαν να υπαχθούν σε αυτόν και οι υπηρετούντες στα σώματα ασφαλείας. Συνεπώς, οι μάρτυρες πράξεων που προβλέπονται στον Ν. 4443/2016 και υπάγονται στην αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, όταν είναι συνάδελφοι του καταγγελλόμενου ή δράστη τέτοιων πράξεων, όχι μόνο δεν ενισχύονται να καταγγείλουν τέτοιες πράξεις, αλλά και δεν προστατεύονται.

Επομένως, αν πρόθεση του νομοθέτη εξακολουθεί να αποτελεί η αντιμετώπιση των περιστατικών αυθαιρεσίας από το προσωπικό των σωμάτων ασφαλείας και των καταστημάτων κράτησης και αν η παραδοχή ότι η παρακολούθηση και εξιχνίαση της εγκληματικής δράσης υπαλλήλων *«από συναδέλφους τους εμφανίζει σοβαρές ιδιαιτερότητες για λόγους συναισθηματικών δεσμών, κακώς εννοούμενης συναδελφικής αλληλεγγύης, παρεμβάσεων από ιεραρχικά προϊσταμένους για επιεική μεταχείριση, άσκηση πιέσεων από κοινούς γνωστούς, απειλές κατά των ιδίων, των μελών της οικογενείας και της περιουσίας τους, κ.λπ.»*, πρέπει να ληφθούν άμεσα νομοθετικές πρωτοβουλίες τουλάχιστον για την προστασία των υπαλλήλων – μαρτύρων περιστατικών αυθαιρεσίας από συναδέλφους τους. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να προβλεφθούν για τους υπαλλήλους – μάρτυρες περιστατικών αυθαιρεσίας από συναδέλφους τους, τα ακόλουθα:

α) τα αυτόνοπα για την προστασία τους, και ειδικότερα:

- η απαγόρευση κάθε δυσμενούς υπηρεσιακής μεταχείρισης σε πειθαρχικές ή μη διαδικασίες των υπαλλήλων που καταθέτουν ή καταγγέλλουν εγγράφως στα αρμόδια (πειθαρχικά ή μη) όργανα ή στον Μηχανισμό πράξεις αυθαιρεσίας των συναδέλφων τους από τις προβλεπόμενες στο άρθρο 56 του Ν. 4443/2016 και, κατ' αυτό τον τρόπο, η αντιστροφή του βάρους αποδείξεως σε πειθαρχικές διαδικασίες υπέρ των υπαλλήλων που συνέβαλαν ουσιωδώς στην αποκάλυψη και δίωξη πράξεων ή περιστατικών αυθαιρεσίας,
- η τήρηση της ανωνυμίας των υπαλλήλων στην πειθαρχική διαδικασία και η πρόσβαση του καταγγέλλοντος στα στοιχεία τους μόνο κατά την πειθαρχική δίκη ή με εισαγγελική παραγγελία, προκειμένου σε εκκρεμή δίκη να

χρησιμοποιηθούν τα στοιχεία τους,

- β)** η δυνατότητα με αίτησή τους, εφόσον έχουν καταθέσει ή έχουν καταγγείλει εγγράφως στα αρμόδια (πειθαρχικά ή μη) όργανα ή στον Μηχανισμό, κατ' εξαίρεση μετακίνησης ή μετάθεσης σε Υπηρεσία επιλογής τους και η υποχρεωτική ικανοποίηση του αιτήματός τους από τα αρμόδια όργανα.

10. Πρόβλεψη οικονομικού περιεχομένου κυρώσεων σε βάρος αποστράτων – συνταξιούχων

Ο Εθνικός Μηχανισμός έχει προτείνει την τροποποίηση, με ανάλογη προσθήκη στο άρθρο 6 παρ. 3 του Π.Δ. 120/2008, ώστε, σε περίπτωση έκδοσης απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α. με την οποία η Χώρα μας καταδικάζεται σε αποζημίωση λόγω ελλείψεων της πειθαρχικής ή ποινικής διαδικασίας, να προβλέπονται οικονομικού περιεχομένου κυρώσεις σε βάρος των αποστράτων – συνταξιούχων, οι οποίοι προέβησαν στις ελεγχόμενες παράνομες ενέργειες.

Επιπρόσθετα, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α έχει προτείνει την τροποποίηση του Π.Δ. 120/2008, ώστε σε περίπτωση άσκησης ποινικής δίωξης για διάπραξη εγκλημάτων του άρθρου 137^Α (αντίστοιχο πειθαρχικό παράπτωμα του άρθρου 10 παρ. 1 περ. γ' του Π.Δ. 120/2008), να επιβάλλεται ρητά το μέτρο της διαθεσιμότητας και, στην περίπτωση που διενεργείται Ε.Δ.Ε. (ανεξαρτήτως από την προηγούμενη ή μη άσκηση ποινικής δίωξης), να επιβάλλεται το μέτρο της προσωρινής μετακίνησης σε υπηρεσία, όπου το ερευνώμενο προσωπικό δεν θα ασκεί τα καθήκοντα που το άρθρο 137^Α Π.Δ. απαιτεί, και συγκεκριμένα «*δίωξη ή ανάκριση ή εξέταση αξιόποινων πράξεων ή παραπτωμάτων ή εκτέλεση ποινών ή φύλαξη ή επιμέλεια κρατουμένων*», ακόμη και προσαχθέντων.

Συντομογραφίες

Α.Π.	Άρειος Πάγος
Α.Π.Δ.Π.Χ.	Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα
Άρ.	Άρθρο
Αριθμ.	αριθμός
Α.Τ.	Αστυνομικό Τμήμα
Β.Α.Σ.	Βιβλίο Αδικημάτων και Συμβάντων
Βλ.	Βλέπε
Γ.Α.Δ.Α.	Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής
ΓΕ.Π.Α.Δ.	Γενική Περιφερειακή Αστυνομική Διεύθυνση
Γνώμ.	Γνώμη
Δ.Εφ.Αθ.	Διοικητικό Εφετείο Αθηνών
Δ.Εφ.Πειρ.	Διοικητικό Εφετείο Πειραιά
Δηλ.	Δηλαδή
Δι.ΑΣ.	Δίκυκλη Αστυνόμευση
Δ/νση	Διεύθυνση
Δ/ντής	Διευθυντής
Εδ.	εδάφιο
Ε.Δ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Ε.Δ.Ε.	Ένορκη Διοικητική Εξέταση
Εισ.	Εισαγγελέας
Ε.Κ.Α.Β.	Εθνικό Κέντρο Άμεσης Βοήθειας

Ε.Κ.Α.Μ.	Ειδική Κατασταλτική Αντιτρομοκρατική Μονάδα
ΕΛ.ΑΣ.	Ελληνική Αστυνομία
Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.	Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας
Επ.	Επόμενα
Ε.Σ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Εφ.	Εφετείο
ΕφημΔΔ	Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου
Θεσ/νίκη	Θεσσαλονίκη
Ισχ.	Ισχύει
Κ.ά.	και άλλα
Κ.Ε.	Κεντρική Επιτροπή
Κ.Κ.	Κατάστημα Κράτησης
Κ.Π.Δ.	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
Λ.Σ. ΕΛ.ΑΚΤ.	– Λιμενικό Σώμα – Ελληνική Ακτοφυλακή
Ν.	Νόμος
Ν.Σ.Κ.	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΛ.	Ολομέλεια
Όπ.	όπως
Ό.π.	Όπως παραπάνω
Ο.Π.Κ.Ε.	Ομάδα Πρόληψης και Καταστολής του Εγκλήματος
Παρ.	Παράγραφος
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα

Π.Δ.Ε.	Προκαταρκτική Διοικητική Εξέταση
Περ.	Περίπτωση
Π.Κ.	Ποινικός Κώδικας
Ποιν.	Ποινικό
ΠΡΟ.ΚΕ.Κ.Α.	Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Αλλοδαπών
Προσφ.	Προσφυγή
Πρωτ.	Πρωτόκολλο
Σελ.	Σελίδα
Σ.Ε.Κ.	Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα
Σκ.	Σκέψη
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
Τ.	Τεύχος
Τ.Α.	Τμήμα Ασφάλειας
Υ.Α.Τ.	Υποδιεύθυνση Αποκατάστασης Τάξης
Φ.	Φάκελος
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
CPT	European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment – Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης
FRA	Fundamental Rights Agency – Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
FRONTEX	European Border And Coast Guard Agency – Οργανισμός Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής
Ibid	Ibidem, όπως προηγουμένως
LIBE	Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων
op. cit.	Opus citatum, αναφερόμενο έργο

- Χαλκοκονδύλη 17
104 32 - Αθήνα
- (+30) 213 1306 600
- www.synigoros.gr

ISSN: 2654-0320